

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ชุดการสอนเรื่อง "หลักธรรมในพระพุทธศาสนา" รายวิชา ส 019 พระพุทธศาสนา สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนภัทรญาณวิทยา จังหวัดนครปฐม
ชื่อและนามสกุลผู้วิจัย	นางสาวปริญดา ชัยชนะ
แขนงวิชา	หลักสูตรและการสอน
สาขาวิชา	ศึกษาศาสตร์
คณะอาจารย์ที่ปรึกษา	๑. รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริวรรณ ศรีพหล ๒. ศาสตราจารย์ ดร.ชัยงค์ พรหมวงศ์ ๓. รองศาสตราจารย์ภณิดา มาประเสริฐ
ปีการศึกษา	๒๕๓๘

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ (1) เพื่อสร้างชุดการสอน เรื่อง "หลักธรรมในพระพุทธศาสนา" รายวิชา ส 019 พระพุทธศาสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (2) เพื่อหาประสิทธิภาพชุดการสอนที่สร้างขึ้นตามเกณฑ์ 80/80 และ (3) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังเรียนโดยใช้ชุดการสอน

ผู้วิจัยได้สร้างชุดการสอนหัวข้อเรื่อง "หลักธรรมในพระพุทธศาสนา" รายวิชา ส 019 พระพุทธศาสนา 5 หน่วย คือหน่วยที่ 3 เรื่องสติสัมปชัญญะ หน่วยที่ 4 เรื่องบุพการี หน่วยที่ 5 เรื่องกตัญญูกตเวที หน่วยที่ 6 เรื่องขันติโสรัจจะ หน่วยที่ 7 เรื่องอิทธิบาทสี่ และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนเรื่อง "หลักธรรมในพระพุทธศาสนา" จำนวน 40 ข้อ จากนั้นนำไปทดลองหาประสิทธิภาพ ตามลำดับ 3 ขั้นตอน คือการทดลองแบบเดี่ยว การทดลองแบบกลุ่ม และการทดลองภาคสนาม โดยมีการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยชุดการสอน กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนภัทรญาณวิทยา อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม นำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์เพื่อหาประสิทธิภาพชุดการสอนตามเกณฑ์ 80/80 และทดสอบความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนจากชุดการสอนโดยการทดสอบค่า t-test

ผลการวิจัยปรากฏว่า ชุดการสอนทั้ง 5 หน่วย มีประสิทธิภาพ 88.42/83.68, 83.21/88.16, 87.87/83.42, 86.35/81.84 และ 83.59/81.57 ตามลำดับ แสดงว่าชุดการสอน มีคุณภาพตามเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 และจากการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ นักเรียนก่อนและหลังเรียนด้วยชุดการสอน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่าเมื่อนักเรียนเรียนจากชุดการสอนแล้วมีความรู้เพิ่มขึ้น

Title : Instructional Packages on “The Principles of Buddhism”
in SOC 019 Buddhism for Matthayomsuksa 1 Students
at Phattharayan Witthaya School Nakhon Phathom

By : Miss Parinda Chaichana

Degree : Master of Education

Major Field : Curriculum and Instruction

School of : Educational Studies

Chairman, Thesis Advisor : 1. Associate Professor Siriwan Sripahol Ph.D.
2. Professor Chaoyong Brahmawong Ph.D.
3. Associate Professor Panida Maprasert

Academic Year : 1995

Abstract

The purposes of this study were threefold; (1) to construct the Instructional Packages in the course of SOC 019 Buddhism, for the Matthayomsuksa 1 Students at Pattharayan Witthaya School, Nakhon Chai Sri, Nakhon Phathom, on the topic of “The Principles of Buddhism”; (2) to investigate the effectiveness of the packages produced, based on the 80/80 standard; and (3) to distinguish the students’ achievement before and after applying the Instructional Packages.

Instructional Packages on “The Principles of Buddhism” consisted of 5 units, i.e. Unit 3 Mindfulness and Clear Comprehension, Unit 4 Previous Benefactor, Unit 5 Grateful Person, Unit 6 Forbearance and Modesty, and Unit 7 Basis of Success. These units were constructed to determine the efficiencies of the packages. Forty test items were constructed and used in the experiments. Three steps experiments were planned, they were 1:1, 1:10, and 1:100. The pre-test and the post-test were administered to differentiate the learning achievement obtained from the packages. The data were collected and analyzed to determine the efficiencies against the 80/80 standard. The results from the pre-test and the post-test were calculated to evaluate the value of the learning achievement by using the t-test.

The five units were efficient at 88.42/83.68, 83.21/88.16, 87.87/83.42, 86.35/81.84 and 83.59/81.57 respectively indicating that the five packages met the set standard of 80/80. The students’ learning achievement as evidenced from the pre-test and post-test were increased significantly at the .01 level showing that the Instructional Packages had significantly improved the students’ knowledge on the subject.

Key word Instructional Package

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จด้วยความเรียบร้อย เพราะได้รับความช่วยเหลือแนะนำวิธีการดำเนินการวิจัยที่ถูกต้อง และช่วยแก้ไขข้อบกพร่อง รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนจากคณะอาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งประกอบด้วย รองศาสตราจารย์ ดร.สิริวรรณ ศรีพหล ศาสตราจารย์ ดร. ชัยยงค์ พรหมวงศ์ รองศาสตราจารย์ ภณิกา มาประเสริฐ ซึ่งผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง จึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ สมประสงค์ น่วมบุญลือ มหาวิทยาลัยศิลปากร รองศาสตราจารย์ ดร.กัญจนา ลินทร์คนศิริกุล มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิทยา จำเริญจรสวิทย์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช อาจารย์ศุภกิจ แก้วผสม อดีตหัวหน้าหมวดวิชาสังคมศึกษา โรงเรียนบดินทรเดชา พระราชสุธรรมเมธี และพระมหาวิเชียร กนตสีโล วัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร ที่ได้สละเวลาในการให้คำแนะนำ เพื่อปรับปรุงแก้ไขความสมบูรณ์ถูกต้องของเนื้อหา แบบทดสอบ และสื่อประกอบการสอน

ขอขอบพระคุณผู้บริหาร คณะครูอาจารย์โรงเรียนภัทรญาณวิทยา อาจารย์สุรีย์พรสุนทรสารทูล อาจารย์นवलศรี รัตนสุวรรณ ที่ให้การสนับสนุนช่วยเหลือ ให้กำลังใจในการดำเนินการวิจัย รวมทั้งนักเรียนโรงเรียนภัทรญาณวิทยา ที่ให้ความร่วมมือในการทดลองเป็นอย่างดีและบุคคลอื่น ๆ ที่ไม่ได้กล่าวถึง ไว้ ณ โอกาสนี้ ที่ได้มีส่วนในการช่วยเหลือการวิจัยครั้งนี้

ปริญดา ชัยชนะ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญตาราง	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	
วัตถุประสงค์การวิจัย	3
ขอบเขตการวิจัย	3
สมมติฐานการวิจัย	4
ข้อคถงมบ้องคั้น	4
นียมคัคคัค	4
ประโยชนที่คาคว้จะค้รับ	5
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	6
การผลิคชुकการสอน	6
การสอนแบบศูนย้การเรีชน	11
การทดสอบหาประสิทธิภคชुकการสอน	20
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	24
บทที่ 3 การดำเนินการวิจัย	29
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	29
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	29
การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ	30
การเก็บรวบรวมข้อมูล	36
การวิเคราะห์ข้อมูล	36
บทที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล	38
การหาประสิทธิภาพชुकการสอน	38
การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรีชนของนักเรีชนก่อนเรีชนและหลังเรีชน โดยใช้ชुकการสอน	41

	หน้า
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	45
สรุปการวิจัย	45
อภิปรายผล	47
ข้อเสนอแนะ	48
บรรณานุกรม	49
ภาคผนวก	56
ก. ชุดการสอนเรื่อง “หลักธรรมในพระพุทธศาสนา”	57
ข. รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	292
ค. แบบทดสอบ	294
ประวัติผู้วิจัย	307

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ผลการทดลองแบบ 1:1	39
2	ผลการทดลองแบบ 1:10	40
3	ผลการทดลองภาคสนาม	41
4	เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้ชุดการสอนที่ 1 เรื่อง สติสัมปชัญญะ	42
5	เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้ชุดการสอนที่ 2 เรื่อง นุภาพาริ	42
6	เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้ชุดการสอนที่ 3 เรื่อง กตัญญูกตเวที	43
7	เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้ชุดการสอนที่ 4 เรื่อง ขันติโสรัจจะ	43
8	เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้ชุดการสอนที่ 5 เรื่อง อิทธิบาทสี่	44
9	เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้ชุดการสอน	44

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของคนไทยด้านจิตใจ และการปฏิบัติตน ทั้งในด้านส่วนตัวและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม และมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมให้เกิดความสงบสุขในสังคม ดังนั้นการเรียนการสอนพุทธศาสนา จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ปฏิบัติสืบเนื่องกันต่อมาถึงปัจจุบัน พุทธศาสนาถูกกำหนดให้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร (กรมวิชาการ 2535: 5) เพื่อให้นักเรียนทุกคนได้ศึกษาในทุกระดับ เพื่อมีความรู้ความเข้าใจ เกิดเจตคติที่ดีต่อพุทธศาสนาและนำไปปฏิบัติเพื่อพัฒนาตนเอง และสังคมให้เจริญก้าวหน้าและสงบสุข รวมทั้งเป็นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นกับนักเรียนตามหลักธรรมในพุทธศาสนา

จากสภาพเหตุการณ์ในสังคมในปัจจุบัน พบว่านักเรียนไม่เห็นความสำคัญในการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา และไม่มีความรู้ในเรื่องของพุทธศาสนารวมถึงการละเลยการปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนการสอนพุทธศาสนายังไม่บรรลุผลเท่าที่ควร สาเหตุเนื่องมาจากปัจจัยหลายประการ ดังผลการวิจัยของกรมวิชาการ (2527: 66) พบว่าการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา “ขาดสื่อการเรียนการสอน ครูไม่รู้จักแหล่งอุปกรณ์ และขาดความรู้ในการผลิตสื่อ นอกจากนั้นครูผู้สอนขาดความรู้ในเนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนา และไม่มีความรู้ในการนำวิธีการสอนแบบใหม่ ๆ มาใช้ ครูส่วนใหญ่จะใช้วิธีการสอนแบบบรรยาย และผู้เรียนไม่ให้ความสนใจการเรียนในวิชาพระพุทธศาสนา” นอกจากนี้ยังได้มีการวิจัยเกี่ยวข้องกับความคิดเห็นในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของเชาวฤทธิ์ จงเกษกรณ์ (2529: 114) นุชิต ศรีอาจ (2530: 157) และสุพัตรา ศักรภณ์ (2533: 44) ได้ผลการวิจัยสอดคล้องกันในสิ่งที่เป็นปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ได้แก่ สื่ออุปกรณ์ในการเรียนการสอนมีไม่เพียงพอ ครูผู้สอนไม่มีความรู้ด้านเนื้อหาที่สอน และนักเรียนให้ความสนใจการเรียนพุทธศานาน้อย

จากสภาพปัญหาการเรียนการสอนที่เกิดขึ้น ทำให้หน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องได้พยายามหาทางช่วยเหลือและแก้ปัญหา เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนพุทธศาสนาดังปรากฏในแผนพัฒนาการศึกษา การศาสนา และวัฒนธรรม ระยะที่ 7 (2535-2539) ในด้านนโยบาย

การศึกษา (2535: 15) เพื่อส่งเสริมจริยศึกษาว่า “ให้มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยการเรียนการสอน จริยศึกษา เพื่อมุ่งเน้นให้นักเรียนและเยาวชนมีความรู้ ความเข้าใจหลักธรรมและแนวปฏิบัติ ที่ถูกต้อง รวมทั้งบังเกิดผลอย่างแท้จริง โดยการผลิตตำรา และปรับปรุงอุปกรณ์การสอน จริยศึกษา เพื่อให้ครูอาจารย์ได้มีเครื่องมือช่วยในการเรียนการสอน และอบรมจริยธรรมแก่นักเรียน” นอกจากการดำเนินการในด้านนโยบายของรัฐแล้ว ยังได้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวิธีการเรียนการสอนพุทธศาสนาของบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ดังเช่น ปัญญา สิวเผือก (2523: 44) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลการสอน เรื่อง ความรู้เบื้องต้นสำหรับพุทธศาสนิกชน โดยใช้โมเดล เปรียบเทียบกับการสอนปกติ สุขฤดี สีตลวรารักษ์ (2526: 67-68) เปรียบเทียบการสอนด้วยวิธีสอนแบบไตรสิกขา และธรรมสากัจฉา ในการสอนเรื่องเบญจศีลและฆราวาสธรรม ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และศักดิ์ศรี ปาณะกุล (2530: 196) ได้ศึกษาการใช้กิจกรรมกลุ่มสร้างคุณภาพในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

ความพยายามของทั้งภาครัฐและเอกชนที่จะส่งเสริมการเรียนการสอนพระพุทธศาสนา ให้บรรลุเป้าหมาย แนวทางหนึ่งคือความพยายามทำให้ลักษณะเนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนาที่มีลักษณะเป็นนามธรรม ให้เป็นรูปธรรมอย่างเด่นชัด เพื่อง่ายต่อการเรียนรู้และเข้าใจของผู้เรียน ตระหนักในคุณค่าหลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนาและสามารถนำไปใช้ปฏิบัติต่อตนเองและสังคม โดยการนำสื่อการเรียนการสอนทั้งเป็นประเภทสื่อวัสดุ และสื่อวิธีการเข้ามาช่วยในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและผู้สอน แต่อย่างไรก็ตามสื่อเพียงอย่างเดียวหนึ่ง ไม่สามารถทำให้นักเรียนรู้และเข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างชัดเจนสมบูรณ์ ดังที่เปรี๊ยะ กุมุท (2526: 19) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการใช้สื่อการสอนว่า “ควรใช้สื่อหลายอย่างร่วมกัน ย่อมให้ผลดีกว่าการใช้สื่ออย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียว เนื่องจากว่าสื่อแต่ละอย่างไม่สมบูรณ์ในตัวเอง” ดังนั้นชุดการสอน ซึ่งวิชัย วงษ์ใหญ่ (2525: 185) ให้ความหมายว่าเป็น “ระบบการผลิตการนำสื่อการเรียนหลายชนิดมาสัมพันธ์กันอย่างมีคุณค่าส่งเสริมซึ่งกันและกัน” น่าจะเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาและส่งเสริมคุณภาพและประสิทธิภาพการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี ดังที่ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2523: 123) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับคุณค่าที่เกิดจากชุดการสอนว่า “จะช่วยให้ผู้สอนสามารถถ่ายทอดเนื้อหาประสบการณ์ที่มีลักษณะเป็นนามธรรมสูง ช่วยเร้าความสนใจของผู้เรียนต่อสิ่งที่กำลังเรียน และสร้างความพร้อม ความมั่นใจแก่ครูอาจารย์ ทำให้การเรียนของนักเรียนเป็นอิสระจากอารมณ์และบุคลิกภาพของผู้สอน และจะช่วยฝึกทำให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ รู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเองและสังคม นอกจากนั้นชุดการสอนยังสามารถแก้ปัญหาในการขาดแคลนครูผู้สอน การจัดสอนแทนและยังเป็นการสะดวกต่อการนำไป

ใช้ในทุกสถานที่และโอกาสด้วย” การเรียนการสอนโดยใช้ชุดการสอนจะช่วยพัฒนานักเรียน ทั้งการคิด การทำ การแก้ปัญหา รวมทั้งส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้า และฝึกการทำงานร่วมกันเป็น ระบบกลุ่มตามแนวทางของหลักสูตรมัธยมศึกษา

จากสภาพปัญหาและเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยได้สร้างชุดการสอนเรื่อง “หลักธรรม ในพระพุทธศาสนา” รายวิชา ส 019 พระพุทธศาสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยผู้วิจัยมีความเชื่อมั่นว่าชุดการสอนสามารถแก้ปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาได้ เพื่อนำมาทดลองใช้และนำผลที่ได้รับไปพัฒนาการเรียนการสอน ให้บรรลุจุดประสงค์ของวิชา พระพุทธศาสนาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสร้างชุดการสอนเรื่อง “หลักธรรมในพระพุทธศาสนา” รายวิชา ส 019 พระพุทธศาสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้ระบบการผลิตชุดการสอน แผนจุฬา
2. เพื่อหาประสิทธิภาพของชุดการสอนที่สร้างขึ้นตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80
3. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้ชุดการสอนเรื่อง “หลักธรรมในพระพุทธศาสนา”

ขอบเขตการวิจัย

1. กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียน ภักธญาณวิทยา จังหวัดนครปฐม ปีการศึกษา 2538
2. เนื้อหาที่ใช้ในการสอนชุดการสอน เรื่อง “หลักธรรมในพระพุทธศาสนา” มี ขอบข่ายตามหลักสูตรสังคมศึกษา รายวิชา ส 019 พระพุทธศาสนา สำหรับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)
3. ตัวแปรที่ใช้ศึกษา คือ
  - 3.1 ตัวแปรต้น คือ ชุดการสอน
  - 3.2 ตัวแปรตาม คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
4. ชุดการสอนเรื่อง “หลักธรรมในพระพุทธศาสนา” ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็น ชุดการสอนสำหรับห้องเรียนแบบศูนย์การเรียน จำนวน 5 ชุด คือ
  - 1) สติสัมปชัญญะ
  - 2) นุพการี

3) กัตัญญกตเวที

4) ขันติโสรัจจะ

5) อธิธินาฬี

5. ผู้วิจัยใช้เวลาในการสอน เรื่อง “หลักธรรมในพระพุทธศาสนา” จำนวน 10 คาบ คาบละ 50 นาที

สมมติฐานการวิจัย

1. ชุดการสอนที่สร้างขึ้น เรื่อง “หลักธรรมในพระพุทธศาสนา” รายวิชา ส 019 พระพุทธศาสนา เมื่อนำไปทดลองสอนแล้ว จะมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้
2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญ ที่ .01

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. การวิจัยครั้งนี้จะไม่ศึกษาครอบคลุมถึงตัวแปรเกี่ยวกับ เพศ อายุ สถิติปัญญา ฐานะทางเศรษฐกิจ สถานภาพทางครอบครัว และประสบการณ์เดิมของนักเรียน
2. ผู้วิจัยเป็นผู้ทดลองด้วยตนเอง

นิยามศัพท์

“ชุดการสอน” หมายถึง ชุดการสอนแบบกิจกรรมกลุ่ม ที่เน้นการสอนเป็นแบบ ศูนย์การเรียนรู้ โดยจัดอุปกรณ์สื่อประสมไว้อย่างมีระบบตามเนื้อหา กิจกรรม ที่แบ่งออกเป็น หน่วยย่อย ๆ เรียกว่าศูนย์กิจกรรม 4-6 ศูนย์ แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มให้เท่ากับศูนย์กิจกรรม มุ่งให้นักเรียนประกอบกิจกรรมร่วมกัน โดยมีครูเป็นผู้ให้คำแนะนำจนครบทุกศูนย์

“ประสิทธิภาพของชุดการสอน” หมายถึง คุณภาพที่กำหนดสำหรับการเรียน การสอนโดยใช้ชุดการสอน หลังจากที่ผู้เรียนได้ผ่านการเรียนด้วยชุดการสอนแล้ว ผู้เรียน สามารถตอบคำถามในแบบฝึกปฏิบัติของชุดการสอน และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์หลังเรียน ได้ไม่ต่ำกว่า 80/80

“80” ตัวแรก หมายถึง ค่าเฉลี่ยเป็นร้อยละของคะแนนที่นักเรียนทุกคนทำ แบบฝึกปฏิบัติในกลุ่มกิจกรรมการสอนได้ถูกต้อง ร้อยละ 80 ของคำตอบทั้งหมด

“80” ตัวหลัง หมายถึง ค่าเฉลี่ยเป็นร้อยละของคะแนนที่นักเรียนทุกคนทำ แบบทดสอบหลังเรียนได้ถูกต้อง

“นักเรียน” หมายถึง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนภัทรธรรมาภิบาล
จังหวัดนครปฐม

“แบบทดสอบ” หมายถึง แบบทดสอบวัดความรู้เรื่อง “หลักธรรมในพุทธศาสนา”
รายวิชา ส 019 พระพุทธศาสนา เพื่อวัดความรู้เดิมก่อนเรียน และวัดความรู้ของนักเรียน
หลังจากการเรียน โดยใช้ชุดการสอน

“ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน” หมายถึง ระดับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียน
ด้านพุทธิพิสัย จากแบบทดสอบวัดผลความรู้เดิมก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้ชุดการสอน

“หลักธรรมในพระพุทธศาสนา” หมายถึง หลักธรรมในพุทธศาสนา รายวิชา
ส 019 พระพุทธศาสนา ที่นักเรียนต้องเรียนรู้เพื่อวิเคราะห์และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันซึ่ง
ประกอบไปด้วย 5 เรื่อง คือ สติสัมปชัญญะ นุพการี กตัญญูกตเวที ขันติโสรัจจะ และ
อิทธิบาทสี่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ชุดการสอนเรื่อง “หลักธรรมในพระพุทธศาสนา”
2. เป็นแนวทางการผลิตชุดการสอนสำหรับใช้สอนวิชาต่าง ๆ
3. ฝึกให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง และเป็นการปลูกฝังหลักธรรมอื่นใน
พุทธศาสนา เช่น ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ
4. เพื่อเป็นแนวทางให้ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องทางการศึกษาได้ศึกษา และทดลองผลิต
ชุดการสอนด้วยตนเอง

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ จำเป็นที่จะต้องศึกษาความรู้พื้นฐาน เพื่อนำมาประกอบในการวางแผนดำเนินการคือ

1. การผลิตชุดการสอน
2. การสอนแบบศูนย์การเรียนรู้
3. การทดสอบหาประสิทธิภาพชุดการสอน
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การผลิตชุดการสอน

1. ความหมายชุดการสอน ได้มีนักการศึกษาหลายท่าน ให้คำจำกัดความเกี่ยวกับชุดการสอนไว้ ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2523: 118) ได้กล่าวว่า “ชุดการสอน เป็นสื่อประสมที่ได้จากระบบการผลิตและนำสื่อการสอนที่สอดคล้องกับวิชา หน่วยการสอน และหัวข้อ เพื่อช่วยให้การเปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น” และเป็รื่อง กุมุท (2518: 130) กล่าวถึงชุดการสอนว่า “ชุดการสอนคือ การนำระบบสื่อประสม(Multi media) ที่สอดคล้องกับเนื้อหาและประสบการณ์ของแต่ละหน่วย มาช่วยให้อการเปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ชุดการสอนนิยมจัดไว้ในกล่องหรือซองเป็นหมวด ๆ ภายในชุดการสอนประกอบด้วยคู่มือการใช้ชุดการสอน สื่อการสอนที่สอดคล้องกับเนื้อหาและประสบการณ์ อาทิ รูปภาพ สไลด์ เทป ภาพยนตร์ขนาด 8 ม.ม. แผ่นคำบรรยาย วัสดุอุปกรณ์ การสาธิตและการมอบหมายงาน เพื่อให้ผู้เรียนมีประสบการณ์กว้างขวางขึ้น” นอกจากนี้ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525: 185) กล่าวถึง ชุดการสอนหมายถึง “ระบบการผลิตและการนำสื่อการเรียนหลาย ๆ อย่างมาสัมพันธ์กันและมีคุณค่าส่งเสริมซึ่งกันและกัน สื่อการเรียนอย่างหนึ่งอาจใช้เพื่อเร้าความสนใจ ในขณะที่อีกอย่างใช้เพื่ออธิบายข้อเท็จจริงของเนื้อหา และอีกอย่างหนึ่งอาจเพื่อก่อให้เกิดการเสาะแสวงหาอันนำไปสู่ความเข้าใจลึกซึ้งและป้องกันการเข้าใจความหมายผิด สื่อการเรียนเหล่านี้เรียกอีกอย่างว่าสื่อประสมที่เรานำมาใช้ให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น” นอกจากนี้การศึกษาไทยแล้ว นักการศึกษาต่างประเทศ ได้กล่าวถึง

ความหมายของการสอนไว้ เช่น กูด (Good 1973: 36) ได้ให้ความหมายของการสอนว่าเป็นโปรแกรมทางการสอนทุกอย่างที่จัดไว้โดยเฉพาะ มีวัตถุประสงค์ประกอบ

จากความหมายที่นักการศึกษาได้ให้คำจำกัดความไว้นั้น พอสรุปได้ว่า การสอนคือการนำสื่อการเรียนการสอนมาจัดไว้อย่างมีระบบเป็นชุด ๆ ในแต่ละหน่วยตอบสนองเนื้อหาและวัตถุประสงค์เพื่อให้การเรียนการสอนเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2. แนวคิดที่สำคัญที่นำมาสู่การผลิตชุดการสอน ชัยขงค์ พรหมวงศ์ (2523: 119) ได้เสนอแนวคิดไว้ดังนี้

แนวคิดที่ 1 เป็นแนวความคิดตามหลักจิตวิทยาเกี่ยวกับทฤษฎีความแตกต่างระหว่างบุคคล นักการศึกษาได้นำแนวคิดนี้มาจัดการเรียนการสอน โดยคำนึงถึงความต้องการความถนัดและความสนใจของผู้เรียนเป็นสำคัญด้วยวิธีการจัดการสอนรายบุคคล หรือการศึกษาตามเอกัตภาพ

แนวคิดที่ 2 เป็นแนวความคิดที่พยายามเปลี่ยนการเรียนการสอนจากแบบเดิมที่ยึดครูเป็นศูนย์กลางแหล่งความรู้ มาเป็นแบบการจัดประสบการณ์และสื่อประสมที่ตรงตามเนื้อหาวิชา ในรูปของชุดการสอน โดยมีครูเป็นผู้แนะนำหรือช่วยเหลือ

แนวคิดที่ 3 เป็นแนวความคิดที่พยายามจัดระบบการผลิต และการใช้สื่อการสอนให้เป็นไปในรูปสื่อประสม โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเปลี่ยนจากการใช้สื่อเพื่อ "ช่วยครูสอน" มาเป็น "ช่วยนักเรียนเรียน"

แนวคิดที่ 4 เป็นแนวความคิดทางพฤติกรรมศาสตร์ ที่พยายามจะสร้างปฏิกริยาสัมพันธ์ ให้เกิดขึ้นระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน และนักเรียนกับสภาพแวดล้อม โดยนำสื่อการสอนและทฤษฎีกระบวนการกลุ่มมาใช้ในรูปชุดการสอน

แนวคิดที่ 5 เป็นแนวความคิดที่ยึดหลักจิตวิทยาการเรียนรู้มาจัดสภาพการเรียนการสอน โดยเปิดโอกาสให้นักเรียน

- 1) ได้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนด้วยตนเอง
- 2) มีทางทราบว่าการตัดสินใจหรือการทำงานของตนถูกหรือผิดได้ทันที
- 3) มีการเสริมแรงบวกที่ทำให้นักเรียนภาคภูมิใจที่ได้ทำถูกหรือคิดถูก อันจะทำให้กระทำพฤติกรรมนั้นซ้ำอีกในอนาคต

3. ประเภทของชุดการสอน ชัยขงค์ พรหมวงศ์ (2523: 118) จำแนกชุดการสอนตามลักษณะการใช้ออกเป็น 4 ประเภท คือ

3.1 ชุดการสอนประกอบการบรรยาย เป็นชุดการสอนที่มุ่งช่วยขยายเนื้อหาสาระ การสอนแบบบรรยายให้ชัดเจนขึ้น ช่วยให้ผู้สอนพูดน้อยลงและให้สื่อการสอนทำหน้าที่แทน

ชุดการสอนแบบบรรยายนี้นิยมใช้กับการฝึกอบรมและการสอนในระดับอุดมศึกษาที่ยังถือว่าการสอนแบบบรรยายยังมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดความรู้แก่ผู้เรียน

3.2 ชุดการสอนแบบกลุ่มกิจกรรม เป็นชุดการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนได้ประกอบกิจกรรมกลุ่ม เช่น ในการสอนแบบศูนย์การเรียน การสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์ เป็นต้น

3.3 ชุดการสอนตามเอกัตภาพหรือชุดการสอนรายบุคคล เป็นชุดการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนสามารถศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง ตามความแตกต่างระหว่างบุคคลอาจเป็นการเรียนในโรงเรียนหรือที่บ้านก็ได้ เพื่อให้ผู้เรียนก้าวไปข้างหน้าตามความสามารถ ความสนใจ และความพร้อมของผู้เรียน ชุดการสอนรายบุคคลอาจออกมาในรูปของหน่วยการสอนย่อยหรือ "โมดูล"

3.4 ชุดการสอนทางไกล เป็นชุดการสอนที่ผู้สอนกับผู้เรียนอยู่ต่างถิ่นต่างเวลากัน มุ่งสอนให้ผู้เรียนศึกษาได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องมาเข้าชั้นเรียน ประกอบด้วยสื่อประเภทสิ่งพิมพ์ รายการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ภาพยนตร์และการสอนเสริมตามศูนย์บริการการศึกษา

4. องค์ประกอบชุดการสอน ชุดการสอนที่สมบูรณ์จำเป็นต้องประกอบด้วย สื่อการเรียนการสอนที่เป็นในรูปวัสดุอุปกรณ์และวิธีการ ซึ่ง ชัยยงค์ พรหมวงศ์ สมเชาว์ เนตรประเสริฐ และสุภา สิ้นสกุล (2520: 105) ได้กล่าวสรุปองค์ประกอบชุดการสอนที่จำเป็นคือ

- 1) คู่มือและแบบฝึกปฏิบัติ สำหรับครุผู้ใช้ชุดการสอน และผู้เรียนที่ต้องเรียนจากชุดการสอน
- 2) คำสั่ง หรือการมอบงาน เพื่อกำหนดแนวทางการเรียนให้นักเรียน
- 3) เนื้อหาสาระ อยู่ในรูปของสื่อการสอนแบบประสมและกิจกรรมการเรียนการสอน ทั้งแบบกลุ่มและรายบุคคล ซึ่งกำหนดไว้ตามวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม
- 4) การประเมินผล เป็นการประเมินผลของกระบวนการ ได้แก่ แบบฝึกหัด รายงานค้นคว้า และผลของการเรียนรู้ในรูปแบบทดสอบต่าง ๆ ส่วนประกอบทั้งหมดจะอยู่ในกล่องหรือซองโดยจัดเป็นหมวดหมู่เพื่อสะดวกต่อการใช้

5. การผลิตชุดการสอน ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2523: 122) ได้พัฒนาระบบการผลิตชุดการสอนแผนจุฬา ที่มีขั้นตอนที่จัดไว้เป็นระบบ แบ่งเป็นขั้นตอน 10 ขั้นตอน คือ

- 1) กำหนดหมวดหมู่เนื้อหาและประสบการณ์ อาจกำหนดเป็นหมวดวิชา หรือ บูรณาการ เป็นแบบสหวิทยาการตามที่เห็นเหมาะสม
- 2) กำหนดหน่วยการสอน แบ่งเนื้อหาวิชาออกเป็นหน่วยการสอน โดยประมาณ เนื้อหาวิชาที่จะให้ครุสามารถถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียนได้ในหนึ่งสัปดาห์ หรือหนึ่งครั้ง ครั้งละ 1-2 ชั่วโมง

3) กำหนดหัวเรื่อง ผู้สอนจะต้องถามตนเองว่า ในการสอนแต่ละหน่วย ควรให้ประสบการณ์แก่ผู้เรียนอะไรบ้าง แล้วกำหนดออกมาเป็นหน่วยการสอนย่อย

4) กำหนดมโนคติและหลักการ มโนคติ และหลักการที่กำหนดขึ้น จะต้องสอดคล้องกับหน่วยและหัวเรื่อง โดยสรุปแนวคิด สาระ และหลักเกณฑ์สำคัญไว้ เพื่อเป็นแนวทางเนื้อหา มาสอนให้สอดคล้องกัน

5) กำหนดวัตถุประสงค์ให้สอดคล้องกับหัวเรื่อง โดยคิดเป็นจุดประสงค์ทั่วไปก่อน แล้วจึงเขียนเป็นเชิงพฤติกรรมที่ต้องมีเกณฑ์การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไว้ทุกครั้ง

6) กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม ซึ่งเป็นแนวทางการเลือกและการผลิตสื่อการสอน "กิจกรรมการเรียนรู้" หมายถึงกิจกรรมทุกอย่างที่ผู้เรียนปฏิบัติ เช่น การอ่านบัตรคำสั่ง ตอบคำถาม เขียนภาพ ทำการทดลองทางวิทยาศาสตร์ เล่นเกม

7) กำหนดแบบประเมินผล ต้องประเมินผลให้ตรงวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม โดยใช้แบบทดสอบอิงเกณฑ์ เพื่อให้ผู้สอนทราบว่า หลังจากการผ่านกิจกรรมมาเรียบร้อยแล้ว นักเรียนได้เปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่

8) เลือกและผลิตสื่อการสอน วัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการที่ครูใช้ถือเป็นสื่อการสอนทั้งสิ้น เมื่อผลิตสื่อการสอนของแต่ละหัวเรื่องแล้ว ก็จัดสื่อการสอนเหล่านั้นไว้เป็นหมวดหมู่ในกล่องที่เตรียมไว้ก่อนนำไปทดสอบหาประสิทธิภาพ

9) หาประสิทธิภาพชุดการสอน เพื่อเป็นการประกันว่าชุดการสอนที่สร้างขึ้น มีประสิทธิภาพในการสอน ผู้สร้างจำเป็นต้องกำหนดเกณฑ์ขึ้น โดยคำนึงถึงหลักการที่ว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการเพื่อช่วยให้การเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียนบรรลุผล ดังนั้นการกำหนดเกณฑ์ จำต้องคำนึงถึง "กระบวนการ" และ "ผลลัพธ์" โดยกำหนดตัวเลขเป็นร้อยละของคะแนนเฉลี่ย มีค่าเป็น E_1/E_2

E_1 คือค่าประสิทธิภาพของกระบวนการ คิดเป็นร้อยละของคะแนนที่นักเรียนได้รับโดยเฉลี่ยจากการทำแบบฝึกหัดและการประกอบกิจกรรม

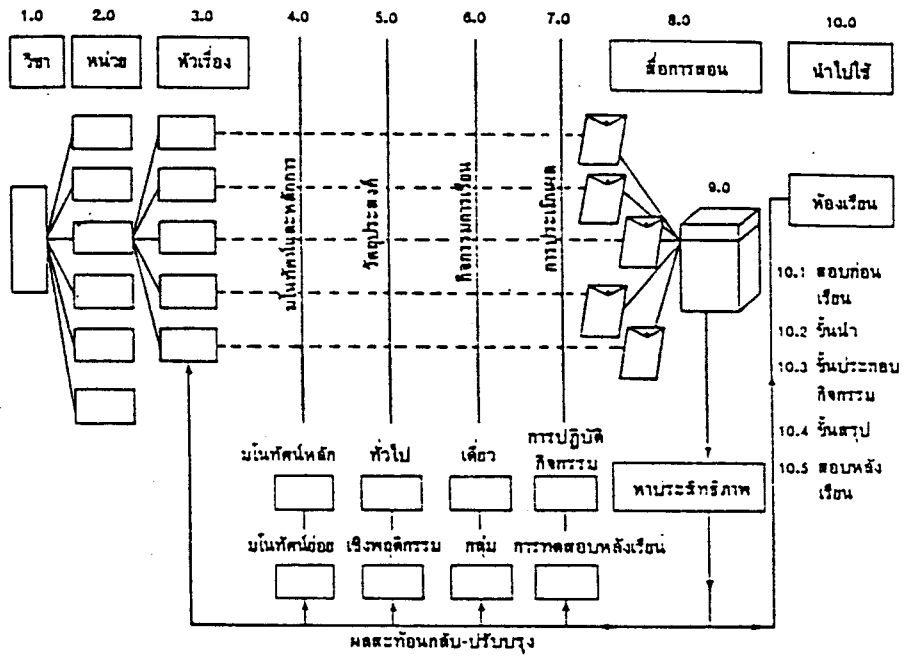
E_2 คือค่าประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (พฤติกรรมที่เปลี่ยนในตัวผู้เรียนหลังการเรียน) คิดเป็นร้อยละของคะแนนที่นักเรียนได้รับจากการทดสอบหลังเรียน

10) การใช้ชุดการสอน โดยกำหนดขั้นตอนดังนี้ คือ

- (1) ผู้เรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน
- (2) ชี้นำเข้าสู่บทเรียน
- (3) ชี้นำประกอบกิจกรรมการเรียนรู้

- (4) ขั้นสรุปผลการสอน
- (5) ทำแบบทดสอบหลังเรียน

แผนผัง
แบบจำลองระบบการผลิตชุดการสอนแผนจุฬา

ที่มา : ชัยยงค์ พรหมวงศ์ สมเชาว์ เนตรประเสริฐ และสุดา สิ้นสกุล “ระบบการผลิตชุดการสอนแผนจุฬา” ใน ระบบสื่อการสอน กรุงเทพมหานคร คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2520 หน้า 50

6. คุณค่าของชุดการสอน ได้มีการเผยแพร่แนวคิดเรื่องชุดการสอน และศึกษาวิจัยโดยนักการศึกษา พบว่าชุดการสอนมีประโยชน์ต่อการจัดการเรียนสอนดังนี้ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2523: 121) กล่าวไว้ดังนี้

1) ช่วยให้ผู้สอนถ่ายทอดเนื้อหาและประสบการณ์ที่สลับซับซ้อนและมีลักษณะเป็นนามธรรมสูง เช่น การทำงานของเครื่องกล อวัยวะในร่างกาย การเติบโตของสัตว์ชั้นต่ำ ฯลฯ ซึ่งผู้สอนไม่สามารถถ่ายทอดด้วยการบรรยายได้ดี

2) ช่วยสร้างความสนใจของนักเรียนต่อสิ่งที่กำลังศึกษา เพราะชุดการสอนจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนของตนเองและสังคม

3) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น ฝึกการตัดสินใจแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และการมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม

4) ช่วยสร้างความพร้อมและมั่นใจแก่ผู้สอน เพราะชุดการสอนผลิตไว้เป็นหมวดหมู่ สามารถหยิบไปใช้ได้ทันที โดยเฉพาะผู้ที่ไม่ค่อยมีเวลาในการเตรียมการสอนล่วงหน้า

5) ทำให้การเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นอิสระจากอารมณ์ของครู ชุดการสอนสามารถทำให้ผู้เรียนเรียนได้ตลอด ไม่ว่าผู้สอนจะมีสภาพหรือความคับข้องทางอารมณ์มากน้อยเพียงใด

6) ช่วยให้การเรียนเป็นอิสระจากบุคลิกภาพของครู เนื่องจากชุดการสอนช่วยถ่ายทอดเนื้อหาได้ ดังนั้นครูที่พูดไม่เก่งก็สามารถสอนให้มีประสิทธิภาพได้

7) ในกรณีมีครูไม่เพียงพอหรือขาดการปฏิบัติหน้าที่ ครูคนอื่นก็สามารถสอนแทนได้ โดยใช้ชุดการสอน โดยที่ครูผู้สอนไม่ต้องเตรียมตัวมากนัก

8) สำหรับชุดการสอนรายบุคคลและชุดการสอนทางไกล จะช่วยให้การศึกษาของมวลชนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและประหยัดค่าใช้จ่าย

การสอนแบบศูนย์การเรียน

แนวความคิดการปฏิรูประบบห้องเรียน ที่จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การเรียนรู้จะมีหลายแนว กระบวนการที่ได้เริ่มทดลองให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของเมืองไทย คือการจัดห้องเรียนแบบศูนย์การเรียน ซึ่ง ดร.ชัยยงค์ พรหมวงศ์ แห่งแผนกวิชาโสตทัศนศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในขณะนั้น ได้เป็นผู้คิดระบอบห้องเรียนแบบใหม่นี้ขึ้น โดยได้แสดงแนวทางการจัดห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนครั้งแรกที่ คณะครุศาสตร์ ในงานนิทรรศการทางวิชาการของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระหว่างวันที่ 1-15 ธันวาคม 2515 หลังจากนั้น ดร.ชัยยงค์ พรหมวงศ์ ก็ได้รับเชิญไปบรรยายแนวคิดตามสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ทั่วประเทศไทย โดยเฉพาะบรรดาคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยครูและโรงเรียนทุกระดับ ทั้งได้

รับเชิญไปบรรยายเกี่ยวกับห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้ ในการประชุมทางวิชาการของสมาคม การศึกษาศาถล (World Education Fellowship, WEF) ที่นครบอมเบย์ อินเดีย วันที่ 28 ธันวาคม 2517 ถึง 5 มกราคม 2518 องค์การยูเนสโก ประจำเอเชียที่กรุงเทพฯ ก็ได้ส่งผู้เชี่ยวชาญ ไปศึกษากระบวนการ เพื่อสร้างโครงการทดลองใช้กับประเทศอื่นๆ ในเอเชีย นับตั้งแต่ พ.ศ. 2516 เป็นต้นมา ได้มีการอบรมปฏิบัติการ การจัดห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้ขึ้นทุกภาค รวมหลายสิบครั้ง มีครูและผู้บริการผ่านการฝึกอบรมการจัดศูนย์การเรียนรู้มากกว่า 6,000 คน โดยได้รับความช่วยเหลือทางการเงินจากองค์การยูนิเซฟ กรมการฝึกหัดครู กรมสามัญศึกษา และ องค์การบริหารส่วนจังหวัด ที่เห็นคุณค่าในเรื่องนี้

1. ความหมายของศูนย์การเรียนรู้ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ นิคม ทาแดง และศรีสุดา จรียากุล (2523: 33-34) ได้ให้ความหมายศูนย์การเรียนรู้ว่า "เป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ที่ให้ผู้เรียนได้ประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองมากที่สุด โดยอาศัยสื่อการสอนแบบประสม และ หลักการของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์เข้าช่วยในการเรียนการสอน ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เรียน 1. ได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ 2. ตรวจสอบผลการเรียนรู้ด้วยตนเองทันที 3. ได้มีประสบการณ์ ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในความสำเร็จ 4. เกิดความรู้ที่ละน้อยตามลำดับขั้น"

2. รูปแบบของศูนย์การเรียนรู้

รูปแบบของศูนย์การเรียนรู้แตกต่างกันตามลักษณะของจุดประสงค์ของการปฏิบัติงาน ซึ่งชัยยงค์ พรหมวงศ์ นิคม ทาแดง และศรีสุดา จรียากุล (2523: 35) ได้แบ่งศูนย์การเรียนรู้เป็น 4 ประเภท

1) ศูนย์การเรียนรู้เอกเทศ เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่แยกเป็นอิสระจากห้องเรียน เช่น ศูนย์การเรียนรู้นคร เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่ใช้เป็นห้องปฏิบัติการวิธีสอน เหมาะสำหรับสถาบันฝึกหัดครู อาจจัดในสถาบันเอง หรือในโรงเรียนที่มีนิตติฝึกสอนประจำอยู่ก็ได้ ควรเป็นห้องเอกเทศ มีวัสดุอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกพร้อม

2) ศูนย์การเรียนรู้ในห้องเรียน เป็นการคิดแปลงห้องเรียนธรรมดา โดยจัดเป็น ศูนย์วิชาการต่าง ๆ ไว้ข้างผนังห้อง หรือมุมห้อง โดยมีสื่อการสอนหรือกิจกรรมให้นักเรียนได้ ศึกษา หรือค้นคว้าตามวิชาการต่าง ๆ เช่น ศูนย์ศิลปะ ศูนย์วิทยาศาสตร์ ศูนย์สังคมศึกษา ฯลฯ ศูนย์เหล่านี้ ครูยังไม่ได้ใช้เป็นส่วนหนึ่งในการสอนอย่างจริงจัง นักเรียนจะหาความรู้จาก ศูนย์เหล่านี้ในเวลาว่างเป็นส่วนใหญ่

3) การสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ เป็นการเปลี่ยนแปลงห้องเรียนแบบธรรมดาที่ครู เป็นผู้สอน มาเป็นศูนย์กิจกรรมที่นักเรียนสามารถปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันภายในศูนย์ และสามารถ ประเมินผลงานของตนเองได้ ตามประสบการณ์และเนื้อหาที่ครูกำหนดไว้ให้ การจัดห้องเรียน

แบบศูนย์การเรียนรู้ อาศัยพื้นฐานจากทฤษฎีการใช้สื่อประสม และกระบวนการกลุ่มเป็นบูรณาการการใช้สื่อการสอนชนิดต่าง ๆ และกลุ่มกิจกรรม เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีชีวิตชีวา และฝึกฝนพัฒนาการทางสติปัญญาของผู้เรียนให้มากที่สุด ลักษณะของสื่อการสอนจะจัดสำเร็จรูปไว้แล้วเป็นชุดการสอน ห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้จะช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ นักเรียน

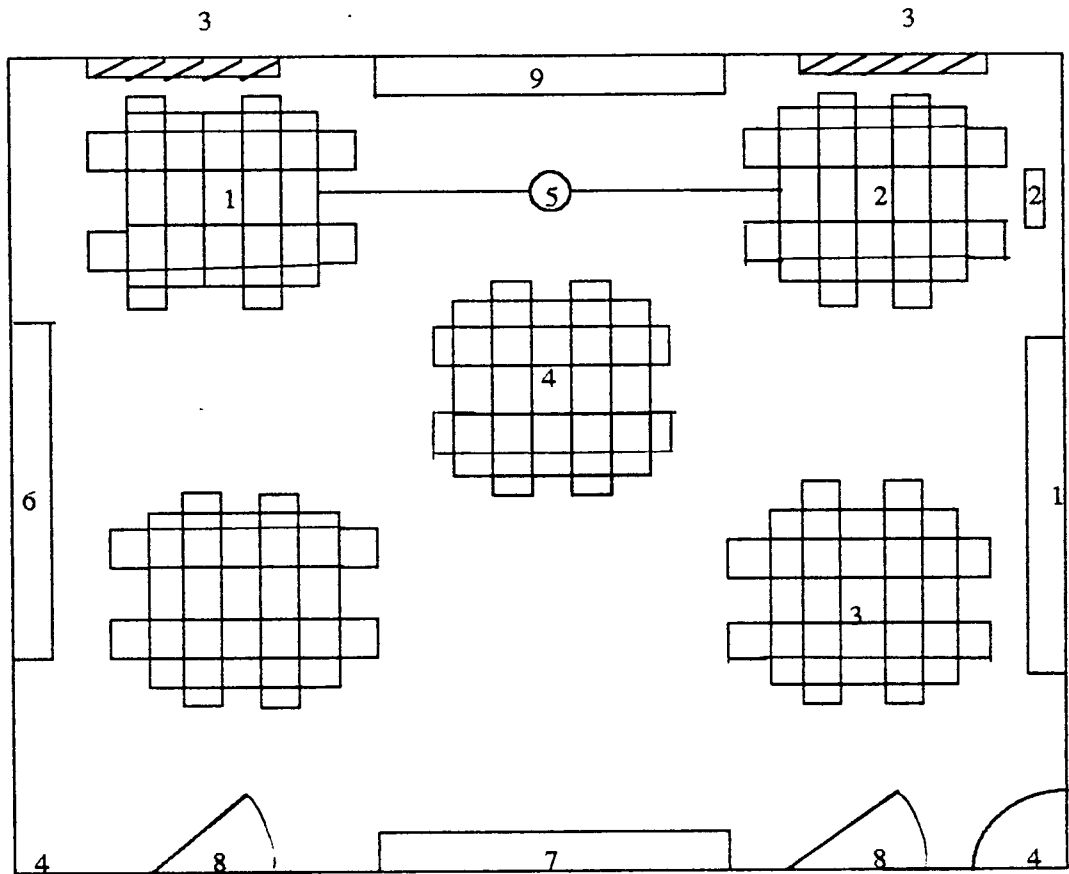
4) ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน คือสถานศึกษาที่เปิดโอกาสให้บุคคลทุกวัย ไม่ว่าจะเป็นเด็กเล็ก หรือผู้สูงอายุเข้าศึกษาหาความรู้ได้ การเรียนอาจจะเรียนจากโปรแกรมการสอนซึ่งจัดไว้ในรูปของชุดการสอนรายบุคคลตามหมวดหมู่ของเนื้อหาและประสบการณ์ต่าง ๆ หรือจากกิจกรรม อื่น ๆ ที่ศูนย์จะเป็นผู้จัดให้ โดยมีครูทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานที่ปรึกษา

3. ลักษณะห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้ การจัดห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้มีลักษณะแตกต่างจากห้องเรียนในสภาพปกติ เนื่องจากจัดเพื่อให้ส่งเสริมการประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ให้ดีที่สุด โดยชัยยงค์ พรหมวงศ์ นิคม ทาแดง และศรีสุดา จริยากุล (2523: 44) ได้เสนอแนะว่า สิ่งที่ควรคำนึงถึงในการจัดห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้ 5 ประการ คือ 1. การจัดโต๊ะเรียนสำหรับศูนย์กิจกรรม 2. การจัดศูนย์ความสนใจหรือมุมวิชาการ 3. การจัดกระดานนิเทศและผนังห้องเรียน 4. การจัดที่นั่งสื่อและชุดการสอน 5. การประดับหน้าห้องเรียน

การจัดห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้ให้แบ่งออกเป็น 4-6 กลุ่ม โดยนำโต๊ะและเก้าอี้รวมกันเรียกว่าศูนย์กิจกรรม แต่ละศูนย์จะมีกิจกรรมแตกต่างกันไปตามเนื้อหาที่กำหนดไว้ นักเรียนแต่ละกลุ่มจะใช้เวลาประกอบกิจกรรม 15-20 นาที แล้วหมุนเวียนเปลี่ยนไปจนกว่านักเรียนทุกคนจะผ่านกิจกรรมทุกศูนย์ ครูในศูนย์การเรียนรู้จะทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานการเรียนรู้ โดยเนื้อหาวิชาที่จะให้เด็กเรียนนั้น ไม่ได้มาจากครูเพียงแหล่งเดียว ทว่าจะมาจากสื่อการสอน วัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการ ซึ่งมีหลายประเภท เรียกว่า สื่อประสม สื่อการสอนจะรวมอยู่ในซองประจำศูนย์กิจกรรม ซองทั้งหมดก็จะรวมอยู่ในกล่อง ถุงกระดาษหรือแฟ้ม เรียกว่า "ชุดการสอน" ครูส่วนมากนิยมเรียกว่ากล่องพิเศษ แต่ละวิชาจะมี 20 ถึง 30 กล่อง ซึ่งครูจะหยิบไปใช้ได้ทันที

แผนผัง
การจัดห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้

9

ระเบียบ

1. กระดานดำ	4. ศูนย์ความสนใจ	7. หิ้งใส่ชุดการสอน
2. โต๊ะครู	5. ศูนย์กิจกรรม (1-5)	8. ประตู
3. หนังสือนั่ง	6. หิ้งหนังสือ	9. ป้ายนิเทศนอก/ในห้องเรียน

ที่มา: ชัยยงค์ พรหมวงศ์ นิคม ทาแดง ศรีสุดา จรียากุล “นวัตกรรมการศึกษา” ใน เอกสารการสอน
ชุดวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา เล่มที่ 3 หน่วยที่ 11 กรุงเทพมหานคร สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช 2523 หน้า 46

4. ความหมายชุดการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้หรือชุดการสอนสำหรับกิจกรรมกลุ่ม ซึ่ง ชัยยงค์ พรหมวงศ์ สมเชาว์ เนตรประเสริฐ และสุภา ตินสกุล (2520: 53) ได้กล่าวถึง ชุดการสอนแบบกิจกรรมกลุ่มในห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้ว่า “ยี่ระบบการผลิตสื่อการสอน ตามหน่วยและหัวข้อที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ประกอบกิจกรรมร่วมกัน ชุดการสอนแบบ กิจกรรมจะประกอบด้วยชุดย่อยตามจำนวนศูนย์ที่แบ่งไว้ในแต่ละหน่วย ในแต่ละศูนย์ที่สื่อหรือ บทเรียนครบชุดตามจำนวนผู้เรียนในศูนย์กิจกรรมนั้น ๆ สื่อที่ใช้ในศูนย์จัดไว้ในรูปสื่อประสม อาจใช้เป็นรายบุคคล หรือทั้งศูนย์จะใช้ร่วมกันได้ ต้องการความช่วยเหลือจากครูเพียงเล็กน้อย ในระยะเริ่มต้นเท่านั้น” ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2525: 169) กล่าวถึง ชุดการสอนแบบกิจกรรมกลุ่มว่า “มุ่งเน้นตัวผู้เรียนได้ประกอบกิจกรรมร่วมกัน จะประกอบด้วย ชุดการสอนย่อยที่มีจำนวนเท่ากับจำนวนศูนย์ที่แบ่งไว้ในแต่ละหน่วย ในแต่ละศูนย์มีสื่อบทเรียน ครบชุดตามจำนวนผู้เรียน ในศูนย์กิจกรรมการเรียนรู้อาจจัดในรูปแบบรายบุคคล หรือผู้เรียน ทั้งศูนย์ใช้ร่วมกันก็ได้ ผู้ที่เรียนชุดการสอนกิจกรรมต้องการความช่วยเหลือจากครูเพียงเล็กน้อย ในระยะเริ่มต้น หลังจากเคยชินต่อวิธีการใช้แล้ว ผู้เรียนจะสามารถช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้เอง ในขณะที่ทำกิจกรรมการเรียนรู้หากมีปัญหาผู้เรียนสามารถซักถามครูได้เสมอ เมื่อจบการเรียนรู้แต่ละ ศูนย์แล้วผู้เรียนอาจจะสนใจในการเรียนเสริม เพื่อเจาะลึกถึงสิ่งที่เรียนรู้ได้อีกจากศูนย์สำรองที่ครู จัดเตรียมไว้เพื่อไม่เป็นการเสียเวลาที่ต้องรอคอยผู้อื่น” นอกจากนั้น ไชยยศ เรื่องสุวรรณ (2521: 231) ได้กล่าวถึง ชุดการสอนสำหรับศูนย์การเรียนรู้ว่า “หัวใจสำคัญของการจัดห้องเรียน แบบศูนย์การเรียนรู้ก็คือ กิจกรรมซึ่งต้องมีวัสดุและวิธีการใช้เป็นส่วนประกอบที่สำคัญที่เราเรียกว่า ชุดการสอน การเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้เสนอเนื้อหาสาระในรูปของกิจกรรมสื่อประสม”

จากความหมายชุดการสอนแบบกิจกรรมกลุ่มในห้องเรียน แบบศูนย์การเรียนรู้ที่ได้กล่าว มาแล้ว พอสรุปได้ว่าชุดการสอนแบบกิจกรรมกลุ่ม แบ่งเนื้อหาในชุดการสอนออกเป็นเนื้อหา ย่อยๆ 4-6 กลุ่ม แยกออกจากกัน ประกอบด้วยเนื้อหา สื่อประสม และกิจกรรมการเรียนรู้ เรียกว่า ศูนย์การเรียนรู้ โดยแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ เพื่อเข้าศึกษาในศูนย์กิจกรรม โดยมีการช่วยเหลือ กันเอง เรียนจนครบทุกศูนย์ มีครูเป็นผู้ให้คำแนะนำ

5. การเสนอเนื้อหาในชุดการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2525: 803) ได้ให้หลักเกณฑ์การเสนอเนื้อหาในชุดการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ว่า เป็นการเสนอเนื้อหาใน ศูนย์กิจกรรมตามที่กำหนดไว้ในแผนการสอน โดยมีสื่อหลักในศูนย์กิจกรรม ได้แก่ บัตรคำสั่ง บัตรสรุปเนื้อหา บัตรกิจกรรม บัตรคำถาม และบัตรเฉลย

การเขียนบัตรคำสั่ง

"บัตรคำสั่ง" หรือ "บัตรสั่งงาน" ทำหน้าที่แทนครูในการสั่งงานให้นักเรียนปฏิบัติ ในศูนย์กิจกรรมต่าง ๆ ภาษาที่ใช้ในบัตรคำสั่งต้องเป็นภาษาง่าย ๆ เหมาะสมกับระดับของผู้เรียน การเขียนบัตรคำสั่ง มีสิ่งที่ควรคำนึงดังนี้

1. มีการกำหนดหมายเลขหรือรหัสไว้เด่นชัด เพื่อกันความยุ่งเหยิงในภายหลัง และควรมีชื่อศูนย์และหัวเรื่องกำกับไว้

2. กำหนดงานที่จะให้นักเรียนทำตามลำดับขั้นให้ชัดเจน ควรแยกงานแต่ละข้อ โดยการขีดเส้นใต้หรือติกรอบ

3. บัตรคำสั่งทุกแผ่นควรจบด้วยการสั่งให้นักเรียนเก็บของเข้าที่ให้เรียบร้อย และไม่ถืออะไรติดมือไป ยกเว้นกระดาษคำตอบหรือแบบฝึกปฏิบัติ ซึ่งนักเรียนจะต้องมีประจำตัว

4. บัตรคำสั่งต้องไม่มีคำถามอยู่ด้วยเพราะคำถามจะจัดไว้ต่างหากใน "บัตรคำถาม" ประจำศูนย์นั้น

5. ควรออกแบบบัตรคำสั่งให้สวยงาม อาจเขียนการ์ตูนให้น่าสนใจ และควรใช้สีเขียวกันในแต่ละหน่วยการสอน

6. บัตรคำสั่งควรใช้กระดาษแข็งพอสมควร หรือเขียนบนกระดาษอ่อนแล้วฉีกบนกระดาษแข็งอีกครั้งหนึ่ง

7. จำนวนบัตรคำสั่งต้องให้ครบนักเรียนทุกคนนั่นคือ ทำไว้ 8-12 แผ่น ให้นักเรียนทุกคนมีความรู้สึกว่าคุณมีความสำคัญ

บัตรสรุปเนื้อหา

บัตรสรุปเนื้อหา หมายถึง ส่วนที่เป็นเนื้อหาสาระของศูนย์ที่มาก่อน ที่นักเรียนกำลังจะเรียน ซึ่งครูต้องการให้นักเรียนมีพื้นก่อนที่จะอ่านบัตรเนื้อหาประจำศูนย์นั้น นั่นคือศูนย์ที่ 2 จะมี บัตรสรุปเนื้อหาศูนย์ที่ 1 ศูนย์ที่ 3 จะมีบัตรสรุปเนื้อหาศูนย์ที่ 1-2 ในศูนย์กิจกรรม บัตรสรุปเนื้อหา ทำหน้าที่ 2 ประการ คือ

1. เป็นการทบทวนเรื่องที่เรียนมาแล้ว
2. เป็นการปูพื้นฐานความรู้ก่อนที่จะเรียนเนื้อหาในศูนย์กิจกรรม

บัตรเนื้อหา

บัตรเนื้อหา หมายถึง ส่วนที่ครูต้องการให้ผู้เรียนได้รับความรู้และประสบการณ์ใหม่ตามหัวเรื่อง เนื้อหาที่นำมาบรรจุในบัตรเนื้อหาควรสั้นกระชับ แต่ไม่รวบรัดจนเกินไป และใช้ภาษาให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน

ในบางครั้งครูอาจให้นักเรียนอ่านเนื้อหาจากแบบเรียน ในกรณีเช่นนั้นบัตรเนื้อหา ก็อาจไม่ต้องมี เพียงแต่กำหนดไว้ในบัตรสั่งงาน ให้อ่านหนังสือเล่มใด หน้าใด

โดยปกติบัตรเนื้อหาจะมีสื่อการสอนอื่นประกอบ เช่น ภาพชุด เสียงจากเทป ของจริง อยู่ด้วย การเขียนเนื้อหามักจะต้องอ้างอิงถึงสื่อการสอนเหล่านั้นด้วย

ตัวอย่างบัตร

321

ศูนย์ที่ 2

ภาษาไทย

"ล่าหับชมพูา"

บัตรคำสั่ง

เล่าเรื่องย่อ "เงาะป่า"

โปรดอ่านบัตรคำสั่งแผ่นนี้แล้วปฏิบัติตามลำดับขั้นดังต่อไปนี้ด้วยความตั้งใจ

1. อ่านบัตรสรุปเนื้อหาหมายเลข 322 (สีฟ้า)
2. อ่านบัตรเนื้อหา "เรื่องย่อเงาะป่า" อย่างน้อย 2 เที้ยว
3. อ่านกิจกรรมหมายเลข 323 และประกอบกิจกรรมตามที่กำหนดไว้
4. อ่านบัตรคำถามหมายเลข 324 แล้วช่วยกันอภิปราย
5. เมื่ออภิปรายเสร็จแล้ว ขอให้นักเรียนแต่ละคนตอบคำถามในแบบฝึกปฏิบัติ หน้า 41 ศูนย์ที่ 2 แล้วตรวจคำตอบจาก "เฉลย" ที่ครูเตรียมไว้ให้

เมื่อประกอบกิจกรรมเรียบร้อยแล้ว ขอให้ทุกคนเก็บบัตรคำสั่ง บัตรเนื้อหา บัตรคำถาม และบัตรกิจกรรม เข้าซองและเก็บสื่อการสอนทุกอย่างให้เรียบร้อย ก่อนย้ายไปทำงานในศูนย์อื่น

ห้ามหยิบชิ้นใดชิ้นหนึ่งติดมือไปด้วย ยกเว้นแบบฝึกปฏิบัติ (กระดาษคำตอบ) ของนักเรียน

321 หมายถึง หน่วยที่ 3 ศูนย์ที่ 2 บัตรคำสั่ง

322 หมายถึง หน่วยที่ 3 ศูนย์ที่ 2 บัตรสรุปเนื้อหาในศูนย์ก่อน ๆ

บัตรกิจกรรม

บัตรกิจกรรม หมายถึง คำแนะนำ กติกา และคำสั่ง ให้นักเรียนประกอบกิจกรรมอื่นใด นอกเหนือไปจากบัตรเนื้อหา และศึกษาจากสื่อการสอน กิจกรรมที่ครูกำหนดไว้ในบัตร ได้แก่ การเล่นเกม การเขียนภาพ การแต่งกลอน ร้องเพลง แสดงบทบาท เล่นละคร ต่อภาพ แต่งประโยค เขียนเรียงความ ฯลฯ

บัตรคำถาม

ในกรณีที่ครูประสงค์จะถามความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาที่นักเรียนได้อ่านจากบัตรเนื้อหา ครูอาจถามนักเรียน 5-10 ข้อ เป็นแบบปรนัย หรืออัตนัย ตามความเหมาะสม

6. ขั้นตอนการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ นิคม ทาแดง และศรีสุดา จิรยากุล (2523:30) ได้แบ่งไว้เป็น 5 ขั้น คือ

1. การทดสอบก่อนเรียน เพื่อวัดพื้นฐานความรู้เดิมของนักเรียน
2. การนำเข้าสู่บทเรียน เป็นการดึงความสนใจของนักเรียนเข้าสู่เรื่องที่จะสอน ด้วยวิธีการบรรยาย หรือการประกอบกิจกรรมของนักเรียน
3. การประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ โดยแบ่งออกเป็นกลุ่ม ๆ 4-6 กลุ่ม ซึ่งการแบ่งกลุ่มนักเรียนอาจทำได้โดยครูเป็นผู้แบ่งให้ตามความเหมาะสม และนักเรียนเป็นผู้เลือกกลุ่มเอง

4. การสรุปบทเรียน ครูจะสรุปหลังจากนักเรียนประกอบกิจกรรมครบทุกศูนย์ โดยใช้วิธีบรรยาย หรือการประกอบกิจกรรมของนักเรียน

5. การประเมินผลการเรียน เมื่อนักเรียนทำกิจกรรมเสร็จเรียบร้อยแล้ว นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน สำหรับประเมินผลการเรียนของนักเรียนในหน่วยนั้น ๆ

7. คุณค่าของศูนย์การเรียนรู้ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ สมเชาว์ เนตรประเสริฐ และสุดา สีนสกุล (2520: 159) ได้กล่าวว่าการจัดห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้ “ส่งเสริมการศึกษา เพื่อชีวิตและสังคม เป็นการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ฝึกฝนตนเองให้เติบโตยิ่งขึ้นมี 1) มีความเชื่อมั่นในตนเอง 2) เห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมที่ตนถือกำเนิดเติบโต และ 3) มีลักษณะที่พึงประสงค์ตามสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย” นอกจากนี้ สมหญิง เจริญจิตรกรรม (2525: 77) และสุนันท์ สังข์อ่อง (2526: 138) ได้กล่าวถึงคุณค่าของศูนย์การเรียนรู้ว่า

1. สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ตามความสนใจของผู้เรียน

2. ส่งเสริมให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง
3. ฝึกการทำงานเป็นหมู่ เคารพในสิทธิและฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
4. ส่งเสริมเสรีภาพของผู้เรียนในการแสดงความคิดเห็น
5. เปิดโอกาสให้ครูได้ใกล้ชิดกับผู้เรียนทุกกลุ่ม ครูได้สังเกตพัฒนาการของผู้เรียนดียิ่งขึ้น
6. ช่วยให้การถ่ายทอดความรู้มีประสิทธิภาพ
7. ช่วยให้ผู้เริ่มต้นตัวตลอดเวลาในการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม

การทดสอบหาประสิทธิภาพชุดการสอน

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ สมเชาว์ เนตรประเสริฐ และสุคา สิ้นสกุล (2520: 134-138) ให้นำแนวคิดการหาประสิทธิภาพของชุดการสอน ตรงกับภาษาอังกฤษว่า "Developmental Testing" ซึ่งเป็นการตรวจสอบพัฒนาการเพื่อให้งานดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการนำชุดการสอนไปทดลองใช้ (TRY OUT) เพื่อปรับปรุงแล้วก็นำไป ทดลองสอนจริง (TRIAL RUN) นำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไข เสร็จแล้วจึงผลิตออกมาเป็นจำนวนมาก

การทดลองใช้ หมายถึงการนำชุดการสอนที่ผลิตขึ้นเป็นต้นแบบ (Prototype) แล้วไปทดลองใช้ตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในแต่ละระบบ เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพของชุดการสอนให้เท่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้

การทดลองสอนจริง หมายถึงการนำชุดการสอนที่ได้ทดลองใช้และปรับปรุงแล้วทุกหน่วย ในแต่ละวิชาไปสอนจริง ในชั้นเรียนหรือในสถานการณ์การเรียนรู้ที่แท้จริง เป็นเวลา 1 ภาคการศึกษาเป็นอย่างน้อย

ความจำเป็นที่จะต้องหาประสิทธิภาพ

ในการผลิตระบบการดำเนินงานทุกประเภทจำเป็นต้องมีการตรวจสอบระบบนั้น เพื่อเป็นการประกันว่าจะมีประสิทธิภาพจริงตามที่มุ่งหวัง การหาประสิทธิภาพของชุดการสอน มีความจำเป็น ด้วยเหตุผลหลายประการ คือ

1. สำหรับหน่วยงานผลิตชุดการสอน เป็นการประกันคุณภาพของชุดการสอนว่าอยู่ในขั้นสูง เหมาะสมที่จะลงทุนผลิตออกมาเป็นจำนวนมาก หากไม่มีการหาประสิทธิภาพก่อนแล้ว หากผลิตออกมาใช้ประโยชน์ไม่ได้ก็จะต้องทำใหม่เป็นการสิ้นเปลืองทั้งเวลา แรงงานและเงินทอง

2. สำหรับผู้ใช้ชุดการสอน ชุดการสอนจะทำหน้าที่สอนโดยที่ช่วยสร้างสภาพ

การเรียนรู้ให้ผู้เรียนเปลี่ยนพฤติกรรมตามที่มุ่งหวัง บางครั้งต้องช่วยครูสอน บางครั้งต้องสอนแทนครู (อาทิ ในโรงเรียนครูคนเดียว) ดังนั้น ก่อนนำชุดการสอนไปใช้ ครูจึงควรมั่นใจว่าชุดการสอนนั้นมีประสิทธิภาพในการช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้จริง การหาประสิทธิภาพตามลำดับขั้น จะช่วยให้เราได้ชุดการสอนที่มีคุณค่าทางการสอนจริงตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

3. สำหรับผู้ผลิตชุดการสอน การทดสอบประสิทธิภาพจะทำให้ผู้ผลิตมั่นใจได้ว่าเนื้อหาสาระที่บรรจุลงในชุดการสอนเหมาะสมต่อการเข้าใจ อันจะช่วยให้ผู้ผลิตมีความชำนาญสูงขึ้น เป็นการประหยัดแรงสมอง แรงงาน เวลาและเงินทองในการเตรียมต้นแบบ

การกำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพ

เกณฑ์ประสิทธิภาพ หมายถึง ระดับประสิทธิภาพของชุดการสอนที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เป็นระดับที่ผู้ผลิตชุดการสอนจะพึงพอใจว่า หากชุดการสอนมีประสิทธิภาพถึงระดับนั้นแล้ว ชุดการสอนนั้นก็มียุทธศาสตร์ที่จะนำไปสอนนักเรียน และคุ้มแก่การลงทุนผลิตออกมาเป็นจำนวนมาก

การกำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพกระทำได้ โดยการประเมินผลพฤติกรรมของผู้เรียน 2 ประเภท คือ พฤติกรรมต่อเนื่อง (กระบวนการ) และพฤติกรรมขั้นสุดท้าย (ผลลัพธ์) โดยกำหนดค่าประสิทธิภาพเป็น E_1 (ประสิทธิภาพของกระบวนการ) และ E_2 (ประสิทธิภาพของผลลัพธ์)

1. ประเมินพฤติกรรมต่อเนื่อง (Transitional Behavior) คือ ประเมินผลต่อเนื่อง ซึ่งประกอบด้วยพฤติกรรมย่อยหลาย ๆ พฤติกรรม เรียกว่า "กระบวนการ" (PROCESS) ของผู้เรียนที่สังเกตจากการประกอบกิจกรรมกลุ่ม (รายงานของกลุ่ม) และรายงานบุคคล ได้แก่งานที่มอบหมาย และกิจกรรมอื่นใดที่ผู้สอนกำหนดไว้

2. ประเมินพฤติกรรมขั้นสุดท้าย (Terminal Behavior) คือ ประเมินผลลัพธ์ (PRODUCTS) ของผู้เรียน โดยพิจารณาจากการสอบหลังเรียน และการสอบได้

ประสิทธิภาพของชุดการสอนจะกำหนดเป็นเกณฑ์ที่ผู้สอนคาดหมายว่าผู้เรียนจะเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นที่พึงพอใจ โดยกำหนดให้เป็นร้อยละของผลเฉลี่ยของคะแนนการทำงาน และการประกอบกิจกรรมของผู้เรียนทั้งหมด ต่อร้อยละของผลการสอบหลังเรียนของผู้เรียนทั้งหมด นั่นคือ E_1/E_2 คือ ประสิทธิภาพของกระบวนการต่อประสิทธิภาพของผลลัพธ์

การที่จะกำหนดเกณฑ์ E_1/E_2 ให้มีค่าเท่าใดนั้นให้ผู้สอนเป็นผู้พิจารณาตามความพอใจ โดยปกติเนื้อหาที่เป็นความรู้ความจำมักจะตั้งไว้ 80/80, 85/85 หรือ 90/90 ส่วนเนื้อหาที่เป็นทักษะหรือเจตคติอาจตั้งไว้ต่ำกว่านี้ เช่น 75/75 เป็นต้น อย่างไรก็ตามไม่ควรตั้งเกณฑ์ไว้ต่ำ เพราะตั้งเกณฑ์ไว้เท่าใด ก็มักได้ผลเท่านั้น

วิธีการคำนวณหาประสิทธิภาพ

1. โดยใช้สูตร กระทำได้โดยใช้สูตรต่อไปนี้

$$\text{สูตรที่ 1 } E_1 = \frac{\frac{\sum X}{N}}{A} \times 100 \quad (\text{หรือ } \frac{\bar{X}}{A} \times 100)$$

เมื่อ E_1 คือ ประสิทธิภาพของกระบวนการ

$\sum X$ คือ คะแนนรวมของแบบฝึกหัด หรืองาน

A คือ คะแนนเต็มของแบบฝึกหัดทุกชั้นรวมกัน

N คือ จำนวนผู้เรียน

$$\text{สูตรที่ 2 } E_2 = \frac{\frac{\sum F}{N}}{B} \times 100 \quad (\text{หรือ } \frac{F}{B} \times 100)$$

เมื่อ E_2 คือ ประสิทธิภาพของผลลัพท์

$\sum F$ คือ คะแนนรวมของผลลัพท์หลังเรียน

B คือ คะแนนเต็มของการสอบหลังเรียน

N คือ จำนวนผู้เรียน

2. โดยใช้วิธีการคำนวณธรรมดา

หากไม่อย่างใช้สูตร ก็สามารถใช่วิธีการคำนวณธรรมดาหาค่า E_1 และ E_2 ได้ สำหรับค่า E_2 ของแต่ละชุดการสอนไม่มีปัญหาในการคำนวณมากนัก เพราะอาจทำได้ โดยการเอาคะแนนของนักเรียนทั้งหมดรวมกัน หาค่าเฉลี่ยแล้วเทียบส่วนร้อย เพื่อหาค่าร้อยละ

สำหรับ E_1 คือค่าประสิทธิภาพของงานและแบบฝึกหัดนั้น กระทำได้โดยการเอาคะแนนงานทุกชั้นของนักเรียนแต่ละคนมารวมกัน แล้วหาค่าเฉลี่ยและเทียบส่วนโดยเป็นร้อยละ

หลักการคำนวณหาค่า E_1 และ E_2 แล้วผลลัพธ์ที่ได้มักจะใกล้เคียงกัน และห่างกันไม่เกินร้อยละ 5 ซึ่งเป็นตัวชี้ที่จะยืนยันได้ว่า นักเรียนได้มีการเปลี่ยนพฤติกรรมต่อเนื่องตามลำดับขั้นหรือไม่ ก่อนจะมีการเปลี่ยนพฤติกรรมขั้นสุดท้าย หรืออีกนัยหนึ่งการที่นักเรียนจะสอบไล่ได้เท่าใด เช่น ร้อยละ 90 นั้น นักเรียนมีความรู้อันหนึ่ง หรือทำได้เพราะการเคาะสู้ เมื่อมีการรายงานคะแนนเป็นเลข เช่น 78/83 นั้นจะทำให้เราทราบว่านักเรียนทำงานและแบบฝึกหัดทั้งปีได้ร้อยละ 78 และสอบไล่ได้ร้อยละ 83 เป็นการยืนยันการเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียนที่ค่อนข้างแน่นอน

ขั้นตอนการหาประสิทธิภาพ

เมื่อผลิตชุดการสอนขึ้นเป็นต้นแบบแล้ว ต้องนำชุดการสอนไปหาประสิทธิภาพตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. 1:1 (แบบเดี่ยว) คือทดลองกับผู้เรียน 1 คน โดยใช้เด็กอ่อน ปานกลาง และเด็กเก่ง คำนวณหาประสิทธิภาพ เสร็จแล้วปรับปรุงให้ดีขึ้น โดยปกติคะแนนที่ได้จากการทดลองแบบเดี่ยวนี้อาจได้คะแนนต่ำกว่าเกณฑ์มาก แต่ไม่ต้องวิตกเมื่อปรับปรุงแล้วจะสูงขึ้นมาก ก่อนนำไปทดลอง แบบกลุ่ม ในขั้นนี้ E_1/E_2 ที่ได้จะมีค่าประมาณ 60/60

2. 1:10 (แบบกลุ่ม) คือทดลองกับผู้เรียน 6-10 คน (ละผู้เรียนที่เก่งกับอ่อน) คำนวณหาประสิทธิภาพแล้วปรับปรุง ในขั้นนี้คะแนนของผู้เรียนจะเพิ่มขึ้นอีกเกือบเท่าเกณฑ์ โดยเฉลี่ยจะห่างจากเกณฑ์ประมาณร้อยละ 10 นั่นคือ E_1/E_2 ที่ได้จะมีค่าประมาณ 70/70

3. 1:100 (ภาคสนาม) ทดลองกับผู้เรียน 40-100 คน คำนวณหาประสิทธิภาพแล้วนำมาปรับปรุง ผลลัพธ์ที่ได้ควรใกล้เคียงกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ หากต่ำกว่าเกณฑ์ไม่เกินร้อยละ 2.5 ก็ยอมรับได้ หากแตกต่างกันมากผู้สอนต้องกำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพของชุดการสอนใหม่ โดยยึดสภาพความเป็นจริงเป็นเกณฑ์

การยอมรับหรือไม่ยอมรับประสิทธิภาพ

เมื่อทดลองชุดการสอนภาคสนามแล้ว ให้เทียบค่า E_1/E_2 ที่หาได้จากชุดการสอนกับ E_1/E_2 เพื่อดูว่าเราจะยอมรับประสิทธิภาพหรือไม่ การยอมรับประสิทธิภาพให้ถือค่าความแปรปรวนร้อยละ 2.5-5 นั่นคือ ประสิทธิภาพชุดการสอนไม่ควรต่ำกว่าร้อยละ 5 แต่โดยปกติเราจะกำหนดไว้ร้อยละ 2.5 การยอมรับประสิทธิภาพของชุดการสอนมี 3 ระดับ คือ สูงกว่าเกณฑ์ เท่าเกณฑ์ และต่ำกว่าเกณฑ์ แต่ยอมรับว่ามีประสิทธิภาพ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

ได้มีการวิจัยเกี่ยวข้องกับชุดการสอน นับตั้งแต่มีการเผยแพร่วิธีการ และแนวทางการผลิตเพื่อศึกษา และนำไปสู่การนำไปใช้พัฒนาการเรียนการสอน พอสรุปได้ดังนี้

ประถมศึกษา ฉันทนา ถิณะเสน (2520: 263) ได้ทำการวิจัยหาประสิทธิภาพของชุดการสอนสำหรับห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนวิชาภาษาไทย สำหรับโรงเรียนครุคนเคียว จังหวัดนครราชสีมา ทดลองชุดการสอนกับนักเรียนชั้นป.1-ป.4 ผลการวิจัยพบว่าชุดการสอนที่สร้างขึ้น มีประสิทธิภาพ 84.21/83.68, 84.00/81.30, 82.22/80.00 และ 96.92/83.08 ตามลำดับ จากเกณฑ์ประสิทธิภาพที่ตั้งไว้ 80/80 และผลการสอบก่อนและหลังจากเรียนด้วยชุดการสอนเพิ่มขึ้นจากก่อนเรียนของนักเรียน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นการวิจัยทำนองเดียวกับ ชูสิทธิ์ เกษโกวิท (2521: 106) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสร้างชุดการสอนวิชาสังคมศึกษาสำหรับห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนโรงเรียนครุคนเคียวในจังหวัดนครราชสีมา ทดลองชุดการสอนกับนักเรียนชั้น ป.1 - ป.4 ผลการวิจัยพบว่าชุดการสอนสำหรับห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนมีประสิทธิภาพ 77.78/85.42, 94.50/89.00, 95.56/88.89 และ 78.46/92.31 จากเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 ที่ตั้งไว้ และผลการทดสอบหลังจากเรียนโดยชุดการสอนเพิ่มขึ้นจากการทดสอบก่อนเรียน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และพยนต์ แสงเดช (2525: 68) ได้วิจัยเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบแก้ปัญหา กับแบบศูนย์การเรียน ในการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการ วิจัยพบว่านักเรียนที่เรียนโดยใช้วิธีแบบแก้ปัญหา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มนักเรียนที่เรียนจากวิธีสอนแบบศูนย์การเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ เพชรรัตน์ ขาวละออ (2534: 50) ทำการวิจัยเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ระหว่างการเรียนแบบศูนย์การเรียนกับการเรียนโดยวิธีปกติ ในกลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มโรงเรียนนิคมสร้างตนเอง อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา ได้ทำการวิจัยหาประสิทธิภาพการเรียนแบบศูนย์การเรียน เรื่อง “จักรวาลและอวกาศ” กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่าการเรียนแบบศูนย์การเรียนมีประสิทธิภาพ 98.96/96.14 จากเกณฑ์ประสิทธิภาพที่ตั้งไว้ คือ 90/90 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการสอนแบบศูนย์การเรียนสูงกว่าการเรียนแบบปกติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ระดับมัธยมศึกษา ได้มีผู้วิจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอนด้วยชุดการสอน ได้แก่ ยุพิน ตันตะโยธิน (2524: 30-31) เพื่อหาประสิทธิภาพชุดการสอน เรื่องความสามัคคี สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยทดลองกับนักเรียนจำนวน 100 คน ผลการวิจัยพบว่าชุดการสอนมี ประสิทธิภาพ 91.40/90.47 จากเกณฑ์มาตรฐาน 90/90 และผลคะแนนการสอบก่อนเรียนและ หลังเรียนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 เพ็ญจันทร์ เกรียงไกรสุข (2529: 57) ได้วิจัยเรื่องการหาประสิทธิภาพของชุดการสอนและการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนในแผนการเรียนที่ 1 กับแผนการเรียนที่ 2 ด้วย ชุดการสอนวิชาสังคมศึกษาเรื่อง “เพื่อนบ้านในกลุ่มอาเซียน” โรงเรียนจักรคำคณาทร ลำพูน โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 80 คน ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพชุดการสอนเท่ากับ 92.50/83.55 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำที่เรียนในแผนการเรียนที่ 1 และ 2 ไม่แตกต่างกันตามนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนร้อยละ 80 เห็นด้วยกับการ เรียนด้วยชุดการสอน นอกจากนี้ จิราภา ขุขันธิน (2535: 49) ยังได้วิจัยเพื่อหาประสิทธิภาพ ชุดการสอนรายบุคคลกับนักเรียน เรื่อง “กฎหมายแพ่งและกฎหมายอาญาที่เกี่ยวข้องกับชีวิต ประจำวัน” สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสายน้ำผึ้ง กรุงเทพมหานคร โดยใช้ กลุ่มตัวอย่าง 80 คน เป็นนักเรียนแผนการเรียนภาษาและแผนการเรียนวิทย์-คณิต ซึ่งผลการวิจัย ประสิทธิภาพชุดการสอนได้เท่ากับ 88.36/81.77 จากเกณฑ์ที่ได้ตั้งไว้ คือ 80/80 ผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนหลังจากเรียนด้วยชุดการสอน แตกต่างจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนการเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนทั้ง 2 กลุ่มไม่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ วรณกมล มังสาทอง (2537: 57-58) ได้ทำการวิจัยเรื่องการสร้างและหาประสิทธิภาพของชุดการสอนเรื่อง “การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ” สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสิชลคุุณาธารวิทยา จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยทำการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่าง 40 คน ใช้เวลา 12 คาบ ผลการวิจัย ประสิทธิภาพชุดการสอนค่าเฉลี่ยได้ 89.58/88.58 จากเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 80/80 และผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนหลังจากเรียนโดยชุดการสอนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ระดับอุดมศึกษา แสงอรุณ โปร่งรุระ (2517: 69) ได้ทำการวิจัยเรื่องประสิทธิภาพ การสอนวิชาสังคมศึกษาในห้องเรียนแบบศูนย์การเรียน และห้องเรียนแบบธรรมดา ในระดับ ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา โดยทดลองกับนักศึกษาชั้นประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักศึกษาที่เรียนจากห้องเรียนแบบศูนย์การเรียน กับนักศึกษาที่เรียนแบบครูบรรยายไม่แตกต่างกัน แต่นักศึกษาที่เรียนจากห้องเรียนแบบ ศูนย์การเรียน มีความจำในเนื้อหาวิชาได้มากกว่านักศึกษาที่เรียนแบบครูบรรยาย ปรัชญา

ใจสะอาด (2518: 98-99) ได้ทำการวิจัยเรื่องการสร้างชุดการสอนสำหรับห้องเรียนแบบ ศูนย์การเรียน วิชาภูมิศาสตร์ ในหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา ผลการวิจัยปรากฏว่า ชุดการสอนที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 90/90 ที่ตั้งไว้ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้ชุดการสอนในห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนดีขึ้น โดยผลการทดสอบ ก่อนเรียนและหลังเรียนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เบญจวรรณ วัฒนเสรี (2524: 61) ได้ทำการวิจัยเรื่องการสร้างชุดการสอน เรื่อง “สังคมและวัฒนธรรม” วิชามนุษย์กับสังคม สำหรับนิติตระดับอุดมศึกษาของโครงการการศึกษาทั่วไปของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยใช้กลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียว จำนวน 30 คน ชุดการสอนเป็นแบบรายบุคคล ประกอบกิจกรรม การอภิปรายกลุ่มย่อย และมีสไลด์ประกอบ จำนวน 2 หน่วย ผลการวิจัยพบว่า ชุดการสอนมีประสิทธิภาพ 86.33/86.50 , 87.70/90.37 จากเกณฑ์ประสิทธิภาพ 85/85 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังจากเรียนด้วยชุดการสอนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งกอกแก้ว เพชรบุตร ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสร้างชุดการสอนเรื่อง “การสื่อสาร” วิชามนุษย์กับสังคม สำหรับนิติตระดับอุดมศึกษา โครงการการศึกษาทั่วไปของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยดำเนินการวิจัยวิธีการเดียวกับ เบญจวรรณ วัฒนเสรี ผลการวิจัยพบว่า ชุดการสอนมีประสิทธิภาพเท่ากับ 85.30/84.85 , 83.66/85.66 จากเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 85/85 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

นอกจากนั้น พลอย เจริญสุข (2524: 31-32) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบการสอนแบบใช้ชุดสอนกับการสอนปกติเรื่อง “ปัญหาสังคมและการแก้ปัญหาสังคม” ระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง วิทยาลัยครูอุดรดิตต์ สมภพ จรภิกข (2524: 29-30) ได้ทำการวิจัยการเปรียบเทียบการสอนโดยใช้ชุดสอนกับการสอนปกติ เรื่อง “ความแตกต่างของชนบทและเมือง” ระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง วิทยาลัยครูจันทบุรี และสุชาดา วรรณรูป (2530: 76) ทำการวิจัยการสร้างชุดการสอน และเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมไทย เรื่อง “การจัดระเบียบทางสังคม” โดยใช้ชุดสอนกับการสอนปกติของนักศึกษาวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา การวิจัยทั้ง 3 เรื่อง ใช้กลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มควบคุม และกลุ่มทดลอง โดยใช้ชุดสอนรายบุคคล ประกอบกิจกรรมกลุ่มและสไลด์ และหาประสิทธิภาพชุดการสอนจากเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 90/90 ผลการวิจัยพบว่า ชุดการสอนทั้ง 3 เรื่อง มีประสิทธิภาพได้ตามเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

งานวิจัยต่างประเทศ

แมคโคลแมน (McColeman 1975: 109-A) ทำการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการสอนโดยใช้ชุดการสอน กับการสอนโดยกิจกรรมกลุ่มในการสอนวิชาสังคมศึกษา ทดลองกับนักเรียนระดับ 9 จำนวน 24 ห้องเรียน โดยจัดการเรียนการสอนออกเป็นห้องละ 3 กลุ่ม ในการแบ่งกลุ่มได้คำนึงถึงสติปัญญา เพศ อายุ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทัศนคติต่อโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้ชุดการสอนเพียงอย่างเดียว มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมากกว่านักเรียนที่เรียนโดยใช้การสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

มิก (Meeks 1972: 4295-A) ได้ทำการวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบวิธีสอนแบบใช้ชุดการสอนกับวิธีสอนแบบธรรมดา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้จากการใช้ชุดการสอนกับการสอนแบบธรรมดา สำหรับนักศึกษาคู ผลการวิจัยพบว่าวิธีสอนโดยใช้ชุดการสอนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มมากกว่าการสอนด้วยวิธีธรรมดา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผู้วิจัยได้สำรวจความคิดเห็นของทุกคนในกลุ่มทดลองที่ใช้ชุดการสอน ซึ่งได้ทำก่อนและหลังทดลอง ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่าทุกคนมีพัฒนาการทางทัศนคติที่ดีต่อชุดการสอนโดยใช้ชุดการสอนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

ริกบี้ (Rigby 1974: 949-A) ได้ทำการวิจัยเปรียบเทียบประสิทธิภาพการสอน โดยใช้ชุดการสอนแบบกิจกรรมกับวิธีสอนด้วยครูโดยตรง โดยทำการทดลองที่มหาวิทยาลัยมิชิแกน จุดมุ่งหมายเพื่อหาความแตกต่างของวิธีสอนทั้งสองวิธี ซึ่งผลการวิจัยพบว่า วิธีการสอน โดยใช้ชุดการสอนดีกว่าการสอนแบบเดิม ทั้งในด้านความเที่ยงตรงและความรวดเร็ว และนักศึกษามีทัศนคติที่ดีต่อการสอนโดยใช้ชุดการเรียนแบบกิจกรรม

งานวิจัยชุดการสอนกับพุทธศาสนา

นภา กัลยาณสูตร (2521: 109-110) ได้วิจัยเรื่องการสร้างชุดการสอนเรื่อง "ความกตัญญู ความเอื้อเฟื้อ และความสามัคคี" สำหรับห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนชั้นประถมศึกษา โดยใช้กลุ่มทดลองจำนวน 40 คน เพื่อหาประสิทธิภาพชุดการสอนที่ตั้งไว้ 85/85 และความก้าวหน้าของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังจากเรียน โดยใช้ชุดการสอน ผลการวิจัยพบว่าชุดการสอนมีประสิทธิภาพ 88.41/87.87, 90.58/82.62 และ 84.00/82.50 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนด้วยชุดการสอนมีความก้าวหน้าเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของปัญญา ผิวเผือก (2523: 44) เรื่องการเปรียบเทียบผลการสอนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เรื่อง "ความรู้เบื้องต้นสำหรับพุทธศาสนิกชน" โดยใช้

บทเรียนโมดูลกับการสอนปกติ โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 160 คน แบ่งเป็นกลุ่มควบคุม 2 กลุ่ม และกลุ่มทดลอง 2 กลุ่ม ใช้ผู้ทดลองสอน 2 คน ผลการวิจัยพบว่านักเรียนทั้งสองกลุ่มที่เรียนโดยใช้ชุดการสอน โดยผู้สอนแตกต่างกัน ผลการเรียนรู้ไม่แตกต่างกันตามนัยสำคัญทางสถิติ และนักเรียนทั้งสองกลุ่มที่เรียนโดยใช้ชุดการสอนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แตกต่างจากกลุ่มที่ไม่ได้เรียนด้วยชุดการสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อรอนงค์ สุวรรณกุล (2528: 118-120) ได้ทำวิจัยเรื่องการศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการเรียนการสอนพุทธศาสนา ตามเนื้อหาของหลักสูตรสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยเปรียบเทียบวิธีสอนแบบใช้ชุดการเรียนการสอนกับไม่ใช้ชุดการเรียนการสอน โดยใช้กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม อย่างละ 1 กลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนโดยชุดการสอนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้เรียนด้วยชุดการสอน มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และพบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยชุดการสอนมีทัศนคติเชิงบวกกับวิชาพุทธศาสนาสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้เรียนด้วยชุดการสอน และยังมีการวิจัยของปณตพร โจทย์กิง (2530: 72) เรื่องการสร้างชุดการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เรื่อง "ศาสนา" สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยชุดการสอนกับการสอนปกติ โรงเรียนเชิงชุมราษฎร์นุกูล จังหวัดสกลนคร อ้อยทิพย์ ผลเพิ่ม (2534: 76) การสร้างชุดการสอนวิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง "ความกตัญญูคุณทวดและการเลี้ยงคูบิดามารดา" สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งเป็นการวิจัยที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน คือใช้กลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ระหว่างกลุ่มควบคุมกับกลุ่มทดลอง และศึกษาทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อชุดการสอน ผลการวิจัยทั้ง 2 เรื่อง พบว่าการวิจัยของอ้อยทิพย์ ผลเพิ่ม มีค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนการวิจัยของ ปณตพร โจทย์กิง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม ไม่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนทัศนคติของนักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่าชุดการสอนมีส่วนช่วยในการเรียนการสอนพุทธศาสนา

จากงานวิจัยที่กล่าวมา แสดงให้เห็นว่าชุดการสอนช่วยให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นและนักเรียนส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อการใช้ชุดการสอน

บทที่ 3

การดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง เพื่อหาประสิทธิภาพชุดการสอนสำหรับห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้ เรื่อง "หลักธรรมในพระพุทธศาสนา" รายวิชา ส 019 พระพุทธศาสนา สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนภัทรญาณวิทยา อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ในการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยได้ดำเนินการเป็นขั้นตอนดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนภัทรญาณวิทยา อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ที่เรียนในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2538 จำนวน 7 ห้องเรียน จำนวนนักเรียน 282 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนภัทรญาณวิทยา ปีการศึกษา 2538 จำนวน 1 ห้องเรียน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบง่าย คือ จับฉลากจากนักเรียน 7 ห้องเรียน ที่มีการจัดกลุ่มนักเรียนเก่งอ่อนแบบคละกันหมด ปรากฏว่า ได้แก่ นักเรียนห้อง 1/3 จำนวน 38 คน เพื่อใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการทดลอง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. ชุดการสอน เรื่อง "หลักธรรมในพระพุทธศาสนา"
2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ประกอบด้วย

2.1 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน เรื่อง "หลักธรรมในพระพุทธศาสนา"

2.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน ในชุดการสอนแต่ละเรื่อง

การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ

1. ชุดการสอน

การสร้างและหาคุณภาพของชุดการสอน ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

- 1) ศึกษาเทคนิคการสร้างชุดการสอนจากเอกสาร รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2) ศึกษาหลักสูตร คู่มือครู หนังสือเรียน และหนังสืออ่านประกอบที่เกี่ยวข้องกับ "หลักธรรมในพระพุทธศาสนา"
- 3) กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้
- 4) กำหนดเนื้อหาการสอนในชุดการสอน กำหนดตามหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนา รายวิชา ส 019 พระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยปฏิบัติตามขั้นตอนดังนี้
  - ก. ศึกษาเนื้อหาจากหนังสือที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมในพุทธศาสนา เพื่อนำมาเรียบเรียงเป็นเนื้อหาในชุดการสอน โดยยึดหนังสือ พุทธธรรม พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม โดยพระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต) เป็นหลัก ประกอบหนังสืออื่น ๆ เช่น สุนทรธรรม โดยพุทธทาสภิกขุ
  - ข. ศึกษาและตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของเนื้อหา จากผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธศาสนา ได้แก่ พระราชสุธรรมเมธี (สุเทพ มุสสุทมฺโม) พระมหาวิเชียร กนฺตสีโล และผู้ช่วยศาสตราจารย์สมประสงค์ น่วมบุญลือ
  - ค. นำเนื้อหาเรียบเรียงให้เป็นภาษาที่ง่ายและเหมาะสมต่อการเรียนรู้และเข้าใจของผู้เรียน
  - ง. ให้ครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาอ่าน ให้ความคิดเห็นแก้ไขข้อบกพร่อง
- 5) นำเนื้อหาที่ปรับปรุงแล้ว ให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงของเนื้อหา
- 6) เขียนมโนคติและจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

7) คำเนนการสร้างชุดการสอนตามเนื้อหา เรื่อง "หลักธรรม-
ในพระพุทธศาสนา" เป็น 5 ชุด หรือ 5 หน่วย ซึ่งประกอบด้วย เรื่อง สติสัมปชัญญะ
บุพการี กตัญญูกตเวทิต์ ขันติโสรัจจะ และอิทธิบาทสี่ โดยแต่ละชุดแบ่งออกเป็น 5 หัวเรื่อง
หรือ 5 ศูนย์ ดังนี้

สติสัมปชัญญะ

- ศูนย์ที่ 1 ความหมายของสติสัมปชัญญะ
- ศูนย์ที่ 2 วิธีการปฏิบัติตนให้มีสติสัมปชัญญะ
- ศูนย์ที่ 3 ประโยชน์ของการมีสติสัมปชัญญะและโทษของการขาดสติสัมปชัญญะ
- ศูนย์ที่ 4 การนำสติสัมปชัญญะไปใช้ในชีวิตประจำวัน
- ศูนย์ที่ 5 ผลกระทบจากการขาดสติสัมปชัญญะต่อสังคม

บุพการี

- ศูนย์ที่ 1 ความหมายของบุพการีและประเภทบุคคลผู้เป็นบุพการี
- ศูนย์ที่ 2 อุปการคุณของพ่อแม่และครูอาจารย์
- ศูนย์ที่ 3 พระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และ
พระมหากรุณาธิคุณของพระมหากษัตริย์
- ศูนย์ที่ 4 บุคคลทั่ว ๆ ไปที่มีอุปการคุณต่อผู้อื่น
- ศูนย์ที่ 5 อุปการคุณที่ดีเริ่มขึ้นที่บ้าน

กตัญญูกตเวทิต์

- ศูนย์ที่ 1 ความหมายของความกตัญญูกตเวทิต์
- ศูนย์ที่ 2 สิ่งทีควรแก่การกตัญญูกตเวทิต์
- ศูนย์ที่ 3 ประโยชน์ทีเกิดจากการกตัญญูกตเวทิต์ และโทษเกิดจากการอกตัญญู
- ศูนย์ที่ 4 การแสดงความกตัญญูกตเวทิต์
- ศูนย์ที่ 5 บุคคลทีประสบความสำเร็จเนื่องจากการกตัญญูกตเวทิต์

ขันติโสรัจจะ

- ศูนย์ที่ 1 ความหมายของขันติโสรัจจะ
- ศูนย์ที่ 2 ประเภทของขันติโสรัจจะ
- ศูนย์ที่ 3 ประโยชน์ของการมีขันติโสรัจจะ และโทษของการขาดขันติโสรัจจะ
- ศูนย์ที่ 4 การนำขันติโสรัจจะไปใช้ในชีวิตประจำวัน
- ศูนย์ที่ 5 สภาพสังคมกับการใช้ขันติโสรัจจะ

อิทธิบาทสี่

ศูนย์ที่ 1 ความหมายของอิทธิบาทสี่

ศูนย์ที่ 2 องค์ประกอบของอิทธิบาทสี่

ศูนย์ที่ 3 การใช้อิทธิบาทสี่ในการดำเนินชีวิตประจำวัน

ศูนย์ที่ 4 ประโยชน์จากการปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทสี่ และโทษจากการไม่ปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทสี่

ศูนย์ที่ 5 บุคคลผู้สำเร็จด้วยอิทธิบาทสี่

8) นำชุดการสอนที่สร้างขึ้น เสนอคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ

9) นำชุดการสอนที่ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ ของคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้ทรงคุณวุฒิ ไปทดลองกับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนภัทรกวีวิทยาลัย ซึ่งไม่เคยเรียนบทเรียน เรื่อง "หลักธรรมในพระพุทธศาสนา" มาก่อน เพื่อหาประสิทธิภาพของบทเรียนตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 และเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังจากเรียนในแต่ละชุดการสอน โดยดำเนินการดังนี้

ก. การทดลองชั้นหนึ่งต่อหนึ่ง (1:1) ในการทดลองชั้นหนึ่งต่อหนึ่ง ผู้วิจัยได้นำชุดการสอนที่สร้างขึ้นไปทดลองกับนักเรียน โรงเรียนภัทรกวีวิทยาลัย จำนวน 3 คน ในการดำเนินการทดลองผู้วิจัยได้อธิบายวัตถุประสงค์และวิธีการเรียน แล้วให้นักเรียนเรียนด้วยชุดการสอน หลังจากเรียนเสร็จแล้ว ผู้วิจัยได้ตรวจแบบฝึกปฏิบัติ แบบทดสอบก่อนเรียน แบบทดสอบหลังเรียน เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไข และนำไปทดลองกับกลุ่มเล็กต่อไป

ข. การทดลองกลุ่มเล็ก (1:10) ในขั้นนี้ผู้วิจัยได้นำชุดการสอนทดลองกับนักเรียน จำนวน 8 คน โดยให้นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน เรียนด้วยชุดการสอน และทำแบบทดสอบหลังเรียนจนครบ 5 หน่วย ตรวจแบบฝึกปฏิบัติ แบบทดสอบก่อนเรียน และแบบทดสอบหลังเรียน

ค. การทดลองภาคสนาม (1: 100) ในขั้นนี้ผู้วิจัยนำชุดการสอนทดลองกับนักเรียน 38 คน โดยดำเนินการเช่นเดียวกับกลุ่มเล็ก หลังจากเรียนจบแล้ว จึงตรวจแบบฝึกปฏิบัติ แบบทดสอบก่อนเรียน แบบทดสอบหลังเรียนแล้วนำผลคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของชุดการสอน

2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2.1 แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน เรื่อง

"หลักธรรมในพระพุทธศาสนา" เป็นแบบทดสอบชนิดเลือกตอบ 5 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ

ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1) ศึกษาหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนา ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

2) ศึกษาคำอธิบายรายวิชา ส 019 พระพุทธศาสนา

3) วิเคราะห์เนื้อหาและจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมตามบทเรียนที่กำหนด

4) ศึกษาหลักการวัดและประเมินผลการศึกษา ตลอดจนหลักการเขียน

แบบทดสอบ

5) สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแบบเลือกตอบชนิด 5 ตัวเลือก เป็นแบบทดสอบคู่ขนาน ให้ครอบคลุมเนื้อหาตามจุดมุ่งหมาย โดยยึดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม จำนวน 80 ข้อ

6) นำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นเสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์ และผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเหมาะสมในเนื้อหาและภาษา เพื่อปรับปรุงให้ดีขึ้น

7) นำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นทั้ง 2 ฉบับ ไปทดลองใช้กับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนศรีวิชัยวิทยา อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ที่เคยผ่านการเรียน เรื่อง "หลักธรรมในพระพุทธศาสนา" รายวิชา ส 019 พระพุทธศาสนา มาแล้วจำนวน 102 คน เพื่อหาคุณภาพของแบบทดสอบ

8) ตรวจสอบให้คะแนนแบบทดสอบที่นักเรียนทำ ทั้ง 2 ฉบับ โดยให้ 1 คะแนนสำหรับข้อที่นักเรียนตอบถูก และให้ 0 คะแนน สำหรับข้อที่นักเรียนตอบผิด ไม่ตอบ หรือตอบ เกิน 1 คำตอบ

9) นำผลที่ได้จากการตรวจมาวิเคราะห์ข้อสอบเป็นรายข้อ เพื่อหา ค่าความยากง่าย และอำนาจจำแนกด้วยคอมพิวเตอร์ ได้ข้อสอบที่มีความยากง่าย 0.20 - 0.80 และค่าอำนาจจำแนก 0.20 ขึ้นไป จำนวน 48 ข้อ

10) นำข้อสอบที่ยังไม่ได้คุณภาพตามเกณฑ์มาปรับปรุงโดยพิจารณา ตัวเลือกและตัวลวงใหม่ ให้มีความตรงตามเนื้อหา

11) นำข้อสอบที่คัดเลือกและปรับปรุงแล้ว ไปทดสอบกับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 อีกกลุ่มหนึ่ง แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาความเที่ยงของแบบทดสอบ ทั้งฉบับ โดยใช้สูตร Kuder-Richardson ที่ 20 ได้ค่าความเที่ยงของแบบทดสอบก่อนเรียน เรื่อง "หลักธรรมในพระพุทธศาสนา" เท่ากับ 0.77 และค่าความเที่ยงของแบบทดสอบหลังเรียน เรื่อง "หลักธรรมในพระพุทธศาสนา" เท่ากับ 0.88

ตัวอย่างข้อสอบก่อนเรียน

0. ข้อใดคือประโยชน์ที่เกิดจากการปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทสี่

- ก. ไม่เป็นลูกหนี้ผู้อื่น
- ข. มีครอบครัวสุขภาพดี
- ค. พัฒนาตนเองและสังคม
- ง. ลูกหลานไม่มีปัญหา
- จ. มีฐานะเป็นผู้บังคับบัญชาผู้อื่น

ตัวอย่างข้อสอบหลังเรียน

0. การปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทสี่ก่อให้เกิดประโยชน์ในข้อใดมากที่สุด

- ก. เรียนสำเร็จรับปริญญา
- ข. เป็นที่พึ่งของญาติพี่น้อง
- ค. ทำกิจการเจริญรุ่งเรือง
- ง. ที่อยู่อาศัยในบ้านสวยงาม
- จ. ประสบความสำเร็จในสิ่งที่ตั้งเป้าหมาย

2.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน ในชุดการ-
สอนแต่ละเรื่อง เป็นแบบทดสอบชนิดเลือกตอบ 5 ตัวเลือก จำนวน 50 ข้อ ผู้วิจัยดำเนินการ
ตามขั้นตอนดังนี้

1) ศึกษาหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนา ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น
พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

2) ศึกษาคำอธิบายรายวิชา ส 019 พระพุทธศาสนา

3) วิเคราะห์เนื้อหาและจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมตามบทเรียนที่กำหนด

4) ศึกษาหลักการวัดและประเมินผลการศึกษา ตลอดจนหลักการเขียน

แบบทดสอบ

5) สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแบบเลือกตอบ ชนิด 5
ตัวเลือก เป็นแบบทดสอบคู่ขนาน ให้ครอบคลุมเนื้อหาตามจุดมุ่งหมาย โดยยึดวัตถุประสงค์เชิง
พฤติกรรม จำนวน 80 ข้อ

6) นำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นเสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
และผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบความเหมาะสมในเนื้อหาและภาษา เพื่อปรับปรุงให้ดีขึ้น

7) นำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นทั้ง 2 ฉบับ ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยม
ศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนภัทรกวีวิทยา อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ที่เคยผ่านการเรียน

รายวิชา ส 019 พระพุทธศาสนา จำนวน 92 คน เพื่อหาคุณภาพของแบบทดสอบ

8) ตรวจสอบให้คะแนนแบบทดสอบที่นักเรียนทำ ทั้ง 2 ฉบับ โดยให้ 1 คะแนน สำหรับข้อที่นักเรียนตอบถูก และให้ 0 คะแนน สำหรับข้อที่นักเรียนตอบผิด ไม่ตอบ หรือตอบเกิน 1 คำตอบ

9) นำผลที่ได้จากการตรวจมาวิเคราะห์ข้อสอบเป็นรายข้อ เพื่อหาค่าความยากง่าย และอำนาจจำแนกด้วยคอมพิวเตอร์ ที่มีความยากง่าย 0.20 - 0.80 และค่าอำนาจจำแนก 0.20 ขึ้นไป จำนวน 50 ข้อ

10) นำข้อสอบที่ยังไม่ได้คุณภาพตามเกณฑ์มาปรับปรุงโดยพิจารณาตัวเลือก และตัวลวงใหม่ ให้มีความตรงตามเนื้อหา

11) นำข้อสอบที่คัดเลือกและปรับปรุงแล้ว ไปทดสอบกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 อีกกลุ่มหนึ่ง แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาความเที่ยงของแบบทดสอบทั้งฉบับ โดยใช้สูตร Kuder - Richardson ที่ 20 ได้ค่าความเที่ยงของแบบทดสอบก่อนเรียน ในแต่ละชุดการสอน เท่ากับ 0.81 และค่าความเที่ยงของแบบทดสอบหลังเรียน ในแต่ละชุดการสอน เท่ากับ .87

12) จัดเรียงลำดับข้อสอบใหม่ สำหรับใช้กับชุดการสอน เพื่อใช้เป็นแบบทดสอบก่อนเรียนและแบบทดสอบหลังเรียน ฉบับละ 10 ข้อ

ตัวอย่างข้อสอบก่อนเรียน

0. ข้อใดตรงกับความหมายของคำว่า กตเวที

- ก. การงดเว้นอบายมุข
- ข. การรักและเทิดทูนแม่
- ค. การทำตัวสุภาพเรียบร้อย
- ง. การตอบแทนผู้มีบุญคุณกับตนเอง
- จ. การประพฤติปฏิบัติในทางที่ดีที่ชอบ

ตัวอย่างข้อสอบหลังเรียน

0. ความหมายของคำว่า กตเวที คือข้อใด

- ก. การเป็นผู้รู้ในความคิดของผู้อื่น
- ข. การรู้คุณผู้ที่มีบุญคุณแก่ตนเอง
- ค. การจำได้ว่าบุคคลนั้นมีบุญคุณแก่ตนเอง
- ง. การรู้สึกราวจะต้องตอบแทนบุญคุณคนที่ดีต่อตนเอง
- จ. การพยายามทำความดีตอบแทนแก่ผู้มีบุญคุณแก่ตนเอง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการสอนด้วยชุดการสอนสำหรับห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้ เพื่อหาประสิทธิภาพของชุดการสอน ศึกษาความก้าวหน้าของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังจากเรียนโดยใช้ชุดการสอน โดยนำคะแนนมาวิเคราะห์ข้อมูล มีขั้นตอนดังนี้

1. ทดสอบความรู้ก่อนเรียนกับกลุ่มตัวอย่าง ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง "หลักธรรมในพระพุทธศาสนา" ซึ่งเป็นแบบทดสอบแบบเลือกตอบ 5 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ
2. ทดสอบความรู้ก่อนเรียนในแต่ละชุดการสอน ด้วยแบบทดสอบแบบเลือกตอบ 5 ตัวเลือก จำนวน 10 ข้อ
3. ดำเนินการทดลองโดยให้กลุ่มตัวอย่างประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ จากชุดการสอน ในห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้ และทำแบบฝึกปฏิบัติประจำศูนย์กิจกรรมแต่ละศูนย์ จนครบ
4. ทดสอบความรู้หลังเรียนแต่ละชุดการสอนสำหรับห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้ ด้วยแบบทดสอบแบบเลือกตอบ 5 ตัวเลือก จำนวน 10 ข้อ
5. หลังจากจบการทดลองชุดการสอนทุกชุดแล้ว ทดสอบความรู้หลังเรียนเรื่อง "หลักธรรมในพระพุทธศาสนา" ด้วยแบบทดสอบแบบเลือกตอบ 5 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ กับกลุ่มตัวอย่าง
6. ตรวจสอบแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งได้ดังนี้

1. หาประสิทธิภาพของชุดการสอนสำหรับห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้ ตามมาตรฐาน คิดเป็นร้อยละ คือ 80/80
80 ตัวแรก หมายถึง คะแนนที่นักเรียนสามารถตอบคำถามในแบบฝึกปฏิบัติในศูนย์กิจกรรมได้ถูกต้อง
80 ตัวหลัง หมายถึง คะแนนที่นักเรียนสามารถทำข้อสอบ หลังจากเรียนบทเรียน โดยเฉลี่ยร้อยละ 80
2. ทดสอบความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จากการเรียนด้วยชุดการสอนสำหรับห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้ ในแต่ละชุดการสอนทั้ง 5 หน่วย โดยการทดสอบค่า t-test เพื่อเปรียบเทียบผลของการเรียนก่อนเรียน และผลการเรียนหลังเรียน โดยใช้

t-dependent (ล้วน สายยศ 2536: 301-303) มีสูตรดังนี้

$$t = \frac{\sum D}{\sqrt{\frac{N\sum D^2 - (\sum D)^2}{N-1}}}$$

D แทน ค่าความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน
แต่ละคู่

N แทน จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

D^2 แทน ค่าการนำผลต่างของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน และผลสัมฤทธิ์
ทางการเรียนหลังเรียน แต่ละคนยกกำลังสอง

$\sum D$ แทน ผลรวมของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
หลังเรียนแต่ละคู่

$(\sum D)^2$ แทน การนำผลต่างของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน และผลสัมฤทธิ์
ทางการเรียนหลังเรียนแต่ละคนรวมกันแล้วยกกำลังสอง

3. ทดสอบความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยชุดการสอนสำหรับ
ห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนทั้ง 5 หน่วย โดยการทดสอบค่า t-test เพื่อเปรียบเทียบ
ผลการเรียนก่อนเรียนและผลการเรียนหลังเรียนด้วยชุดการสอน โดยใช้ค่า t - dependent
(ล้วน สายยศ 2536: 301-303)

บทที่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำชุดการสอนสำหรับห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้ เรื่อง "หลักธรรมในพระพุทธศาสนา" ไปทดลองสอนกับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนภัทรญาณวิทยา จำนวน 38 คน เพื่อหาประสิทธิภาพชุดการสอนตามเกณฑ์ 80/80 และเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้ชุดการสอน ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิจัย ในรูปตารางประกอบความเรียง โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 การหาประสิทธิภาพชุดการสอน

ตอนที่ 2 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้ชุดการสอน

ตอนที่ 1 การหาประสิทธิภาพชุดการสอน

การหาประสิทธิภาพชุดการสอน มี 3 ขั้นตอน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การทดลองแบบ 1:1

ผู้วิจัยได้นำชุดการสอนที่สร้างขึ้น ไปทดลองใช้กับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนภัทรญาณวิทยา อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ที่มีผลการเรียนอยู่ในระดับอ่อน ปานกลางและเก่ง จำนวน 3 คน โดยเริ่มเป็นขั้นตอน ดังนี้ คือ

1. ให้นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน
  2. นำเข้าสู่บทเรียน
  3. ให้นักเรียนเรียนบทเรียนที่ละศูนย์กิจกรรม และตอบคำถามในแบบฝึกปฏิบัติ
  4. สรุปบทเรียน
  5. ให้นักเรียนทำแบบทดสอบหลังจากเรียนจบทุกชุดการสอน
- จากการทดลองแบบ 1:1 ได้ผลการทดลองดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการทดลองแบบ 1:1

ชุดการสอนที่	คะแนนแบบฝึกปฏิบัติ ร้อยละ (E ₁)	คะแนนแบบทดสอบหลังเรียน ร้อยละ (E ₂)	E ₁ /E ₂
1	87.87	56.67	87.87/56.57
2	57.57	53.33	57.57/53.33
3	80.00	83.33	80.00/83.33
4	71.93	66.67	71.93/66.67
5	85.85	80.00	85.85/80.00

จากตารางที่ 1 ผลการทดลองชุดการสอนแบบ 1:1

ชุดการสอนที่ 1 เรื่อง สติสัมปชัญญะ มีประสิทธิภาพ 87.87/56.57 ต่ำกว่าเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 ที่ตั้งสมมติฐานไว้

ชุดการสอนที่ 2 เรื่อง บุพการี มีประสิทธิภาพ 57.57/53.33 ต่ำกว่าเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 ที่ตั้งสมมติฐานไว้

ชุดการสอนที่ 3 เรื่อง กตัญญูกตเวทิตะ มีประสิทธิภาพ 80.00/83.33 อยู่ในเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 ที่ตั้งสมมติฐานไว้

ชุดการสอนที่ 4 เรื่อง ขันติโสรัจจะ มีประสิทธิภาพ 71.93/66.67 ต่ำกว่าเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 ที่ตั้งสมมติฐานไว้

ชุดการสอนที่ 5 เรื่อง อิทธิบาทสี่ มีประสิทธิภาพ 85.55/80.00 อยู่ในเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 ที่ตั้งสมมติฐานไว้

สรุป จะต้องปรับปรุงคุณภาพชุดการสอนที่ 1,2,4 เพื่อให้ได้มาตรฐานต่อไป

การทดลองแบบ 1:10

ผู้วิจัยได้นำชุดการสอนที่ผ่านการปรับปรุงจากการทดลองแบบ 1:1 นำไปทดลองใช้กับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนภัทรญาณวิทยา อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ที่ยังไม่ได้ผ่านการเรียนเรื่อง "หลักธรรมในพระพุทธศาสนา" จำนวน 8 คน ที่มีผลการเรียนคละกัน คือ เก่ง ปานกลาง อ่อน โดยมีลำดับขั้นตอนเช่นเดียวกับการทดลองแบบ 1:1 ซึ่งมีผลการทดลองดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการทดลองแบบ 1:10

ชุดการสอนที่	คะแนนแบบฝึกปฏิบัติ	คะแนนแบบทดสอบหลังเรียน	E ₁ /E ₂
	ร้อยละ (E ₁)	ร้อยละ (E ₂)	
1	92.80	86.25	92.80/86.25
2	79.64	83.75	79.64/83.75
3	80.50	83.75	80.50/83.75
4	95.39	81.25	95.39/81.25
5	80.59	80.00	80.59/80.00

จากตารางที่ 2 ผลการทดลองแบบ 1:10

ชุดการสอนที่ 1 เรื่อง สติสัมปชัญญะ มีประสิทธิภาพ 92.80/86.25 อยู่ในเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 ที่ตั้งสมมติฐานไว้

ชุดการสอนที่ 2 เรื่อง บุญการี มีประสิทธิภาพ 79.64/83.75 ต่ำกว่าเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 ที่ตั้งสมมติฐานไว้

ชุดการสอนที่ 3 เรื่อง กตัญญูกตเวที มีประสิทธิภาพ 80.50/83.75 อยู่ในเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 ที่ตั้งสมมติฐานไว้

ชุดการสอนที่ 4 เรื่อง ขันติโสรัจจะ มีประสิทธิภาพ 95.39/81.25 อยู่ในเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 ที่ตั้งสมมติฐานไว้

ชุดการสอนที่ 5 เรื่อง อธิธิบาทสี่ มีประสิทธิภาพ 80.59/80.00 อยู่ในเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 ที่ตั้งสมมติฐานไว้

สรุปได้ว่าชุดการสอนสำหรับห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้ ชุดที่ 1,3,4 และ 5 อยู่ในเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 ที่พร้อมนำไปทดลองภาคสนาม แต่ชุดการสอนที่ 2 ยังต้องมีการปรับปรุง แบบฝึกปฏิบัติประจำศูนย์ ก่อนที่จะนำไปทดลองภาคสนามต่อไป

การทดลองภาคสนาม

ผู้วิจัยได้นำชุดการสอนที่ได้ปรับปรุงแล้ว จากการทดลองแบบ 1:10 ไปใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนภัทรญาณวิทยา อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม แต่เป็นคนละกลุ่มกับการทดลองแบบ 1:10 จำนวน 38 คน โดยผู้วิจัยได้อธิบายให้นักเรียนทราบถึงกระบวนการเรียน โดยใช้ชุดการสอนสำหรับห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้ จากนั้นนำผลจากการทดลองมาวิเคราะห์ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการทดลองภาคสนาม

ชุดการสอนที่	คะแนนแบบฝึกปฏิบัติ	คะแนนแบบทดสอบหลังเรียน	E_1 / E_2
	ร้อยละ (E_1)	ร้อยละ (E_2)	
1	88.42	83.68	88.42/83.68
2	83.21	88.16	83.21/88.16
3	87.87	83.42	87.87/83.42
4	86.35	81.84	86.35/81.84
5	83.59	81.57	83.59/81.57

จากตารางที่ 3 แสดงว่าผลการทดลองชุดการสอนสำหรับห้องเรียน แบบศูนย์การเรียนรู้ เรื่อง "หลักธรรมในพระพุทธศาสนา" มีประสิทธิภาพอยู่ในเกณฑ์ 80/80 ตามที่ตั้งสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตอนที่ 2 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้ชุดการสอน

1. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้ชุดการสอนชุดที่ 1 เรื่อง สติสัมปชัญญะ ผลปรากฏดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้
ชุดการสอนที่ 1 เรื่อง สถิติสัมปชัญญะ

กลุ่มทดลอง	N	$\bar{X}$	S.D.	t
ก่อนเรียน	38	6.58	1.28	6.87**
หลังเรียน	38	8.37	1.18	

** $p < .01$

จากตารางที่ 4 แสดงว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่า
ก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นั่นคือ เมื่อนักเรียนได้เรียนโดยใช้ชุดการสอนที่
1 เรื่อง สถิติสัมปชัญญะ มีผลทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

2. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน โดย
ใช้ชุดการสอนชุดที่ 2 เรื่อง บุพการี ผลปรากฏดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้
ชุดการสอนที่ 2 เรื่อง บุพการี

กลุ่มทดลอง	N	$\bar{X}$	S.D.	t
ก่อนเรียน	38	7.02	1.26	9.10**
หลังเรียน	38	8.82	.73	

** $p < .01$

จากตารางที่ 5 แสดงว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่า
ก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นั่นคือ เมื่อนักเรียนได้เรียนโดยใช้ชุดการสอน
ที่ 2 เรื่อง บุพการี มีผลทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

3. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน โดย
ใช้ชุดการสอนชุดที่ 3 เรื่อง กตัญญูทศเวที ผลปรากฏดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้
ชุดการสอนที่ 3 เรื่อง กตัญญูกตเวที

กลุ่มทดลอง	N	$\bar{X}$	S.D.	t
ก่อนเรียน	38	6.50	1.59	8.20**
หลังเรียน	38	8.34	1.02	

** $p < .01$

จากตารางที่ 6 แสดงว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่า
ก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นั่นคือ เมื่อนักเรียนได้เรียนโดยใช้ชุดการสอน
ที่ 3 เรื่อง กตัญญูกตเวที มีผลทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

4. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน โดย
ใช้ชุดการสอนชุดที่ 4 เรื่อง ขันติโสรัจจะ ผลปรากฏดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้
ชุดการสอนที่ 4 เรื่อง ขันติโสรัจจะ

กลุ่มทดลอง	N	$\bar{X}$	S.D.	t
ก่อนเรียน	38	5.13	2.04	9.75**
หลังเรียน	38	8.18	1.16	

** $p < .01$

จากตารางที่ 7 แสดงว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่า
ก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นั่นคือ เมื่อนักเรียนได้เรียนโดยใช้ชุดการสอน
ที่ 4 เรื่อง ขันติโสรัจจะ มีผลทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

5. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน โดย
ใช้ชุดการสอนชุดที่ 5 เรื่อง อิทธิบาทสี่ ผลปรากฏดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้
ชุดการสอนที่ 5 เรื่อง อิทธิบาทสี่

กลุ่มทดลอง	N	$\bar{X}$	S.D.	t
ก่อนเรียน	38	4.92	1.24	14.42 **
หลังเรียน	38	8.16	1.20	

** $p < .01$

จากตารางที่ 8 แสดงว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นั่นคือ เมื่อนักเรียนได้เรียนโดยใช้ชุดการสอนที่ 5 เรื่อง อิทธิบาทสี่ มีผลทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

6. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้ชุดการสอนทั้งหมด 5 หน่วยการเรียนรู้ มีคะแนน 40 คะแนน ปรากฏว่าก่อนเรียนนักเรียนทำคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 25.21 มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 5.20 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนเท่ากับ 31.97 มีค่าเบี่ยงเบนเท่ากับ 4.23 เมื่อนำคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนเปรียบเทียบกัน โดยใช้ t-test ปรากฏดังตารางที่ 9

ตารางที่ 9 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้
ชุดการสอน

กลุ่มทดลอง	N	$\bar{X}$	S.D.	t
ก่อนเรียน	38	25.21	5.20	10.88 **
หลังเรียน	38	31.97	4.23	

** $p < .01$

จากตารางที่ 9 แสดงว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นั่นคือ เมื่อนักเรียนได้เรียนโดยใช้ชุดการสอน เรื่อง หลักธรรมในพระพุทธศาสนา มีผลทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยหาประสิทธิภาพชุดการสอนเรื่อง "หลักธรรมในพระพุทธศาสนา" รายวิชา ส 019 พระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนภัทรญาณวิทยา จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัย ได้เสนอผลการวิจัยเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. สรุปการวิจัย
2. อภิปรายผล
3. ข้อเสนอแนะ

สรุปการวิจัย

1. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1.1 เพื่อสร้างชุดการสอนเรื่อง "หลักธรรมในพระพุทธศาสนา" รายวิชา ส 019 พระพุทธศาสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้ระบบการผลิตชุดการสอนแผนจุฬา
- 1.2 เพื่อหาประสิทธิภาพชุดการสอนที่สร้างขึ้นตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80
- 1.3 เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้ชุดการสอน เรื่อง "หลักธรรมในพระพุทธศาสนา"

2. วิธีการดำเนินการวิจัย

2.1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนภัทรญาณวิทยา ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2538 จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวน 38 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบง่าย โดยจับฉลากจาก 7 ห้องเรียนให้ได้ 1 ห้องเรียน

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.2.1 ชุดการสอน

2.2.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ก. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน เรื่อง "หลักธรรมในพระพุทธศาสนา"

ข. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน ในชุดการสอนแต่ละเรื่อง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ทดสอบความรู้ก่อนเรียนของนักเรียนด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

3.2 ผู้วิจัยทำการทดลองด้วยตนเอง โดยใช้เวลาทั้งหมด 10 คาบ คาบละ 50 นาที ซึ่งชุดการสอนมี 5 หน่วย ใช้เวลาสอนหน่วยละ 2 คาบ

3.3 ทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การหาประสิทธิภาพชุดการสอนตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 โดยใช้ร้อยละ

4.2 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน จากการใช้ชุดการสอนแต่ละชุด โดยใช้ t-test แบบ dependent

4.3 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน จากการใช้ชุดการสอนเรื่อง "หลักธรรมในพระพุทธศาสนา" โดยใช้ t-test แบบ dependent

5. ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างชุดการสอนเรื่อง "หลักธรรมในพระพุทธศาสนา" รายวิชา ส 019 พระพุทธศาสนา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้ระบบการผลิตชุดการสอนแผนจุฬาลงกรณ์ 5 ชุด และนำไปทดลองสอนได้ผลการทดลองดังนี้

1. ชุดการสอนเรื่อง "หลักธรรมในพระพุทธศาสนา" มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ทั้ง 5 ชุด คือมีประสิทธิภาพ 88.42/83.68, 83.21/88.16, 87.87/83.42, 86.35/81.84 และ 83.59/81.57

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังจากเรียนด้วยชุดการสอนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิภาพชุดการสอนสำหรับห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้ เรื่อง “หลักธรรมในพระพุทธศาสนา” ทั้ง 5 หน่วย มีข้อค้นพบว่ามีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่ตั้งไว้และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังจากเรียนด้วยชุดการสอนมากกว่า ก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ ระดับ .01 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อาจเนื่องมาจาก

1. เนื้อหาในชุดการสอนเรื่อง “หลักธรรมในพระพุทธศาสนา” เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวัน ที่นักเรียนรู้และนำไปปฏิบัติ และการนำเสนอเนื้อหาแบ่งเป็นส่วนย่อย ๆ ประกอบด้วยกิจกรรม คำถาม พร้อมทั้งเฉลย ในแต่ละศูนย์การเรียนรู้ ทำให้ง่ายต่อการเข้าใจ

2. การวัดผลประเมินผลก่อนเรียนและหลังเรียน ได้ผลย้อนกลับอย่างรวดเร็ว กระตุ้นให้นักเรียนพัฒนาการเรียนของตนเอง

3. การใช้สื่อการสอนแบบผสมผสานและกิจกรรมประกอบการเรียน ส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน จนมีความเข้าใจในการเรียน ในเนื้อหาวิชา เกิดผลสัมฤทธิ์การเรียนเพิ่มขึ้น

4. การเรียนด้วยชุดการสอนสำหรับห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้ เป็นการจัดสภาพสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ ที่ช่วยให้เกิดผลสัมฤทธิ์การเรียนการสอนตามหลักจิตวิทยา คือ ให้นักเรียนมีส่วนร่วมกิจกรรมด้วยตนเอง สามารถรู้ผลการตัดสินใจของตนเองว่าผิดหรือถูก มีการเสริมแรงให้ กับนักเรียน และนักเรียนมีการเรียนรู้ไปตามลำดับขั้น

จากการสังเกตและสนทนาซักถามนักเรียน ในขณะที่ดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับการเรียน โดยชุดการสอนสำหรับห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้ พบว่า

1) นักเรียนยังไม่เคยเรียนโดยใช้ชุดการสอนสำหรับห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้ มาก่อน ทำให้ตื่นเต้น เอาใจใส่ และปฏิบัติตามกิจกรรมตามขั้นตอนที่ระบุไว้

2) การนำสื่อการสอนหลายชนิดประกอบเนื้อหาบทเรียนเช่น เทปเพลง นิทาน เกม แผ่นภาพ ข่าว ทำให้นักเรียนไม่เบื่อ และกระตือรือร้น สนใจในการเรียน

3) นักเรียนได้มีโอกาสทำกิจกรรมแสดงความคิดเห็น และมีการช่วยเหลือในการเรียน ทำให้เกิดความรู้และความเข้าใจในเนื้อหาบทเรียน

4) นักเรียนชอบการประเมินผลการเรียน ซึ่งนักเรียนจะตั้งเป้าหมายไว้ หลังจากทดสอบก่อนเรียน และปฏิบัติตามกิจกรรมอย่างตื่นเต้นในผลการทดสอบ ที่สามารถรับรู้ผลอย่างรวดเร็ว ปรับแก้ความเข้าใจที่ผิดพลาดในข้อที่ผิด และพยายามเริ่มต้นใหม่ในชุดการสอนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ครูผู้สอนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน ควรมีการสร้างชุดการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้และนำมาใช้ เพราะจากการทดลองพบว่า ทำให้ผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้เพิ่มขึ้น
2. ควรจัดให้ครูผู้สอนมีความรู้ และสามารถผลิตชุดการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ขึ้นใช้ได้เอง
3. การผลิตชุดการสอนต้องมีการวางแผน และดำเนินการอย่างรอบคอบ เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อมที่จะนำชุดการสอนไปใช้
4. ชุดการสอนสำหรับห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้ สามารถนำไปใช้ในกรณีขาดอัตราค่าจ้างครู และสื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่ในจำนวนจำกัด
5. ควรสร้างความเข้าใจในขั้นตอนการเรียนรู้ด้วยชุดการสอน สำหรับห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้กับนักเรียน เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์จากการเรียนรู้ด้วยชุดการสอนมากที่สุด ไม่ให้นักเรียนมุ่งเน้นที่ผลการทดสอบเพียงอย่างเดียว

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการสร้างชุดการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ในวิชาพระพุทธศาสนา ให้ครบทุกหน่วยวิชา
2. การสร้างชุดการสอนควรทำเป็นคณะ เพื่อจะได้ชุดการสอนที่สมบูรณ์มากที่สุด
3. ควรมีการวิจัยเพื่อหาประสิทธิภาพการใช้ชุดการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ในรายวิชาอื่นๆ โดยให้เด็กเลือกเข้ากลุ่มกิจกรรมเอง ครูควรกำกับดูแลไม่ให้เด็กเก่งเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมด้วยกันทั้งหมด หรือเด็กอ่อนเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมด้วยกันทั้งหมด เพราะจะมีผลทำให้การดำเนินการทดลองคลาดเคลื่อน
4. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบอื่น ๆ ที่มีผลต่อการทดลองหาประสิทธิภาพชุดการสอนสำหรับห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้เช่น แผนการเรียนรู้ของเด็กที่ต่างกัน ระยะเวลา และเพศของผู้เรียน เป็นต้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กอแก้ว เพชรบุตร “การสร้างชุดการสอนเรื่อง “การสื่อสาร” วิชามนุษยกับสังคม สำหรับนิสิตระดับอุดมศึกษาตามโครงการศึกษาทั่วไป ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2524
- กาญจนา เวชยนต์ “ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนจริยศึกษา ของครูสังคมศึกษา และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในกรุงเทพมหานคร” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2536
- การศึกษา, เขต 12 บทสรุปการสัมมนาเรื่องการจัดการเรียนการสอนและการใช้สื่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย เขตการศึกษา 12 6-8 กรกฎาคม 2537 โรงแรมอยุธยา แกรนด์ไฮเทล อ.อุทัย จ.พระนครศรีอยุธยา
- จิราภา ชูจันทร์ “ประสิทธิภาพของชุดการเรียนด้วยตนเอง วิชาสังคมศึกษา เรื่อง “กฎหมายแพ่งและกฎหมายอาญาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน” สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสายน้ำผึ้ง กรุงเทพมหานคร” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2535
- ฉันทนา ลีนะเสน “การสร้างชุดการสอนสำหรับห้องเรียนแบบศูนย์การเรียน โรงเรียนครูคนเดียวจังหวัดนครราชสีมา” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2520
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์ “กระบวนการต้นนิเวศนาการและระบบสื่อการสอน” ใน เอกสารการสอนชุดวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา เล่มที่ 1 หน่วยที่ 2 กรุงเทพมหานคร สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2523
- _____ “การผลิตชุดการสอนระดับมัธยมศึกษา” ใน เอกสารการสอนชุดวิชาสื่อการสอนระดับมัธยมศึกษา เล่มที่ 2 หน่วยที่ 13 กรุงเทพมหานคร สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2525
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์, สมเชาว์ เนตรประเสริฐ และสุดา สีนสกุล ระบบสื่อการสอน กรุงเทพมหานคร คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2520
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์, นิคม ทาแดง และศรีสุดา จริยากุล “นวัตกรรมการศึกษา” ใน เอกสารการสอนชุดวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา เล่มที่ 3 หน่วยที่ 11 กรุงเทพมหานคร สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2523
- ชวลีพร เกษโกวิท “การสร้างชุดการสอนวิชาสังคมศึกษาสำหรับห้องเรียนแบบศูนย์การเรียน

- โรงเรียนครุคนเคียวในจังหวัดนครราชสีมา” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2521
- เชาวฤทธิ์ จงเกษกรณ์ “ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2529
- ไชยยศ เรื่องสุวรรณ หลักการทฤษฎีเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา ภาพสิทธิ์ ประสานมิตรการพิมพ์ 2521
- คุชฎี สีดลวรงค์ “การเปรียบเทียบวิธีสอนแบบไตรสิกขาและธรรมสภาจกฉาในการสอน เรื่อง “เบญจศีลและฆราวาสธรรม” ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1” วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2526
- นงลักษณ์ จันทรแสนโรจน์ “ปัญหาการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาของครูผู้สอนและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในกรุงเทพมหานคร” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2529
- นภา กัลยาณสูตร “การสร้างชุดการสอนเรื่อง “ความกตัญญู ความเอื้อเฟื้อ ความสามัคคี” สำหรับห้องเรียนแบบศูนย์การเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2521
- นุชิต ศรีอาจ “การใช้หลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2530
- เบญจวรรณ วัฒนเสรี “การสร้างชุดการสอนเรื่อง “สังคมและวัฒนธรรม” วิชามนุษย์กับสังคม สำหรับนิสิตระดับอุดมศึกษาของโครงการการศึกษาทั่วไป ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2524
- ปณตพร โจทย์กิ่ง “การสร้างชุดการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตเรื่อง “ศาสนา” สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยชุดการสอนกับการสอนปกติในโรงเรียนเชิงชุมราษฎร์นุกูล จังหวัดสกลนคร” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2530
- ปรัชญา ใจสะอาด “การสร้างชุดการสอนสำหรับห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนวิชาภูมิศาสตร์ ในหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2518

ปัญญา คิวเผือก “การเปรียบเทียบผลการสอนวิชาสังคมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เรื่อง
ความรู้เบื้องต้นสำหรับพุทธศาสนิกชนโดยใช้บทเรียนโมดูลกับการสอนตามปกติ”
วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทร-
วิโรฒ ประสานมิตร 2523

เป็รื่อง กุมท เทคโนโลยีทางการศึกษา สื่อการสอนและนวัตกรรมทางการศึกษา มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2518

_____ ข้อคิดเห็นบางประการเกี่ยวกับสถานการณ์ของสื่อการเรียน ประมวลบทความวิชาการ
งานนิทรรศการสื่อการเรียนการสอน 8-10 กุมภาพันธ์ 2526 ณ ศาลาว่าการกรุงเทพ-
มหานคร สำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร 2526

พินิตา สิ้นสุวรรณ สภาพการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ตามหลักสูตรพุทธศักราช 2524
ของครูผู้สอนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เขตการศึกษา 8 คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2534

พยนต์ แสงเดช “การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนในการเรียนรู้
วิชาวิทยาศาสตร์ของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ด้วยวิธี
การสอนแบบแก้ปัญหา กับแบบศูนย์การเรียน” วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา
มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2525
พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต) พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม พิมพ์ครั้งที่ 4
กรุงเทพมหานคร มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2531

_____ พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพมหานคร
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2531

พระราชารมณี (ประยุทธ์ ปยุตโต) พุทธธรรม กรุงเทพมหานคร มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2529

พลอย เจริญสุข “การเปรียบเทียบการสอนแบบใช้ชุดการสอนกับการสอนปกติเรื่อง “ปัญหา
สังคมและการแก้ปัญหาสังคม” ระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง วิทยาลัยครู
อุตรดิตถ์” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์ 2524

พุทธทาสภิกขุ สุญญตาธรรม กรุงเทพมหานคร ธรรมสภา 2535

เพชรรัตน์ ขาวละออ “การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างการเรียนแบบศูนย์การ
เรียนกับการเรียนโดยวิธีปกติ ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของ นักเรียนชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มโรงเรียนนิคมสร้างตนเอง อำเภอพิมาย จังหวัด

- นครราชสีมา” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2534
- เพ็ญจันทร์ เกรียงไกรสุข “การหาประสิทธิภาพของชุดการสอนและเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในแผนการเรียนที่ 1 กับแผนการเรียนที่ 2 ด้วยชุดการสอนสังคมศึกษา เรื่อง “เพื่อนบ้านในกลุ่มอาเซียน” โรงเรียนจักรคำคณาทร ลำพูน” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2529
- ไพบุลย์ สิบสาย “ความคิดเห็นของพระสงฆ์และฆราวาสเกี่ยวกับการจัดตั้งศูนย์วิทยบริการพระพุทธศาสนา” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2532
- ยุพิน ตันตะโยธิน “การสร้างชุดการสอนวิชาภาษาไทย เรื่องความสามัคคี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2524
- ล้วน สายยศ “ระเบียบวิธีทางสถิติบางประการเพื่อการวิจัย” ใน ประมวลสาระชุดวิชาการวิจัยหลักสูตรกระบวนการเรียนการสอน หน่วยที่ 4 นนทบุรี บัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2536
- วรรณกมล มั่งสาทอง “การสร้างและการหาประสิทธิภาพของชุดการสอนเรื่อง “การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ” สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนนิชลดุมฤตวิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2537
- วาสนา ชาวหา เทคโนโลยีทางการศึกษา กรุงเทพมหานคร กราฟิคอร์ค 2525
- วิชัย วงษ์ใหญ่ พัฒนาหลักสูตรและการสอนมิติใหม่ กรุงเทพมหานคร ชเนศวรการพิมพ์ 2525
- วันดี วัฒนาประสิทธิ์ “ปัญหาการสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2519
- วิชากร, กรม โครงการทดลองหารูปแบบที่มีประสิทธิผลต่อการเรียนการสอนจริยธรรม กรุงเทพมหานคร 2527
- คู่มือหลักสูตรพระพุทธศาสนาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กรุงเทพมหานคร 2535
- คู่มือหลักสูตรพระพุทธศาสนาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย กรุงเทพมหานคร 2536
- สภาพปัญหาแนวทางการพัฒนาและการใช้วัดกรรมในการจัดการเรียนการสอนของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร ครูสภา 2537

- ศักดิ์ศรี ปาณะกุล “การใช้กิจกรรมกลุ่มสร้างคุณภาพในการสอนวิชาพุทธศาสนา นักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2” วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2530
- ศึกษาศึกษา, กระทรวง แผนพัฒนาการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรม ระยะที่ 7(พ.ศ. 2535-
2539) กรุงเทพมหานคร กุรุสภา 2535
- สมภพ จรพิภพ “การเปรียบเทียบการสอนโดยใช้ชุดการสอนกับการสอนปกติ เรื่อง
“ความแตกต่างของชนบทและเมือง” ระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง
วิทยาลัยครูจันทบุรี” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2524
- สมหญิง เจริญจิตรกรรม เทคโนโลยีทางการศึกษาเบื้องต้น คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศิลปากร 2525
- สันหัต ภิบาลสุข และพิมพ์ใจ ภิบาลสุข การใช้สื่อการสอน กรุงเทพมหานคร พิธีพัฒนา
2525
- เสาวณีย์ สิกขาบัณฑิต เทคโนโลยีทางการศึกษา สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า พระนคร
เหนือ 2528
- แสงอรุณ โปร่งธูระ “ประสิทธิภาพการสอนวิชาสังคมศึกษาในห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้
และห้องเรียนแบบธรรมชาติในระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา” วิทยานิพนธ์
ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2517
- สุชาดา วรรณรูป “การสร้างชุดการสอนและเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชา
ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมไทย เรื่อง “การจัดระเบียบทางสังคม” โดยใช้ชุดการสอน
กับการสอนปกติ ของนักศึกษาวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา” วิทยานิพนธ์ปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2530
- สุนันท์ สังข์อ่อง สื่อการสอนและนวัตกรรมทางการศึกษา กรุงเทพมหานคร โอเคียนสโตร์
2526
- สุพัตรา ศักรภณี “พัฒนาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษาในประเทศไทย” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์-
มหาวิทยาลัย 2533
- สุรัชย์ สิกขาบัณฑิต สื่อการศึกษา กรุงเทพมหานคร การศาสนา 2532
- อรอนงค์ สุวรรณกุล “การศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการเรียนการสอนพุทธศาสนาตามเนื้อหาของ
หลักสูตรสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยเปรียบเทียบวิธีสอนแบบ

- ใช้ชุดการเรียนการสอนกับไม่ใช้ชุดการเรียนการสอน” วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา
 คุษภักดิ์บัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2528
- อ้อยทิพย์ ผลเพิ่ม “การสร้างชุดการสอนวิชาพุทธศาสนาเรื่อง “ความกตัญญูคุณเวทียและการ
 เลี้ยงดูบิดามารดา” สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร-
 มหามบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2534
- Good, Carter V. Dictionary of Education (3rd ed.) New York : McGraw-Hill Book
 Company, 1973.
- Mccoleman, J.W. “Relationship between the Use of Learning Activity Package,
 Group Activities and the Preference of Student Toward the Social Studies
 Courses” Dissertation Abstracts International. 36, July 1975, pp. 109-A.
- Meeks, Elija Bruce. “Learning Package Versus Conventional Method of Instruction”
Dissertation Abstracts International. 33, February 1972, pp. 4295-A.
- Rigby, Dorothy Sue. “The Effectiveness of Learning Activity Package Instruction
 Versus The Teacher-Directed Method of Teaching Intermediate College
 Typewriting. Dissertation Abstracts International. 35, August 1974, pp.
 949-A.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
ชุดการสอนเรื่อง “หลักธรรมในพระพุทธศาสนา”

วิเคราะห์เนื้อหารายวิชา ส 019 พระพุทธศาสนา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

กลุ่มเนื้อหา	หน่วยที่	เรื่อง	จำนวนคาบ
1. ประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา	1	พุทธศาสนากับสังคมไทย	2
2. พุทธประวัติ ประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกา และชาวพุทธตัวอย่าง	2	พุทธประวัติ ประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกา และชาวพุทธตัวอย่าง	2
3. หลักธรรมในพระพุทธศาสนา	3	สติสัมปชัญญะ	2
	4	บุพการี	2
	5	กตัญญูกตเวทิตะ	2
	6	ขันติโสรัจจะ	2
4. พระสงฆ์และการปฏิบัติตนที่เหมาะสมต่อพระสงฆ์	7	อิทธิบาทสี่	2
	8	พระสงฆ์และการปฏิบัติต่อพระสงฆ์	2
	5. พระไตรปิฎก พุทธศาสนสุภาษิต ภาษาบาลี และคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา	9	พระไตรปิฎก
10		พุทธศาสนสุภาษิต	2
11		ภาษาบาลีและคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา	2
6. หน้าที่ชาวพุทธ	12	หน้าที่ชาวพุทธ	2
7. การบริหารจัดการและเจริญปัญญา	13	การฝึกสมาธิเบื้องต้น	2
8. มารยาทชาวพุทธ ศาสนพิธี และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา	14	มารยาทชาวพุทธ	2
	15	ศาสนพิธีในพระพุทธศาสนา	2
	16	วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา	2

ชุดการสอนสำหรับห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้ รายวิชา ส 019 พระพุทธศาสนา เรื่อง "หลักธรรมในพุทธศาสนา" ได้รับการจัดทำเป็นบทเรียนศูนย์การเรียนรู้ 5 ชุด ประกอบด้วยเรื่อง สติสัมปชัญญะ บุพการี กตัญญูกตเวที ขันติโสรัจจะ และอิทธิบาทสี่ กำหนดให้ทุกชุดมี 4 ศูนย์กิจกรรม และศูนย์กิจกรรมสำรองอีก 1 ศูนย์ รวมเป็น 5 ศูนย์กิจกรรม โดยแต่ละชุดการสอนแบ่งเป็น 5 ศูนย์ดังนี้

ชุดการสอนที่ 1 เรื่อง สติสัมปชัญญะ

- ศูนย์ที่ 1 ความหมายของสติสัมปชัญญะ
- ศูนย์ที่ 2 วิธีการปฏิบัติตนให้มีสติสัมปชัญญะ
- ศูนย์ที่ 3 ประโยชน์ของการมีสติสัมปชัญญะและโทษของการขาดสติสัมปชัญญะ
- ศูนย์ที่ 4 การนำสติสัมปชัญญะ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน
- ศูนย์ที่ 5 ผลกระทบจากการขาดสติสัมปชัญญะต่อสังคม

ชุดการสอนที่ 2 เรื่อง บุพการี

- ศูนย์ที่ 1 ความหมายของบุพการีและประเภทบุคคลผู้เป็นบุพการี
- ศูนย์ที่ 2 อุปการคุณของพ่อแม่และครูอาจารย์
- ศูนย์ที่ 3 พระมหากษัตริย์คุณของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระมหากษัตริย์คุณของพระมหากษัตริย์
- ศูนย์ที่ 4 บุคคลทั่ว ๆ ไปที่มีอุปการคุณต่อผู้อื่น
- ศูนย์ที่ 5 อุปการคุณที่ควรเริ่มขึ้นที่บ้าน

ชุดการสอนที่ 3 เรื่อง กตัญญูกตเวที

- ศูนย์ที่ 1 ความหมายของความกตัญญูกตเวที
- ศูนย์ที่ 2 สิ่งที่ควรแก่การกตัญญูกตเวที
- ศูนย์ที่ 3 ประโยชน์ที่เกิดจากการกตัญญูกตเวที และโทษเกิดจากการอกตัญญู
- ศูนย์ที่ 4 การแสดงความกตัญญูกตเวที
- ศูนย์ที่ 5 บุคคลที่ประสบความสำเร็จเนื่องจากมีความกตัญญูกตเวที

ชุดการสอนที่ 4 เรื่อง ชันติโสรัจจะ

- ศูนย์ที่ 1 ความหมายของชันติโสรัจจะ
- ศูนย์ที่ 2 ประเภทของชันติโสรัจจะ
- ศูนย์ที่ 3 ประโยชน์ของการมีชันติโสรัจจะ และโทษของการขาดชันติโสรัจจะ
- ศูนย์ที่ 4 การนำชันติโสรัจจะไปใช้ในชีวิตประจำวัน
- ศูนย์ที่ 5 สภาพสังคมกับการใช้ชันติโสรัจจะ

ชุดการสอนที่ 5 เรื่อง อธิธัมมาทสี่

- ศูนย์ที่ 1 ความหมายของอธิธัมมาทสี่
- ศูนย์ที่ 2 องค์ประกอบของอธิธัมมาทสี่
- ศูนย์ที่ 3 การใช้อธิธัมมาทสี่ในการดำเนินชีวิตประจำวัน
- ศูนย์ที่ 4 ประโยชน์จากการปฏิบัติตามหลักอธิธัมมาทสี่
และโทษจากการไม่ปฏิบัติตามหลักอธิธัมมาทสี่
- ศูนย์ที่ 5 บุคคลผู้สำเร็จด้วยอธิธัมมาทสี่

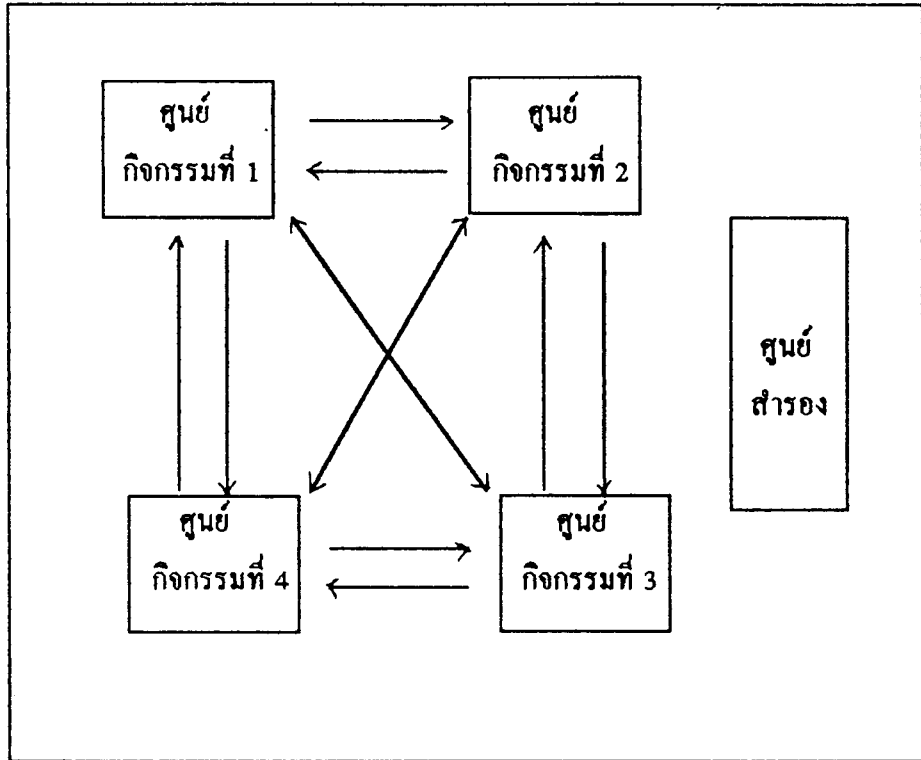
การใช้ชุดการสอนสำหรับห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้

คู่มือครู

คำชี้แจงสำหรับครู

1. ครูต้องเตรียมวัสดุอุปกรณ์ซึ่งไม่ได้จัดเตรียมไว้ในชุดการสอน
2. จัดชั้นเรียนตามข้อเสนอแนะตามแผนผัง
3. ครูควรศึกษาเนื้อหาที่จะต้องสอนโดยละเอียด และศึกษาชุดการสอนอย่างรอบคอบ
4. ก่อนสอนครูควรเตรียมชุดการสอนไว้บนโต๊ะประจำกลุ่มให้เรียบร้อย
5. ก่อนสอนครูจะต้องให้นักเรียนทำแบบสอบก่อนเรียนเสียก่อน หลังจากนั้นทำกิจกรรมชั้นนำ
6. ถ้าเป็นห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้ครั้งแรก ครูควรชี้แจงให้นักเรียนทราบบทบาทของนักเรียนในการเรียน โดยวิธีนี้อย่างแจ่มแจ้ง
7. หลังจากทำแบบสอบก่อนเรียนแล้ว ครูต้องแจกแบบฝึกปฏิบัติให้นักเรียนคนละ 1 ชุด และกำชับให้นักเรียนตอบคำถามและทำงานตามคำสั่งทุกอย่าง ลงในแบบฝึกปฏิบัติของตน และนำติดตัวไปด้วยทุกศูนย์
8. การสอนแบ่งออกเป็น 3 ลำดับชั้น คือ
  - ชั้นนำเข้าสู่บทเรียน
  - ชั้นประกอบกิจกรรมการเรียนรู้
  - ชั้นสรุปบทเรียนและประเมินผล
9. ขณะที่นักเรียนทุกกลุ่มประกอบกิจกรรม ครูไม่ควรพูดเสียงดังจนเกินไป ควรพูดด้วยเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม
10. ขณะที่นักเรียนทุกกลุ่มประกอบกิจกรรม ครูควรดูการทำงานของนักเรียนอย่างใกล้ชิด หากนักเรียนคนใดมีปัญหา ครูจะได้ช่วยเหลือทันที
11. หากนักเรียนคนใดหรือกลุ่มใดทำงานเสร็จแล้ว ครูควรให้ทำกิจกรรมศูนย์สำรอง
12. การเปลี่ยนกลุ่มกิจกรรมกระทำได้เมื่อ
  - ก) นักเรียนทุกกลุ่มประกอบกิจกรรมเรียบร้อยแล้ว
  - ข) มีกลุ่มที่ทำกิจกรรมเสร็จพร้อมกัน 2 กลุ่ม ก็ให้เปลี่ยนกันไป
  - ค) หากกลุ่มใดเสร็จก่อนเพียงกลุ่มเดียว ให้เปลี่ยนไปยังศูนย์สำรอง (ดูแผนผังการเปลี่ยนกลุ่ม)

13. ครูเก็บบัตรเฉลยไว้ ให้หัวหน้ากลุ่มมารับไปตรวจคำตอบหลังจากตอบคำถามเสร็จแล้ว
14. ก่อนบอกลให้นักเรียนเปลี่ยนกลุ่ม ครูควรพูดคุยให้นักเรียนเก็บชุดการสอนของกลุ่มคนให้เรียบร้อย ไม่น่าอะไรติดต่อไป ยกเว้นแบบฝึกปฏิบัติของนักเรียน และให้เปลี่ยนกลุ่มอย่างมีระเบียบ
15. การสรุปบทเรียน ควรจะเป็นกิจกรรมร่วมของนักเรียนทุกกลุ่ม หรือตัวแทนของกลุ่มร่วมกัน
16. หลังจากเรียนครบทุกกลุ่มแล้ว ให้นักเรียนทำแบบสอบหลังเรียนที่เป็นแบบสอบคู่กัน และให้นักเรียนนำแบบฝึกปฏิบัติมาส่งครู
17. ในกรณีที่นักเรียนคนใดขาดเรียน ให้เรียนเป็นรายบุคคลจากชุดการสอนที่เตรียมไว้ โดยครูอาจแยกชุดการสอนจากศูนย์การเรียนมาอย่างละชุดสำหรับนักเรียนคนนั้น
18. หลังจากเรียนครบทุกศูนย์แล้ว ครูควรเก็บกระดาษคำตอบของนักเรียนไว้ในแฟ้มประวัติของแต่ละคน เพื่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและความก้าวหน้าของนักเรียน

บทบาทของนักเรียน

สิ่งที่ครูจะต้องชี้แจงให้นักเรียนทราบ คือ

1. เมื่อเริ่มเรียนแต่ละศูนย์ ให้นักเรียนเริ่มอ่านบัตรคำส่งก่อน แล้วจึงทำตามลำดับที่ละข้อ
2. พยายามทำแบบฝึกปฏิบัติประจำศูนย์ ตอบคำถาม และอภิปรายอย่างสุดความสามารถ (คำถามในชุดการสอนไม่ใช่ข้อสอบ แต่เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้)
3. นักเรียนควรตั้งใจทำกิจกรรมอย่างจริงจัง ไม่ชวนเพื่อนพูดคุยนอกเรื่อง
4. ก่อนที่จะเปลี่ยนศูนย์กิจกรรม ต้องจัดบัตรต่าง ๆ และเก็บสื่อการสอนเข้าที่ให้เรียบร้อย
5. นักเรียนควรใช้ชุดการสอนอย่างระมัดระวัง
6. นักเรียนต้องทำกิจกรรมแต่ละศูนย์ตามบัตรคำส่งอย่างเคร่งครัด

การจัดชั้นเรียน

จัดโต๊ะแบ่งกลุ่มกิจกรรม ศูนย์ที่ 1, 2, 3, 4 และศูนย์ที่ 5 คือ ศูนย์สำรอง

การประเมินผล

ประเมินผลจากการทำแบบสอบก่อนเรียนและหลังเรียน และจากผลงานของนักเรียนในแบบฝึกหัดและงานที่มอบหมายให้ทำ

ชุดการสอนที่ 1

เรื่อง สติสัมปชัญญะ

ประกอบด้วย

1. คู่มือครู 1 เล่ม
2. ขອງสำหรับสื่อการสอน
3. แบบทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน
4. แบบฝึกปฏิบัติ

แผนการสอน

วิชา ส 019 พระพุทธศาสนา
หน่วยที่ 3 เรื่อง สติสัมปชัญญะ
หัวเรื่อง

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
2 คาบ

1. ความหมายของสติสัมปชัญญะ
2. วิธีการปฏิบัติตนให้มีสติสัมปชัญญะ
3. ประโยชน์ของการมีสติสัมปชัญญะและโทษของการขาดสติสัมปชัญญะ
4. การนำสติสัมปชัญญะไปใช้ในชีวิตประจำวัน

(สำรอง) 5. ผลกระทบจากการขาดสติสัมปชัญญะต่อสังคม

มโนคติ

1. การควบคุมจิตใจให้อยู่กับสิ่งที่ปฏิบัติตลอดเวลา และปฏิบัติอย่างรู้ตัวในเรื่องนั้น โดยคิดถึงเหตุผล ถือว่าเป็นผู้มีสติสัมปชัญญะ
2. วิธีการปฏิบัติตนให้มีสติสัมปชัญญะ โดยการรู้ตัวอยู่เสมอในการปฏิบัติกิจกรรม การฝึกสมาธิ การรักษาศีล การระงับอารมณ์ โกรธ หลง และละเว้นการเสพสิ่งที่ทำให้ขาดสติ
3. ประโยชน์ของการมีสติสัมปชัญญะ ทำให้ประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ได้รับความสำเร็จ ไม่เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินและชีวิต มีความเจริญรุ่งเรือง เป็นที่รักของบุคคลทั่วไป และดำเนินชีวิตราบรื่นเป็นสุข
4. การขาดสติสัมปชัญญะทำให้ประสบความผิดพลาดในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เป็นสาเหตุให้เสียทรัพย์สิน และเป็นอันตรายกับชีวิต ขาดความเจริญรุ่งเรือง ไม่เป็นที่เชื่อถือของบุคคลทั่วไป
5. การนำสติสัมปชัญญะไปใช้ในชีวิตประจำวัน สามารถทำได้ตลอดเวลาในด้านการศึกษา การทำงาน และการดำเนินชีวิตทั่ว ๆ ไป
6. การขาดสติสัมปชัญญะของบุคคลในสังคม มีผลทำให้เสียชีวิตและทรัพย์สินของตนเองและสังคม

วัตถุประสงค์

1. หลังจากนักเรียนศึกษา เรื่อง "ความหมายของสติสัมปชัญญะ" แล้ว นักเรียนสามารถอธิบายความหมายของสติสัมปชัญญะ และยกตัวอย่างประกอบได้ถูกต้อง
2. เมื่อนักเรียนอภิปราย และศึกษาบัตรเนื้อหา เรื่อง "วิธีการปฏิบัติตนให้มีสติสัมปชัญญะ"แล้ว นักเรียนสามารถบอกวิธีการปฏิบัติตน เพื่อให้มีสติสัมปชัญญะอย่างถูกต้อง 2 วิธีการ
3. นักเรียนสามารถวิเคราะห์ประโยชน์ที่เกิดจากการมีสติสัมปชัญญะ และโทษจากการขาดสติสัมปชัญญะ จากพฤติกรรม 3 พฤติกรรมได้ หลังจากศึกษาบัตรเนื้อหา และการอภิปรายเกี่ยวกับเรื่อง "ประโยชน์ของการมีสติสัมปชัญญะและโทษของการขาดสติสัมปชัญญะ"
4. เมื่อนักเรียนศึกษาเรื่องการนำสติสัมปชัญญะไปใช้ในชีวิตประจำวันและทำกิจกรรมแล้วนักเรียนสามารถเสนอแนะวิธีการนำสติสัมปชัญญะไปใช้เพื่อพัฒนาตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม 1 วิธีการ
5. หลังจากนักเรียนอ่านบทความ ข่าว ที่เกิดความเคียดแค้นกับบุคคลและสังคม นักเรียนสามารถวิเคราะห์เหตุการณ์ในสังคมที่เกิดขึ้น เนื่องจากขาดสติสัมปชัญญะได้ถูกต้อง 1 เหตุการณ์

เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้	สื่อการสอน	ประเมินผล
	ทำแบบประเมินผลก่อนเรียน ก. นำเข้าสู่บทเรียน 1. สนทนาถึงการดำเนินชีวิตของคนในสังคม	แบบประเมินผลก่อนเรียน 10 ข้อ 1. ภาพการดำเนินชีวิตจำนวน 5 ภาพ	ก. ประเมินผลก่อนเรียน 1. ประเมินผลจากคะแนนแบบประเมินผลก่อนเรียน 1. สังเกตจากความสนใจของนักเรียน
1. ความหมายของสติสัมปชัญญะ	ข. ขั้นประกอบกิจกรรม 1. อ่านบัตรคำสั่งและปฏิบัติตามคำสั่ง 2. อ่านบัตรเนื้อหาเรื่อง "ความหมายของสติสัมปชัญญะ" 3. ศึกษาหนังสือประกอบภาพเรื่อง "สติสัมปชัญญะ" 4. ทำกิจกรรม "เรียงก้านไม้ขีดเป็นภาพ" จากบัตรกิจกรรมเกี่ยวข้องกับสติสัมปชัญญะอย่างไร 5. อ่านบัตรคำถามและตอบคำถามลงในแบบฝึกปฏิบัติ 6. ตรวจคำตอบจากบัตรเฉลย	1. บัตรคำสั่ง (10 แผ่น) 2. บัตรเนื้อหา เรื่อง "ความหมายของสติสัมปชัญญะ" (10 แผ่น) 3. หนังสือประกอบภาพเรื่อง "สติสัมปชัญญะ" (1 เล่ม) 4. บัตรกิจกรรม (2 แผ่น) 5. บัตรคำถาม (10 แผ่น) 6. บัตรเฉลย (2 แผ่น)	ข. ขั้นประเมินผลกิจกรรม 1. นักเรียนสามารถอธิบายความหมายของสติสัมปชัญญะ และยกตัวอย่างประกอบได้อย่างถูกต้อง
2. วิธีการปฏิบัติตนให้มีสติสัมปชัญญะ	1. อ่านบัตรคำสั่งและปฏิบัติตามคำสั่ง 2. ประกอบกิจกรรมการฝึกสติสัมปชัญญะ และอภิปรายถึงผลของการมีสติสัมปชัญญะ 3. อ่านบัตรเนื้อหาเรื่อง "วิธีการปฏิบัติตนให้มีสติสัมปชัญญะ"	1. บัตรคำสั่ง (10 แผ่น) 2. บัตรกิจกรรม (2 แผ่น) 3. บัตรเนื้อหา (10 แผ่น)	2. นักเรียนสามารถบอกวิธีการฝึกปฏิบัติเพื่อให้มีสติสัมปชัญญะได้อย่างน้อย 2 วิธีการ

เนื้อหา	กิจกรรมการเรียน	สื่อการสอน	ประเมินผล
	4.ตอบคำถามจากบัตรคำถาม ลงแบบฝึกปฏิบัติ 5.ตรวจคำตอบจากบัตรเฉลย	4.บัตรคำถาม (10 แผ่น) 5.บัตรเฉลย (2 แผ่น)	
3.ประโยชน์ ของการมีสติ สัมปชัญญะ และโทษของ การขาดสติ สัมปชัญญะ	1.อ่านบัตรคำสั่งและปฏิบัติตาม คำสั่ง 2.อ่านบัตรเนื้อหา เรื่อง "ประโยชน์ของการมีสติ สัมปชัญญะ และโทษของการ ขาดสติสัมปชัญญะ" 3.ประกอบกิจกรรมการอภิปราย จากภาพที่กำหนด ถึงประโยชน์ ของการมีสติสัมปชัญญะ และ โทษของการขาดสติสัมปชัญญะ 4.สรุปผลการอภิปรายลงใน แบบฝึกปฏิบัติ 5.ตอบคำถามจากบัตรคำตอบ ลงแบบฝึกปฏิบัติ 6.ตรวจคำตอบจากบัตรเฉลย	1.บัตรคำสั่ง(10 แผ่น) 2.บัตรเนื้อหา เรื่อง "ประโยชน์ของการมี สติสัมปชัญญะและโทษ ของการขาดสติ สัมปชัญญะ"(10 แผ่น) 3.บัตรกิจกรรม (2 แผ่น) 4.ภาพคน การดำเนิน ชีวิตประจำวัน จำนวน 4 ภาพ 5.บัตรคำถาม (10 แผ่น) 6.บัตรเฉลย (2 แผ่น)	3.นักเรียนสามารถ วิเคราะห์ประโยชน์ ของการมีสติสัมปชัญญะ และโทษของการขาด สติสัมปชัญญะ จาก พฤติกรรม 3 พฤติกรรม
4.การนำสติ สัมปชัญญะ ไปใช้ในชีวิต ประจำวัน	1.อ่านบัตรคำสั่งและปฏิบัติตาม คำสั่ง 2.อ่านบัตรเนื้อหา จากบัตรเรื่อง "การนำสติสัมปชัญญะไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน" ประกอบ ภาพชุดการดำเนินชีวิต 3.ทำกิจกรรมและเขียนคำขวัญ ลงแบบฝึกปฏิบัติ 4.อ่านบัตรคำถาม และตอบ คำถามลงในแบบฝึกปฏิบัติ 5.ตรวจคำตอบจากบัตรเฉลย	1.บัตรคำสั่ง (10 แผ่น) 2.บัตรเนื้อหา(10แผ่น) 3.ภาพชุดจำนวน 7 ภาพ 4.บัตรกิจกรรม (2 แผ่น) 5.บัตรคำถาม (10 แผ่น) 6.บัตรเฉลย (2 แผ่น)	4.นักเรียนสามารถ เสนอแนะ การนำ สติสัมปชัญญะไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน เพื่อ พัฒนาตนเอง และ สังคมได้อย่าง เหมาะสม 1 วิธีการ

เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้	สื่อการสอน	ประเมินผล
5.ผลกระทบจากการขาดสติสัมปชัญญะต่อสังคม	1.อ่านบัตรคำตั้งและปฏิบัติตามคำตั้ง 2.อ่านบทความเกี่ยวกับเรื่อง "การขาดสติสัมปชัญญะของคนในสังคม" 3.ตอบคำถามจากบัตรคำถามลงแบบฝึกปฏิบัติ 4.ตรวจคำตอบจากบัตรเฉลย	1.บัตรคำตั้ง (10 แผ่น) 2.บทความ,ข่าว สภาพการขาดสติสัมปชัญญะ (3 ข่าว) 3.บัตรคำถาม (10 แผ่น) 4.บัตรเฉลย (2 แผ่น)	5.นักเรียนสามารถวิเคราะห์เหตุการณ์ในสังคมที่เกิดขึ้นเนื่องจากขาดสติสัมปชัญญะ 1 เหตุการณ์
	ค.ขั้นสรุปบทเรียน ซักถามนักเรียนเกี่ยวกับสาระสำคัญของสติสัมปชัญญะ ทำแบบประเมินผลหลังเรียน	แบบประเมินผลหลังเรียน จำนวน 10 ข้อ	ค.ประเมินผลหลังเรียน 1.ประเมินผลจากคะแนนแบบประเมินผลหลังเรียน

แบบทดสอบประเมินผลก่อนเรียน
ชุดการสอนเรื่อง "สติสัมปชัญญะ"

คำชี้แจง ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อละคำตอบเดียว โดยทำเครื่องหมาย X
ทับตัวอักษรข้อที่นักเรียนเลือก ลงในกระดาษคำตอบ

1. การกระทำในข้อใดที่ตรงกับความหมาย
ของคำว่ามีสติ
  - ก. ใจลอยไม่ได้ยินครูถาม
  - ข. จำไม่ได้ว่าเคยพบกันที่ใด
  - ค. สัมผัสอุปกรณ์ชั่วโมงพลศึกษา
  - ง. ไม่แน่ใจว่าติดกุญแจบ้านหรือยัง
  - จ. จำได้ว่าวันเสาร์หน้าเรียนพิเศษ
2. ข้อใดกล่าวถึงความแตกต่างของสติ
และสัมปชัญญะได้ถูกต้อง
  - ก. สติและสัมปชัญญะแตกต่างกันตรง
แนวปฏิบัติ
  - ข. สติและสัมปชัญญะแตกต่างกันใน
เรื่องการนำไปใช้
  - ค. สตินั้นการรู้สึกตัวในปัจจุบัน
ส่วนสัมปชัญญะเน้นการระลึกรู้
ในอดีตและอนาคต
  - ง. สติคือการรู้ตัวในปัจจุบัน สัมปชัญญะ
เป็นการรู้ตัวว่ากำลังทำอะไร แค่ไหน
อย่างไร
  - จ. สตินั้นการระลึกรู้ตัวในอดีตและอนาคต
ส่วนสัมปชัญญะเน้นการระลึกรู้ตัว
ในปัจจุบัน
3. ข้อใดต่อไปนี้เป็นวิธีการฝึกฝนสติสัมปชัญญะ
  - ก. ร่วมกิจกรรมทุกอย่าง
  - ข. ดูแลรักษาสุขภาพเสมอ
  - ค. ให้ความสำคัญกับตัวเอง
  - ง. พุคและทำตามความจริง
  - จ. เอาใจจดจ่อกับสิ่งที่ปฏิบัติ
4. ปัจจัยข้อใดเป็นสาเหตุให้เกิดการขาดสติ
สัมปชัญญะ มากที่สุด
  - ก. การเล่นเกมที่ชอบ
  - ข. ขาดแคลนทรัพย์สิน
  - ค. การคิดที่ไม่ตรงกับผู้อื่น
  - ง. อารมณ์ โลก โกรธ หลง
  - จ. ธุรกิจที่รับผิดชอบจำนวนมาก
5. ความไม่ประมาท คือข้อใด
  - ก. การมีสติ
  - ข. การมีปัญญา
  - ค. การมีวิริยะ
  - ง. การมีธรรมะ
  - จ. การมีศรัทธา

6. พฤติกรรมใดที่บ่งว่า มีสติสัมปชัญญะ
- ก. ตันโคม
  - ข. รักสงบ
  - ค. รักญาติพี่น้อง
  - ง. มีเมตตากรุณา
  - จ. ระวังอารมณ์ก่อนปฏิบัติงาน
7. โทษที่เกิดจากการขาดสติสัมปชัญญะ คือข้อใด
- ก. เสียชีวิต
  - ข. เกิดอุบัติเหตุ
  - ค. เสียทรัพย์สิน
  - ง. เกิดข้อผิดพลาดในการตัดสินใจ
  - จ. ถูกทุกข้อ
8. การขาดศีลข้อใดในเบญจศีล ทำให้ขาดสติสัมปชัญญะ
- ก. ศีลข้อที่ 1
  - ข. ศีลข้อที่ 2
  - ค. ศีลข้อที่ 3
  - ง. ศีลข้อที่ 4
  - จ. ศีลข้อที่ 5
9. วิธีการใดที่มีผลมากที่สุดต่อการฝึกสติสัมปชัญญะ
- ก. ปฏิบัติสมาธิอย่างง่าย ๆ
  - ข. ใจแน่วแน่อยู่กับสิ่งที่ปฏิบัติ
  - ค. ควบคุมอารมณ์โลก โกรธ หลง
  - ง. หยุดพฤติกรรมเมื่อเกิดอารมณ์โกรธ
  - จ. ถูกทุกข้อ
10. การนำสติสัมปชัญญะไปใช้ในชีวิตประจำวัน มีความจำเป็นต้องใช้กับเรื่องใด
- ก. การทำงาน
  - ข. การตากอากาศ
  - ค. การบริหารงาน
  - ง. การปฏิบัติหน้าที่อันตราาย
  - จ. ทุกเรื่องที่กำลังกล่าวมา

311

พระพุทธศาสนา

ศูนย์ที่ 1

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตร์คำสั่ง

เรื่อง "ความหมายของสติสัมปชัญญะ"

โปรดอ่านบัตร์คำสั่งแล้วปฏิบัติตามลำดับขั้นดังต่อไปนี้ด้วยความตั้งใจ

1. อ่านบัตร์เนื้อหา หมายเลข 312 เรื่อง "ความหมายของสติสัมปชัญญะ"
ประกอบบทเรียนการ์ตูน
2. อ่านบัตร์กิจกรรม หมายเลข 313
3. ทำกิจกรรมเรียงก้านไม้ขีด ในแบบฝึกปฏิบัติ
4. อ่านบัตร์คำถาม หมายเลข 314
5. ตอบคำถามลงในแบบฝึกปฏิบัติ
6. ตรวจสอบคำตอบจากบัตร์เฉลย หมายเลข 315
7. เมื่อเสร็จแล้วเก็บของเข้าที่ให้เรียบร้อย ไม่ถืออะไรติดมือไป ยกเว้นกระดาษคำตอบ
หรือแบบฝึกปฏิบัติ

312

ศูนย์ที่ 1

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรเนื้อหา

เรื่อง "ความหมายของสติสัมปชัญญะ"

นักเรียนจะพบว่าในการดำเนินชีวิตของคนเราในทุกเรื่อง ไม่ว่าจะอ่านหนังสือ วาดภาพ การพูด เล่น ฯลฯ จะมีสิ่งหนึ่งคอยติดตามและแนะว่าเราควรทำอะไร และทำอะไร ซึ่งจะทำให้เราทำกิจกรรมทุกอย่างบรรลุเป้าหมายอย่างเหมาะสมถูกต้อง สิ่งนั้นก็คือ สติสัมปชัญญะในตัวเรานั้นเอง

สติ หมายถึง การรู้ตัวทุกขณะจิต ซึ่งหมายถึงการทำอะไรก็ตาม จะต้องคุมใจของตนเองให้อยู่กับสิ่งนั้น และรับรู้สิ่งต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบทางด้านหู ตา จมูก ลิ้น กาย ตลอดเวลา เช่น กำลังเขียนหนังสือ จิตก็จดจ่อกับตัวหนังสือที่เขียน ไม่ใจลอยคิดถึงเรื่องอื่น คนที่มีสิ่งใดผ่านตาแต่มองไม่เห็น มีเสียงผ่านหูแต่ไม่ได้ยิน บุคคลนั้นจึงว่าเป็นผู้ขาดสติในช่วงนั้น เพราะใจไม่จดจ่ออยู่กับสิ่งที่มากระทบประสาทรับรู้

สัมปชัญญะ หมายถึง การรู้ตัวในขณะปฏิบัติ ความรู้ตัวเป็นการรู้ตัวอย่างต่อเนื่องว่า จิตจะต้องรู้ว่าขณะนั้นเรากำลังทำอะไรอยู่ และทำอะไร ซึ่งสัมปชัญญะเป็นปัญญาเฉพาะเรื่อง โดยสัมปชัญญะจะมาควบคู่กับสติเสมอ

ผู้ที่มีสัมปชัญญะในการทำงาน จะต้องมึสติในการทำงานด้วย แต่ผู้มึสติอาจจะไม่มีสัมปชัญญะก็ได้

การควบคุมจิตให้อยู่กับสิ่งที่ปฏิบัติตลอดเวลา และปฏิบัติอย่างรู้ตัวในเรื่องนั้น โดยคิดถึงเหตุผล ถือว่าเป็นผู้มีสติสัมปชัญญะ

313

ศูนย์ที่ 1

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตริยกรรม

เรื่อง "ความหมายของสติสัมปชัญญะ"

นักเรียนทำกิจกรรมต่อไปนี้ ลงในแบบฝึกปฏิบัติ

1. เรียงก้านไม้ขีดเป็นรูปที่กำหนดให้

- เรียงก้านไม้ขีดจำนวน 10 ก้าน เรียงจากจุด A-B
- เรียงก้านไม้ขีดจำนวน 15 ก้าน ต่อกันเป็นรูปดอกบัว
- เรียงก้านไม้ขีดจำนวน 19 ก้าน เป็นรูปสามเหลี่ยม และรูปสี่เหลี่ยม
จำนวนเท่า ๆ กัน

2. นักเรียนวาดรูปที่เรียงแล้วลงแบบฝึกปฏิบัติ

3. ให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายว่าการปฏิบัติกิจกรรม เกี่ยวข้องกับสติสัมปชัญญะ
อย่างไร ลงแบบฝึกปฏิบัติ

314

ศูนย์ที่ 1

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรคำถาม

เรื่อง "ความหมายของสติสัมปชัญญะ"

ให้นักเรียนโยงข้อความให้สัมพันธ์กับความหมายของสติ และสัมปชัญญะ

1. การไม่ลืม
2. การวิเคราะห์เรื่องที่กระทำ
3. ก่อนออกจากบ้านไม่ลืมปิดกุญแจบ้าน
4. การคำนวณค่าใช้จ่ายให้พอกับเงินที่ได้รับ
5. การคุมใจไว้กับกิจหรือคุมจิตไว้กับสิ่งที่เกี่ยวข้อง
6. จำการกระทำและคำพูดได้แม่นยำ
7. การรู้ว่าควรทำอะไร แคไหน
8. เป็นส่วนหนึ่งของปัญญา
9. มักจะมาควบคู่กับสติ
10. การทำสมาธิ

315

ศูนย์ที่ 1

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรเฉลย

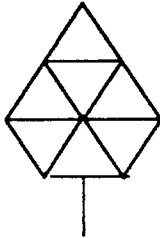
เรื่อง "ความหมายของสติสัมปชัญญะ"

จากบัตรกิจกรรม

1.1

1.2

1.3

จากบัตรคำถาม

1. การไม่ลืม	สติ
2. การวิเคราะห์เรื่องที่กระทำ	สัมปชัญญะ
3. ก่อนออกจากบ้านไม่ลืมปิดกุญแจบ้าน	สติ
4. การคำนวณค่าใช้จ่ายให้พอกับเงินที่ได้รับ	สัมปชัญญะ
5. การคุมใจไว้กับกิจหรือคุมจิตไว้กับสิ่งที่เกี่ยวข้อง	สติ
6. จ้ำการกระทำและคำพูดได้แม่นยำ	สติ
7. การรู้ว่าควรทำอะไร แค่ไหน	สัมปชัญญะ
8. เป็นส่วนหนึ่งของปัญญา	สัมปชัญญะ
9. มักจะมาควบคู่กับสติ	สัมปชัญญะ
10. การทำสมาธิ	สติ

321

ศูนย์ที่ 2

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรคำสั่ง

เรื่อง "วิธีการปฏิบัติคนให้มีสติสัมปชัญญะ"

1. อ่านบัตรกิจกรรม หมายเลข 322 และปฏิบัติกิจกรรม เมื่อเสร็จแล้วร่วมกันอภิปราย
2. หลังจากนั้นสรุปลงแบบฝึกปฏิบัติ
3. อ่านบัตรเนื้อหา หมายเลข 323 เรื่อง "วิธีการปฏิบัติคนให้มีสติสัมปชัญญะ"
4. อ่านบัตรคำถามหมายเลข 324 และทำลงในแบบฝึกปฏิบัติ เสร็จแล้วตรวจคำตอบจากบัตรเฉลย หมายเลข 325
5. เมื่อเสร็จแล้วเก็บของเข้าที่ให้เรียบร้อย ไม่ถืออะไรติดมือไป ยกเว้นกระดาษคำตอบหรือแบบฝึกปฏิบัติ

322

ศูนย์ที่ 2

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตริยกรรม

เรื่อง "วิธีการปฏิบัติตนให้มีสติสัมปชัญญะ"

1. นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม ตามขั้นตอนดังนี้คือ
  - 1.1 นักเรียนแบ่มือทั้งมือซ้ายและมือขวา แล้วยกมือทั้งสองประกบกันบริเวณหน้าอก โดยให้นิ้วหัวแม่มือขวาประกบนิ้วกลางซ้าย และนิ้วหัวแม่มือซ้ายประกบนิ้วกลางขวา
  - 1.2 ให้เคลื่อนนิ้วออกจากกันคู่หนึ่ง โดยให้อีกคู่หนึ่งยังติดกันอยู่ สลับไปมา
  - 1.3 ในขณะที่เคลื่อนนิ้วหนึ่งครั้ง ให้เริ่มนับหนึ่ง ให้นักเรียนทำทั้งหมด 40 ครั้ง
2. ให้นักเรียนช่วยกันอภิปรายว่าจากการปฏิบัติกิจกรรม นิ้วมือเคลื่อนที่ ผิดให้มีสติสัมปชัญญะอย่างไร
3. เมื่อเสร็จแล้วให้สรุปลงแบบฝึกปฏิบัติ

323

ศูนย์ที่ 2

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรเนื้อหา

เรื่อง "วิธีการปฏิบัติตนให้มีสติสัมปชัญญะ"

คนเรามีกิจกรรมเกือบตลอดเวลา การทำกิจกรรมจะประสบความสำเร็จได้ จะต้องรู้ตัวอยู่ว่าเรากำลังทำอะไร หรือมีสติ และจะต้องรู้ตัวในการกระทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องติดต่อกันไป หรือมีสัมปชัญญะด้วย การควบคุมเพื่อการมีสติสัมปชัญญะนั้น เราสามารถฝึกฝนพัฒนาได้

วิธีปฏิบัติตนให้มีสติสัมปชัญญะทำได้โดย

1. ขณะทำกิจกรรมใดให้รู้ว่าเรากำลังทำอะไรอยู่ และก่อนทำ ก่อนพูด ก่อนคิด อะไรก็ตาม ใคร่ครวญให้รอบคอบเสียก่อน
2. ฝึกปฏิบัติการทำสมาธิเป็นไปในลักษณะของพุทธศาสนาตามโอกาส หรือเป็นลักษณะการปฏิบัติสมาธิในชีวิตประจำวัน เช่น การอ่านหนังสือ ให้รู้ว่าอ่านอะไร มีสาระอย่างไร
3. การรักษาศีล เป็นวิธีการปฏิบัติเพื่อให้เกิดความไม่ประมาทได้เช่นกัน คือถ้าคนขาดสติสัมปชัญญะแล้ว จะรักษาศีลไว้ได้ไม่นาน
4. เมื่อรู้สึกตัวว่ามีความโลภ อยากระหว่างผู้อื่น หรือหลงไหลในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ให้ทบทวนหรือทิ้งระยะเวลาการดำเนินการต่อไป
5. เมื่อเกิดอารมณ์เสีย โกรธหรือหงุดหงิด อย่าเพิ่งคิด พูดหรือทำอะไร เพราะในขณะที่สติสัมปชัญญะจะเกิดไม่ได้ ควรปล่อยให้เวลาผ่านไปสักครู่แล้วค่อยทำหรือพูด ก่อนพูดและทำอาจยับยั้งตัวเองได้ แต่เมื่อเริ่มพูดและทำไปแล้ว เป็นการยากที่จะยับยั้งตัวเอง
6. สุราเมรัย ยาเสพติด การพนัน สิ่งเหล่านี้ล้วนทำให้เกิดการขาดสติสัมปชัญญะ ควรหลีกเลี่ยงห่างอย่าเข้าไปสัมผัส

วิธีการปฏิบัติตนให้มีสติสัมปชัญญะ โดยการเรียนรู้ตัวอยู่เสมอในการปฏิบัติ

กิจกรรม การฝึกสมาธิ การรักษาศีล การระงับอารมณ์โลก โกรธ หลง และละเว้า
การเสพสิ่งที่ทำให้ขาดสติ

324

ศูนยที่ 2

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรคำถาม

เรื่อง "วิธีการปฏิบัติตนให้มีสติสัมปชัญญะ"

จงทำเครื่องหมาย ✓ หน้าข้อความที่ถูกต้อง และทำเครื่องหมาย X หน้าข้อความผิด

1. การนับหนึ่งถึงสิบก่อนจะพูดเป็นการทำให้มีสติสมบูรณ์
2. ก่อนพูด ก่อนทำ ควรคิดให้รอบคอบ
3. ถ้าดื่มสุราโดยไม่รู้จักประมาณทำให้ขาดสติ
4. ควรระลึกไว้เสมอว่าป้องกันดีกว่าแก้ไขและไม่ประมาท
5. การฝึกให้ตนเองไม่โลภ โกรธ หลง ถือได้ว่าเป็นวิธีการปฏิบัติเพื่อ
มีสติสัมปชัญญะ
6. การระมัดระวังในเรื่องที่ทำทุกเรื่องถือเป็นการฝึกสติสัมปชัญญะ
7. ยาม้า สิ่งเสพติดที่มีส่วนทำให้ขาดสติสัมปชัญญะ
8. เมื่อโกรธหรืออารมณ์เสียควรหยุดที่จะทำหรือพูดอะไรไว้ก่อน
9. สติสัมปชัญญะเป็นสิ่งเฉพาะตัวฝึกกันไม่ได้
10. "หลงทางเสียเวลาหลงคิดยาเสียอนาคต" เป็นส่วนหนึ่งของการไม่ได้
ฝึกสติสัมปชัญญะ

325

ศูนย์ที่ 2

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรเฉลย

เรื่อง "วิธีการปฏิบัติตนให้มีสติสัมปชัญญะ"

1. ✓

3. ✓

5. ✓

7. ✓

9. X

2. ✓

4. ✓

6. ✓

8. ✓

10. ✓

331

ศูนย์ที่ 3

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรคำตั้ง

เรื่อง "ประโยชน์ของการมีสติสัมปชัญญะและโทษของการขาดสติสัมปชัญญะ"

นักเรียนอ่านบัตรคำตั้งนี้ ปฏิบัติตามลำดับขั้นด้วยความตั้งใจ

1. ศึกษาจากบัตรเนื้อหา เรื่อง "ประโยชน์ของการมีสติสัมปชัญญะ และโทษของการขาดสติสัมปชัญญะ" หมายเลข 332
2. อ่านบัตรกิจกรรม หมายเลข 333 แล้วอภิปรายถึงประโยชน์ของของการมีสติสัมปชัญญะ และโทษของการขาดสติสัมปชัญญะ จากภาพที่กำหนดให้
3. หลังจากอภิปราย ให้สรุปลงแบบฝึกปฏิบัติ
4. อ่านบัตรคำถามหมายเลข 334 แล้วตอบลงในแบบฝึกปฏิบัติ
5. ตรวจคำตอบจากบัตรเฉลย หมายเลข 335
6. เมื่อเสร็จให้เก็บของเข้าที่ให้เรียบร้อย และไม่ถืออะไรติดมือไป ยกเว้น กระดาษคำตอบ หรือแบบฝึกปฏิบัติ

332

ศูนย์ที่ 3

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรเนื้อหา

เรื่อง "ประโยชน์ของการมีสติสัมปชัญญะและโทษของการขาดสติสัมปชัญญะ"

ในการดำเนินชีวิตทุกขณะของคนปกติ จะต้องใช้สติสัมปชัญญะตลอดเวลา ถ้าผู้ใดไม่ขาดสติจะยังผลให้เกิดประโยชน์กับตนเอง คือการดำเนินชีวิตเป็นปกติสุข และสติสัมปชัญญะยังส่งผลให้การดำเนินชีวิตเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น เนื่องจากไม่ผิดพลาด หรือผิดพลาดน้อย และส่งผลประโยชน์ให้เกิดกับสังคมและชุมชนนั้น ๆ ตามมาซึ่งในทำนองเดียวกัน ถ้าผู้ใดขาดสติสัมปชัญญะจะเกิดโทษกับผู้ปฏิบัติในการดำเนินชีวิตและหน้าที่การงาน รวมไปถึงสังคมที่เขาอยู่อาศัย โดยสรุปประโยชน์ของการมีสติสัมปชัญญะ และโทษจากการขาดสติสัมปชัญญะ ดังนี้

ประโยชน์ของการมีสติสัมปชัญญะ	โทษของการขาดสติสัมปชัญญะ
1. เป็นทางไปสู่ความสำเร็จ	1. เกิดความผิดพลาดและล้มเหลวในการทำงาน
2. ไม่เกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สิน	2. เป็นเหตุให้เสียทรัพย์และเป็นอันตรายแก่ชีวิต
3. มีความเจริญรุ่งเรือง	3. ขาดความเจริญรุ่งเรือง
4. เป็นที่รักใคร่ของบุคคลทั่วไป	4. ขาดความเชื่อถือของบุคคล
5. ชีวิตราบรื่นเป็นสุข	5. ชีวิตมีอุปสรรคในการพัฒนาในการทำงาน

ประโยชน์ของการการมีสติสัมปชัญญะทำให้ประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ได้รับความสำเร็จ ไม่เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินและชีวิต มีความเจริญรุ่งเรือง เป็นที่รักของบุคคลทั่วไป และดำเนินชีวิตราบรื่นเป็นสุข

การขาดสติสัมปชัญญะทำให้เกิดความผิดพลาดในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เป็นสาเหตุให้เสียทรัพย์สิน และเป็นอันตรายกับชีวิต ขาดความเจริญรุ่งเรือง ไม่เป็นที่เชื่อถือของบุคคลทั่วไป

333

ศูนย์ที่ 3

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

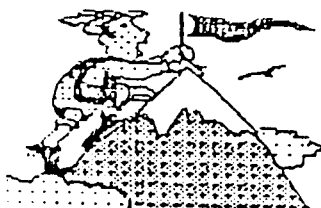
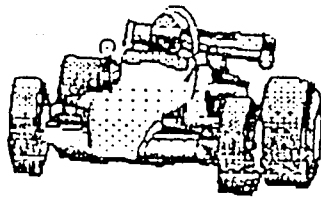
บัตรกิจกรรม

เรื่อง "ประโยชน์ของการมีสติสัมปชัญญะและโทษของการขาดสติสัมปชัญญะ"

ให้นักเรียนทำกิจกรรมต่อไปนี้ลงในกระดาษคำตอบ

1. ดูภาพที่กำหนดให้ 4 ภาพ แล้วอภิปรายว่าเป็นภาพที่กำลังทำอะไร
2. อภิปรายจากภาพว่า ถ้ามีสติสัมปชัญญะจะเกิดประโยชน์อย่างไร
3. อภิปรายในภาพเดียวกันว่า ถ้าขาดสติสัมปชัญญะจะเกิดโทษอย่างไร
4. หลังจากอภิปราย ให้นักเรียนสรุปลงแบบฝึกปฏิบัติ

ภาพประกอบกิจกรรม

334

ศูนย์ที่ 3

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพระพุทธศาสนา"

บัตรคำถาม

เรื่อง "ประโยชน์ของการมีสติสัมปชัญญะและโทษของการขาดสติสัมปชัญญะ"

1. สติสัมปชัญญะมีประโยชน์อย่างไรบ้างต่อการดำเนินชีวิตของนักเรียน
  - 1.1 .....
  - 1.2 .....
  - 1.3 .....
2. สติสัมปชัญญะมีประโยชน์อย่างไรในการพัฒนาสังคม
  - 2.1 .....
  - 2.2 .....
3. ถ้านักเรียนขาดสติสัมปชัญญะ เกิดโทษอย่างไรต่อนักเรียน จงยกตัวอย่างมา 2 ข้อ
  - 3.1 .....
  - 3.2 .....
4. ถ้าคนส่วนใหญ่ในสังคมขาดสติสัมปชัญญะ จะเกิดโทษอย่างไรบ้างต่อสังคม จงยกตัวอย่างมา 2 ข้อ
  - 4.1 .....
  - 4.2 .....

335

ศูนย์ที่ 3

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรเฉลย

เรื่อง "ประโยชน์ของการมีสติสัมปชัญญะและโทษของการขาดสติสัมปชัญญะ"

แบบฝึกปฏิบัติ

1. ภาพคนเขียนหนังสือ
2. ภาพคนขับรถ
3. ภาพคนปั่นเขา
4. ภาพคนดื่มสุรา

มีสติสัมปชัญญะ

- ทำงานถูกต้อง
- ปลอดภัย
- ถึงเป้าหมาย
- สนุกสนาน

ขาดสติสัมปชัญญะ

- ทำผิดพลาด
- อุบัติเหตุ
- ตกเขาตาย
- ทะเลาะ, อุบัติเหตุ

แบบฝึกปฏิบัติ

- 1.1 รอบคอบ
- 1.2 ประสบความสำเร็จ
- 1.3 ไม่ประมาท
- 2.1 สังคมสงบร่มเย็น
- 2.2 สังคมเจริญก้าวหน้า
- 3.1 การเรียน
- 3.2 การทำงาน
- 4.1 สังคมอุ่นววย
- 4.2 สังคมสูญเสียทรัพย์สิน

341

ศูนย์ที่ 4

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรคำสั่ง

เรื่อง "การนำสติสัมปชัญญะไปใช้ในชีวิตประจำวัน"

ให้นักเรียนอ่านบัตรคำสั่งแผ่นนี้ แล้วปฏิบัติตามลำดับขั้นต่อไปนี้ ด้วยความตั้งใจ

1. ศึกษาเนื้อหาจากบัตรเนื้อหา หมายเลข 342 ประกอบภาพชุด จำนวน 7 ภาพ
2. อ่านบัตรกิจกรรม หมายเลข 343 โดยเขียนคำขวัญ ลงแบบฝึกปฏิบัติ
3. อ่านบัตรคำถาม หมายเลข 344 และตอบคำถามลงแบบฝึกปฏิบัติ
4. ตรวจคำตอบจากบัตรเฉลย หมายเลข 345
5. เมื่อเสร็จแล้วเก็บของเข้าที่ให้เรียบร้อย ไม่ถืออะไรติดมือไป ยกเว้นกระดาษคำตอบ หรือแบบฝึกปฏิบัติ

342

ศูนย์ที่ 4

พระพุทธศาสนา

“หลักธรรมในพุทธศาสนา”

บัตรเนื้อหา

เรื่อง “การนำสติสัมปชัญญะไปใช้ในชีวิตประจำวัน”

ในการดำเนินชีวิตประจำวันที่มีสติสัมปชัญญะกำกับอยู่ เรียกว่าความไม่ประมาท จะมีผลทำให้ไม่ทำชั่วหรือสิ่งที่ผิดพลาด ใส่ใจต่องานในหน้าที่ ทำงานด้วยความจริงจัง ทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าอยู่ตลอด ซึ่งสามารถใช้สติสัมปชัญญะในชีวิตประจำวัน 3 ด้าน คือ

1. ด้านร่างกาย ได้แก่การเคลื่อนไหวร่างกายและอวัยวะต่าง ๆ เช่น การเล่น ทำงาน ศึกษาเล่าเรียน
2. ด้านวาจา ได้แก่ การพูดในเรื่องที่ควรพูด หรือไม่พูดในเรื่องที่ไม่ควรพูด
3. ด้านการคิด และความรู้สึก เช่น การคิดโลก โกรธ หลง จำเป็นต้องใช้สติควบคุมความคิดเป็นกุศล ขจัดความคิดอกุศล

และการกระทำทั้ง 3 ด้าน สามารถเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของเรา เช่น

1. การศึกษา
2. การทำงาน
3. การดำเนินชีวิตทั่วไป

การนำสติสัมปชัญญะไปใช้ในชีวิตประจำวัน สามารถทำได้ตลอดเวลาในด้าน การศึกษา การทำงาน และการดำเนินชีวิตทั่วไป

343

ศูนย์ที่ 4

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรกิจกรรม

เรื่อง "การนำสติสัมปชัญญะไปใช้ในชีวิตประจำวัน"

1. ให้นักเรียนแต่งคำขวัญที่เกี่ยวกับการนำสติสัมปชัญญะ เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคมให้ดีขึ้น โดยมีความยาวไม่เกิน 16 คำ
2. เมื่อแต่งเสร็จแล้ว ให้นักเรียนเขียนลงในแบบฝึกปฏิบัติ

344

ศูนย์ที่ 4

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรคำถาม

เรื่อง "การนำสติสัมปชัญญะไปใช้ในชีวิตประจำวัน"

1. โยงพฤติกรรมที่ควรนำสติสัมปชัญญะไปใช้ในชีวิตประจำวันให้สัมพันธ์กับผล

พฤติกรรมที่ควรปฏิบัติในวันหนึ่ง ๆ	ผลที่ได้รับ
1. เตรียมตัวก่อนไปโรงเรียน	1. งานถูกต้องและส่งทันตามกำหนด
2. ระมัดระวังการเดินทาง	2. ได้รับความรักและยกย่อง จากผู้พบเห็น
3. การปฏิบัติตนขณะเรียน	3. จัดอุปกรณ์ถูกต้อง ครบถ้วน
4. การทำการบ้าน	4. เข้าใจบทเรียนและผลการสอบดี
5. ประพฤติตนได้เหมาะสมต่อพ่อแม่ ครูอาจารย์	5. ได้รับความปลอดภัย

345

ศูนย์ที่ 4

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรเฉลย

เรื่อง "การนำสติสัมปชัญญะไปใช้ในชีวิตประจำวัน"

พฤติกรรมที่ควรปฏิบัติในวันหนึ่ง ๆ	ผลที่ได้รับ
1. เตรียมตัวก่อนไปโรงเรียน	1. งานถูกต้องและส่งทันตามกำหนด
2. ระมัดระวังการเดินทาง	2. ได้รับความรักและยกย่องจากผู้พบเห็น
3. การปฏิบัติตนขณะเรียน	3. จัดอุปกรณ์ถูกต้อง ครบถ้วน
4. การทำการบ้าน	4. เข้าใจบทเรียนและผลสอบดี
5. ประพฤติตนได้เหมาะสมต่อพ่อแม่ครูอาจารย์	5. ได้รับความปลอดภัย

351

ศูนย์ที่ 5

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพระพุทธศาสนา"

บัตรคำสั่ง

เรื่อง "ผลกระทบจากการใช้สติสัมปชัญญะต่อสังคม"

นักเรียนทำกิจกรรมตามลำดับขั้นต่อไปนี้

1. อ่านบัตรเนื้อหา หมายเลข 352 ประกอบ ข่าว และภาพจากหนังสือพิมพ์
2. ตอบคำถามจากบัตรคำถาม หมายเลข 353 ลงในแบบฝึกปฏิบัติ
3. ตรวจสอบคำตอบจากบัตรเฉลย หมายเลข 354
4. เมื่อเสร็จแล้วให้เก็บของเข้าที่ให้เรียบร้อย ไม่ถืออะไรคิดมือไป ยกเว้น
กระดุมคำตอบหรือแบบฝึกปฏิบัติ

352
ศูนย์ที่ 5

พระพุทธศาสนา
"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรเนื้อหา

เรื่อง "ผลกระทบจากการขาดสติสัมปชัญญะต่อสังคม"

ข่าวเนื้อหาขาดสติสัมปชัญญะ ประกอบภาพจากหนังสือพิมพ์

ป้องกันอุบัติเหตุจากรถ

ศุกร์สิ้นเดือนอย่างนี้ มีปัญหาทั้งเมืองแน่ครับ โดยเฉพาะฟ้าที่ครึ้มมาตลอด สองสามวันอาจจะร่วงลงวันนี้ก็ได้ ให้เตรียมตัวเผื่อเวลาเดินทางกันไว้ด้วย และตั้งแต่วันนี้ถึงวันอาทิตย์ ห้างโรบินสัน จัตุจักรราคาสินค้าเหมาศูนย์ประชุมศิริกิติ์วางขายกันเลย อโศกพระรามที่ 4 สุขุมวิท แลวนั่นคงวุ่นน่าดู ไม่จำเป็นก็ควรหลีกเลี่ยง

เรื่องที่ผมจะเล่าวันนี้ จะดีมากทีเดียวถ้ามีผลในทางปฏิบัติ สถาบันวิจัยสาธารณสุขไทย ได้เริ่มโครงการมาตรการป้องกันอุบัติเหตุจากรถ ตามมติ ครม. บ้างแล้วครับ

เนื้อหาที่เสนอก็คือ เช่น การตรวจระดับแอลกอฮอล์ในเลือด การตรวจวัดความเร็ว การกวดขันการออกใบอนุญาตขับขี่ การแก้ไขจุดอันตรายบนถนน การออกกฎกระทรวง กำหนดระดับแอลกอฮอล์ในเลือด การตรวจสภาพยานยนต์

เอกสารประกอบการประชุมที่สถาบันวิจัยสาธารณสุขไทย เชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ระบุว่าออสเตรเลียและหลายประเทศแถบสแกนดิเนเวีย ประสบความสำเร็จ ในการลดการบาดเจ็บและเสียชีวิตจากอุบัติเหตุจากรถ มาตรการหนึ่งที่สำคัญคือการตรวจจับผู้ขับขี่ที่มีระดับแอลกอฮอล์ในเลือดมากเกินไปผิด ในรัฐออสเตรเลียตะวันตก ร้อยละ 50 รถชนกันบนถนนจนตาย เกี่ยวข้องกับการดื่มสุรา ร้อยละ 48 ของคนเดินถนนที่เสียชีวิตจากอุบัติเหตุจากรถอยู่ในสภาพมีเมามา ในรัฐแทสเมเนียการตรวจแอลกอฮอล์ในเลือดลดอัตราการตายได้มากถึง ร้อยละ 30 ในเวลา 18 เดือน ในรัฐนิวเซาท์เวลส์ ตัวเลขลดลงร้อยละ 20 ใน 48 เดือน

วิธีปฏิบัติช่วงสั้น ๆ ก็คือทำให้ประชาชนเห็นว่ารัฐเริ่มจริงจัง ทำไปให้ทั่ว ๆ ไม่ซ้ำจุดเดิม เพื่อให้ประชาชนขับขี่คาดเดาไม่ถูกว่าจะตั้งด่านตรงไหน และตระหนักว่าอาจจะเจอกับตัวเอง เพื่อเพิ่มความระมัดระวังและตรวจเหยียงแหงรถทุกคันทุกประเภท ที่ผ่านจุดตรวจ

ระยะยาวก็เพื่อลดจำนวนผู้ขับขี่ทุกชนิดในสภาพมีนเมาให้เหลือ ร้อยละ 0.05 ส่วนวิธีการตรวจก็จะมีเครื่องมือไปตรวจคนขับ เมื่อเรียกตรวจค้นดังกล่าวแล้ว เครื่องมือที่ว่าต้องไปจ่อที่ปากคนขับเลย และสอบถามทักทาย รวมทั้งมองหว่าในรถ มีเหล้าหรือเบียร์ติดมาหรือไม่ และจะต้องเก็บข้อมูลสถิติ จุดที่ตรวจ เวลาไว้ด้วย

เรื่องนี้จะต้องทำควบคู่กับการออกกฎหมายกำหนดระดับแอลกอฮอล์ในเลือด เพราะตอนนี้มีเฉพาะของกรมการขนส่งทางบก ให้ตำรวจจับเฉพาะรถบรรทุก และรถโดยสาร ส่วนจะสูงแค่ไหนก็ต้องศึกษากันต่อไป

ถ้าทำกันจริงจัง ผมว่าเรื่องนี้จะช่วยลดอัตราการตายของผู้ใช้รถใช้ถนนเมืองไทยไปได้มากที่สุดทีเดียว

ไฟเหลือง

การขาดสติสัมปชัญญะของบุคคลในสังคม มีผลทำให้เสียชีวิตและทรัพย์สิน
ของตนเองและสังคม

353

ศูนย์ที่ 5

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพระพุทธศาสนา"

บัตรคำถาม

เรื่อง "ผลกระทบจากการขาดสติสัมปชัญญะต่อสังคม"

1. จงยกตัวอย่างสภาพสังคมที่คนในสังคมขาดสติสัมปชัญญะ และผลที่เกิดขึ้นในสังคม 3 เหตุการณ์
  - 1.1 .....
  - 1.2 .....
  - 1.3 .....

354

ศูนย์ที่ 5

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรเฉลย

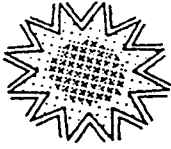
เรื่อง "ผลกระทบจากการขาดสติสัมปชัญญะต่อสังคม"

1. สภาพสังคมที่คนในสังคมขาดสติสัมปชัญญะ
  - 1.1 เกิดอุบัติเหตุในการขับรถ มีผลให้เสียชีวิต เสียทรัพย์สิน
  - 1.2 การดื่มของมึนเมา - การทะเลาะวิวาท - การเกิดอุบัติเหตุ
  - 1.3 การประมาทเผลอเรอ - ลืมดับไฟ เคารีค ไฟไหม้เสียชีวิต

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

ศูนย์ที่ 1

แบบฝึกปฏิบัติ

เรื่อง "ความหมายของสติสัมปชัญญะ"

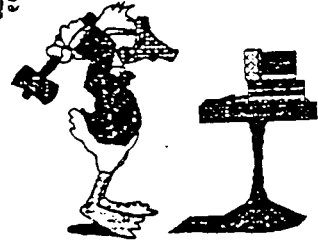
การเรียงก้านไม้ขีด

1.1 เรียงก้านไม้ขีด 10 ก้าน จากจุด A - B

A.

B.

1.2 เรียงก้านไม้ขีด 15 ก้าน เป็นรูปดอกบัว

1.3 เรียงก้านไม้ขีด 19 ก้าน เป็นรูปสามเหลี่ยม และรูปสี่เหลี่ยม จำนวนเท่า ๆ กัน

สรุปจากกิจกรรมเกี่ยวกับสติสัมปชัญญะ

1. ....

2. ....

3. ....

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

ศูนย์ที่ 1

แบบฝึกปฏิบัติ

เรื่อง "ความหมายของสติสัมปชัญญะ"

ให้นักเรียนโยงหมายเลขหน้าข้อความให้สัมพันธ์กับความหมายของสติ และสัมปชัญญะ

1

2

สติ

3

4

สัมปชัญญะ

5

6

7

8

9

10

ศูนย์ที่ 2

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

แบบฝึกปฏิบัติ

เรื่อง "วิธีการปฏิบัติตนให้มีสติสัมปชัญญะ"

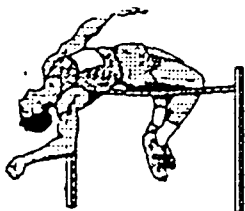

- ผลการอภิปรายจากภาพ

.....
 .....
 .....

จงทำเครื่องหมาย ✓ หน้าข้อความที่ถูกต้อง และทำเครื่องหมาย X หน้าข้อความ
 ที่ผิด

- ... 1. การนับหนึ่งถึงสิบก่อนจะพูดเป็นการทำให้มีสติสมบูรณ์เสียก่อน
- ... 2. ก่อนพูด ก่อนทำ ควรคิดให้รอบคอบ
- ... 3. ดื่มสุราโดยไม่รู้จักประมาณทำให้ขาดสติ
- ... 4. ควรระลึกไว้เสมอว่าป้องกันดีกว่าแก้ไขและไม่ประมาท
- ... 5. การฝึกให้ตนเองไม่โลภ โกรธ หลง ถือได้ว่าเป็นวิธีการปฏิบัติเพื่อ
 มีสติสัมปชัญญะ
- ... 6. การระมัดระวังในเรื่องที่ทำทุกเรื่องถือเป็นการฝึกสติสัมปชัญญะ
- ... 7. ยาม้า สิ่งเสพติดที่มีส่วนทำให้ขาดสติสัมปชัญญะ
- ... 8. เมื่อโกรธหรืออารมณ์เสียควรหยุดที่จะทำหรือพูดอะไรไว้ก่อน
- ... 9. สติสัมปชัญญะเป็นสิ่งเฉพาะตัวฝึกกันไม่ได้
- ...10. "หลงทางเสียเวลาหลังตึกยาเสียอนาคต" เป็นส่วนหนึ่งของการไม่ได้ฝึก
 สติสัมปชัญญะ

ศูนย์ที่ 3

พระพุทธศาสนา

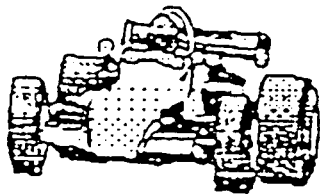
"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

แบบฝึกปฏิบัติ

เรื่อง "ประโยชน์ของการมีสติสัมปชัญญะและโทษของการขาดสติสัมปชัญญะ"

จงอธิบายจากภาพที่กำหนดให้ว่า

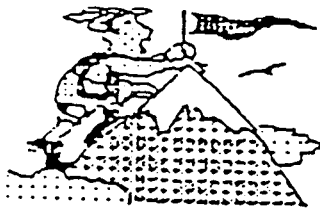
การปฏิบัติอย่างมีสติสัมปชัญญะเกิดประโยชน์อย่างไร และถ้าขาดสติสัมปชัญญะ
ในการปฏิบัติงานจะเกิดผลอย่างไร

กิจกรรม.....

ผลดี.....

ผลเสีย.....

กิจกรรม.....

ผลดี.....

ผลเสีย.....

กิจกรรม.....

ผลดี.....

ผลเสีย.....

กิจกรรม.....

ผลดี.....

ผลเสีย.....

ศูนย์ที่ 3

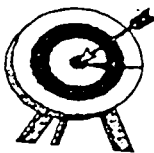
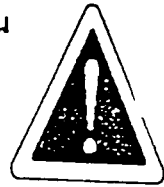
พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

แบบฝึกปฏิบัติ

เรื่อง "ประโยชน์ของการมีสติสัมปชัญญะและโทษของการขาดสติสัมปชัญญะ"

1. สติสัมปชัญญะมีประโยชน์อย่างไรบ้างต่อการดำเนินชีวิตของนักเรียน
  - 1.1 .....
  - 1.2 .....
  - 1.3 .....
2. สติสัมปชัญญะมีประโยชน์อย่างไรในการพัฒนาสังคม
  - 2.1 .....
  - 2.2 .....
3. ถ้านักเรียนขาดสติสัมปชัญญะ เกิดโทษอย่างไรต่อนักเรียน จงยกตัวอย่างมา 2 ข้อ
  - 3.1 .....
  - 3.2 .....
4. ถ้าคนส่วนใหญ่ในสังคมขาดสติสัมปชัญญะ จะเกิดโทษอย่างไรบ้างต่อสังคม จงยกตัวอย่างมา 2 ข้อ
  - 4.1 .....
  - 4.2 .....

ศูนย์ที่ 4

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

แบบฝึกปฏิบัติ

เรื่อง "การนำสติสัมปชัญญะไปใช้ในชีวิตประจำวัน"

นักเรียนจงเขียนคำขวัญในการนำสติสัมปชัญญะ เพื่อแก้ปัญหาตนเองหรือสังคม
ตัวอย่างเช่น "หลงทางเสียเวลา หลงคิดยาเสียอนาคต"

ศูนย์ที่ 4

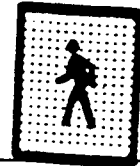
พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

แบบฝึกปฏิบัติ

เรื่อง "การนำสติสัมปชัญญะไปใช้ในชีวิตประจำวัน"

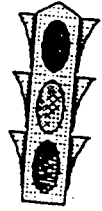
พฤติกรรมที่ควรปฏิบัติในวันหนึ่ง ๆ	ผลที่ได้รับ
1. เตรียมตัวก่อนไปโรงเรียน	1. งานถูกต้องและส่งทันตามกำหนด
2. ระมัดระวังการเดินทาง	2. ได้รับความรักและยกย่องจาก ผู้พบเห็น
3. การปฏิบัติตนขณะเรียน	3. จัดอุปกรณ์ถูกต้อง ครบถ้วน
4. การทำการบ้าน	4. เข้าใจบทเรียนและผลสอบดี
5. ประพฤติตนได้เหมาะสมต่อพ่อแม่ ครูอาจารย์	5. ได้รับความปลอดภัย

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

ศูนย์ที่ 5

แบบฝึกปฏิบัติ

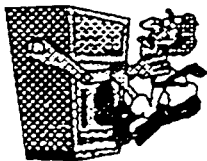
เรื่อง "ผลกระทบจากการขาดสติสัมปชัญญะต่อสังคม"

1. จงยกตัวอย่างสภาพสังคมที่คนในสังคมขาดสติสัมปชัญญะ และผลที่เกิดขึ้นในสังคม 3 เหตุการณ์

1.1 .....

1.2 .....

1.3 .....

แบบทดสอบประเมินผลหลังเรียน
ชุดการสอนเรื่อง "สติสัมปชัญญะ"

คำชี้แจง ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องเพียงข้อละคำตอบเดียว โดยทำเครื่องหมาย X
ทับตัวอักษรที่นักเรียนเลือก ลงในกระดาษคำตอบ

1. สติ มีความหมายตามข้อใด	3. แนวปฏิบัติในข้อใด เป็นแนวทางการฝึกฝนให้เกิดสติสัมปชัญญะ
ก. ความรู้สึกตัว	ก. คิดริเริ่มสิ่งใหม่ๆ
ข. การระลึกชาติที่ผ่านมาได้	ข. คิดถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นผ่านมาแล้ว
ค. การกำหนดรู้สิ่งที่จะเกิดในอนาคต	ค. คิด ทำ พูด อย่างรวดเร็ว ทันเหตุการณ์
ง. การ พูด คิด และ ทำ อย่างรวดเร็ว	ง. สำนวณข้อผิดพลาดในการกระทำของผู้อื่น
จ. การรู้ตัวทุกขณะจิต ในสิ่งที่สัมผัสและปฏิบัติ	จ. การปฏิบัติสมาธิอย่างง่าย ๆ ในชีวิตประจำวัน
2. ข้อใดกล่าวถึงสติและสัมปชัญญะได้ถูกต้อง	4. ข้อใด <u>ไม่</u> เป็นอุปสรรคในการฝึกสติสัมปชัญญะ
ก. สัมปชัญญะเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดสติ	ก. หลงใหลกับสิ่งที่ชอบ
ข. สติและสัมปชัญญะเกิดขึ้นในขณะเดียวกัน	ข. โลกอยากได้ของผู้อื่น
ค. สติสัมปชัญญะทำให้การกระทำทุกอย่าง ไม่ผิดพลาด	ค. โกรธจนระงับสติไม่ได้
ง. สติทำให้จิตพุ่งช่านแต่สัมปชัญญะทำให้จิตสงบ	ง. มีสติปัญญาไม่เฉลียวฉลาด
จ. สติเป็นการรู้ตัว สัมปชัญญะรู้ต่อเนื่องจากสติสู่การปฏิบัติ แก่ไหน อย่างไร	จ. เสพของมีนเมาและสิ่งเสพติด

5. ข้อใดเป็นการตรงกันข้ามกับการมีสติ
  - ก. การลืม
  - ข. การหลง
  - ค. การละทิ้ง
  - ง. การโกรธ
  - จ. การละเลย
6. พฤติกรรมใดที่แสดงถึงการเป็นผู้ขาดสติสัมปชัญญะ
  - ก. กระต่ายตื่นตูม
  - ข. ชายสาม ไบรลล์
  - ค. เก็บเบี้ยใต้ถุนร้าน
  - ง. น้ำขึ้นให้รีบตัก
  - จ. ปลาหมอตายเพราะปาก
7. ผู้ขาดสติสัมปชัญญะในการดำเนินชีวิตมีผลอย่างไร
  - ก. มีความสุขุม
  - ข. ทำงานก้าวหน้า
  - ค. ได้รับความเชื่อถือ
  - ง. เกิดความผิดพลาด
  - จ. เกิดความคิดเฉียบแหลม
8. การไม่ปฏิบัติตามข้อใดในเบญจศีลที่ถือว่าเป็นสาเหตุทำให้ออกความผิดในศีลข้ออื่น ๆ และถือว่าเป็นศัตรูของสติสัมปชัญญะ
  - ก. ศีลข้อที่ 1
  - ข. ศีลข้อที่ 2
  - ค. ศีลข้อที่ 3
  - ง. ศีลข้อที่ 4
  - จ. ศีลข้อที่ 5
9. วิธีการใดที่ควรนำไปใช้ในการฝึกปฏิบัติเพื่อให้ตนเองมีสติสัมปชัญญะ
  - ก. หลีกเลี้ยงอบายมุข
  - ข. รู้ตัวในสิ่งที่มาสัมผัสค้ำกาย และใจ
  - ค. รู้ตัวในสิ่งที่แสดงออกค้ำกาย วาจา ใจ
  - ง. ควบคุมจิตใจไม่ตกอยู่ในอารมณ์โลก โกรธ หลง
  - จ. ควรใช้ทุกข้อที่กล่าวมา
10. การนำสติสัมปชัญญะไปใช้ในชีวิตประจำวันสามารถใช้ได้กับเรื่องใด
  - ก. การทำงาน
  - ข. การศึกษาเล่าเรียน
  - ค. การดำเนินชีวิตทั่วไป
  - ง. ในการดำเนินชีวิตทุกเรื่อง
  - จ. การติดต่อสัมพันธ์กับคนในสังคม

เฉลยแบบทดสอบประเมินผลก่อนเรียน
ชุดการสอนเรื่อง "สถิติัมปัญญะ"

1. จ	6. จ
2. ง	7. จ
3. จ	8. จ
4. ง	9. จ
5. ก	10. จ

เฉลยแบบทดสอบประเมินผลหลังเรียน
ชุดการสอนเรื่อง "สถิติัมปัญญะ"

1. จ	6. ก
2. จ	7. ง
3. จ	8. จ
4. ง	9. จ
5. ก	10. ง

ชุดการสอนที่ 2
เรื่อง นุพการี
ประกอบด้วย

1. คู่มือครู 1 เล่ม
2. ซองสำหรับสื่อการสอน
3. แบบทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน
4. แบบฝึกปฏิบัติ

แผนการสอน

วิชา ส 019 พระพุทธศาสนา

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

หน่วยที่ 4 เรื่อง บุพการี

2 คาบ

หัวเรื่อง

1. ความหมายของบุพการี และประเภทบุคคลผู้เป็นบุพการี
2. อุปการคุณของพ่อแม่และครูอาจารย์
3. พระมหากษัตริย์คุณของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระมหากษัตริย์คุณของพระมหากษัตริย์
4. บุคคลทั่ว ๆ ไปที่มีอุปการคุณต่อผู้อื่น
- (สำรอง) 5. อุปการคุณที่ดีเริ่มขึ้นที่บ้าน

มโนคติ

1. ผู้ที่อุปการะผู้อื่นก่อน โดยไม่หวังผลตอบแทน จัดเป็นบุพการี
2. การแบ่งประเภทบุพการี ตามประเภทอุปการคุณ สามารถแบ่งได้เป็น 5 ประเภท คือด้านสายโลหิต ด้านการศึกษา ด้านการปกครอง ด้านศาสนา และด้านทั่ว ๆ ไป
3. พ่อแม่เป็นบุคคลแรกที่เป็นผู้ให้อุปการะกับบุตร โดยให้ความปรารถนาดีที่จะให้บุตรได้รับความสุข ช่วยเหลือให้พ้นทุกข์ ไม่คิดซ้ำเติมเมื่อบุตรประสบความทุกข์ สมควรที่ผู้เป็นบุตรจักต้องรู้บุญคุณและตอบแทนบุญคุณ
4. ครูอาจารย์เป็นผู้สั่งสอนให้ศิษย์มีความรู้ เป็นคนดี เป็นที่พึ่งกับตนเองและสังคมได้ โดยให้อุปการคุณแก่ศิษย์ 5 ประการ คือ การฝึกฝนแนะนำศิษย์ให้เป็นคนดี สอนวิชาให้เข้าใจแจ่มแจ้ง ไม่ปิดบังอำพราง ให้การยกย่อง และให้ความช่วยเหลือ
5. พระมหากษัตริย์คุณของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประกอบด้วย พระปัญญาคุณ พระบริสุทธิคุณ และพระมหากษัตริย์คุณ
6. พระมหากษัตริย์คุณของพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นผู้นำในการสร้างบ้านเมือง รักษาเอกราชของชาติ ช่วยเหลือผู้ที่อยู่ใต้การปกครอง ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีงาม และเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชาติ
7. บุคคลที่อยู่ร่วมกันในสังคม สามารถให้อุปการคุณต่อผู้อื่นได้ ในด้านทรัพย์สิน คำแนะนำ อวัยวะและส่วนประกอบของร่างกาย และการช่วยเหลือทั่ว ๆ ไป
8. การให้และการช่วยเหลือกันในครอบครัว สามารถทำได้ทั้งด้านวัตถุ และจิตใจ มีผลทำให้สมาชิกในครอบครัวมีความอบอุ่นและเป็นพลเมืองดีของสังคม

วัตถุประสงค์

1. หลังจากนักเรียนได้ศึกษา เรื่อง "ความหมายของบุพการีและประเภทผู้เป็นบุพการี" แล้วนักเรียนสามารถอธิบายความหมายและยกตัวอย่างบุคคลผู้เป็นบุพการีได้อย่างถูกต้อง
2. หลังจากนักเรียนได้ศึกษา และทำกิจกรรม เรื่อง "อุปการคุณพ่อแม่และครูอาจารย์" แล้วนักเรียนสามารถอธิบายอุปการคุณของพ่อแม่และครูอาจารย์ พร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบได้อย่างน้อย 4 ข้อ
3. นักเรียนสามารถอธิบายพระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระมหากรุณาธิคุณของพระมหากษัตริย์ พร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบได้อย่างน้อย 4 ข้อ หลังจากศึกษาเนื้อหา เรื่อง "พระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระมหากรุณาธิคุณของพระมหากษัตริย์"
4. เมื่อนักเรียนได้ศึกษา บุคคลทั่ว ๆ ไปที่มีอุปการคุณต่อผู้อื่น แล้วนักเรียนสามารถอธิบายอุปการคุณของบุคคลทั่ว ๆ ไปในสังคม พร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบได้อย่างน้อย 3 ข้อ
5. หลังจากนักเรียนได้ศึกษาบทความพร้อมทั้งภาพประกอบ แล้วนักเรียนสามารถอธิบายได้ว่าอุปการคุณที่ดีเริ่มขึ้นที่บ้าน ได้อย่างถูกต้อง

เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้	สื่อการสอน	ประเมินผล
	<p>ทำแบบประเมินผลก่อนเรียน</p> <p>ก.ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน</p> <p>1.นักเรียนตอบคำถามลักษณะบุคคลที่หายาก ลงแบบฝึกปฏิบัติ และร่วมกันอภิปรายถึงคำตอบ เสร็จแล้วครูนำเข้าสู่บทเรียน</p>	<p>แบบประเมินผลก่อนเรียน 10 ข้อ</p> <p>1.แบบฝึกปฏิบัติ</p>	<p>ก.ประเมินผลก่อนเรียน</p> <p>1.ประเมินผลจากคะแนนแบบประเมินผลก่อนเรียน</p> <p>1.สังเกตจากความสนใจของนักเรียน</p>
<p>1.ความหมายของบุพการีและประเภทบุคคลผู้เป็นบุพการี</p>	<p>ข.ขั้นประกอบกิจกรรม</p> <p>1.อ่านบัตรคำสั่งและปฏิบัติตามคำสั่ง</p> <p>2.อ่านบัตรเนื้อหาเรื่อง"ความหมายของบุพการีและประเภทบุคคลผู้เป็นบุพการี" ประกอบภาพ</p> <p>3.ตอบคำถามจากบัตรคำถามลงในแบบฝึกปฏิบัติ</p> <p>4.ตรวจคำตอบจากบัตรเฉลย</p>	<p>1.บัตรคำสั่ง (10 แผ่น)</p> <p>2.บัตรเนื้อหาเรื่องบุพการี,ภาพชุด 4 ภาพ (10 แผ่น)</p> <p>3.บัตรคำถาม (10 แผ่น)</p> <p>4.บัตรเฉลย (2 แผ่น)</p>	<p>ข.ขั้นประเมินผลกิจกรรม</p> <p>1.นักเรียนอธิบายความหมายและยกตัวอย่างบุคคลผู้เป็นบุพการีได้ถูกต้อง</p>
<p>2.อุปการคุณของพ่อแม่และครู-อาจารย์</p>	<p>1.อ่านบัตรคำสั่งและปฏิบัติตามคำสั่ง</p> <p>2.ทำกิจกรรมฟังเพลงและศึกษาเนื้อเพลง</p> <p>3.อภิปรายจากเนื้อหาในเพลงและตอบลงแบบฝึกปฏิบัติ</p> <p>4.อ่านบัตรเนื้อหาเรื่อง"อุปการคุณพ่อแม่และครูอาจารย์" ประกอบภาพ</p>	<p>1.บัตรคำสั่ง(10แผ่น)</p> <p>2.บัตรกิจกรรมเนื้อเพลง ไครหนอ, พระคุณที่ 3 (2 แผ่น)</p> <p>3.การอภิปราย</p> <p>4.บัตรเนื้อหา(10แผ่น)</p> <p>5.นิทานประกอบภาพ (2 เล่ม)</p> <p>6.ภาพชุดอุปการคุณ</p>	<p>2.นักเรียนอธิบายอุปการคุณของพ่อแม่และครูอาจารย์ พร้อมทั้งยกตัวอย่างได้อย่างน้อย 4 ข้อ</p>

เนื้อหา	กิจกรรมการเรียน	สื่อการสอน	ประเมินผล
	5.ตอบคำถามจากบัตรคำถาม ลงในแบบฝึกปฏิบัติ 6.ตรวจคำตอบจากบัตรเฉลย	ของพ่อแม่ (1 เล่ม) 7.บัตรคำถาม(10แผ่น) 8.บัตรเฉลย(2 แผ่น)	
3.พระมหา กรุณาธิคุณของ สมเด็จพระ- สัมมาสัมพุทธ- เจ้า และพระ- มหากุณาธิคุณ ของพระมหา- กษัตริย์	1.อ่านบัตรคำสั่งและปฏิบัติตาม คำสั่ง 2.อ่านบัตรเนื้อหา เรื่อง "พระมหากุณาธิคุณของ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระมหากุณาธิคุณของ พระมหากษัตริย์" พร้อมทั้ง รูปภาพประกอบ 3.ตอบคำถามจากบัตรคำถาม ลงในแบบฝึกปฏิบัติ 4.ตรวจคำตอบจากบัตรเฉลย	1.บัตรคำสั่ง(10 แผ่น) 2.บัตรเนื้อหา(10แผ่น) 3.ภาพชุดพระมหากุณา ธิคุณของสมเด็จพระ สัมมาสัมพุทธเจ้า และพระมหากุณา- ธิคุณของพระมหา- กษัตริย์ จำนวน 10 ภาพ 4.บัตรคำถาม (10 แผ่น) 5.บัตรเฉลย (2 แผ่น)	3.นักเรียนอธิบาย พระมหากุณาธิคุณ ของสมเด็จพระ- สัมมาสัมพุทธเจ้าและ พระมหากุณาธิคุณ ของพระมหากษัตริย์ พร้อมทั้งยกตัวอย่าง ได้อย่างน้อย 4 ข้อ
4.บุคคล ทั่ว ๆ ไปที่มี อุปการคุณ ต่อผู้อื่น	1.อ่านบัตรคำสั่งและปฏิบัติตาม คำสั่ง 2.ทำกิจกรรมแยกภาพ จำนวน 10 ภาพ ออกเป็น 2 ประเภท ว่าภาพใคร่ และภาพใครไม่ใคร่ 3.อภิปรายเหตุผลในการแยก ภาพออกเป็น 2 ประเภท 4.อ่านบัตรเนื้อหา เรื่อง "บุคคลทั่ว ๆ ไปที่มี อุปการคุณต่อผู้อื่น" 5.ตอบคำถามจากบัตรคำถาม ลงในแบบฝึกปฏิบัติ 6.ตรวจคำตอบจากบัตรเฉลย	1.บัตรคำสั่ง (10 แผ่น) 2.ภาพจำนวน 10 ภาพ 3.บัตรกิจกรรม (2 แผ่น) 4.บัตรเนื้อหา (10 แผ่น) 5.บัตรคำถาม (10 แผ่น) 6.บัตรเฉลย (2 แผ่น)	4.นักเรียนอธิบาย อุปการคุณของ บุคคลทั่ว ๆ ไปที่มี ต่อผู้อื่น พร้อมทั้ง ยกตัวอย่างประกอบ อย่างน้อย 3 ข้อ

เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้	สื่อการสอน	ประเมินผล
5. อุปกรณ์คุณที่ดี เริ่มขึ้นที่บ้าน	1.อ่านบัตรคำสั่งและปฏิบัติตาม คำสั่ง 2.อ่านบัตรเนื้อหา เรื่อง "อุปกรณ์คุณที่ดีเริ่มขึ้นที่บ้าน" ประกอบภาพ 3.ตอบคำถามจากบัตรคำถาม ลงในแบบฝึกปฏิบัติ 4.ตรวจคำตอบจากบัตรเฉลย	1.บัตรคำสั่ง (10 แผ่น) 2.บัตรเนื้อหาประกอบ ภาพ (10 แผ่น) 3.บัตรคำถาม (10 แผ่น) 5.บัตรเฉลย (2 แผ่น)	5.นักเรียนอธิบาย อุปกรณ์คุณที่ดีเริ่มขึ้น ที่บ้าน ได้อย่างถูกต้อง
	ค.ขั้นสรุปบทเรียน ชักถามนักเรียนเกี่ยวกับ สาระสำคัญของบทการี ทำแบบประเมินผลหลังเรียน	แบบประเมินผล หลังเรียน จำนวน 10 ข้อ	ค.ประเมินผลหลังเรียน 1.ประเมินผลจาก คะแนนแบบประเมิน- ผลหลังเรียน

แบบทดสอบประเมินผลก่อนเรียน
ชุดการสอนเรื่อง "บุพการี"

คำชี้แจง ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อละคำตอบเดียว โดยทำเครื่องหมาย X
ทับตัวอักษรที่นักเรียนเลือก ลงในกระดาษคำตอบ

1. บุพการี มีความหมายว่าอย่างไร
  - ก. อุปการะก่อน
  - ข. มีบุญคุณแก่เรา
  - ค. ให้ความช่วยเหลือ
  - ง. ให้เราโดยไม่หวังผล
  - จ. เลี้ยงดูตัวเราเมื่อเป็นทารก
2. ข้อใดไม่ใช่บุพการีตามความหมาย
  - ก. พ่อ แม่
  - ข. ปู่ ย่า
  - ค. พระภุมิเจ้าที่
  - ง. ครู อาจารย์
  - จ. พระพุทธเจ้า
3. การปฏิบัติที่ถูกต้องต่อบุพการีต้องปฏิบัติ
อย่างไร
  - ก. ปฏิบัติด้วยมารยาทที่ดี
  - ข. ปฏิบัติตามข้อแลกเปลี่ยน
  - ค. ปฏิบัติโดยการทำตามหน้าที่
  - ง. ปฏิบัติด้วยความกตัญญูกตเวที
  - จ. ปฏิบัติตามข้อตกลงตามสัญญา
4. บุคคลใดไม่จัดเป็นบุคคลหายาก
  - ก. ปู่ ย่า
  - ข. พ่อ แม่
  - ค. ครูอาจารย์
  - ง. ผู้มีกตัญญูกตเวที
  - จ. เพื่อนในที่ทำงาน
5. การปฏิบัติต่อบุพการีก่อให้เกิดประโยชน์
ในข้อใด
  - ก. มีฐานะหน้าที่การงานดี
  - ข. เป็นที่เคารพของเพื่อนฝูง
  - ค. ได้รับมรดกและทรัพย์สินสมบัติ
  - ง. เป็นที่เคารพยกย่องแก่บุคคลทั่วไป
  - จ. ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน
ทุกเรื่อง
6. ข้อใดมิใช่การปฏิบัติบูชาต่อบุพการี
  - ก. การปฏิบัติตนเป็นคนดี
  - ข. การให้สิ่งของที่ควรให้
  - ค. การปฏิบัติตามคำสั่งสอน
  - ง. ตั้งใจทำตามความคิดของตนเอง
  - จ. การช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ
ตามความสามารถ

7. ในชีวิตของคนเราจะได้รับการให้ และ การช่วยเหลือจากบุพการีใด เป็นคนแรก
- ปู่ ย่า
  - พ่อ แม่
  - พระพุทธรเจ้า
  - ครู อาจารย์
  - ญาติ พี่น้อง
8. ประเพณีการไหว้ครูจัดขึ้นมาเพื่ออะไร
- มอบด้วยอมเป็นศิษย์
  - การยอมรับความเป็นครู
  - ให้กำลังใจผู้ประกอบอาชีพครู
  - การเรียนจะได้ประสบความสำเร็จ
  - การแสดงความกตัญญูกตเวทีต่อ ครูอาจารย์
9. ข้อใดคือพระมหากษัตริย์คุณของพระ- มหากษัตริย์ ที่มีต่อประเทศไทย ในยามคับขันและไม่มีใครแก้ไขได้
- เป็นผู้ก่อตั้งบ้านเมือง
  - ตัดสินและสั่งการต่าง ๆ
  - พัฒนาการเกษตรของชาติ
  - เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนทั้งชาติ
  - กระทำตนเป็นตัวอย่างแก่คนในชาติ
10. ศาสดาของศาสนาใดในโลกที่ประกาศตน ว่าเป็นผู้ตรัสรู้หลักธรรมในการดำเนินชีวิต ด้วยพระองค์เอง
- ขงจื้อ
  - โมเสส
  - พระเยซู
  - พระพุทธรเจ้า
  - พระโมฮัมหมัด

411

ศูนย์ที่ 1

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพระพุทธศาสนา"

บัตรคำสั่ง

เรื่อง "ความหมายของบุพการีและประเภทบุคคลผู้เป็นบุพการี"

โปรดอ่านบัตรคำสั่งแผ่นนี้แล้วปฏิบัติตามลำดับขั้นดังต่อไปนี้ด้วยความตั้งใจ

1. อ่านบัตรเนื้อหา หมายเลข 412 เรื่อง "ความหมายและประเภทบุคคลผู้เป็นบุพการี" ประกอบภาพชุดบุคคลผู้เป็นบุพการี
2. ตอบคำถามจากบัตรคำถาม หมายเลข 413 ลงในแบบฝึกปฏิบัติ
3. ตรวจสอบคำตอบจากบัตรเฉลย หมายเลข 414
4. เมื่อเสร็จแล้วเก็บของเข้าที่ให้เรียบร้อย ไม่ถืออะไรติดมือไป ยกเว้น กระดาษคำตอบ หรือแบบฝึกปฏิบัติ

412

ศูนย์ที่ 1

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพระพุทธศาสนา"

บัตรเนื้อหา

เรื่อง "ความหมายของบุพการีและประเภทบุคคลผู้เป็นบุพการี"

แต่คนที่ได้เกิดและเติบโตจนอยู่ร่วมกันในสังคมได้นั้น ส่วนได้รับการให้มา จากผู้อื่นมาก่อนทั้งสิ้น โดยผู้ให้นั้นไม่ได้คาดหวังถึงผลตอบแทนที่จะได้กลับคืน บุคคล ประเภทนี้ ในทางพระพุทธศาสนา จัดว่าเป็นบุพการี ซึ่งเป็นบุคคลหายากในสังคม

บุพการี หมายถึง บุคคลผู้อุปการะผู้อื่นก่อนโดยการช่วยเหลือ เกื้อกูล อุทิศตน และโดยไม่คาดหวังถึงผลตอบแทน ซึ่งเป็นไปโดยหน้าที่หรือ ความมีเมตตา กรุณา ประารถนาความสุขสบายแก่ผู้อื่น แล้วได้กระทำแก่บุคคลนั้น ผู้นั้นได้ชื่อว่าเป็นบุพการี บุคคลผู้อุปการะเราก่อน มีอยู่รอบตัวเราในการดำรงชีวิตในสังคม สามารถจัดเป็น ประเภทได้ดังนี้

ประเภทบุพการี

1. บุพการีด้านสายโลหิต หมายถึงบุคคลผู้อุปการะเรา ด้วยความผูกพันร ด้านสายโลหิต หรือวงศ์ตระกูล ร่วมกัน ได้แก่ พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ฯลฯ
2. บุพการีด้านการศึกษา หมายถึงบุคคลที่ให้อุปการะแก่เราก่อน โดยการ ถ่ายทอดวิชาความรู้ แนะนำ อบรมสั่งสอนให้เรามีความประพฤติดี ได้แก่ ครูอาจารย์
3. บุพการีด้านการปกครอง หมายถึง บุคคลผู้อุปการะเรา ด้านการจัดการ ปกครอง คุ้มครองให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ได้แก่ พระมหากษัตริย์
4. บุพการีด้านศาสนา หมายถึง ศาสดาของศาสนา ซึ่งพระองค์ได้ตรัสรู้ ทรงมีพระเมตตา เผยแผ่หลักธรรมไปยังศาสนิกชน เพื่อนำไปปฏิบัติ
5. บุพการีในสังคมทั่ว ๆ ไป หมายถึง บุคคลอื่น ๆ ในสังคม ซึ่งให้อุปการะ คุ้มครองแก่ผู้อื่นก่อน โดยไม่หวังผลตอบแทน เช่น การช่วยเหลือโดยทั่ว ๆ ไปที่พบได้ใน สังคม

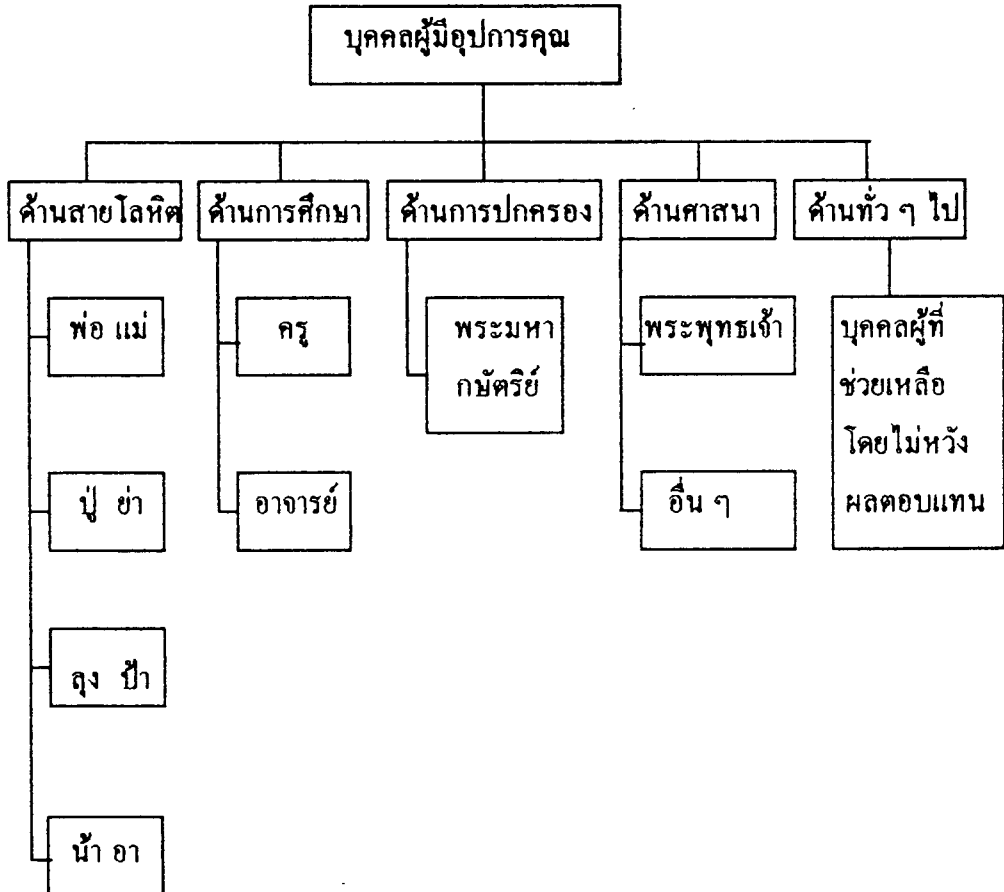
ผู้ที่อุปการะผู้อื่นก่อน โดยไม่หวังผลตอบแทน จัดเป็นบุญการี

การแบ่งประเภทบุญการี ตามประเภทอุปการคุณ สามารถแบ่งได้เป็น 5
ประเภท คือ ด้านสายโลหิต ด้านการศึกษา ด้านการปกครอง ด้านศาสนา และ
ด้านทั่ว ๆ ไป

ศูนย์ที่ 1

พระพุทธศาสนา
"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

เรื่อง "ความหมายของบุพการีและประเภทบุคคลผู้เป็นบุพการี"

413

ศูนย์ที่ 1

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรคำถาม

เรื่อง "ความหมายของบุพการีและประเภทบุคคลผู้เป็นบุพการี"

จงทำเครื่องหมาย X ทับตัวอักษรที่ถูกต้องที่สุดในแบบฝึกปฏิบัติ

1. บุพการี แปลว่าอะไร
  - ก. ผู้ให้
  - ข. บุคคลผู้ทำอุปการะก่อน
  - ค. ผู้มีพระคุณ
  - ง. พ่อแม่
  - จ. ครูอาจารย์
2. บุพการีสามารถแบ่งได้เป็นกี่ประเภท
  - ก. 1 ประเภท
  - ข. 2 ประเภท
  - ค. 3 ประเภท
  - ง. 4 ประเภท
  - จ. 5 ประเภท
3. บุพการีด้านใดที่มีผลต่อการเป็นที่พึง
ด้านจิตใจ
  - ก. พ่อแม่
  - ข. พระพุทธเจ้า
  - ค. ครูอาจารย์
  - ง. พระมหากษัตริย์
  - จ. บุคคลทั่ว ๆ ไป
4. ข้อใดถือเป็นการอุปการะมาก่อน
  - ก. การซื้อของที่หายากจากแม่ค้า
  - ข. เจ้าหน้าที่ช่วยทำงานให้เสร็จ
เรียบร้อย
  - ค. การแจกรางวัลห้างสรรพสินค้า
  - ง. การเลี้ยงน้องแทนพ่อแม่
  - จ. การช่วยเหลือโดยให้ยืมเงิน
และเอาดอกเบี้ยราคาถูก
5. ชาตินิยมอยู่รอดด้วยความสงบ
เนื่องจากบุพการีด้านใด
  - ก. ด้านสายโลหิต
  - ข. ด้านการศึกษา
  - ค. ด้านการปกครอง
  - ง. ด้านศาสนา
  - จ. ด้านทั่ว ๆ ไป

414

ศูนย์ที่ 1

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรเฉลย

เรื่อง "ความหมายของบุพการีและประเภทบุคคลผู้เป็นบุพการี"

1. ข
2. จ
3. ข
4. ง
5. ค

421

ศูนย์ที่ 2

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรคำสั่ง

เรื่อง "อุปการคุณของพ่อแม่และครูอาจารย์"

โปรดอ่านบัตรคำสั่งแผ่นนี้ แล้วปฏิบัติตามลำดับขั้น ด้วยความตั้งใจ

1. อ่านบัตรกิจกรรม หมายเลข 422
2. ฟังเพลงและศึกษาเนื้อเพลง "ใครหนอ", "พระคุณที่ 3" เมื่อจบแล้วนักเรียนทุกคน ร่วมอภิปรายจากเนื้อเพลงถึงบุญคุณพ่อแม่และครูอาจารย์ และตอบลงแบบฝึกปฏิบัติ
3. ศึกษาจากบัตรเนื้อหา หมายเลข 423 เรื่อง "อุปการคุณพ่อแม่และครูอาจารย์" ประกอบภาพชุด "อุปการคุณของพ่อแม่" และนิทานประกอบภาพ เรื่อง "ปล่อยไปเพราะใจรัก"
4. อ่านบัตรคำถามหมายเลข 424 และตอบคำถามลงในแบบฝึกปฏิบัติ
5. ตรวจคำตอบจากบัตรเฉลย หมายเลข 425
6. เมื่อเสร็จแล้วเก็บของเข้าที่ให้เรียบร้อย ไม่ถืออะไรติดมือไป ยกเว้นกระดาษคำตอบ หรือแบบฝึกปฏิบัติ

422

ศูนย์ที่ 2

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพระพุทธศาสนา"

บัตริยกรรม

เรื่อง "อุปการคุณของพ่อแม่และครูอาจารย์"

นักเรียนทำกิจกรรมต่อไปนี้

1. ฟังเพลง "โครหนอ", "พระคุณที่ 3" พร้อมทั้งศึกษาเนื้อเพลง เมื่อจบแล้วให้นักเรียนในกลุ่มร่วมอภิปรายจากเนื้อหาถึงบุญคุณพ่อแม่และครูอาจารย์
2. สรุปคำตอบลงในแบบฝึกปฏิบัติ

ศูนย์ที่ 2

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

เอกสารประกอบกิจกรรม
เรื่อง "อุปการคุณของพ่อแม่และครูอาจารย์"

เนื้อเพลง "ใครหนอ"

ใครหนอรักเราเท่าชีวิต	ใครหนอปรานีไม่มีเสื่อมคลาย
ใครหนอรักเราใช่เพียงรูปลกาย	รักเขาไม่หน่าย มิติดทำลาย ใครหนอ
ใครหนอรักเราเข้าทรงวงใน	ใครหนอเอาใจปลอบเราเรื่อยมา
ใครหนอรักเราคังควงแก้วตา	รักเขากว้างกว่า พื้นพสุธานภากาศ
จะเอาโลกมาทำปากกา	แล้วเอานภามาแทนกระดาษ
เอาน้ำหมึกมหาสมุทรแทนหมึกวาด	ประกาศพระคุณไม่พอ
ใครหนอรักเราเท่าชีวิต	ใครหนอใครกันให้เรารู้ชื่อ
ใครหนอชักชวนคุณหนังสือ	รู้แล้วละก็ อย่ามัววังรอ ทดแทนบุญคุณ

เนื้อเพลง "พระคุณที่ 8"

ครูบาอาจารย์ที่ท่านประทานความรู้มาให้ อบรมจิตใจให้รู้ผิดชอบชั่วดี ก่อน
จะนอน สวดมนต์อ่อนนวยทนต์ ขอกุศลบุญบารมีส่งเสริมครูนี้ให้ร่วมเย็น ครูมี
บุญคุณจึงขอเทิดทูน เอาไว้เหนือเกล้า ท่านสอนสั่งเราอบรมให้เราไม่เวียน ท่าน
อุทิศไม่คิดถึงความยากเย็น สอนจนรู้จัดเจนเฝ้าแน่นเฝ้าแน่นมิได้อำพราง
(ซ้ำ) พระคุณที่สามงคงามแจ่มใส แต่ว่าใครหนอใครเปรียบเปรยครูไว้ว่าเป็นเรือจ้าง
พลาดจากความจริงยังเห็นว่าผิดทาง มีใครไหนบ้าง แนะนำแนวทางอย่างครู
(ซ้ำ) บุญเคยทำมาแต่ปางใด ๆ เรายกให้ท่าน ตั้งใจกราบกรานระลึกคุณท่านกตัญญู
โรคและภัยอย่าหมายแผ้วพาลคุณครู ขอกุศลผลบุญคำชูให้ครูเป็นสุขชั่วนิรันดร

423

ศูนย์ที่ 2

พระพุทธศาสนา

“หลักธรรมในพุทธศาสนา”

บัตรเนื้อหา

เรื่อง “อุปการคุณของพ่อแม่และครูอาจารย์”

ในชีวิตของคนเรามีบุคคลต่าง ๆ ช่วยหรืออุปการะเราเป็นจำนวนมาก แต่มีบุคคล 2 ประเภทที่ให้การอุปการะเรา นับแต่ลืมตาอุโลก และให้การอบรมสั่งสอน ให้มีความรู้ และดำรงชีพในสังคมอย่างสงบสุข ได้แก่ พ่อแม่ และครูอาจารย์

พ่อแม่เป็นผู้ที่อุปการะบุตรเป็นบุคคลแรก จึงได้ชื่อว่าเป็นผู้ทำสิ่งอันเป็นประโยชน์ต่อชีวิตของบุตรคือเป็นผู้ช่วยเหลือบุตรให้เจริญเติบโต ปกป้องคุ้มครองให้ปลอดภัย ช่วยทะนุบำรุงรักษานุทรเมื่อยามเจ็บไข้ คว้าเมื่อบุตรทำผิด ช่วยชี้แนะให้บุตรประพฤติปฏิบัติแต่ในทางที่ดีที่ชอบ คอยช่วยปลดปล่อยจิตใจของบุตรให้หายเศร้าโศก ให้กำลังใจเมื่อบุตรทำดี ดีใจหรือพอใจเมื่อบุตรพบความสำเร็จหรือเจริญก้าวหน้า พึงพอใจเมื่อบุตรสามารถพึ่งพาตนเองได้ บิดามารดาจึงได้อีกชื่อหนึ่งว่า เป็นครูคนแรกของบุตรด้วย บิดามารดาได้ช่วยสอนบุตร ให้สามารถอยู่ในสังคมได้ดี ให้รู้จักญาติพี่น้อง สอนให้เข้าใจสิ่งแวดล้อม สอนให้บุตรรู้ว่าสิ่งใดควรทำควรปฏิบัติ สิ่งใดควรละเว้น ไม่ควรประพฤติปฏิบัติ

ทางพระพุทธศาสนาถือว่าบิดามารดา เป็นพรหมของบุตร เพราะบิดามารดาเป็นผู้มีพรหมวิหารธรรมต่อบุตรอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ คือ

1. เมตตา บิดามารดาข้อมมีความรัก และความปรารถนาดีต่อบุตร อย่างสิ้นเหลือ มากยิ่งกว่าผู้ใดในโลก
2. กรุณา บิดามารดาเป็นผู้มีใจเอ็นดูต่อบุตร และมีความปรารถนาดีอย่างสม่ำเสมอ ที่จะช่วยเหลือให้บุตรรอดพ้นจากความทุกข์ความเดือดร้อน
3. มุทิตา ความมีใจพลอยยินดี เมื่อบุตรรอดพ้นจากความทุกข์ ความเดือดร้อน และเมื่อประสบความสุขความเจริญ บิดามารดาไม่เป็นผู้ที่จะกีดริษยาต่อความสุขความเจริญของบุตร พลอยยินดีกับความสุขของบุตร

4. อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง บิคารมารคยอมมีคุณธรรม 3 ข้อ ข้างต้น ต่อผู้เป็นบุตรอย่างไม่มีที่สิ้นสุด แต่ยามใดบุตรประสบเคราะห์กรรม บิคารมารค ย่อมไม่คิดซ้ำเติมต่อเคราะห์กรรมของบุตร บิคารมารคยอมไม่เข้าไปวุ่นวายกับชีวิตครอบครัวของบุตรจนเกินควร ทำใจได้ พิจารณากฎแห่งความจริงของชีวิต

บิคารมารค นอกจากได้ชื่อว่าเป็นพรหมของบุตรแล้ว บิคารมารคยังได้ชื่อว่าเป็น เทวดาคณแรกของบุตร เพราะคอยปกป้องคุ้มครองภัยอันตราย เลี้ยงดูบุตรมาก่อน คำว่า เทวดา ในที่นี้ หมายถึง ผู้ปกป้องคุ้มครองภัยอันตราย

ด้วยเหตุที่บิคารมารคเป็นผู้มีคุณธรรม และมีอุปการะอันยิ่งใหญ่ต่อบุตร ผู้เป็นบุตร ควรสำนึกถึงบุญคุณของท่าน

พ่อแม่เป็นบุคคลแรกที่เป็นผู้ให้อุปการะกับบุตร โดยให้ความปรารถนาดี ที่จะให้บุตรได้รับความสุข ช่วยเหลือให้พ้นทุกข์ ไม่คิดซ้ำเติมเมื่อบุตรประสบ ความทุกข์ สมควรที่ผู้เป็นบุตรจักต้องรู้บุญคุณและตอบแทนบุญคุณ

ครูอาจารย์ เป็นบุพการีที่ให้อุปการคุณกับผู้เป็นศิษย์ โดยการอบรม ดูแล สั่งสอน เพื่อให้ศิษย์เป็นคนดี มีวิชาความรู้ในการดำรงชีวิต เปรียบเหมือนพ่อแม่คนที่ 2 ของศิษย์ มีความรักและผูกพันกับศิษย์เหมือนลูกของตนเอง จนกล่าวถึงผู้เป็นศิษย์ว่า "ลูกศิษย์" ครูอาจารย์ให้อุปการคุณแก่ศิษย์ 5 ประการ คือ

1. ฝึกฝนแนะนำให้ศิษย์เป็นคนดี อบรมสั่งสอน แนะนำ ไม่ให้ศิษย์ประกอบกรรมชั่ว อันได้แก่ ตีคนสุราของมีนเมา ชอบเที่ยวกลางคืน ชอบเที่ยวคูการละเล่น เล่นการพนัน คบคนชั่วเป็นมิตร เกียจคร้านการทำงาน นอกจากนั้นยังแนะนำให้เป็นผู้ขวนขวายหาทรัพย์สมบัติ และรักษาทรัพย์ที่หามาได้หรือมีอยู่

2. สอนให้เข้าใจแจ่มแจ้ง หาวิธีการเพื่อช่วยให้เข้าใจเนื้อหาวิชาความรู้อย่างชัดเจน ความลักษณะสติปัญญาของเด็ก

3. สอนศิลปวิทยาให้สิ้นเชิง โดยครูจะสอนและถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่ศิษย์อย่าง ไม่ปิดบังอำพราง

4. ขกย่องให้ปรากฏในหมู่เพื่อนฝูง เมื่อศิษย์มีความรู้ความสามารถด้านใด ให้การยกย่องชมเชย เชิดชูคุณงามความดีให้ปรากฏในสังคม

5. สร้างเครื่องคุ้มกันภัยในทุกสารทิศ สั่งสอนให้ศิษย์มีความรู้และนำไปปฏิบัติ

ครูอาจารย์เป็นผู้สั่งสอนให้ศิษย์มีความรู้ เป็นคนดีเป็นที่พึ่งกับตนเอง และสังคมได้ โดยให้อุปการคุณแก่ศิษย์ 5 ประการคือ การฝึกฝนแนะนำศิษย์ให้เป็นคนดี สอนวิชาให้เข้าใจแจ่มแจ้ง ไม่ปิดบังอำพราง ให้การยกย่อง และให้ความช่วยเหลือ

424

พระพุทธศาสนา

ศูนย์ที่ 2

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรคำถาม

เรื่อง "อุปการคุณของพ่อแม่และครูอาจารย์"

ตอนที่ 1

จงทำเครื่องหมาย X ทับตัวอักษรที่ถูกต้องที่สุดในแบบฝึกปฏิบัติ

1. ผู้ให้อุปการะแก่เราเป็นคนแรกคือใคร

ก. พ่อ	ข. แม่
ค. ปู่	ง. ย่า
จ. พ่อ, แม่	

2. การให้ของพ่อแม่ ข้อใดที่ควรปรับปรุงแก้ไข

ก. ดูแลยามเจ็บไข้	ข. ชี้นะให้ประพฤติปฏิบัติในทางที่ถูก
ค. ยินดีเมื่อบุตรได้ดี	ง. ให้ความรักและเข้าข้างบุตร
จ. มีความบริสุทธิ์ใจกับบุตร	

3. ข้อใดเป็นการเปรียบเทียบ พ่อแม่กับบุคคลที่ไม่ถูกต้อง

ก. ครูคนแรกของบุตร	ข. พรหมของบุตร
ค. อรหันต์ของบุตร	ง. เทวดาประจำตัวบุตร
จ. ผู้บังคับบัญชาของบุตร	

4. สิ่งใดบ้างที่พ่อแม่ให้กับบุตรไม่ได้

ก. เงินทอง	ข. ชีวิต
ค. ความคิดที่ถูกต้อง	ง. ความรัก
จ. ที่อยู่อาศัย	

5. ความผูกพันและอุปการคุณที่พ่อแม่มีกับลูกจะสิ้นสุดลงเมื่อใด

ก. บุตรมีหน้าที่การงาน	ข. สิ้นอายุ
ค. มีทรัพย์สินเงินทอง	ง. มีครอบครัว
จ. มีข้าทาสบริวาร	

ตอนที่ 2

จงทำเครื่องหมาย ✓ หน้าข้อความที่ถูกต้อง และทำเครื่องหมาย X หน้าข้อความที่ผิด

- .... 1. ครูอาจารย์เปรียบเหมือนพ่อแม่คนที่ 2
- .... 2. ครูอาจารย์ที่ดีควรรักและเอาใจเด็กเสมอ
- .... 3. เมื่อลูกศิษย์ได้ดี ให้การยกย่องสนับสนุน
- .... 4. ครูควรเก็บเทคนิควิธีการที่ดีที่สุดไว้ ไม่ควรให้ศิษย์หมด
- .... 5. การสอนของครูเกี่ยวกับวิชาการและความประพฤติของศิษย์
- .... 6. มีการเปรียบครูว่าเหมือนเรือจ้าง
- .... 7. การเคารพเชื่อฟังถือเป็นการปฏิบัติคนที่ดีกับครู

425

ศูนย์ที่ 2

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรเฉลย

เรื่อง "อุปการคุณของพ่อแม่และครูอาจารย์"

ตอนที่ 1

1. จ

2. ง

3. จ

4. ก

5. ข

ตอนที่ 2

√ 1.

X 2.

√ 3.

X 4.

√ 5.

√ 6.

√ 7.

431

ศูนย์ที่ 3

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรคำสั่ง

เรื่อง "พระมหากษัตริย์คุณของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
และพระมหากษัตริย์คุณของพระมหากษัตริย์"

นักเรียนอ่านบัตรคำสั่งนี้ แล้วปฏิบัติตามลำดับขั้นด้วยความตั้งใจ

1. อ่านบัตรเนื้อหา หมายเลข 432 เรื่อง "พระมหากษัตริย์คุณของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระมหากษัตริย์คุณของพระมหากษัตริย์"
2. รูปภาพประกอบการอ่านเนื้อหาเรื่อง "พระมหากษัตริย์คุณของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระมหากษัตริย์คุณของพระมหากษัตริย์"
3. ตอบคำถามจากบัตรคำถาม หมายเลข 433 ลงในแบบฝึกปฏิบัติ
4. ตรวจสอบคำตอบจากบัตรเฉลย หมายเลข 434
5. เมื่อเสร็จให้เก็บของเข้าที่ให้เรียบร้อย ไม่ถืออะไรติดมือไป ยกเว้นกระดาษคำตอบหรือแบบฝึกปฏิบัติ

432

ศูนย์ที่ 3

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรเนื้อหา

เรื่อง "พระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระมหากรุณาธิคุณของพระมหากษัตริย์"

ประชาชนไทย มีการดำเนินชีวิตและอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข สืบเนื่องมาแต่ครั้งโบราณจนถึงปัจจุบัน ด้วยได้รับอุปการคุณทั้งทางตรงและทางอ้อม เนื่องมาจากการปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และการปกครองของพระมหากษัตริย์ไทย นั่นเอง

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

พระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่มีต่อผู้ที่นับถือพุทธศาสนา ประกอบด้วย

1. พระปัญญาคุณ พระองค์ได้ตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เอง โดยรู้ความจริงเกี่ยวกับโลกและชีวิต
2. พระบริสุทธิคุณ คือ การที่พระองค์มองโลกด้วยความเป็นกลาง หรือมองดูตามสภาพที่เป็นไปตามธรรมชาติ
3. พระมหากรุณาธิคุณ คือ การที่พระองค์หาหนทางให้มนุษย์โลกยกระดับให้ไปสู่ภาวะที่ดีกว่า

จากพระคุณของพระพุทธเจ้า 3 ประการ ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างยิ่งแก่บุคคลในโลกผู้เข้าใจและปฏิบัติตามหลักธรรมในพุทธศาสนา คือ

1. เข้าใจในเรื่องการดำเนินชีวิตในโลกร่วมกับผู้อื่น
2. มีหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตร่วมกันอย่างสงบสุข
3. รู้หลักในการปฏิบัติด้านจิตใจและสังคมที่อยู่อาศัย
4. เป็นบ่อเกิดประเพณีวัฒนธรรม และความเชื่อ

พระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประกอบด้วย พระปัญญาคุณ พระบริสุทธิคุณ และพระมหากรุณาธิคุณ

พระมหากษัตริย์

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีพระมหากษัตริย์อยู่ในตำแหน่งประมุขของประเทศปกครองมานับแต่โบราณ จุดมุ่งหมายของพระองค์ก็คือ เพื่อให้ผู้คนภายใต้การปกครอง มีความสงบสุข โดยใช้หลักธรรมการปกครอง เช่น ทศพิธราชธรรม สืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งพอจะสรุปถึงพระมหากษัตริย์คุณได้ดังนี้ คือ

1. สร้างบ้านสร้างเมืองให้เจริญรุ่งเรือง
2. รักษาเอกราชของชาติสืบต่อมา
3. สงเคราะห์แก่ประชาชนที่อยู่ภายใต้การปกครอง
4. ทำตัวเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตนเป็นคนดี
5. เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชาติ

การให้ของพระมหากษัตริย์ไทย ไม่ได้มุ่งเน้นไปเป็นเฉพาะบุคคล แต่มุ่งหวังให้ประชาชนภายใต้การปกครอง ได้รับผลและมีความสุขอย่างทั่วถึง

พระมหากษัตริย์คุณของพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นผู้นำในการสร้างบ้านเมือง รักษาเอกราชของชาติ ช่วยเหลือผู้ที่อยู่ใต้การปกครอง ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีงาม และเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชาติ

433

ศูนย์ที่ 3

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรคำถาม

เรื่อง "พระมหากษัตริย์คุณของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
และพระมหากษัตริย์คุณของพระมหากษัตริย์"

- จงทำเครื่องหมาย X และเครื่องหมาย ✓ หน้าข้อความที่กำหนดให้
- .....1. การตรัสรู้ของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับโลกและชีวิต
  - .....2. พระมหากษัตริย์คุณของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คือหาวิธีการช่วยให้
ชาวโลกพ้นทุกข์และมีที่พึ่ง
  - .....3. พระไตรปิฎก เป็นที่รวบรวมคำสอนของทุกศาสนา
  - .....4. พุทธศาสนา ช่วยทำให้พุทธศาสนิกชน มีหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิต และ
เป็นบ่อเกิดวัฒนธรรมประเพณี
  - .....5. ทศพิธราชธรรม เป็นหลักธรรมที่พระมหากษัตริย์ ใช้ปกครองประเทศ
  - .....6. พระมหากษัตริย์ไทย มีตำแหน่งเป็นประมุขของชาติ
  - .....7. จุดมุ่งหมายสูงสุดในการปกครองประเทศของพระมหากษัตริย์ คือให้
ประชาชนมีฐานะร่ำรวย
  - .....8. การช่วยเหลือของพระมหากษัตริย์ มุ่งเน้นที่เป็นคนไทย ที่อยู่ภายในและ
ภายนอกประเทศ
  - .....9. การป้องกันและรักษาเอกราชของชาติ เป็นหน้าที่ของพระมหากษัตริย์ไทย
ตั้งแต่สมัยโบราณ
  - .....10. ศูนย์รวมจิตใจของสังคมไทยที่ทำให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข เนื่องมาจาก
หลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนา และพระมหากษัตริย์ไทย

434

ศูนย์ที่ 3

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรเฉลย

เรื่อง "พระมหากษัตริย์คุณของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
และพระมหากษัตริย์คุณของพระมหากษัตริย์"

✓ 1.

✓ 2.

X 3.

✓ 4.

✓ 5.

✓ 6.

X 7.

✓ 8.

✓ 9.

X 10.

441

ศูนย์ที่ 4

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรคำสั่ง

เรื่อง "บุคคลทั่ว ๆ ไปที่มีอุปการคุณต่อผู้อื่น"

ให้นักเรียนอ่านบัตรคำสั่งแผ่นนี้ แล้วปฏิบัติตามลำดับขั้นต่อไปนี้ ด้วยความตั้งใจ

1. อ่านบัตรกิจกรรม หมายเลข 442 และสรุปผลการอภิปรายถึงเหตุการณ์แยกประเภทของภาพ ที่นักเรียนเลือกว่าใช่หรือไม่ใช่ แล้วสรุปลงแบบฝึกปฏิบัติ
2. อ่านบัตรเนื้อหา หมายเลข 443 เรื่อง "บุคคลทั่ว ๆ ไปที่มีอุปการคุณกับผู้อื่น"
3. อ่านบัตรคำถาม หมายเลข 444 ตอบคำถามลงในแบบฝึกปฏิบัติ
4. ตรวจสอบคำตอบจากบัตรเฉลยหมายเลข 445
5. เมื่อเสร็จแล้วให้นักเรียนเก็บของเข้าที่ให้เรียบร้อย และไม่ถืออะไรติดมือไป ยกเว้นกระดาษคำตอบ หรือแบบฝึกปฏิบัติ

442

ศูนย์ที่ 4

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตริยกรรม

เรื่อง "บุคคลทั่ว ๆ ไปที่มีอุปการคุณต่อผู้อื่น"

นักเรียนทำกิจกรรมต่อไปนี้

1. ให้นักเรียนดูภาพที่กำหนดให้ จำนวน 10 ภาพ และแยกประเภทว่าภาพใดใช่และไม่ใช่ โดยใส่หมายเลขในภาพลงในแบบฝึกปฏิบัติ
2. อภิปรายถึงเหตุผลการจัดประเภท ว่านักเรียนมีเหตุผลอย่างไร สรุปผลการอภิปรายลงในแบบฝึกปฏิบัติ

443

ศูนย์ที่ 4

พระพุทธศาสนา

“หลักธรรมในพุทธศาสนา”

บัตรเนื้อหา

เรื่อง “บุคคลทั่ว ๆ ไปที่มีอุปการคุณต่อผู้อื่น”

การช่วยเหลือกันในสังคมไม่จำกัดอยู่เพียง พ่อแม่ ครู อาจารย์ หรือญาติมิตร และบุคคลที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกันเท่านั้น ถึงแม้คนที่ไม่คุ้นเคย และรู้จักกันมาก่อน แต่เมื่อมีความปรารถนาดี อยากให้ผู้อื่นมีความสุขหรือพ้นทุกข์ ก็พร้อมที่จะให้อุปการะกับผู้อื่นได้ ซึ่งมีให้เห็นและพบได้ในสังคมปัจจุบัน

บุคคลทั่ว ๆ ไปที่มีอุปการคุณกับผู้อื่น

การให้ความช่วยเหลือเพื่อให้ผู้อื่นมีความสุขและพ้นทุกข์ โดยไม่หวังผลตอบแทน และไม่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง แต่เป็นความปรารถนาดีที่เกิดขึ้น สามารถพบได้จากบุคคลที่อยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งจัดเป็นรูปแบบการช่วยเหลือเป็นประเภทได้ดังนี้

1. การช่วยเหลือด้านทรัพย์สินเงินทอง
  - การบริจาคเงินเพื่อสาธารณกุศล เช่น ทุนการศึกษา
  - การบริจาคเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัย อัคคีภัย
  - การให้ทรัพย์สินแก่บุคคลผู้ขัดสน
2. การช่วยเหลือด้านคำแนะนำ แง่คิด หรือคำปรึกษา
  - เป็นการช่วยเหลือชี้แนะให้คำปรึกษา ในเรื่องที่เกิดประโยชน์กับบุคคลผู้ต้องการความช่วยเหลือ จะพบได้ตามหนังสือพิมพ์ หรือหน่วยบริการต่าง ๆ
3. การช่วยเหลือด้านอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย เช่น การบริจาคชิ้นส่วนของร่างกายให้กับบุคคลอื่น ที่สามารถรับได้ เช่น ปอด หัวใจ ไต โลหิต
4. การช่วยเหลือทั่ว ๆ ไป เป็นการช่วยเหลือระหว่างผู้ที่มีเมตตาต่อบุคคลอื่น ๆ เช่น การข้ามถนน ประสบอุบัติเหตุ ฯลฯ

บุคคลที่อยู่ร่วมกันในสังคมสามารถให้อุปการคุณต่อผู้อื่นได้ ในด้านทรัพย์สิน คำแนะนำ อวัยวะและส่วนประกอบของร่างกาย และการช่วยเหลือทั่ว ๆ ไป

444

ศูนย์ที่ 4

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรคำถาม

เรื่อง "บุคคลทั่ว ๆ ไปที่มีอุปการคุณต่อผู้อื่น"

ให้นักเรียนทำเครื่องหมาย ✓ หน้าข้อความที่ถูก และเครื่องหมาย X หน้าข้อความที่ไม่ถูกต้อง

- ...1. การช่วยเหลือของบุคคลในสังคม ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากต้องการให้ผู้อื่นพ้นทุกข์
- ...2. การช่วยเหลือกัน เน้นที่บุคคลที่คุ้นเคยหรือรู้จักกัน
- ...3. อุปการคุณจากผู้ไม่รู้จัก ไม่มีความจำเป็นจะต้องจดจำและระลึกถึง
- ...4. การช่วยเหลือกันทำได้ตลอดเวลา ตามกำลังความสามารถของบุคคล
- ...5. ผู้ที่สละหัวใจของตนให้กับผู้อื่น เมื่อเสียชีวิตแล้ว ผู้นั้นนับได้ว่าเป็นบุพการี
- ...6. การช่วยเหลือกันในสังคม ทำให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข
- ...7. การให้คำแนะนำที่ถูกต้องดีงาม ถือได้ว่าได้ทำอุปการคุณกับผู้อื่น
- ...8. การช่วยเหลือกันที่ถูกต้อง ควรช่วยเหลือบุคคลที่เกี่ยวข้องและมีความสัมพันธ์กับเราเท่านั้น

445

ศูนย์ที่ 4

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรเฉลย

เรื่อง "บุคคลทั่ว ๆ ไปที่มีอุปการคุณต่อผู้อื่น"

ให้นักเรียนทำเครื่องหมาย ✓ หน้าข้อความที่ถูกต้อง และเครื่องหมาย X หน้าข้อความที่ไม่ถูกต้อง

- ✓ 1. การช่วยเหลือของบุคคลในสังคม ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากต้องการให้ผู้อื่นพ้นทุกข์
- X 2. การช่วยเหลือกัน เน้นที่บุคคลที่คุ้นเคยหรือรู้จักกัน
- X 3. อุปการคุณจากผู้ไม่รู้จัก ไม่มีความจำเป็นจะต้องจดจำและระลึกถึง
- ✓ 4. การช่วยเหลือกันทำได้ตลอดเวลา ตามกำลังความสามารถของบุคคล
- ✓ 5. ผู้ที่สละหัวใจของตนให้กับผู้อื่น เมื่อเสียชีวิตแล้ว ผู้นั้นนับได้ว่าเป็นบุพการี
- ✓ 6. การช่วยเหลือกันในสังคม ทำให้อยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุข
- ✓ 7. การให้คำแนะนำที่ถูกต้องดีงาม ถือได้ว่าได้ทำอุปการคุณกับผู้อื่น
- X 8. การช่วยเหลือกันที่ถูกต้อง ควรช่วยเหลือบุคคลที่เกี่ยวข้องและมีความสัมพันธ์กับเราเท่านั้น

451

ศูนย์ที่ 5

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรคำสั่ง

เรื่อง "อุปการคุณที่ดีเริ่มขึ้นที่บ้าน"

ให้นักเรียนอ่านบัตรคำสั่งแผ่นนี้ แล้วปฏิบัติตามลำดับขั้นต่อไปนี้ ด้วยความตั้งใจ

1. อ่านบัตรเนื้อหา หมายเลข 452 เรื่อง "อุปการคุณที่ดีเริ่มขึ้นที่บ้าน"
2. ตอบคำถามจากบัตรคำถาม หมายเลข 453 แล้วตอบคำถามลงในแบบฝึกปฏิบัติ
3. ตรวจสอบคำตอบจากบัตรเฉลย หมายเลข 454
4. เมื่อเสร็จแล้วเก็บของเข้าที่ให้เรียบร้อย ไม่ถืออะไรติดมือไป ยกเว้น
กระดาษคำตอบ หรือแบบฝึกปฏิบัติ

452

ศูนย์ที่ 5

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรเนื้อหา

เรื่อง "อุปการคุณที่คิดเริ่มขึ้นที่บ้าน"

อุปการคุณที่คิดเริ่มขึ้นที่บ้าน

ในบ้านประกอบไปด้วยสมาชิกอาศัยอยู่ร่วมกัน ซึ่งมีการให้อุปการะกับผู้ที่อ่อนแอ และยังช่วยตนเองไม่ได้ ด้วยความหวังว่าเขาจะได้รับความสุข และได้สิ่งที่คิดงามในการดำเนินชีวิต

การช่วยเหลือจนเจือกันของสมาชิกในครอบครัว ซึ่งมีพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย หรือญาติพี่น้อง นอกเหนือจากความดีงามที่ได้ให้อุปการคุณกับสมาชิกที่อ่อนแอกว่า ยังเป็นการให้รูปแบบการดำเนินชีวิต ทำให้ผู้รับได้ปฏิบัติกับญาติพี่น้อง และคนอื่นที่อยู่ร่วมกันในสังคมต่อไป นอกเหนือจากการพ้นทุกข์ และมีความสุขที่ผู้รับได้รับ

การให้ความช่วยเหลือกันภายในบ้าน เป็นการทำให้คนในครอบครัวมีความสุข และทำให้สังคมปราศจากปัญหาได้อีกด้วย

การให้และการช่วยเหลือกันในครอบครัว สามารถทำได้ทั้งด้านวัตถุ และจิตใจ มีผลทำให้สมาชิกในครอบครัวมีความอบอุ่นและเป็นพลเมืองดีของสังคม

453

ศูนย์ที่ 5

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรคำถาม

เรื่อง "อุปการคุณที่ดีเริ่มขึ้นที่บ้าน"

1. บุคคลใดมีส่วนในการให้อุปการคุณในครอบครัว

1.1 .....

1.2 .....

1.3 .....

2. การให้ความช่วยเหลือกันในครอบครัว สามารถทำได้อย่างไรบ้าง

2.1 .....

2.2 .....

2.3 .....

3. ถ้ามีการช่วยเหลือกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว จะมีผลทำให้สมาชิก
ในครอบครัวนั้นเป็นอย่างไร

2.1 .....

2.2 .....

2.3 .....

454

ศูนย์ที่ 5

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรเฉลย

เรื่อง "อุปการคุณที่คิดเริ่มขึ้นที่บ้าน"

1. บุคคลใดมีส่วนในให้การอุปการคุณในครอบครัว
  - 1.1 พ่อแม่
  - 1.2 ปู่ย่า ตายาย
  - 1.3 พี่น้อง, ลูก, หลาน
2. การให้ความช่วยกันในครอบครัว สามารถทำได้อย่างไรบ้าง
  - 2.1 การให้คำแนะนำ
  - 2.2 การให้ทรัพย์สิน
  - 2.3 การดูแลเอาใจใส่
3. ถ้ามีการช่วยเหลือกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว จะมีผลทำให้สมาชิกในครอบครัวนั้นเป็นอย่างไร
  - 2.1 ทำให้สมาชิกในครอบครัวมีความอบอุ่นและเป็นสุข
  - 2.2 สมาชิกในครอบครัวไม่มีปัญหา
  - 2.3 ทำให้สังคมเจริญก้าวหน้า

ศูนย์ที่ 1

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

แบบฝึกปฏิบัติ

เรื่อง "บุพการี"

บุคคลลักษณะอย่างไร
ที่หายาก ?

ง่ายจัง

1.....
2.....

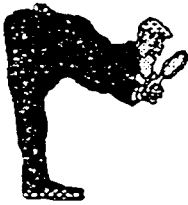
ศูนย์ที่ 1

พระพุทธศาสนา

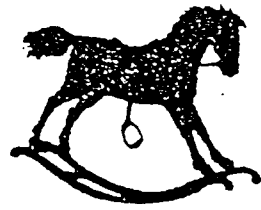
"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

แบบฝึกปฏิบัติ

เรื่อง "ความหมายของบุพการีและประเภทบุคคลผู้เป็นบุพการี"

1. ก ข ค ง จ
2. ก ข ค ง จ
3. ก ข ค ง จ
4. ก ข ค ง จ
5. ก ข ค ง จ

ศูนย์ที่ 2

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

แบบฝึกปฏิบัติ

เรื่อง "อุปการคุณของพ่อแม่และครูอาจารย์"

จากกิจกรรมศึกษาจากเพลงใครหนอ หมายถึงใคร

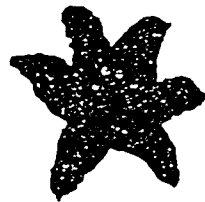
- 1. ....
- 2. ....
- 3. ....
- 4. ....
- 5. ....

ตอนที่ 1

- 1. ก ข ค ง จ
- 2. ก ข ค ง จ
- 3. ก ข ค ง จ
- 4. ก ข ค ง จ
- 5. ก ข ค ง จ

ตอนที่ 2

- ..... 1.
- ..... 2.
- ..... 3.
- ..... 4.
- ..... 5.
- ..... 6.
- ..... 7.

ศูนย์ที่ 3

พระพุทธศาสนา

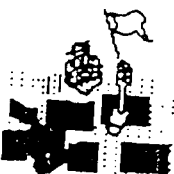
"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

แบบฝึกปฏิบัติ

เรื่อง "พระมหากษัตริย์คุณของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
และพระมหากษัตริย์คุณของพระมหากษัตริย์"

- จงทำเครื่องหมาย X และเครื่องหมาย $\checkmark$ หน้าข้อความที่กำหนดให้
- .....1. การตรัสรู้ของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นเรื่องเกี่ยวกับโลกและชีวิต
  - .....2. พระมหากษัตริย์คุณของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คือหาวิธีการช่วยให้ชาวโลกพ้นทุกข์และมีที่พึ่ง
  - .....3. พระไตรปิฎก เป็นที่รวบรวมคำสอนของทุกศาสนา
  - .....4. พุทธศาสนา ช่วยทำให้พุทธศาสนิกชน มีหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิต และเป็นบ่อเกิดวัฒนธรรมประเพณี
  - .....5. ทศพิธราชธรรม เป็นหลักธรรมที่พระมหากษัตริย์ ใช้ปกครองประเทศ
  - .....6. พระมหากษัตริย์ไทย มีตำแหน่งเป็นประมุขของชาติ
  - .....7. จุดมุ่งหมายสูงสุดในการปกครองประเทศของพระมหากษัตริย์ คือให้ประชาชนมีฐานะร่ำรวย
  - .....8. การช่วยเหลือของพระมหากษัตริย์ มุ่งเน้นที่เป็นคนไทย ที่อยู่ภายในและภายนอกประเทศ
  - .....9. การป้องกันและรักษาเอกราชของชาติ เป็นหน้าที่ของพระมหากษัตริย์ไทย ตั้งแต่สมัยโบราณ
  - .....10. ศูนย์รวมจิตใจของสังคมไทยที่ทำให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข เนื่องมาจากหลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนา และพระมหากษัตริย์ไทย

ศูนย์ที่ 4

แบบฝึกปฏิบัติ

เรื่อง "บุคคลทั่ว ๆ ไปที่มีอุปการคุณต่อผู้อื่น"

หมายเลขที่ตอบว่า "ใช่"	หมายเลขที่ตอบว่า "ไม่ใช่"

สรุปการอภิปราย.....

ให้นักเรียนทำเครื่องหมาย ✓ หน้าข้อความที่ถูก และเครื่องหมาย X หน้าข้อความที่ไม่ถูกต้อง

- ...1. การช่วยเหลือของบุคคลในสังคม ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากต้องการให้ผู้อื่นพ้นทุกข์
- ...2. การช่วยเหลือกัน เน้นที่บุคคลที่คุ้นเคยหรือรู้จักกัน
- ...3. อุปการคุณจากผู้ไม่รู้จัก ไม่มีความจำเป็นจะต้องจดจำและระลึกถึง
- ...4. การช่วยเหลือกันทำได้ตลอดเวลา ตามกำลังความสามารถของบุคคล
- ...5. ผู้ที่สละหัวใจของตนให้กับผู้อื่น เมื่อเสียชีวิตแล้ว ผู้นั้นนับได้ว่าเป็นบุพการี
- ...6. การช่วยเหลือกันในสังคม ทำให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข
- ...7. การให้คำแนะนำที่ถูกต้องดีงาม ถือได้ว่าได้ทำอุปการคุณกับผู้อื่น
- ...8. การช่วยเหลือกันที่ถูกต้อง ควรช่วยเหลือบุคคลที่เกี่ยวข้องและมีความสัมพันธ์กับเราเท่านั้น

ศูนย์ที่ 5

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

แบบฝึกปฏิบัติ

เรื่อง "อุปการคุณที่ดีเริ่มขึ้นที่บ้าน"

1. บุคคลใดมีส่วนในการให้อุปการคุณในครอบครัว

1.1 .....

1.2 .....

1.3 .....

2. การให้ความช่วยเหลือกันในครอบครัว สามารถทำได้อย่างไรบ้าง

2.1 .....

2.2 .....

2.3 .....

3. ถ้ามีการช่วยเหลือกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว จะมีผลทำให้สมาชิก

ในครอบครัวนั้นเป็นอย่างไร

2.1 .....

2.2 .....

2.3 .....

แบบทดสอบประเมินผลหลังเรียน
ชุดการสอนเรื่อง "บุพการี"

คำชี้แจง ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อละคำตอบเดียว โดยทำเครื่องหมาย X
ทับตัวอักษรข้อที่นักเรียนเลือก ลงในกระดาษคำตอบ

1. บุคคลใดตรงกับความหมายของบุพการี
  - ก. บิดามารดา
  - ข. ผู้ติดต่อธุรกิจ
  - ค. เพื่อนร่วมทาง
  - ง. ลูกจ้างในบริษัท
  - จ. ผู้ที่เคยให้ของขวัญตอบแทนเรา
2. ข้อใดถือว่าเป็นบุพการีตามความหมาย
  - ก. ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว
  - ข. ชุมชนที่เราอยู่อาศัย
  - ค. ครูอาจารย์ที่ให้ความรู้
  - ง. โรงเรียนที่เราศึกษาเล่าเรียน
  - จ. แม่ที่ให้กำเนิดน้ำในการดำเนินชีวิต
3. เราควรปฏิบัติต่อบุพการีอย่างไร
  - ก. นุชาด้วยกาย วาจา ใจ
  - ข. ไม่ลบหลู่ และเลี้ยงดูตอบแทน
  - ค. ปฏิบัติตนให้ดีงามและสม่ำเสมอ
  - ง. ป่าเพี้ยตนให้เหมาะสมกับหน้าที่อย่างสม่ำเสมอ
  - จ. ถูกทุกข้อ
4. ข้อใดจัดเป็นบุคคลหายาก
  - ก. ปู่ย่า
  - ข. ผู้มีขันติ โสรัจจะ
  - ค. เพื่อนคู่คิด มิตรคู่ใจ
  - ง. บุพการี ผู้มีความกตัญญูกตเวที
  - จ. พระผู้ทรงศีล ศาสนิกชนผู้ปฏิบัติธรรม
5. ข้อใดถือเป็นประโยชน์ที่เกิดจากการปฏิบัติที่เหมาะสมกับบุพการี
  - ก. มีโชคลาภ
  - ข. ทำมาค้าขึ้น
  - ค. ฐานะร่ำรวย
  - ง. คนทั่วไปยกย่อง
  - จ. สติปัญญาเฉียบแหลม
6. การปฏิบัติบูชาข้อใด เป็นการปฏิบัติบูชาที่ควรใช้กับครูอาจารย์
  - ก. ทำพิธีไหว้ครูด้วยพวงมาลัย
  - ข. ทำในสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์
  - ค. พยายามเรียนให้ได้ผลการเรียนดี
  - ง. แข่งขันชนะเลิศระหว่างโรงเรียน
  - จ. เคารพเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอน

7. พุทธศาสนากล่าวว่าทุกคนจะมีพระพรหมประจำตัวที่จะบันดาลสิ่งต่าง ๆ ให้กับเรา ซึ่งได้แก่บุคคลในข้อใด
- ปู่ ย่า
  - พ่อ แม่
  - พระพุทธเจ้า
  - ครู อาจารย์
  - ผู้บังคับบัญชา
8. ประเพณีการไหว้ครูของไทย ซึ่งจัดขึ้นเป็นประจำ ส่งเสริมให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองแก่ผู้ใด
- ลูกศิษย์
  - ครูอาจารย์
  - ผู้จัดพิธีกรรม
  - ผู้บริหารการศึกษา
  - สมาชิกในโรงเรียน
9. ข้อใดคือพระมหากษัตริย์คุณของพระมหากษัตริย์
- เป็นผู้ก่อตั้งบ้านเมือง
  - ช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชาติ
  - เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน
  - เป็นตัวอย่างในการกระทำตนเป็นคนดี
  - ถูกทุกข้อ
10. สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีพระมหากษัตริย์คุณในเรื่องใด
- มีความบริสุทธิ์ใจกับคนทุกคน
  - มีพระกรุณาแผยแพร่หลักธรรมแก่คนทุกคน
  - ทรงเผยแผ่พรให้ความรู้ในความจริงที่ค้นพบ
  - เป็นผู้มีสติปัญญาศึกษาหลักธรรม และรู้แจ้งด้วยพระองค์เอง
  - ถูกทุกข้อ

เฉลยแบบทดสอบประเมินผลก่อนเรียน
ชุดการสอนเรื่อง "บุพการี"

1. ก	6. ง
2. ค	7. ข
3. ง	8. จ
4. จ	9. ง
5. ง	10. ง

เฉลยแบบทดสอบประเมินผลหลังเรียน
ชุดการสอนเรื่อง "บุพการี"

1. ก	6. จ
2. ค	7. ข
3. จ	8. ก
4. ง	9. จ
5. ง	10. จ

ชุดการสอนที่ 3
เรื่อง "กัตัญญกตเวทী"
ประกอบด้วย

1. คู่มือครู 1 เล่ม
2. ซองสำหรับสื่อการสอน
3. แบบทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน
4. แบบฝึกปฏิบัติ

แผนการสอน

วิชา ส 019 พระพุทธศาสนา
หน่วยที่ 5 เรื่อง กตัญญูกตเวทิตะ
หัวเรื่อง

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
2 คาบ

1. ความหมายของความกตัญญูกตเวทิตะ
2. สิ่งที่ต้องระวังในการกตัญญูกตเวทิตะ
3. ประโยชน์ที่เกิดจากการกตัญญูกตเวทิตะและโทษที่เกิดจากการอกตัญญู
4. การแสดงความกตัญญูกตเวทิตะ

(สำรอง) 5. บุคคลที่ประสบความสำเร็จเนื่องจากมีความกตัญญูกตเวทิตะ

มโนคติ

1. กตัญญูกตเวทิตะเป็นหลักปฏิบัติที่ดีของชาวพุทธเพื่อให้คนในสังคมรู้ถึงบุญคุณและพยายามตอบแทนบุญคุณต่อบุคคลและสิ่งต่าง ๆ ที่มีต่อตนเอง
2. สิ่งที่ต้องระวังในการกตัญญูกตเวทิตะมี 4 ประการ ได้แก่ บุคคล สัตว์ สิ่งของ และสิ่งที่ธรรมชาติสร้างขึ้นรอบตัวเรา
3. ผู้มีความกตัญญูกตเวทิตะได้รับประโยชน์ ทำให้จิตใจผ่องใส ก่อให้เกิดคุณธรรมด้านอื่นตามมา เป็นที่พึ่งของตนเอง เป็นแบบอย่างที่ดีกับคนรุ่นหลัง และทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข
4. โทษจากการอกตัญญูทำให้ผู้ปฏิบัติมีจิตใจไม่ผ่องใส บุคคลที่เกี่ยวข้องไม่นิยมยกย่องและช่วยเหลือ เป็นแบบอย่างที่ไม่ถูกต้องกับคนรุ่นหลัง ทำให้สังคมไม่สงบสุข
5. การแสดงความกตัญญูกตเวทิตะ แสดงออกได้โดยการกระทำ การพูด และการระลึกถึงด้านจิตใจ ควรปฏิบัติให้ถูกต้องเหมาะสมกับประเภทบุคคลและสิ่งต่าง ๆ
6. ผู้มีความกตัญญูกตเวทิตะต่อบุคคลและสังคมที่เกี่ยวข้อง จะได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประสบความสำเร็จในอาชีพ หน้าที่การงาน และการดำเนินชีวิตทั่ว ๆ ไป

วัตถุประสงค์

1. หลังจากนักเรียนศึกษาและทำกิจกรรม เรื่อง "ความหมายของกตัญญูคนเวที" แล้วนักเรียนสามารถอธิบายความหมายของความกตัญญูคนเวที และยกตัวอย่างประกอบได้ถูกต้อง
2. เมื่อนักเรียนศึกษาบัตรเนื้อหา เรื่อง "สิ่งที่ควรแก่การกตัญญูคนเวที" และทำกิจกรรม แล้วนักเรียนสามารถอธิบายถึงสิ่งที่ควรกตัญญูคนเวทีได้ 3 ข้อ
3. นักเรียนสามารถอธิบายประโยชน์ที่เกิดจากการกตัญญูคนเวที และโทษที่เกิดจากการอกตัญญูได้อย่างน้อย 3 ข้อ หลังจากศึกษาเนื้อหาจากบัตรเนื้อหา และทำกิจกรรม เรื่อง "ประโยชน์ที่เกิดจากการกตัญญูคนเวที และโทษที่เกิดจากการอกตัญญู"
4. เมื่อนักเรียนศึกษาเนื้อหาประกอบภาพชุดการแสดงความกตัญญูคนเวที และเล่นเกม การแสดงความกตัญญูคนเวที นักเรียนสามารถเลือกวิธีการแสดงความกตัญญูคนเวที ได้เหมาะสม 5 วิธี
5. หลังจากนักเรียนอ่านบทความ ประวัติบุคคลผู้มีความกตัญญูคนเวที ที่ประสบความสำเร็จ และเล่นเกมเกี่ยวกับการกตัญญูคนเวทีแล้ว นักเรียนสามารถยกตัวอย่างผู้มีความกตัญญูคนเวทีในสังคมได้อย่างน้อย 3 ท่าน

เนื้อหา	กิจกรรมการเรียน	สื่อการสอน	ประเมินผล
	ท่าแบบประเมินผลก่อนเรียน ก. นำเข้าสู่บทเรียน 1. นักเรียนฟังเพลงเกี่ยวกับความกตัญญูคุณเวทิต แล้วครูนำเข้าสู่บทเรียน	แบบประเมินผลก่อนเรียน 10ข้อ 1. เทปเพลง "คำน้ำนม"	ก. ประเมินผลก่อนเรียน 1. ประเมินผลจากคะแนนแบบประเมินผลก่อนเรียน 1. สังเกตจากความสนใจของนักเรียน
1. ความหมายของความกตัญญูคุณเวทิต	ข. ขั้นประกอบกิจกรรม 1. อ่านบัตรคำสั่ง และปฏิบัติตามคำสั่ง 2. อภิปรายจากภาพห่อของขวัญที่กำหนดให้ว่านักเรียนจะให้ใคร และมีเหตุผลอย่างไร 3. สรุปเหตุผลลงในแบบฝึกปฏิบัติอย่างถูกต้อง 4. อ่านบัตรเนื้อหาเรื่อง "ความหมายของความกตัญญูคุณเวทิต" 5. อ่านคำถามและตอบคำถามลงในแบบฝึกปฏิบัติ 6. ตรวจสอบคำตอบจากบัตรเฉลย	1. บัตรคำสั่ง (10 แผ่น) 2. บัตรกิจกรรม (2 แผ่น) 3. ภาพห่อของขวัญ (1 ภาพ) 4. บัตรเนื้อหา (10 แผ่น) 5. บัตรคำถาม (10 แผ่น) 6. บัตรเฉลย (2 แผ่น)	ข. ขั้นประเมินผล 1. นักเรียนอธิบายความหมายของความกตัญญูคุณเวทิต และยกตัวอย่างประกอบได้
2. สิ่งที่ต้องแก้การกตัญญูคุณเวทิต	1. อ่านบัตรคำสั่งและปฏิบัติตามคำสั่ง 2. อ่านบัตรเนื้อหาเรื่อง "สิ่งที่ควรแก้การกตัญญูคุณเวทิต" 3. ฟังเทป เรื่อง "วีรกรรมที่ไม่อาจลืมเลือน" ของท. เลียงพิบูลย์	1. บัตรคำถามคำสั่ง (10 แผ่น) 2. บัตรเนื้อหา (10 แผ่น) 3. บัตรกิจกรรม (2 แผ่น)	2. นักเรียนอธิบายถึงสิ่งที่ควรกตัญญูคุณเวทิต ได้ 3 ข้อ

เนื้อหา	กิจกรรมการเรียน	สื่อการสอน	ประเมินผล
	4.อภิปรายจากเรื่องที่ฟัง 5.ตอบคำถามจากบัตรคำถาม ลงในแบบฝึกปฏิบัติ 6.ตรวจคำตอบจากบัตรเฉลย	4.แถบบันทึกเสียง 1 ม้วน 5.บัตรคำถาม (10 แผ่น) 6.บัตรเฉลย (2 แผ่น)	
3. ประโยชน์ ที่เกิดจาก การกตัญญู- และโทษที่ เกิดจากการ อกตัญญู	1.อ่านบัตรคำสั่งและปฏิบัติ ตามคำสั่ง 2.อภิปรายจากเรื่อง "ต้นไม้ พุดได้" ถึงบุญคุณของป่าไม้ ลงในแบบฝึกปฏิบัติ 3.อ่านบัตรเนื้อหา เรื่อง "ประโยชน์จากการกตัญญู- กตเวทีและโทษที่เกิดจาก การอกตัญญู" ประกอบเรื่อง วัลลียอคคกตัญญู 4.ตอบคำถามจากบัตรคำถาม ลงในแบบฝึกปฏิบัติ 5.ตรวจคำตอบจากบัตรเฉลย	1.บัตรคำสั่ง (10 แผ่น) 2.บัตรกิจกรรม(2 แผ่น) ภาพประกอบเรื่องต้นไม้ พุดได้ 1 เล่ม 3.บัตรเนื้อหา(10แผ่น) 4.เรื่องประกอบภาพ "วัลลียอคคกตัญญู" (1 เล่ม) 5.บัตรคำถาม (10 แผ่น) 6.บัตรเฉลย (2 แผ่น)	3.นักเรียนอธิบาย ประโยชน์ที่เกิดจาก การกตัญญูกตเวที และโทษที่เกิดจาก การอกตัญญู อย่างน้อย 3 ข้อ
4.การแสดงความ กตัญญู- กตเวที	1.อ่านบัตรคำสั่ง และปฏิบัติ คำสั่ง 2.อ่านบัตรเนื้อหาประกอบภาพ ชุดการแสดงความกตัญญูกตเวที คือนุคคลและสิ่งต่าง ๆ 3.เล่นเกม" พัฒนาความ กตัญญูกตเวที " 4.ตอบคำถามจากบัตรคำถาม ลงในแบบฝึกปฏิบัติ 5.ตรวจคำตอบจากบัตรเฉลย	1.บัตรคำสั่ง(10 แผ่น) 2.บัตรเนื้อหา(10แผ่น) 3.บัตรกิจกรรม(2 แผ่น) เกมการแสดงความ กตัญญูกตเวที 1 ชุด 4.ภาพชุดการแสดง ความกตัญญูกตเวที (1 เล่ม) 5.บัตรคำถาม(10แผ่น) 6.บัตรเฉลย(2 แผ่น)	4.นักเรียนเลือกวิธี การแสดงความ กตเวที ได้อย่าง เหมาะสม 5 วิธี

เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้	สื่อการสอน	ประเมินผล
5.บุคคลที่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากมีความกตัญญู-กตเวที (ศูนย์สำรวจ)	1.อ่านบัตรคำสั่ง และปฏิบัติ ตามคำสั่ง 2.อ่านบทความ การมี ความกตัญญูกตเวทีของ บุคคลผู้ประสบความสำเร็จในชีวิต 3.เล่นเกมปริศนาอักษรไขว้ 4.ตอบคำถามจากบัตรคำถาม ลงในแบบฝึกปฏิบัติ 5.ตรวจคำตอบจากบัตรเฉลย	1.บัตรคำสั่ง (10 แผ่น) 2.บทความประวัติของ บุคคล - พระสารีบุตร - อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ - วิมล อ่องอัมพร 3.เกมปริศนาอักษรไขว้ 4.บัตรคำถาม (10 แผ่น) 5.บัตรเฉลย (2 แผ่น)	5.นักเรียนสามารถ ยกตัวอย่างผู้มี ความกตัญญูกตเวที ในสังคมได้ อย่างน้อย 3 ท่าน
	ค. <u>ขั้นสรุปบทเรียน</u> ซักถามนักเรียนเกี่ยวกับสาระ- สำคัญของความกตัญญูกตเวที ทำแบบประเมินผลหลังเรียน	แบบประเมินผลหลังเรียน จำนวน 10 ข้อ	ค. <u>ประเมินผลหลังเรียน</u> 1.ประเมินผลจาก คะแนนแบบประเมินผล หลังเรียน

แบบทดสอบประเมินผลก่อนเรียน
ชุดการสอนเรื่อง "กตัญญูทศเวที"

คำชี้แจง ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อละคำตอบเดียว โดยทำเครื่องหมาย X
ทับตัวอักษรข้อที่นักเรียนเลือก ลงในกระดาษคำตอบ

1. ข้อใดคือการแสดงออกถึงความกตเวที
  - ก. อิศระจำได้ว่าสุชาติเคยให้ตนยืมเงิน
  - ข. วิษานคิดว่าจะให้ของขวัญวันเกิดแก่ วันชัย
  - ค. อนันต์นึกถึงบุญคุณของคนขับรถที่พาตน ไปส่งบ้าน
  - ง. จักรกฤษณ์รู้ว่าสันติสุขเคยช่วยเหลือตน หลายอย่าง
  - จ. วิยะดาช่วยแม่ทำงานบ้าน และหารายได้จุนเจือครอบครัวด้วยนึกถึงบุญคุณที่แม่เลี้ยงดู
2. ข้อใดถือว่าเป็นกตเวที
  - ก. งดอบายมุข
  - ข. รักและเทิดทูนแม่
  - ค. ทำตัวสุภาพเรียบร้อย
  - ง. ตอบแทนเมื่อมีโอกาส
  - จ. ประพฤติปฏิบัติในทางที่ดีที่ชอบ
3. ความกตัญญูทศเวที ควรปฏิบัติกับข้อใด เป็นข้อแรก
  - ก. สัตว์
  - ข. บุพการี
  - ค. สถานศึกษา
  - ง. สภาพแวดล้อม
  - จ. สิ่งของเครื่องใช้
4. ผู้ที่มีความกตัญญูทศเวที จะเกิดประโยชน์ ในข้อใด
  - ก. จะเป็นผู้ร่ำรวยในอนาคต
  - ข. เป็นผู้มีสติสัมปชัญญะมั่นคง
  - ค. ได้รับการชมเชยและยกย่อง
  - ง. ทำให้มีสติปัญญาดี เรียนเก่ง
  - จ. ทำให้ผู้ปฏิบัติและบุคคลที่เกี่ยวข้อง มีความสุข
5. ความกตัญญูทศเวทีช่วยให้ผู้ปฏิบัติ ประสบความสำเร็จเนื่องจากอะไร
  - ก. มีความอดทนสูง
  - ข. มีสติปัญญาฉลาด
  - ค. มีบุคลิกภาพดีงาม
  - ง. ได้รับมรดกจำนวนมาก
  - จ. ได้รับการช่วยเหลือและร่วมมือจากบุคคลทั่วไป
6. ความกตัญญูทศเวที เมื่อคนในสังคมนำมาปฏิบัติต่อกัน ผู้ใดจะได้รับผลประโยชน์มากที่สุด
  - ก. สภาพสิ่งแวดล้อมที่มีผู้กตัญญูทศเวที
  - ข. พ่อแม่พี่น้องผู้มีความกตัญญูทศเวที
  - ค. ผู้ปฏิบัติตนด้วยความกตัญญูทศเวที
  - ง. ผู้ได้รับการปฏิบัติด้วยความกตัญญูทศเวที
  - จ. สังคมที่มีคนอยู่กันอย่างมีความกตัญญูทศเวที

7. ข้อใดคือโทษจากการเป็นผู้มีความออกฉันทัญญ
- ก. สังคมที่อยู่อาศัยสงบสุข
  - ข. สภาพแวดล้อมเสียหาย
  - ค. ผู้ปฏิบัติได้รับความสบายใจ
  - ง. บุคคลที่เกี่ยวข้องมีความสุข
  - จ. ผู้ปฏิบัติได้รับการยกย่องจากคนในสังคม
8. การแสดงความกตัญญูกตเวทีที่จะเป็นการแสดงออกในข้อใด
- ก. คนกับสัตว์
  - ข. ผู้รับกับผู้ให้
  - ค. ลูกกับพ่อแม่
  - ง. ลูกศิษย์กับครู
  - จ. ผู้น้อยกับผู้ใหญ่
9. ปัญหาเรื่องผู้สูงอายุไม่มีผู้ดูแลและถูกทอดทิ้งจากบุตรหลาน มีเป็นจำนวนมากในทุกภาคของประเทศ มีสาเหตุมาจากข้อใด
- ก. สภาพสังคมเปลี่ยนแปลงแบบตะวันตกมากขึ้น
  - ข. เพื่อให้ผู้สูงอายุมีเวลาพบปะกับคนวัยเดียวกัน
  - ค. เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับประชาชนผู้สูงอายุ
  - ง. คนในสังคมขาดคุณธรรมที่เรียกว่าความกตัญญูกตเวที
  - จ. สภาพเศรษฐกิจและสังคมทำให้ไม่มีเวลาดูแลบิดามารดา
10. "กินบนเรือน ขี้รดบนหลังคา" เป็นคำพังเพยที่ใช้เปรียบเทียบกับบุคคลที่ขาดคุณธรรมข้อใด
- ก. อธิธบาทสี่
  - ข. สังคหวัตถุสี่
  - ค. กตัญญูกตเวที
  - ง. สติสัมปชัญญะ
  - จ. ขันติ ไสร้จจะ

511

ศูนย์ที่ 1

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรคำสั่ง

เรื่อง "ความหมายของความกตัญญูคุณเวทีย"

โปรดอ่านบัตรคำสั่งแผ่นนี้แล้วปฏิบัติตามลำดับขั้นดังต่อไปนี้ด้วยความตั้งใจ

1. อ่านบัตรกิจกรรม หมายเลข 512 และอภิปรายจากภาพและสถานการณ์ที่กำหนดให้
2. หลังจากการอภิปราย ให้นักเรียนสรุปลงแบบฝึกปฏิบัติ
3. อ่านบัตรเนื้อหา หมายเลข 513 เรื่อง "ความหมายของความกตัญญูคุณเวทีย"
4. ตอบคำถามจากบัตรคำถาม หมายเลข 514 ลงในแบบฝึกปฏิบัติ
5. ตรวจสอบคำตอบจากบัตรเฉลย หมายเลข 515
6. เมื่อเสร็จแล้วเก็บของเข้าที่ให้เรียบร้อย ไม่ถืออะไรติดมือไป ยกเว้นกระดาษคำตอบหรือแบบฝึกปฏิบัติ

512

ศูนย์ที่ 1

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตร์กิจกรรม

เรื่อง "ความหมายของความกตัญญูกตเวที"

โปรดทำกิจกรรมตามลำดับขั้นต่อไปนี้

1. คุณภาพของขวัญที่กำหนดให้ โดยกำหนดสถานการณ์ว่าเป็นของขวัญชิ้นเดียวที่นักเรียนมี
2. นักเรียนร่วมอภิปรายกับเพื่อนว่านักเรียนจะส่งของขวัญนี้ให้ใคร และมีเหตุผลอย่างไรในการให้
3. ให้นักเรียนสรุปเหตุผลของทุกคนในการให้ของขวัญลงในแบบฝึกปฏิบัติ

ศูนย์ที่ 1

พระพุทธศาสนา
"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรกิจกรรม
เรื่อง "ความหมายของความกตัญญูกตเวทิต"

ของบัวัญขึ้นเดี่ยวที่คุณมี

513

ศูนย์ที่ 1

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรเนื้อหา

เรื่อง "ความหมายของความกตัญญูกตเวที"

การอยู่ร่วมกันของคนและสิ่งต่าง ๆ ในโลกอย่างราบรื่นและสงบสุขนั้น เนื่องมาจากการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ระหว่างผู้ให้และผู้รับ โดยจะเกิดความสัมพันธ์ และความรู้สึกอันดีงามให้เกิดขึ้น โดยผู้ให้มีความยินดีและสุขใจที่จะให้ และผู้รับซาบซึ้งในสิ่งที่ได้รับ แล้วพยายามตอบแทนสิ่งที่ดีกลับไปยังผู้ให้ ความรู้สึกและความสัมพันธ์ที่ผู้ให้ที่มีต่อผู้รับคือ หลักปฏิบัติที่สั่งสอนกันในพุทธศาสนา ที่เรียกว่า ความกตัญญูกตเวที นั่นเอง

ความกตัญญู หมายถึง ความรู้สึกในบุญคุณของบุคคลและสิ่งต่าง ๆ ที่ได้กระทำต่อเรา ซึ่งเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นในจิตใจ ที่ซาบซึ้งในประโยชน์และคุณค่า ที่บุคคลและสิ่งต่าง ๆ ได้ให้และกระทำ ก่อให้เกิดประโยชน์สุขกับตนเอง และเกี่ยวพันในการดำเนินชีวิต ร่วมกันด้วยความสงบสุข

การกตเวที หมายถึง การพยายามตอบแทนบุญคุณของบุคคลอื่นและสิ่งต่าง ๆ ที่มีต่อตนเอง ซึ่งเป็นการปฏิบัติที่ต่อเนื่องจากความกตัญญูต่อบุคคล และสิ่งต่าง ๆ ที่มีต่อตัวเรา ในรูปของการกระทำด้านกาย วาจา ใจ ที่ผู้ที่มีบุญคุณต่อเราสามารถได้รับและรู้ได้ เช่น การรู้ถึงบุญคุณของพ่อแม่ที่หาเงินให้เราใช้จ่ายในการศึกษาเล่าเรียน เราแสดงกตเวที ด้วยการบ่ระหัดและตั้งใจศึกษาเล่าเรียน หรือรู้ถึงบุญคุณของเพื่อนที่พยายามตอบแทน ด้วยการมีน้ำใจ และช่วยเหลือเพื่อนเมื่อเขามีปัญหา เป็นต้น

กตัญญูกตเวทีเป็นหลักปฏิบัติที่ดีของชาวพุทธ เพื่อให้คนในสังคมรู้ถึงบุญคุณ และ พยายามตอบแทนบุญคุณต่อบุคคลและสิ่งต่าง ๆ ที่มีต่อตนเอง

514
 ศูนย์ที่ 1

พระพุทธศาสนา
 "หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรคำถาม
 เรื่อง "ความหมายของความกตัญญูกตเวที"

จงนำข้อความต่อไปนี้เติมในช่องว่างให้สัมพันธ์กับความหมายของความกตัญญูกตเวที และพฤติกรรมที่แสดงถึงความกตัญญู และพฤติกรรมที่แสดงการกตเวที

สักวันคงมีโอกาสดอแทนบุญคุณเพื่อน การดอแทนบุญคุณผู้มีพระคุณให้ปรากฏ เขาใจดีมากที่ช่วยถือของให้ ปรีชาสวคมนต์อุทิศส่วนกุศลให้แม่ทุกคืน	คุณป้าเลี้ยงดูผมตั้งแต่เล็ก การรู้บุญคุณผู้มีพระคุณ วัลลภกลับจากโรงเรียนมาดูแลแม่ทุกวัน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้างอนุสาวรีย์ให้กับสุนัขนายพล
--	---

ความหมายของความกตัญญู	ความหมายของการกตเวที
.....	.....
พฤติกรรมที่แสดงถึงความกตัญญู	พฤติกรรมที่แสดงถึงความกตเวที
.....	.....
.....	.....
.....	.....

515

ศูนย์ที่ 1

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรเฉลย

เรื่อง "ความหมายของความกตัญญูกตเวที"

ความหมายของความกตัญญู	ความหมายของการกตเวที
การรู้บุญคุณผู้มีพระคุณ	การตอบแทนบุญคุณผู้มีพระคุณให้ปรากฏ
พฤติกรรมที่แสดงถึงความกตัญญู	พฤติกรรมที่แสดงถึงการกตเวที
สักวันคงมีโอกาสดอแทนบุญคุณเพื่อน คุณป้าเลี้ยงดูผมมาตั้งแต่เล็ก เขาใจดีมากที่ช่วยถือของให้	วัลลภกลับจากโรงเรียนมาดูแลอาการแม่ ปรีชาสวดมนต์อุทิศส่วนกุศลให้แม่ทุกคืน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้างอนุสาวรีย์ให้กับสุนัขชื่อย่าเหล

521

ศูนย์ที่ 2

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพระพุทธศาสนา"

บัตรคำสั่ง

เรื่อง "สิ่งที่ควรแก่การกตัญญูกตเวทิต"

โปรดอ่านบัตรคำสั่งต่อไปนี้ แล้วปฏิบัติตามลำดับขั้น ด้วยความตั้งใจ

1. อ่านบัตรเนื้อหา หมายเลข 522 เรื่อง "สิ่งที่ควรแก่การกตัญญูกตเวทิต"
2. อ่านบัตรกิจกรรม หมายเลข 523 หลังจากนั้น ฟังเทปเรื่อง "วีรกรรมที่ไม่อาจลืมเลือน" ของ ท.เลียงพิบูลย์ แล้วอภิปรายว่าเกี่ยวข้องกับความกตัญญูกตเวทิตอย่างไร
3. อ่านบัตรคำถาม หมายเลข 524 และตอบคำถามลงแบบฝึกปฏิบัติ
4. ตรวจสอบคำตอบ จากบัตรเฉลย หมายเลข 525
5. เมื่อเสร็จแล้วเก็บของเข้าที่ให้เรียบร้อย ไม่ถืออะไรติดมือไป ยกเว้นกระดาษคำตอบ หรือแบบฝึกปฏิบัติ

522

ศูนย์ที่ 2

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรเนื้อหา

เรื่อง "สิ่งที่ควรแก่การกตัญญูคตเวที"

ทุกคนในโลกล้วนได้รับความช่วยเหลือเกื้อกูลจากบุคคล และสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเรา มีผลทำให้เราดำรงชีวิตอยู่ได้ และได้รับความสะดวกสบายตลอดมา ฉะนั้นจึงเป็นการสมควรที่ผู้ได้รับการช่วยเหลือเกื้อกูล ควรจะสำนึกและแสดงความกตัญญูคตเวที ต่อสิ่งที่มีบุญคุณ

สิ่งที่ควรกตัญญูคตเวที

สิ่งที่ควรกตัญญูคตเวทีที่สามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเภท

1. กตัญญูต่อบุคคล ใครก็ตามที่มีบุญคุณต่อเรา ไม่ว่าจะมากหรือน้อยเพียงใด จะต้องกตัญญูรู้คุณท่านด้วยความซาบซึ้ง พยายามหาโอกาสตอบแทนบุญคุณท่านให้ได้ โดยเฉพาะพ่อแม่ ครูอาจารย์ พระมหากษัตริย์ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และบุคคลอื่น ๆ ที่ได้ช่วยเหลือเกื้อกูลทั้งทางตรงและทางอ้อม

2. กตัญญูต่อสัตว์ ได้แก่สัตว์ที่มีบุญคุณต่อเรา เช่น สุนัข ช้าง ม้า วัว ควาย ที่ใช้แรงงาน ต้องใช้ด้วยความกรุณาปราณี ไม่เบียดเบียนจนเกินไป และเลี้ยงดูให้อาหารไม่ให้อดอยาก และให้การพักผ่อนอย่างเพียงพอ

3. กตัญญูต่อสิ่งของ สิ่งของโลกก็ตามที่มีบุญคุณต่อเรา เช่น หนังสือ เสื้อผ้า สถานศึกษา วัสดุอุปกรณ์เครื่องใช้ในการศึกษา หรือด้านอาชีพ ที่จะต้องดูแล ให้การบำรุงรักษา เพื่อก่อประโยชน์ต่อตนเองต่อไป

4. กตัญญูต่อสิ่งที่ธรรมชาติสร้างขึ้นรอบตัวเรา เช่น แม่น้ำ ภูเขา ดิน น้ำ ดอกป่าไม้ แร่ธาตุ เป็นต้น สิ่งที่ธรรมชาติสร้างขึ้นมีความสัมพันธ์ และเป็นพื้นฐานให้เราใช้ในการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างสงบสุข ซึ่งจำเป็นที่เราควรจะใช้อย่างประหยัด อนุรักษ์ และทะนุบำรุงให้คงสภาพเดิม เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวเรา และสังคมตลอดไป

สิ่งที่ควรกตัญญูคตเวทีมี 4 ประการ ได้แก่ บุคคล สัตว์ สิ่งของ และสิ่งที่ธรรมชาติสร้างขึ้นรอบตัวเรา

523

ศูนย์ที่ 2

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรกิจกรรม

เรื่อง "สิ่งที่ควรแก้การกตัญญูกตเวที"

ไปรคทำกิจกรรมตามลำดับขั้นต่อไปนี้

1. ฟังเทปวิทยุ เรื่องวีรกรรมที่ไม่อาจลืมเลือน ของ ท. เลียงพิบูลย์
2. อภิปรายว่าเกี่ยวข้องกับความกตัญญูกตเวทีอย่างไร

524

ศูนย์ที่ 2

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรคำถาม

เรื่อง "สิ่งที่ควรแก่การกตัญญูกตเวที"

จงทำเครื่องหมาย X ทับตัวอักษรที่ถูกที่สุดในแบบฝึกปฏิบัติ

1. บุคคลใดที่เราควรรหาโอกาสแสดงความกตัญญูกตเวทีเป็นอันดับแรก ก. พ่อ, แม่ ข. ปู่, ย่า ค. ตา, ยาย ง. พระพุทธเจ้า จ. ครูอาจารย์	3. สิ่งที่คุณเราควรแสดงความกตัญญูกตเวทีคือข้อใด ก. พ่อ, แม่ ข. สัตว์เลี้ยง ใช้งาน ค. นักวิทยาศาสตร์ ง. ป่าไม้ จ. ถูกทุกข้อ
2. ข้อใดจัดว่าเป็นผู้มีความตระหนักในความกตัญญูกตเวทีมากที่สุด ก. สมนึกรู้ถึงบุญคุณของพ่อแม่ที่เลี้ยงดูมา ข. สมใจระลึกถึงบุญคุณของพระมหากษัตริย์ ค. สมชายนึกถึงเพื่อนที่พามาส่งบ้านตอนค่ำ ง. สมศรีซาบซึ่งบุญคุณของสุนัขที่ช่วยเห่าบอกก่อนขโมยจะเข้าบ้าน จ. สมพระระลึกถึงพระมหากษัตริย์คุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	4. ลักษณะใดที่แสดงถึงการแสดงความกตัญญูต่อสภาพแวดล้อม ก. ใช้อุปโภคบริโภคตามปกติ ข. ดูแลรักษาและให้สิ่งทดแทน ค. นำมาใช้อำนวยความสะดวกแก่นุญษ์ ง. ตัดไม้ทำลายป่า จ. ใช้สิ่งแวดล้อมให้เกิดประโยชน์มากที่สุด
5. บุคคลใดจัดว่ามีความกตัญญูต่อสิ่งของ ก. แดงไหว้พระทุกคืน ข. คำบริจาครีจองคอมพิวเตอร์ให้แก่โรงเรียนที่เรียนจบมา ค. คริม ร่วมโครงการปลูกป่าเพื่อในหลวง ง. ควง ไม่เขียนตี้วทที่ให้นมทุกวัน จ. คอน เลี้ยงดูพ่อแม่ยามแก่เฒ่า	

525

ศูนย์ที่ 2

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรเฉลย

เรื่อง "สิ่งที่ควรแก่การกตัญญูกตเวที"

1. ก

2. ง

3. จ

4. ข

5. ข

531

ศูนย์ที่ 3

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรคำสั่ง

เรื่อง "ประโยชน์ที่เกิดจากการกตัญญูตเวที และโทษที่เกิดจากการอกตัญญู"

โปรดอ่านบัตรคำสั่งแผ่นนี้ แล้วปฏิบัติตามลำดับขั้นด้วยความตั้งใจ

1. อ่านบัตรกิจกรรม หมายเลข 532 และอภิปรายจากภาพประกอบเรื่อง "ต้นไม้พูดได้" ถ้าเรากตัญญูตเวทีต่อป่าไม้จะเป็นอย่างไร ถ้าเราไม่กตัญญูตเวทีต่อป่าไม้จะเป็นอย่างไร
2. อ่านบัตรเนื้อหา หมายเลข 533 เรื่อง "ประโยชน์ที่เกิดจากการกตัญญูตเวที และโทษที่เกิดจากการอกตัญญู" และหนังสืออ่านประกอบเรื่อง "วัลลี ยอดกตัญญู"
3. ตอบคำถามจากบัตรคำถาม หมายเลข 534 ลงในแบบฝึกปฏิบัติ
4. ตรวจสอบคำตอบจากบัตรเฉลย หมายเลข 535
5. เมื่อเสร็จแล้วเก็บของเข้าที่ให้เรียบร้อย ไม่ถืออะไรติดมือไป ยกเว้นกระดาษคำตอบ หรือแบบฝึกปฏิบัติ

532

ศูนย์ที่ 3

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตริยกรรม

เรื่อง "ประโยชน์ที่เกิดจากการกตัญญูกตเวทิต์ และโทษที่เกิดจากการอกตัญญู"

1. รูปภาพประกอบเนื้อเรื่อง "ต้นไม้พุดได้"
2. อภิปรายจากภาพและเนื้อหาในภาพว่าการแสดงความกตัญญูกตเวทิต์ที่มีประโยชน์อย่างไร และถ้าอกตัญญูจะเกิดโทษอย่างไร
3. สรุปผลการอภิปรายลงแบบฝึกปฏิบัติ โดยเลือกคำตอบต่อไปนี้ ใส่ให้สัมพันธ์กับภาพ และข้อความ กตัญญู กตเวทิต์ กตัญญูกตเวทิต์ ประโยชน์ที่ได้รับ โทษที่ได้รับ (สามารถเลือกได้เกิน 1 คำ)

533

ศูนย์ที่ 3

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรเนื้อหา

เรื่อง "ประโยชน์ที่เกิดจากการกตัญญูทเวทิตี และโทษที่เกิดจากการอกตัญญู"

"คนดี" เป็นลักษณะของคนที่ถูกสังคมยอมรับ ชื่นชม ยกย่อง และให้โอกาส ถึงแม้คนนั้นจะปราศจากซึ่งทรัพย์สินเงินทอง และชื่อเสียงก็ตาม สิ่งหนึ่งซึ่งถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของคนดีก็คือ การเป็นคนที่มีความกตัญญูทเวทิตี ซึ่งบุคคลที่มีความกตัญญูทเวทิตี จะได้รับประโยชน์แก่ตนเอง ผู้เกี่ยวข้องและสังคมที่ตนอยู่อาศัยและในทำนองเดียวกัน การเป็นคนอกตัญญูจะนำมาซึ่งผลเสียกับตนเอง ผู้ที่ใกล้ชิด และสังคมที่อยู่อาศัยเช่นกัน

ประโยชน์ของการกตัญญูทเวทิตี

1. เชื่อว่าเป็นการปลดปล่อยหนี้เก่า กับบุคคล, สิ่งแวดล้อม และสัตว์ ได้ทำให้แก่เรา
2. เป็นการสร้างที่พึ่งแก่ตน เช่น ป้องกันการนิทาได้ และคนให้ความนิยมนยกย่อง
3. เป็นเหตุให้เกิดคุณธรรมหลายประการ เช่น หิริ โอตตปปะ ชันติ โสรัจจะ
4. ได้ชื่อว่าเป็นแบบอย่างที่ดีต่ออนุชนรุ่นหลัง
5. จิตใจผ่องใส เกิดความภาคภูมิใจในตัวเอง
6. ทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

โทษของการอกตัญญู

1. รักษาคุณค่าความดีไว้ไม่ได้
2. มีความประมาท
3. จิตใจไม่ผ่องใส
4. ไม่มีความสุข
5. ไม่เป็นที่นิยมนยกย่อง
6. ผู้อื่นไม่ยกคบหาสมาคม
7. ผู้อื่นไม่ยกช่วยเหลือ
8. ไม่มี ความเจริญก้าวหน้า
9. เป็นตัวอย่างไม่ดีต่อคนรุ่นหลัง

ผู้มีความกตัญญูตเวทีได้รับประโยชน์ ทำให้จิตใจผ่องใส ก่อให้เกิดคุณธรรม
ด้านอื่นตามมา เป็นที่พึงของตนเอง เป็นแบบอย่างที่ดีกับคนรุ่นหลัง และทำให้สังคม
อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

โทษจากการอกตัญญู ทำให้ผู้ปฏิบัติมีจิตใจไม่ผ่องใส บุคคลที่เกี่ยวข้อง
ไม่ยินยอมยกย่องและช่วยเหลือ เป็นแบบอย่างที่ไม่ถูกต้องกับคนรุ่นหลัง ทำให้สังคม
ไม่สงบสุข

534

ศูนย์ที่ 3

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรคำถาม

เรื่อง "ประโยชน์ที่เกิดจากการกตัญญูกตเวทิต์ และโทษที่เกิดจากการอกตัญญู"

จงบอกถึงประโยชน์จากการเป็นผู้มีความกตัญญูกตเวทิต์ และโทษจากการอกตัญญู

ประโยชน์จากการมีความกตัญญูกตเวทิต์	โทษเกิดจากการอกตัญญู
1.	1. ....
2.	2. ....
3.	3. ....
4.	4. ....

535

ศูนย์ที่ 3

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรเฉลย

เรื่อง "ประโยชน์ที่เกิดจากการกตัญญูกตเวที และโทษที่เกิดจากการอกตัญญู"

จากกิจกรรม

ภาพที่ 1 กตเวที

ภาพที่ 2 ประโยชน์

ภาพที่ 3 กตเวที, ประโยชน์

ภาพที่ 4 ประโยชน์

ภาพที่ 5 ประโยชน์

ภาพที่ 6 กตัญญู

ภาพที่ 7 อกตัญญู , โทษ

ภาพที่ 8 โทษ

ประโยชน์จากการมีความกตัญญูกตเวที	โทษที่เกิดจากการอกตัญญู
1. เกิดลาภผล	1. ไม่เกิดลาภผล
2. ไม่มีเวรไม่มีภัย	2. ไม่เจริญก้าวหน้า
3. เกิดขันติ	3. คนไม่ยอมช่วยเหลือ
4. สังคมอยู่ร่วมกันสงบสุข	4. รักษาคุณความดีไม่ได้
5. คนให้คำนิยามยกย่อง	5. ไม่เป็นที่นิยมนยกย่อง

541

ศูนย์ที่ 4

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรคำสั่ง

เรื่อง "การแสดงความกตัญญูทเวที"

ให้นักเรียนอ่านบัตรคำสั่งแผ่นนี้ แล้วปฏิบัติตามลำดับขั้นต่อไปนี้ ด้วยความตั้งใจ

1. อ่านบัตรเนื้อหา หมายเลข 542 เรื่อง "การแสดงความกตัญญูทเวที" ประกอบภาพ
ชุดการแสดงความกตัญญูต่อบุคคลและสิ่งต่าง ๆ
2. อ่านบัตรกิจกรรม หมายเลข 543 แบ่งนักเรียนเป็น 2 กลุ่ม เล่นเกมพัฒนาการแสดงความ
ความกตัญญูทเวที
3. ตอบคำถามจากบัตรคำถาม หมายเลข 544 ลงในแบบฝึกปฏิบัติ
4. ตรวจสอบคำตอบจากบัตรเฉลย หมายเลข 545
5. เมื่อเสร็จแล้วเก็บของเข้าที่ให้เรียบร้อย ไม่ถืออะไรติดมือไป ยกเว้นกระดาษคำตอบ
หรือแบบฝึกปฏิบัติ

542

ศูนย์ที่ 4

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรเนื้อหา

เรื่อง "การแสดงความกตัญญูคุณทวดเวที"

การแสดงความกตัญญูคุณทวดเวทีต่อบุคคลและสิ่งต่าง ๆ ที่มีบุญคุณกับเรานั้น เราสามารถปฏิบัติตามโอกาส บุคคล และสิ่งที่เราจะปฏิบัติด้วย ตามสภาพความพร้อมและความเหมาะสม ซึ่งบางคนปฏิบัติได้เพียงการกตัญญูที่อยู่ในใจเท่านั้น แต่บางคนพยายามที่จะแสดงออกถึงกตเวที ที่สามารถจะแสดงออกด้วยการกระทำด้านกาย วาจา และใจ

การแสดงความกตัญญูคุณทวดเวทีต่อบุคคลและสิ่งต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับคนเรานั้น สามารถปฏิบัติได้ดังนี้

พ่อแม่

1. ท่านเลี้ยงมาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ ให้ทรัพย์สิน สิ่งของ และเอาใจใส่ทั้งด้านสภาพร่างกายและจิตใจ
2. ช่วยทำกิจของท่านตามความต้องการ
3. ประพฤติตนเป็นคนสมควรรับทรัพย์มรดกของท่าน คือประพฤตินเป็นคนดี
4. ทำบุญอุทิศให้ท่านเมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว เป็นการแสดงถึงน้ำใจที่มีต่อบิดามารดา ซึ่งสามารถกระทำได้ขณะเมื่อท่านยังอยู่ และล่วงลับไปแล้ว โดยการแสดงออกทางด้านร่างกาย และจิตใจ

ครูอาจารย์

1. ให้การยกย่องนับถือด้านกิริยาวาจา
2. ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนไม่เกียจคร้าน
3. ประพฤติตัวตามคำแนะนำอบรมสั่งสอน
4. มีน้ำใจ ให้การช่วยเหลือ และวัตถุสิ่งของตามควร

ญาติมิตร

1. เผื่อแผ่แบ่งปันในเรื่องสิ่งของ หรือทรัพย์สิน
2. พุดจามีน้ำใจ ให้คำแนะนำ
3. ร่วมทุกข์ร่วมสุขด้วยการให้ความช่วยเหลือ
4. ซื่อสัตย์จริงใจต่อกัน

พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

1. การพูด การกระทำ และการคิด เกี่ยวข้องกับพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ด้วยจิตใจที่ศรัทธา
2. การอุปถัมภ์ด้วยปัจจัยตามกำลังศรัทธา
3. การปฏิบัติตนตามหลักของพุทธศาสนา

พระมหากษัตริย์

ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีของชาติ เช่น การดูแลรักษาสาธารณสมบัติ ให้การช่วยเหลือ ปฏิบัติตนตามกฎหมายบ้านเมือง เติบโตปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ ไม่คิดทรยศต่อชาติบ้านเมือง ปฏิบัติตามพระบรมราโชวาท

สัตว์

- ให้อาหาร และให้เวลาพักผ่อน
- ดูแลรักษายามเจ็บป่วย

สิ่งของ

- ดูแลรักษาให้อยู่ในสภาพดีพร้อมใช้เสมอ
- ทะนุบำรุงซ่อมแซมรักษาให้คงสภาพ

สิ่งที่ธรรมชาติสร้างขึ้น

- ใช้อย่างประหยัดคุ้มค่า
- ดูแลรักษาและทะนุบำรุงให้อยู่ในสภาพที่ดี
- ปรับปรุงแก้ไขสิ่งที่สามารถช่วยจัดการได้ เช่น การปลูกป่า

การแสดงความกตัญญูคุณทועที่ แสดงออกได้โดยการกระทำ การพูด และการระลึกถึง
ด้านจิตใจ ควรปฏิบัติให้ถูกต้องเหมาะสมกับประเภทบุคคล และสิ่งต่าง ๆ

543

ศูนย์ที่ 4

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตริยกรรม

เรื่อง "การแสดงความกตัญญูกตเวทิต"

นักเรียนทำกิจกรรมตามลำดับต่อไปนี้

1. ให้นักเรียนแบ่งเป็น 2 กลุ่ม
2. เลือกตัวแทนประจำกลุ่มคนละ 1 ตัว
3. ให้แต่ละคนในทีมผลัดกันเป็นผู้โยนลูกเต๋าและเดินไปตามหน่วยที่ได้
4. ถ้าเดิน ไปตกตรงภาพที่มี↑ แสดงว่าเป็นพฤติกรรมที่แสดงความกตัญญูกตเวทิตที่ดี สามารถเดินข้ามในคาที่ลูกศรชี้ ถ้าตกลงภาพที่มี↓พฤติกรรมควรปรับปรุงแก้ไข จะต้องกลับมาเริ่มถอยหลังที่ลูกศรชี้
5. เมื่อทีมใดทีมหนึ่งชนะ ให้นักเรียนสรุปพฤติกรรมที่ควรแสดงความกตัญญูและพฤติกรรมที่ควรปรับปรุงแก้ไขลงในแบบฝึกปฏิบัติ

544

ศูนย์ที่ 4

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรคำถาม

เรื่อง "การแสดงความกตัญญูกตเวที"

จงนำตัวอักษรหน้าข้อความทางขวามือ มาใส่หน้าข้อความทางซ้ายมือให้มีความสัมพันธ์กัน

.....1. พ่อแม่	ก. เชื้อฟังก่ำต้งสอน
.....2. ศาสนา	ข. ไม่ทิ้งขยะลงแม่น้ำ
.....3. พระมหากษัตริย์	ค. ช่วยเหลือทำงานบ้าน
.....4. แม่น้ำ	ง. ทำบุญใส่บาตร
.....5. ครูอาจารย์	จ. ขอบคุณครับ
.....6. คนสละที่นั่งให้บนรถเมล์	ฉ. ให้อาหาร ไม่ทำร้าย
.....7. สัตว์ที่มีบุญคุณ	ช. ทำบุญขึ้นบ้านใหม่
	ญ. เป็นพลเมืองดีของชาติ

545
ศูนย์ที่ 4

พระพุทธศาสนา
"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรเฉลย

เรื่อง "การแสดงความกตัญญูกตเวที"

ก 1.

ข 2.

ค 3.

ง 4.

จ 5.

ฉ 6.

ช 7.

551

ศูนย์ที่ 5

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรคำสั่ง

เรื่อง "บุคคลที่ประสบความสำเร็จเนื่องจากมีความกตัญญูกตเวที"

โปรดอ่านบัตรคำสั่งแผ่นนี้ แล้วปฏิบัติตามลำดับขั้นดังต่อไปนี้ ด้วยความตั้งใจ

1. อ่านบัตรเนื้อหา หมายเลข 552 เรื่อง "บุคคลที่ประสบความสำเร็จจากการกตัญญูกตเวที"
2. อ่านบัตรกิจกรรม หมายเลข 553 เล่นเกมเกี่ยวกับการกตัญญูกตเวที ในแบบฝึกปฏิบัติ
3. ตอบคำถามจากบัตรคำถาม หมายเลข 554 ลงในแบบฝึกปฏิบัติ
4. ตรวจสอบคำตอบจากบัตรเฉลย หมายเลข 555
5. เมื่อเสร็จแล้วเก็บของเข้าที่ให้เรียบร้อย ไม่ถืออะไรติดไป ยกเว้นกระดาษคำตอบหรือแบบฝึกปฏิบัติ

552

ศูนย์ที่ 5

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพระพุทธศาสนา"

บัตรเนื้อหา

เรื่อง "บุคคลที่ประสบความสำเร็จเนื่องจากมีความกตัญญูกตเวทิต"

พระสารีบุตร

พุทธสาวกในพระพุทธศาสนามีหลายองค์ ที่ยึดมั่นในการปฏิบัติตามหลักความกตัญญูกตเวทิต แต่ที่เด่นก็คือ พระสารีบุตร ซึ่งยึดมั่นในความกตัญญู ท่านได้เรียนธรรมะครั้งแรกจากท่านอัสสชิ เพราะฉะนั้นเวลาท่านจะนอน ต้องเอาศีรษะไปทางพระอัสสชิ ตามทิศที่พระอัสสชิอยู่ ทำให้พระที่อยู่ร่วมด้วยชูบชิบนิทา

ความทราบไปถึงพระผู้มีพระภาคเจ้า พระองค์เรียกประชุมพระภิกษุทั้งหลาย ตรัสถามเรื่องนี้กับพระสารีบุตร ว่าพระสารีบุตรนอนเอาหัวหันไปในทิศต่าง ๆ ตามอย่างไร ไสยศาสตร์หรืออย่างไร พระสารีบุตรกราบทูลตอบว่าหาไม่ได้ แต่ที่ทำอย่างนั้น เพราะนึกถึงบุญคุณพระอัสสชิ ซึ่งเป็นอาจารย์เพราะได้รู้ธรรมะ และได้เข้ามาในพระศาสนา ก็เพราะพระอัสสชิ ซึ่งถือเป็นการเคารพบูชาครูอาจารย์ ซึ่งพระพุทธองค์ก็ยอมรับในการกระทำนั้น ว่าเป็นสิ่งที่คว่ามถูกต้อง

และมีครั้งหนึ่ง ราชพราหมณ์ มีความต้องการจะบวช แต่ไม่มีใครบวชให้ พระพุทธเจ้าเสด็จมาประชุม ตรัสถามว่าใครนึกถึงอุปการคุณของราชพราหมณ์ได้บ้าง พระสารีบุตรทรงยอมรับว่าเคยได้รับอุปการคุณจากราชพราหมณ์ เป็นข้าว 1 ทัพพี ดังนั้น ราชพราหมณ์ จึงได้รับการบวชเข้ามาในพระพุทธศาสนา

คติของอินสไตน์

พวกเราคงรู้จัก อินสไตน์ กันทุกคน นักวิทยาศาสตร์ผู้นี้ได้ทำคุณประโยชน์ให้แก่โลกเป็นอันมาก อินสไตน์กล่าวว่า "วันหนึ่ง ๆ ข้าพเจ้าได้คิดอยู่นับร้อย ๆ ครั้งว่ากายและใจของข้าพเจ้า ได้รับประโยชน์จากงานของผู้อื่น ด้วยเหตุนี้ข้าพเจ้าจึงต้องใช้ตัวของข้าพเจ้า ให้เป็นคุณประโยชน์แก่ผู้อื่นเป็นการทดแทนกัน"

คติของอินสไตน์นี้ เป็นคติที่สูง และน่านับถือมาก สมควรแล้วที่พวกเราจะได้รับ ความยกย่องจากคนทั้งโลก

เราเองอาจจะลืมนึกไปว่า เราได้อะไรจากบิดามารดา จากครูอาจารย์ และจากเพื่อนฝูงบ้าง ที่จริงการที่เราเป็นตัวเราอยู่นี้ เพราะเราได้สิ่งต่าง ๆ จากผู้อื่นเกือบทั้งสิ้น ดังนั้น ถ้าเราถือหลักอินสไตน์เราก็ควรจะดียิ่งขึ้นทุกวัน

เพราะธรรมชาติของโลกนั้น เมื่อมีการรับ ก็ต้องมีการให้ กับครูอาจารย์นั้น เพียงแต่เราจะให้การเชื่อฟังอย่างเดียวก็จะทำให้เราดีได้ลงไป

วิมล อ่องอัมพร

ในบรรดาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่ได้รับพระราชทานปริญญา ปี 2520 มีคนหนึ่งตาบอดตั้งแต่อายุ 4 ขวบ เขาชื่อ วิมล อ่องอัมพร อายุ 35 ปี รับปริญญา แล้วเขาก็ได้รับทุนไปเรียนต่อที่สหรัฐ เกี่ยวกับวิชาสอนคนตาบอด

รู้สึกว่าคุณค่าของเขาจะแจ่มใส ทั้งนี้เพราะความเพียรตัวเดียว

จากการสัมภาษณ์ของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ทำให้เรารู้ว่า วิมล อ่องอัมพร อยู่ในฐานะที่อึดอัดขาดแคลนมาก ในวัยหนุ่มของเขาต้องหาเลี้ยงบิดามารดา อายุ 72 ปี เขาเริ่มเรียนที่โรงเรียนคนตาบอดตั้งแต่อายุ 5 ขวบ และเรียนได้ดี ได้เลื่อนชั้นเรียนสูงขึ้น จนได้รับทุนโคลัมโบไปเรียนวิธีสอนคนตาบอดที่อินเดีย กลับมาก็เข้าเรียนต่อที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง ทำงานหาเงินเป็นค่าเรียนและเลี้ยงดูบิดามารดา โดยเล่นเปียโนที่โรงแรมอิมพีเรียล

มีคนเป็นอันมาก ที่มีทุนเรียนอย่างสบาย ไม่ต้องทำงานหาเงิน ไม่ต้องเลี้ยงพ่อแม่ แต่กลับเรียนไม่สำเร็จ ทั้งนี้เพราะขาดสิ่งเดียว คือ ความเพียร

โบราณว่าไว้ว่า คนมีความสุขบริบูรณ์ กำลังความเพียรมักลดหย่อน จนกลายเป็นคนสิ้นกำลังใจ ทำอะไรหนักหน่อยก็ไม่ได้

ในส่วนวิมล อ่องอัมพร นี้ เขาใช้ความยากลำบากให้เป็นประโยชน์ในการหมุนแรงใจ แล้วในที่สุดก็เอาชนะความยากลำบากได้ มีอีกอย่างหนึ่งที่เราน่าจะคิด คือ ความกตัญญูเป็นยอดแห่งความดี อานุภาพแห่งความกตัญญูที่เขามีต่อบิดามารดา ช่วยให้เขาผ่านพ้นอุปสรรค และได้รับความอุดหนุนช่วยเหลือจากผู้อื่น

คนเรามีความเพียร มีความกตัญญูแล้วก็ไม่มีความตกต่ำ แม้วิมล อ่องอัมพร ซึ่งเป็นคนตาบอดก็ยังได้ดี

ผู้มีความกตัญญูต่อบุคคลและสังคมที่เกี่ยวข้อง จะได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประสบความสำเร็จในอาชีพ หน้าที่การงาน และการดำเนินชีวิต
ทั่ว ๆ ไป

553

ศูนย์ที่ 5

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตริยกรรม

เรื่อง "บุคคลที่ประสบความสำเร็จเนื่องจากมีความดีญกตเวที"

1. ให้นักเรียนค้นหาคำในตารางอักษรตามแนวตรง ขวาง ทะแยง จะพบคำที่มีความหมายตรงกับข้อความที่กำหนดให้
2. ให้นำคำนั้น ไปใส่ไว้ในแบบฝึกปฏิบัติ

ศูนย์ที่ 5

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

เกม เรื่อง "บุคคลที่ประสบความสำเร็จเนื่องจากมีความกตัญญูกตเวที"

นักเรียนหาคำในตารางที่มีความหมายดังต่อไปนี้

1. การรู้บุญคุณของผู้มีพระคุณ (.....)
2. การตอบแทนบุญคุณ (.....)
3. เป็นสัญลักษณ์ของคนดี (.....)
4. กินบนเรือนจี้รคนหลังคา (.....)
5. ผู้ที่อุปการะก่อนโดยไม่หวังผลตอบแทน (.....)

ด	น	น	ด	า	ก	ล	ม	ก	จ
ใจ	ค	ว	ค	อ	ย	ม	ค	ฉ	า
ก	ก	ค	ญ	ญ	ค	ญ	ฉ	ญ	ช
อ	า	ส	า	ม	ญ	ค	ต	นุ	ย
ป	พ	ม	ล	ก	ข	ฉ	ข	พ	ญ
ค	ถ	ธ	ต	ท	ค	ฉ	ม	ก	ร
ภ	ว	เว	ล	จ	ฉ	เว	ป	า	ธ
ผ	ที	ฉ	ธ	น	ป	ถ	ที	รี	ว
น	ญ	อ	ก	ค	ญ	ญ	ฉ	อ	ถ
ศ	ษ	ถ	ท	ฉ	ฐ	น	ส	ห	พ

544

ศูนย์ที่ 5

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพระพุทธศาสนา"

บัตรคำถาม

เรื่อง "บุคคลที่ประสบความสำเร็จเนื่องจากมีความกตัญญูกตเวที"

1. บุคคลผู้มีความกตัญญูกตเวที มีลักษณะอย่างไร

1.1 .....

1.2 .....

1.3 .....

2. ให้นักเรียนยกตัวอย่างบุคคลที่มีความกตัญญูกตเวที มา 3 ท่าน และอธิบายลักษณะความกตัญญูกตเวที ประกอบ

2.1 .....

2.2 .....

2.3 .....

555

ศูนย์ที่ 5

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรเฉลย

เรื่อง "บุคคลที่ประสบความสำเร็จเนื่องจากมีความกตัญญูกตเวที"

จากบัตรกิจกรรม

1. ----> กตัญญู
2. ↓ กตเวที
3. ↙ กตัญญูกตเวที
4. ----> อกตัญญู
5. ↓ บุพการี

1. ลักษณะบุคคลที่มีความกตัญญูกตเวที
  - 1.1 รู้บุญคุณคน
  - 1.2 ตอบแทนบุญคุณคน
  - 1.3 ไม่ลืมความดีของผู้อื่นที่มีต่อตน
2. บุคคลที่นักเรียนรู้จักในสังคม หรือ ในชุมชนที่นักเรียนอยู่

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

ศูนย์ที่ 1

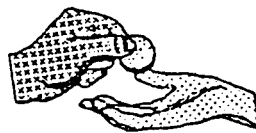
แบบฝึกปฏิบัติ

เรื่อง "ความหมายของความกตัญญูกตเวที"

จากบัตรกิจกรรม

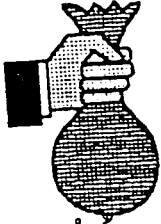
- ของขวัญเพื่อ 1. .... เหตุผล .....
- 2. .... เหตุผล .....
- 3. .... เหตุผล .....
- 4. .... เหตุผล .....
- 5. .... เหตุผล .....
- 6. .... เหตุผล .....
- 7. .... เหตุผล .....
- 8. .... เหตุผล .....
- 9. .... เหตุผล .....
- 10. .... เหตุผล .....

ศูนย์ที่ 1

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

แบบฝึกปฏิบัติ

เรื่อง "ความหมายของความกตัญญูกตเวที"

จงนำข้อความที่กำหนดให้ใส่ให้สัมพันธ์กับข้อความในตาราง

ความหมายของความกตัญญู	ความหมายของการกตเวที
พฤติกรรมที่แสดงถึงความกตัญญู	พฤติกรรมที่แสดงถึงการกตเวที
.....	.....
.....	.....
.....	.....

ศูนย์ที่ 2

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

แบบฝึกปฏิบัติ

เรื่อง "สิ่งที่ควรแก้การกตัญญูทเวที"

1. ก ข ค ง จ
2. ก ข ค ง จ
3. ก ข ค ง จ
4. ก ข ค ง จ
5. ก ข ค ง จ

ศูนย์ที่ 3

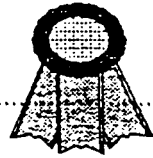
พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

แบบฝึกปฏิบัติ

เรื่อง "ประโยชน์ที่เกิดจากการกตัญญูทวดเวที และโทษที่เกิดจากการอกตัญญู"

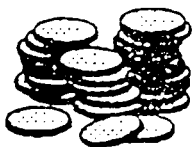
จากกิจกรรม เรื่องประโยชน์ที่เกิดจากการกตัญญูทวดเวที

- ภาพที่ 1 .....
- ภาพที่ 2 .....
- ภาพที่ 3 .....
- ภาพที่ 4 .....
- ภาพที่ 5 .....
- ภาพที่ 6 .....
- ภาพที่ 7 .....
- ภาพที่ 8 .....

ประโยชน์จากการเป็นผู้มีความกตัญญูทวดเวทีและโทษจากการอกตัญญู

ประโยชน์จากการมีผู้มีความกตัญญูทวดเวที	โทษที่เกิดจากการอกตัญญู
1.	1. ....
2.	2. ....
3.	3. ....
4.	4. ....
5.	5. ....

ศูนย์ที่ 4

พระพุทธศาสนา

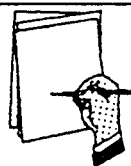
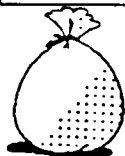
"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

แบบฝึกปฏิบัติ

เรื่อง "การแสดงความกตัญญูกตเวทิต"

พฤติกรรมการแสดงความกตัญญูกตเวทิต ที่เหมาะสม	พฤติกรรมการแสดงความอกตัญญู ที่ควรปรับปรุง
1.	1.....
2.	2.....
3.	3.....
4.	4.....
5.	5.....
6.	6.....
7.	7.....
8.	8.....
9.	9.....
10.	10.....

ศูนย์ที่ 4

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

แบบฝึกปฏิบัติ

เรื่อง "การแสดงความกตัญญูคุณเวทีย์"

จงนำตัวอักษรหน้าข้อความทางขวามือ มาใส่หน้าข้อความทางซ้ายมือ ให้มีความสัมพันธ์กัน

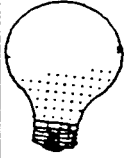
.... 1. พ่อแม่	ก. เชื้อฟังกำสั่งสอน
.... 2. ศาสนา	ข. ไม่ทิ้งขยะลงแม่น้ำ
.... 3. พระมหากษัตริย์	ค. ช่วยเหลือทำงานบ้าน
.... 4. แม่น้ำ	ง. ทำบุญใส่บาตร
.... 5. ครูอาจารย์	จ. ขอขอบคุณครับ
.... 6. คนสละที่นั่งให้บนรถเมล์	ฉ. ให้อาหาร ไม่ทำร้าย
.... 7. สัตว์ที่มีบุญคุณ	ช. ทำบุญขึ้นบ้านใหม่
	ญ. เป็นพลเมืองดีของชาติ

พระพุทธศาสนา

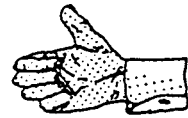
"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

ศูนย์ที่ 5

แบบฝึกปฏิบัติ

เรื่อง "บุคคลที่ประสบความสำเร็จเนื่องจากการกตัญญูทเวที"

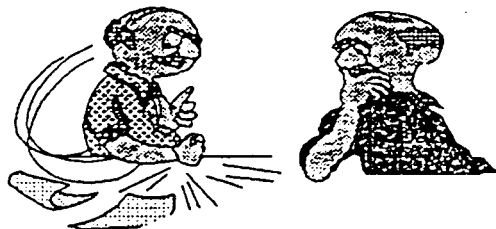

จากเกม

1. การรู้บุญคุณของผู้มีพระคุณ .....
2. การตอบแทนบุญคุณ .....
3. เป็นสัญลักษณ์ของคนดี .....
4. กิณบนเรือนขีปนหลังคา .....
5. ผู้มีอุปการคุณก่อนโดยไม่หวังผลตอบแทน .....

จากบัตรคำถาม

1. ลักษณะบุคคลผู้มีความกตัญญูทเวที มีลักษณะอย่างไร
  - 1.1 .....
  - 1.2 .....
  - 1.3 .....
2. ให้นักเรียนยกตัวอย่างบุคคลที่มีความกตัญญูทเวที มา 3 ท่าน และอธิบายลักษณะความกตัญญูทเวที ประกอบ
  - 2.1 .....
  - 2.2 .....
  - 2.3 .....

แบบทดสอบประเมินผลหลังเรียน
ชุดการสอนเรื่อง "กตัญญูกตเวทิต"

คำชี้แจง ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อละคำตอบเดียว โดยทำเครื่องหมาย X
ทับตัวอักษรที่นักเรียนเลือก ลงในกระดาษคำตอบ

1. ข้อใดกล่าวได้ถูกต้องเกี่ยวกับความกตัญญู
  - ก. รู้ว่าใครมีคุณแก่เรา
  - ข. การทำความดีตอบ
  - ค. การตอบแทนคุณพ่อแม่
  - ง. เป็นสัญลักษณ์ของคนจีน
  - จ. เป็นคุณสมบัติที่มนุษย์สามารถรู้สึกได้
2. ความหมายของคำว่า กตเวทิต คือข้อใด
  - ก. การรู้คุณผู้ที่มีบุญคุณแก่เรา
  - ข. การจำได้ว่าผู้ที่มีบุญคุณแก่เรา
  - ค. การเป็นคนที่มีบุญคุณของผู้อื่น
  - ง. การรู้สึกรู้ว่าจะต้องตอบแทนบุญคุณคน
  - จ. การพยายามทำความดีตอบแก่ผู้ที่มีบุญคุณแก่เรา
3. สิ่งที่ควรแสดงความกตัญญูคือข้อใด
  - ก. สัตว์ที่ช่วยทำงานให้เรา
  - ข. บุคคลที่มีอุปการคุณกับเรา
  - ค. สภาพสิ่งแวดล้อมอยู่บนโลก
  - ง. สถานที่ให้เราได้ศึกษาเล่าเรียน
  - จ. ทุกข้อที่กล่าวมา
4. ประโยชน์จากการเป็นผู้มีความกตัญญูกตเวทิตได้แก่ข้อใด
  - ก. จะเป็นผู้ร่ำรวยในอนาคต
  - ข. ทำให้มีสติสัมปชัญญะมั่นคง
  - ค. ทำให้มีสติปัญญาดี เรียนเก่ง
  - ง. ได้รับการชมเชยและยกย่อง
  - จ. ทำให้ผู้ปฏิบัติและบุคคลที่เกี่ยวข้องมีความสุข
5. ผลจากการเป็นผู้มีความกตัญญูกตเวทิตทำให้ประสบความสำเร็จในสังคม โดยปัจจัยข้อใดที่ส่งเสริมความสำเร็จที่ดีต่อเรา
  - ก. เงิน
  - ข. อำนาจ
  - ค. ทรัพย์สิน
  - ง. สติปัญญา
  - จ. บุคคลที่เกี่ยวข้อง

6. จากการเป็นผู้มีความกตัญญูกตเวที จะเกิดประโยชน์ในการปฏิบัติกับข้อใดมากที่สุด
- ผู้ปฏิบัติ
  - ผู้ถูกปฏิบัติ
  - พ่อแม่ผู้ปฏิบัติ
  - สภาพแวดล้อม
  - สังคมที่อยู่อาศัย
7. ข้อใดไม่ใช่ผลเสียจากการที่มนุษย์ขาดความกตัญญูกตเวทีต่อแม่น้ำ
- น้ำในแม่น้ำเน่าเสีย
  - เป็นที่เกิดของสัตว์น้ำและวัชพืช
  - แม่น้ำเป็นแหล่งเผยแพร่เชื้อโรค
  - ใช้ประโยชน์จากน้ำในแม่น้ำไม่ได้
  - ไม่มีแหล่งน้ำสะอาดไว้อุปโภคและบริโภค
8. กตัญญูกตเวที เป็นการแสดงออกในบุคคลใด
- ผู้รับและผู้ให้
  - คน กับ สัตว์
  - คน กับ สถานที่
  - คน กับ สิ่งแวดล้อม
  - เด็กแสดงกับผู้สูงอายุ
9. ปัจจุบันรัฐบาลจำเป็นต้องสร้างบ้านพักสำหรับคนชราเพิ่มขึ้นในทุกภาคของประเทศ มีสาเหตุจากอะไร
- บริการสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ
  - จัดระบบการดำเนินชีวิตของสังคมไทยใหม่
  - สภาพเศรษฐกิจบีบรัดให้ไม่มีเวลาดูแลคนชรา
  - สภาพสังคมเปลี่ยนแปลงเป็นแบบตะวันตกมากขึ้น
  - คนในสังคมขาดคุณธรรมที่เรียกว่าความกตัญญูกตเวที
10. "กินบนเรือน ขี้รดบนหลังคา" เป็นคำพังเพยที่ใช้เปรียบเทียบคนที่มีลักษณะใด
- คนที่มีรสนิยมสูง
  - คนที่มีลักษณะนิสัยการกินไม่ดี
  - เป็นผู้ที่ไม่รักษาสภาพสิ่งแวดล้อม
  - เป็นผู้ไม่ดูแลที่อยู่อาศัยของตนเอง
  - คนที่ไม่มีความกตัญญูกตเวที และทำให้ผู้มีบุญคุณเดือดร้อน

เฉลยแบบทดสอบประเมินผลก่อนเรียน
ชุดการสอนเรื่อง "กตัญญูกตเวที"

1. จ	6. ค
2. ง	7. ข
3. ข	8. ข
4. จ	9. ง
5. ง	10. ค

เฉลยแบบทดสอบประเมินผลหลังเรียน
ชุดการสอนเรื่อง "กตัญญูกตเวที"

1. ก	6. ก
2. จ	7. ข
3. จ	8. ก
4. จ	9. จ
5. จ	10. จ

ชุดการสอนที่ 4
เรื่อง "ขันติโสรจจะ"
ประกอบด้วย

1. คู่มือครู 1 เล่ม
2. ชองสำหรับสื่อการสอน
3. แบบทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน
4. แบบฝึกปฏิบัติ

แผนการสอน

วิชา ส 019 พระพุทธศาสนา
หน่วยที่ 6 เรื่อง ขันติโสรัจจะ
หัวเรื่อง

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
2 คาบ

1. ความหมายของขันติโสรัจจะ
2. ประเภทของขันติโสรัจจะ
3. ประโยชน์ของการมีขันติโสรัจจะและโทษของการขาดขันติโสรัจจะ
4. การนำขันติโสรัจจะไปใช้ในชีวิตประจำวัน
- (สำรอง) 5. สภาพสังคมกับการใช้ขันติโสรัจจะ

มโนคติ

1. ขันติ เป็นการบังคับฝืนใจให้อดทนต่อสิ่งที่ทนได้ยาก
2. โสรจจะ เป็นการทำจิตใจให้อยู่ในภาวะปกติ และแสดงออกด้วยกิริยาเหมาะสมกับกาลเทศะ
3. ความอดทนแบ่งได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่ ความอดทนต่อความยากลำบาก ความอดทนต่อความเจ็บป่วย ความอดทนต่อความเจ็บใจ และความอดทนต่อกิเลส
4. ขันติโสรัจจะ ทำให้การดำเนินชีวิตประสบความสำเร็จ เป็นที่รักของบุคคลที่เกี่ยวข้อง
5. การไม่ปฏิบัติตามหลักธรรมขันติโสรัจจะ ทำให้ชีวิตไม่มีความสุข และไม่เป็นที่ชื่นชมของบุคคลที่เกี่ยวข้อง
6. ขันติโสรัจจะ สามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ ในเรื่องการทำงาน การศึกษา และการอยู่ร่วมกันในสังคม
7. ขันติโสรัจจะของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคม และเศรษฐกิจ

วัตถุประสงค์

1. หลังจากนักเรียนศึกษาเรื่อง "ความหมายของขันติโสรัจจะ" แล้วนักเรียนสามารถอธิบายความหมายของขันติโสรัจจะได้อย่างถูกต้อง
2. เมื่อนักเรียนศึกษาเนื้อหาและทำกิจกรรม เรื่อง "ประเภทของขันติโสรัจจะ" แล้วนักเรียนสามารถจำแนกพฤติกรรมตามประเภทของขันติและโสรัจจะอย่างน้อย 3 ข้อ
3. นักเรียนสามารถอธิบายถึงประโยชน์ของการมีขันติโสรัจจะ และโทษของการขาดขันติโสรัจจะ อย่างน้อย 3 ข้อ หลังจากศึกษาบัตรเนื้อหาและการอภิปรายเกี่ยวกับเรื่อง "ประโยชน์ของการมีขันติโสรัจจะ และโทษของการขาดขันติโสรัจจะ"
4. เมื่อนักเรียนศึกษาเรื่อง "การนำขันติโสรัจจะไปใช้ในชีวิตประจำวัน" แล้วนักเรียนสามารถยกตัวอย่างการนำขันติโสรัจจะไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม
5. หลังจากนักเรียนได้ศึกษาเนื้อหาเรื่อง "สภาพสังคมกับการมีขันติโสรัจจะ" แล้วนักเรียนสามารถวิเคราะห์ถึงการใช้ขันติโสรัจจะในสภาพสังคมได้ 1 เหตุการณ์

เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้	สื่อการสอน	ประเมินผล
	<p>ทำแบบประเมินผล ก่อนเรียน</p> <p>ก. นำเข้าสู่บทเรียน</p> <p>1. นักเรียนตอบคำถามอะไร เอ่ยที่เกี่ยวกับความอดทน</p> <p>2. ครูสนทนานำเข้าสู่บทเรียน</p>	<p>แบบประเมินผล ก่อนเรียน 10 ข้อ</p> <p>1. คำถาม 3 คำถาม</p>	<p>ก. ประเมินผลก่อนเรียน</p> <p>1. ประเมินผลจาก คะแนนแบบประเมินผล ก่อนเรียน</p> <p>1. สังเกตจากความ สนใจของนักเรียน</p>
1. ความหมาย ของขันติ- โสรัจจะ	<p>ข. ขั้นประกอบกิจกรรม</p> <p>1. อ่านบัตรคำสั่ง แล้วปฏิบัติ ตามคำสั่ง</p> <p>2. ศึกษาเนื้อหาจากเอกสาร หัวใจแกร่ง หลังจากนั้น ร่วมกันอภิปราย และสรุป ลงในแบบฝึกปฏิบัติ</p> <p>3. อ่านเอกสารประกอบ บทเรียน เรื่อง "ความหมาย ของขันติโสรัจจะ"</p> <p>4. ตอบคำถามจากบัตรคำถาม ลงในแบบฝึกปฏิบัติ</p> <p>5. ตรวจสอบคำตอบจากบัตรเฉลย</p>	<p>1. บัตรคำสั่ง (10 แผ่น)</p> <p>2. บัตรกิจกรรม (2 แผ่น)</p> <p>3. เอกสารหัวใจแกร่ง (1 เล่ม)</p> <p>4. เอกสารประกอบ บทเรียน เรื่อง "ความหมายของ ขันติโสรัจจะ" (1 เล่ม)</p> <p>5. บัตรคำถาม (10 แผ่น)</p> <p>6. บัตรเฉลย (2 แผ่น)</p>	<p>ข. ขั้นประเมินผลกิจกรรม</p> <p>1. นักเรียนอธิบาย ความหมายของ ขันติโสรัจจะ ได้อย่าง ถูกต้อง</p>
2. ประเภท ของขันติ- โสรัจจะ	<p>1. อ่านบัตรคำสั่งและปฏิบัติ ตามคำสั่ง</p> <p>2. อ่านเอกสารประกอบ บทเรียน เรื่อง "ประเภท ของขันติ"</p> <p>3. ฟังเพลง เนื้อหาเกี่ยวกับ ความอดทน และศึกษาจาก เนื้อหาของเพลง</p>	<p>1. บัตรคำสั่ง (10 แผ่น)</p> <p>2. เอกสารประกอบบท เรียน "ประเภทของขันติ" (1 เล่ม)</p> <p>3. บัตรกิจกรรม (2 แผ่น)</p> <p>4. แถบบันทึกเสียง, เนื้อหาของเพลง (1 ม้วน)</p>	<p>2. นักเรียนจำแนก พฤติกรรมประเภท ของขันติและโสรัจจะ อย่างน้อย 3 ข้อ</p>

เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้	สื่อการสอน	ประเมินผล
	4.อภิปรายเนื้อหาจากเพลงว่า จัดเข้าประเภทชนิดใดในข้อใด 5.ตอบคำถามจากบัตรคำถาม ลงในแบบฝึกปฏิบัติ 6.ตรวจคำตอบจากบัตรเฉลย	5.การอภิปรายของ นักเรียน 6.บัตรคำถาม (10 แผ่น) 7.บัตรเฉลย (2 แผ่น)	
3.ประโยชน์ ของการมี ขันติใสรังจะ และโทษของ การขาดขันติ ใสรังจะ	1.อ่านบัตรคำสั่งและปฏิบัติ ตามคำสั่ง 2.อ่านบัตรเนื้อหาเรื่อง "ประโยชน์ของการมีขันติ- ใสรังจะ และโทษของการ ขาดขันติใสรังจะ" 3.อภิปรายเกี่ยวกับภาพชุด ประโยชน์และโทษที่เกิดจาก การขาดขันติใสรังจะ 4.ตอบคำถามจากบัตรคำถาม ลงในแบบฝึกปฏิบัติ 5.ตรวจคำตอบจากบัตรเฉลย	1.บัตรคำสั่ง (10 แผ่น) 2.บัตรเนื้อหา เรื่อง "ประโยชน์ของการมี ขันติใสรังจะ และโทษ ของการขาดขันติ- ใสรังจะ" 3.ภาพชุด 5 ภาพ 4.บัตรคำถาม (10 แผ่น) 5.บัตรเฉลย (2 แผ่น)	3.นักเรียนอธิบาย- ประโยชน์ของการมี ขันติใสรังจะ และ โทษจากการขาดขันติ ใสรังจะ อย่างน้อย 3 ข้อ
4.การนำขันติ ใสรังจะ ไปใช้ในชีวิต ประจำวัน	1.อ่านบัตรคำสั่งและปฏิบัติ ตามคำสั่ง 2.ศึกษาเนื้อหาจากบัตรเนื้อหา ประกอบภาพ 3.ร่วมกันอภิปรายถึงสาเหตุ การเป็นข่าว 4.ตอบคำถามจากบัตรคำถาม ลงในแบบฝึกปฏิบัติ 5.ตรวจคำตอบจากบัตรเฉลย	1.บัตรคำสั่ง (10 แผ่น) 2.บัตรเนื้อหาการนำ ขันติใสรังจะไปใช้ใน ในชีวิตประจำวัน(10แผ่น) 3.บัตรกิจกรรม, ข่าว (2 แผ่น) 4.บัตรคำถาม (10 แผ่น) 5.บัตรเฉลย (2 แผ่น)	4.นักเรียนยกตัวอย่าง การนำขันติใสรังจะ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อพัฒนาตนเอง และสังคม ได้อย่าง เหมาะสม

เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้	สื่อการสอน	ประเมินผล
5.สภาพสังคม กับการใช้ ขันติโสรัจจะ	1.อ่านบัตรคำสั่งและปฏิบัติตาม คำสั่ง 2.อ่านบัตรเนื้อหา "สภาพสังคม กับการใช้ขันติโสรัจจะ" 3.ตอบคำถามจากบัตรคำถาม ลงในแบบฝึกปฏิบัติ 4.ตรวจคำตอบจากบัตรเฉลย	1.บัตรคำสั่ง (10 แผ่น) 2.ข่าวหนังสือพิมพ์ (3 ข่าว) 3.บัตรคำถาม (10 แผ่น) 4.บัตรเฉลย (2 แผ่น)	5.นักเรียนสามารถ วิเคราะห์การใช้ขันติ โสรัจจะในสภาพ สังคม ได้ 1 เหตุการณ์
	ค.ขั้นสรุปบทเรียน ซักถามนักเรียนเกี่ยวกับสาระ- สำคัญของขันติโสรัจจะ ทำแบบประเมินผลหลังเรียน	แบบประเมินผล หลังเรียนจำนวน 10 ข้อ	ค.ประเมินผลหลังเรียน 1.ประเมินผลจาก คะแนนแบบประเมิน- ผลหลังเรียน

แบบทดสอบประเมินผลก่อนเรียน
ชุดการสอนเรื่อง "ขันติโสรัจจะ"

คำชี้แจง ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อละคำตอบเดียว โดยทำเครื่องหมาย X
ทับตัวอักษรข้อที่นักเรียนเลือก ลงในกระดาษคำตอบ

1. ขันติโสรัจจะ มีความหมายตรงกับข้อใด
  - ก. ความเพียร ความเจียมตน
  - ข. ความอดทน ความสงบเสงี่ยม
  - ค. ความอดกลั้น ความเรียบร้อย
  - ง. ความมีสติ ความสุภาพเรียบร้อย
  - จ. ความพยายาม ความสันโดษ
2. ข้อใด ไม่ เข้าประเภทของความอดทน
  - ก. อดทนต่อกิเลส
  - ข. อดทนต่อความเจ็บใจ
  - ค. อดทนต่อความลำบาก
  - ง. อดทนต่อความเจ็บป่วย
  - จ. อดทนต่อความเหนื่อยยาก
3. "คนจะงามงามน้ำใจไซ้ไบหน้า คนจะสวย
สวยจรรรยาไซ้ตาหวาน" ตรงกับคุณธรรม
ข้อใด
  - ก. สติปัญญา
  - ข. กตัญญูกตเวที
  - ค. ขันติโสรัจจะ
  - ง. สติสัมปชัญญะ
  - จ. หิริโอตตปปะ
4. ข้อใดหมายถึงการมีขันติทางใจ
  - ก. ทนหิว
  - ข. ทนบ่น
  - ค. ทนร้อน
  - ง. ทนเหนื่อย
  - จ. ทนต่อความเจ็บปวด
5. ข้อใดกล่าวถึงลักษณะของผู้มีโสรัจจะ
ได้ถูกต้องที่สุด
  - ก. สุชาติคอยช่วยเหลือดูแลครูอาจารย์
อยู่เสมอ
  - ข. กมลวรรณมีความขยันหมั่นเพียรต่อ
หน้าที่การงาน
  - ค. สุขเมธงำได้ว่าเมื่อวานนี้เขาได้
ทำอะไรลงไปบ้าง
  - ง. ฌหทัยประพฤติตัวเป็นบุตรที่ดี เชื่อฟัง
คำสั่งสอนของบิดามารดา
  - จ. อุทุมพรรู้จักรักษากิริยาให้สงบไม่ว่าจะมี
อารมณ์ใด ๆ เข้ามากระทบก็ตาม

6. "เขาค่าบางที่ยังอดใจไม่โกรธได้ แต่ถ้าเขาชมแล้วอดใจไม่ยั้งนี่ยากจริง ๆ"
จากคำกล่าวนี้เป็นความอดทนเรื่องใด
- อดทนต่อกิเลส
  - อดทนต่อทุกข์เวทนา
  - อดทนต่อความลำบาก
  - อดทนต่อคำพูดของคน
  - อดทนต่อความเจ็บใจและอดทนต่อกิเลส
7. ข้อใดแสดงถึงความอดทนที่ไม่ถูกต้อง
- อดทนทำความดีต่อไปไม่หยุดยั้ง
  - อดทนต่อการประกอบอาชีพสุจริต
  - อดทนรักษาใจไว้ไม่ให้เศร้าหมอง
  - อดทนต่อความลำบากเช่นการเจ็บป่วย
  - อดทนเมื่อเกิดมาจนก็อดทนต่อความจนนั้นต่อไป
8. ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตามหลักขันติโสรัจจะอย่างสม่ำเสมอ นั้น ก่อให้เกิดผลในข้อใด
- ทำการงานสำเร็จได้ด้วยดี
  - เป็นผู้มีบุคลิกสงบเสถียรน่านับถือ
  - เป็นผู้มีความกตัญญูต่อบิคารมารดา
  - เข้าใจและปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง
  - ช่วยคุ้มครองเราไม่ให้เกิดความพหังพลาดหรือหลงลืม
9. ในชีวิตประจำวันของเราทุกคนจำเป็นต้องพบปะกับบุคคลอื่นมาก หลักธรรมในข้อใด ที่ช่วยให้เราคำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุข
- อิทธิบาทสี่
  - สติสัมปชัญญะ
  - ขันติโสรัจจะ
  - ฉราวาสธรรม
  - ความกตัญญูตเวทีย
10. อาชีพใดที่ต้องนำหลักธรรมขันติโสรัจจะไปใช้ในชีวิตประจำวันเป็นอย่างมาก
- ทหาร
  - นักศึกษา
  - นายแพทย์
  - พนักงานโรงแรม
  - ทุกอาชีพ

611

ศูนย์ที่ 1

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรคำสั่ง

เรื่อง "ความหมายของขันติโสรัจจะ"

โปรดอ่านบัตรคำสั่งแผ่นนี้แล้วปฏิบัติตามลำดับขั้นดังต่อไปนี้ด้วยความตั้งใจ

1. อ่านบัตรกิจกรรม หมายเลข 612 หลังจากนั้นศึกษาเอกสารเรื่อง "หัวใจแกร่ง" แล้วร่วมอภิปรายว่า การดำเนินชีวิตของ "หงษ์ทอง" ใช้คุณธรรมข้อใด และใช้อย่างไร
2. สรุปการอภิปรายลงในแบบฝึกปฏิบัติ
3. ศึกษาเอกสารประกอบบทเรียนเรื่อง "ความหมายของขันติโสรัจจะ"
4. ตอบคำถามจากบัตรคำถาม หมายเลข 613 ลงในแบบฝึกปฏิบัติ
5. ตรวจสอบคำตอบจากบัตรเฉลย หมายเลข 614
6. เมื่อเสร็จแล้วเก็บของเข้าที่ให้เรียบร้อย ไม่ถืออะไรติดมือไป ยกเว้นกระดาษคำตอบ หรือแบบฝึกปฏิบัติ

612

ศูนย์ที่ 1

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพระพุทธศาสนา"

บัตรกิจกรรม

เรื่อง "ความหมายของขันติโสรัจจะ"

นักเรียนทำกิจกรรมตามลำดับต่อไปนี้

1. อ่านเอกสาร เรื่อง "หัวใจแกร่ง"
2. เมื่อจบแล้ว อภิปรายการดำเนินชีวิตของ "หงษ์ทอง" นักเรียนตัวอย่าง ว่าใช้
คุณธรรมใดเป็นหลัก และใช้อย่างไร
3. สรุปลงในแบบฝึกปฏิบัติ

ศูนย์ที่ 1

พระพุทธศาสนา
"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

เอกสารประกอบ
เรื่อง "ความหมายของขันติโสรัจจะ"

"หัวใจแกร่ง"

หงษ์ทอง นักเรียนตัวอย่าง

บางคนอาจจะเกิดมาโชคร้ายร่างกายไม่สมประกอบ แต่ถ้ามีความพยายามก็จะสามารถเรียนหรือทำงานได้เท่า ๆ กับคนทั่วไป เช่น หงษ์ทอง หอมผลา นักเรียนชั้น ม.3 วัย 16 ปี โรงเรียนชุมชนบ้านเจียด อ.เขมราฐ จ.อุบลราชธานี ตามเรื่อง ที่ วิทยาลัยคหกรรมศาสตร์ (นสพ.มติชน 2 พ.ค. 37) หงษ์ทองพิการแขนค้ำวันทั้ง 2 ข้าง มาแต่กำเนิด พ่อแม่มีอาชีพทำนา ฐานะยากจน เมื่อหงษ์ทองอายุ 7 ปี พ่อแม่ของเขาพาไปสมัครเข้าเรียนชั้นประถม 1 ที่โรงเรียนบ้านเจียด แต่ทางโรงเรียนไม่รับเพราะเห็นว่าเป็นเด็กพิการ

2 ปีต่อมา ครอบครัวของหงษ์ทอง ย้ายมาอยู่ใกล้โรงเรียนบ้านนานวน พ่อแม่ของ เขาจึงพาไปสมัครเข้าเรียนที่นั่น นายสนิท เสนาใหญ่ ครูใหญ่ได้รับหงษ์ทองเข้าเป็นนักเรียน ผลการเรียนของหงษ์ทองตั้งแต่ชั้นประถม 1 - ประถม 6 คีมาก สอบได้อันดับ ที่ 1-2-3 เขาใช้เท้าแทนมือเขียนหนังสือได้สวยงาม และยังเป็นนักกีฬาฟุตบอลในตำแหน่งศูนย์หน้าของโรงเรียนอีกด้วย

จบประถม 6 หงษ์ทองเข้าเรียนต่อชั้นมัธยม 1 ที่โรงเรียนชุมชนบ้านเจียด ตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาของโรงเรียน ขณะนี้กำลังเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ชั้นสูงสุดของโรงเรียน และปีหน้าทางโรงเรียนจะสนับสนุนค่าน้ำค่าใช้จ่ายแก่หงษ์ทอง ให้เรียนต่อในระดับสูงขึ้นไป

หงษ์ทองเป็นเด็กขยัน ตื่นเช้าเดินไปโรงเรียนไกลประมาณ 3 กิโลเมตร หลังเลิกเรียนรีบกลับบ้านช่วยพ่อแม่เลี้ยงควาย ทำงานบ้าน หาบปลา หาบน้ำ ในระหว่างปิดภาคเรียนที่ผ่านมา หงษ์ทองใช้เวลาว่างรับจ้างขุดดิน โดยใช้คันแชนกค้ำมจอบเข้าที่เอว ได้ค่าจ้างถึงวันละ 100 บาท

นับว่าหงษ์ทองเป็นตัวอย่างที่ดีแก่คนทั่วไป มีความอดทน ขยันหมั่นเพียรทั้ง
การเรียนและการงาน แม้วร่าร่างกายจะพิการ

เอกสารประกอบบทเรียน

ศูนย์ที่ 1

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

เรื่อง "ความหมายของขันติโสรัจจะ"

"ไถ่ถามเพราะขนคนงามเพราะแต่ง" เป็นสุภาษิตไทยที่กล่าวถึงความงามของคนเรา เกิดจากการเอาใจใส่ตกแต่งด้วยเสื้อผ้า เครื่องประดับ ซึ่งในพุทธศาสนา ได้กล่าวถึงสิ่งที่จะช่วยให้เกิดความงามของคนเราไว้เช่นกัน นั่นก็คือหลักธรรมที่มีชื่อว่า ขันติโสรัจจะ ซึ่งเป็นธรรมทำให้งามสำหรับผู้นำไปปฏิบัติ

ขันติ หมายถึง การบังคับจิตใจให้อดทน อดกลั่น ต่อความร้อนหนาว ความเจ็บป่วย ความเจ็บใจ ความอยาก ด้วยอาการสงบ ไม่ทุรนทุราย

โสรัจจะ หมายถึง การทำจิตใจให้อยู่ในสภาวะปกติทั่ว ๆ ไป มีกิริยาสงบเสงี่ยม ถึงแม้จะมีสิ่งมากระทบ ก็รักษาสภาพจิตใจ และกิริยาให้คงสภาพเดิมไว้ได้

คนมีความอดทนทำให้เป็นคนงาม เพราะมีจิตใจเข้มแข็งต่อสิ่งที่มากระทบทำให้อดทนไว้ได้ มีการกระทำอยู่ในกรอบความพอเหมาะ เพราะยึดเอาไว้ได้ ถ้าจะให้งามยิ่งขึ้นต้องมีโสรัจจะ ประกอบด้วยความสงบเสงี่ยม กับตนเองและบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น การไม่แสดงท่าฮึดฮัด บ่น หัวเสีย ฉะนั้นการควบคุมตนเองให้มีขันติโสรัจจะ จึงทำให้คนงามได้ตลอดเวลา

ขันติ เป็นการบังคับฝืนใจให้อดทนต่อสิ่งที่ทนได้ยาก

โสรัจจะ เป็นการทำจิตใจอยู่ในสภาวะปกติ แสดงออกด้วยกิริยาเหมาะสมกับกาลเทศะ

613

ศูนย์ที่ 1

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรคำถาม

เรื่อง "ความหมายของขันติโสรัจจะ"

ตอนที่ 1 นำอักษรหน้าข้อความทางขวามือ ใส่หน้าข้อทางซ้ายมือให้มีความสัมพันธ์กัน

.....1. การมีกิริยาจาสงบเสงี่ยม	ก. มีกิริยาอ่อนน้อมถ่อมตน
.....2. ความอดทน	ข. ขันติโสรัจจะ
.....3. ธรรมเนียมทำให้งาม	ค. รู้ตัวอยู่เสมอ
.....4. การทำงานลำบาก และทนได้ยาก	ง. ไม่เพียงแม่ตอนแม่คุณแต่มาแสดงออก กับน้องแทน
.....5. มีความอดทนแต่ขาดโสรัจจะ	จ. โสรัจจะ
.....6. คนงาม	ฉ. เทพีประจำจังหวัด
.....7. คนสวย	ช. ขันติ
	ซ. การอดทน

ตอนที่ 2 จงนำคำต่อไปนี้เติมในช่องว่างให้ได้ใจความสมบูรณ์

ความรู้, ใจ, กิริยา, คีลทาน

คนจะงามงามที่.....ไซ้ไบหน้า

คนจะสวยสวย.....ไซ้ตาหวาน

คนจะแก่แก่.....ไซ้ยุ่นาน

คนจะรวยรวย.....ไซ้บ้านโต

614

ศูนย์ที่ 1

พระพุทธศาสนา

"หลักกรรมในพุทธศาสนา"

บัตรเฉลย

เรื่อง "ความหมายของขันติโสรัจจะ"

ตอนที่ 1

จ 1. การมีกิริยาวาจาสงบเสงี่ยม	ก. มีกิริยาอ่อนน้อมถ่อมตน
ช 2. ความอดทน	ข. ขันติโสรัจจะ
ข 3. ธรรมอันทำให้งาม	ค. รู้ตัวอยู่เสมอ
ซ 4. การทำงานลำบาก และทนได้ยาก	ง. ไม่เถียงแม่ตอนแม่ดุแต่มาแสดงออก กับน้องแทน
ง 5. มีความอดทนแต่ขาดโสรัจจะ	จ. โสรัจจะ
ก 6. คนงาม	ฉ. เทพีประจำจังหวัด
ฉ 7. คนสวย	ช. ขันติ
	ซ. การอดทน

ตอนที่ 2 จงนำคำต่อไปนี้เติมในช่องว่างให้ได้ใจความสมบูรณ์

ความรู้, ใจ, กิริยา, ศีลทาน

คนจะงามงามที่ (ใจ) ไซ้ไบหน้า

คนจะสวยสวย (กิริยา) ไซ้ตาหวาน

คนจะแก่นแก้ว (ความรู้) ไซ้ช้อย่านาน

คนจะรวยรวย (ศีลทาน) ไซ้บ้านโต

621

ศูนย์ที่ 2

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรคำสั่ง

เรื่อง "ประเภทของขันติโสรัจจะ"

โปรดอ่านบัตรคำสั่งแผ่นนี้ แล้วปฏิบัติตามลำดับขั้น ด้วยความตั้งใจ

1. อ่านเอกสารประกอบบทเรียน เรื่อง "ประเภทของขันติโสรัจจะ"
2. อ่านบัตรกิจกรรม หมายเลข 622 หลังจากนั้นฟังเพลง "นักร้องบ้านนอก" จากเครื่องเล่นเทป และศึกษาเนื้อเพลง
3. อภิปรายถึงการใช้ขันติโสรัจจะในการดำเนินชีวิตจากเพลง
4. ตอบคำถามจากบัตรคำถาม หมายเลข 623 ลงในแบบฝึกปฏิบัติ
5. ตรวจสอบคำตอบจากบัตรเฉลย หมายเลข 624
6. เมื่อเสร็จแล้วเก็บของเข้าที่ให้เรียบร้อย ไม่ถืออะไรติดมือไป ยกเว้นกระดาษคำตอบ หรือแบบฝึกปฏิบัติ

เอกสารประกอบบทเรียน

พระพุทธศาสนา

ศูนย์ที่ 2

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

เรื่อง "ประเภทของขันติโสรัจจะ"

ในการดำเนินชีวิตของคนเราทุกคนต้องผ่านการอดทนและทำสภาพจิตใจให้ปกติ รวมถึงกิริยาที่แสดงออกกับสิ่งที่มีผลกระทบในเรื่องต่าง ๆ มาแล้ว มากบ้างน้อยบ้าง ซึ่งถ้า นำความอดทน มาจัดเข้าพวก แล้วสามารถจัดได้เป็น 4 ประเภทด้วยกัน

ประเภทของขันติ

1. อดทนต่อความยากลำบาก หมายถึง มีจิตใจเข้มแข็งที่จะทำงานให้ดูสว่าง สำเร็จ หนักเอาเบาสู้ ไม่ว่าจะเหน็ดเหนื่อย หิวกระหาย ก็เพียรพยายามทำงานที่ตั้งใจไว้ ให้สำเร็จและที่สำคัญก็คือแม้จะยากลำบากเพียงใดก็ตาม ก็สามารถอดกลั้นที่จะไม่ทำ ความชั่ว ไม่ทำการทุจริตแม้ชีวิตจะลำบากเพราะความจน ก็ไม่ละโมภคิเลาของผู้อื่น โดยมิชอบ แต่ต้องใช้ความอดทนเพียรทำการงานของตนให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้

2. อดทนต่อความเจ็บป่วย หมายถึง อดทนต่อความเจ็บป่วยทางกาย ไม่ โอคครวญ ไม่ท้อแท้ ไม่แสดงอาการฉุนเฉียว ไม่แสดงความอ่อนแอจนเกินเหตุ ไม่นำเอา ความเจ็บป่วยเล็ก ๆ น้อย ๆ มาอ้างเพื่อขออภิสิทธิ์ที่จะได้โน่นได้นี่หรือที่จะไม่ต้องทำ โน่นทำนี่ ทำให้กลายเป็นคนน่าสมเพชเวทนา เป็นที่น่าเหยียดหยามของคนข้างเคียง

3. อดทนต่อความเจ็บใจ หมายถึง การอดทนต่อการกระทำล่วงเกิน เช่น ถูกคำ ถูกดูหมิ่น ถูกนิินทา ถูกข่มขู่ เป็นต้น เพราะอยู่ด้วยกันหมู่มาคอย่อมมีคนคิดบ้างคนชั่วบ้าง มีการล่วงเกินเราโดยตั้งใจบ้าง โดยไม่ตั้งใจบ้าง การกระทบกระทั่งกันย่อมเป็นของ ธรรมดา เราต้องมีความอดทนและอดกลั้นตามควร

4. อดทนต่อกิเลส หมายถึง อดทนต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เข้ามาช่วยวนชวนให้หลงไหล ให้หมกมุ่น มัวเมา รู้จักเดินสายกลาง ไม่ปล่อยตัวให้ถล่นไปในทางทุจริต ในปัจจุบันมี สิ่งต่าง ๆ ที่มาช่วยวนผู้คนให้ประพฤติดนไปในทางเสื่อมเสียมากขึ้น เราต้องรู้จัก ควบคุมจิตใจตนเองให้มั่นคง ไม่หลงตามง่าย ๆ

ความอดทนแบ่งได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่ ความอดทนต่อความยากลำบาก
ความอดทนต่อความเจ็บป่วย ความอดทนต่อความเจ็บใจ และความอดทนต่อกิเลส

622

ศูนย์ที่ 2

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตริยกรรม

เรื่อง "ประเภทของขันติโสรัจจะ"

นักเรียนทำกิจกรรมตามลำดับต่อไปนี้

1. ฟังเพลง "นักร้องบ้านนอก" จากเครื่องเล่นเทป และศึกษาจากเนื้อเพลง
2. อภิปรายจากเนื้อเพลงว่าใช้ความอดทนประเภทใดและใช้โสรัจจะในการดำเนินชีวิตอย่างไรบ้าง แล้วทำลงในแบบฝึกปฏิบัติ

ศูนย์ที่ 2

พระพุทธศาสนา
"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

เอกสารประกอบกิจกรรม
เรื่อง "ประเภทของขันติโสรัจจะ"

เนื้อเพลง นักร้องบ้านนอก

เมื่อสุริยยามสนธยา หมุ่นกกาก็บินมาสู่รัง ให้มาคิดถึงห้องทุ่งนาเสียจ้ง
ปานฉะนี้คงคอยหวัง เมื่อไหร่จะกลับบ้านนา มาอยู่เมืองกรุง ใจก็มุ้งแต่อยากจะดั่ง
ด้วยความหวังอยากจะเป็นคารา ลำบากลำบากก็จะทนกับหน้า ก่อนจะจากบ้านมา
เพื่อนมันมาให้ாய ก่อนจากบ้านมาเพื่อนมันมาให้ข้าทรวง ไปเป็นนักร้องให้เขาส้าง
มันเจ็บในทรวงไม่หาย ไม่เค่นไม่ดั่ง จะไม่หันหลังกลับไป ทุกวันคืนนอนร้องไห้
อีกเมื่อไหร่จะโชคดี

เมื่อสุริยยามสนธยา จะกลับบ้านนาตอนชื่อเสียงเรามี จะอยากจะจนถึงออกจะ
ทนเต็มที่ นักร้องบ้านนอกคนนี้จะกล่อมน้องพี่และแฟนเพลง ก่อนจากบ้านมาเพื่อน
มันมาให้ข้าทรวง ไปเป็นนักร้องให้เขาส้าง มันเจ็บในทรวงไม่หาย ไม่เค่นไม่ดั่งจะ
ไม่หันหลังกับไป ทุกวันคืนนอนร้องไห้ อีกเมื่อไหร่จะโชคดี เมื่อสุริยยามสนธยา
จะกลับบ้านนาตอนชื่อเสียงเรามี จะอยากจะจนถึงออกจะทนเต็มที่ นักร้องบ้านนอกคนนี้
จะกล่อมน้องพี่และแฟนเพลง

623

ศูนย์ที่ 2

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรคำถาม

เรื่อง "ประเภทของขันติโสรัจจะ"

นำอักษรหน้าข้อความที่มีความสัมพันธ์ มาใส่หน้าข้อ

.....1. อคทนต่อความเจ็บป่วย	ก. การพูดจาอ่อนน้อม
.....2. อคทนต่อความลำบาก	ข. การทำงานล่วงเวลาเพื่อมีรายได้พิเศษ
.....3. อคทนต่อความเจ็บใจ	ค. การหักห้ามใจไม่หลงผิดเป็นชอบ
.....4. อคทนต่อกิเลส	ง. ชอบและสนใจสิ่งใหม่ ๆ
.....5. โสรัจจะ	จ. เพื่อนดูถูกว่ามีการเรียนตกต่ำ
	ฉ. ไม่ทำตัวเป็นภาระกับผู้อื่นเมื่อป่วย เพียงเล็กน้อย

624

ศูนย์ที่ 2

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรเฉลย

เรื่อง "ประเภทของขันติโสรัจจะ"

ฉ 1.

ช 2.

จ 3.

ค 4.

ก 5.

631

ศูนย์ที่ 3

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรคำสั่ง

เรื่อง "ประโยชน์ของการมีขันติโสรัจจะและโทษของการขาดขันติโสรัจจะ"

นักเรียนอ่านบัตรคำสั่งนี้ แล้วปฏิบัติตามลำดับขั้นด้วยความตั้งใจ

1. อ่านบัตรเนื้อหา หมายเลข 632 และศึกษาภาพชุด "ประโยชน์ของการมีขันติ-โสรัจจะ และโทษของการขาดขันติโสรัจจะ"
2. ตอบคำถามจากบัตรคำถาม หมายเลข 633 ลงในแบบฝึกปฏิบัติ
3. ตรวจสอบคำตอบจากบัตรเฉลย หมายเลข 634
4. เมื่อเสร็จแล้วเก็บของเข้าที่ให้เรียบร้อย ไม่ถืออะไรติดมือไป นอกจากกระดาษคำตอบ หรือแบบฝึกปฏิบัติ

632

ศูนย์ที่ 3

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรเนื้อหา

เรื่อง "ประโยชน์ของการมีขันติโสรัจจะและโทษของการขาดขันติโสรัจจะ"

ในความสำเร็จของคนทั้งหลาย ถ้าได้ศึกษาถึงปัจจัยที่นำมาถึงความสำเร็จนั้น จะพบว่าหลักธรรมขันติโสรัจจะ รวมอยู่ด้วยไม่มากก็น้อย และในทำนองเดียวกัน ถ้าศึกษาถึงความล้มเหลวของบุคคลต่าง ๆ ก็พบว่า ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากการขาดขันติโสรัจจะ ด้วยเช่นกัน

ประโยชน์ของการมีขันติโสรัจจะ

1. ทำให้กุศลธรรมทุกชนิดเจริญขึ้นได้
2. ทำให้เป็นคนมีเสน่ห์เป็นที่รักของคนทั้งหลาย
3. ทำให้ไม่ติรกรากเหง้าแห่งความชั่วทั้งหลาย
4. ทำให้อยู่เป็นสุข ทุกอิริยาบถ
5. ได้ชื่อว่ามีเครื่องประดับอันประเสริฐ
6. ทำให้ศีลสมาธิตั้งมั่น

โทษของการขาดขันติโสรัจจะ

1. ทำให้การงานไม่สำเร็จ
2. ไม่มีเสน่ห์ ขัดแย้งกับคน
3. เกิดความชั่วได้ง่าย
4. เบื่อหน่ายได้ง่าย
5. ทำให้สังคมไม่สงบ

ขันติโสรัจจะ ทำให้การดำเนินชีวิตประสบความสำเร็จ เป็นที่รักของบุคคลที่เกี่ยวข้อง

การไม่ปฏิบัติตนตามหลักธรรมขันติโสรัจจะ ทำให้ชีวิตไม่มีความสุข และไม่เป็นที่ชื่นชอบของบุคคลที่เกี่ยวข้อง

633

ศูนย์ที่ 3

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรคำถาม

เรื่อง "ประโยชน์ของการมีขันติโสรจจะและโทษของการขาดขันติโสรจจะ"

1. ขันติโสรจจะ มีประโยชน์อย่างไร

1.1 .....

1.2 .....

2. การขาดขันติโสรจจะ จะมีโทษอย่างไร

2.1 .....

2.2 .....

634

ศูนย์ที่ 3

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรเฉลย

เรื่อง "ประโยชน์ของการมีขันติโสรัจจะและโทษของการขาดขันติโสรัจจะ"

1. ประโยชน์ของขันติโสรัจจะ
  - 1.1 ทำให้งานทุกชนิดเจริญขึ้นได้
  - 1.2 เป็นคนมีเสน่ห์เป็นที่รักของคนทั้งหลาย
2. โทษของการขาดขันติโสรัจจะ
  - 2.1 เป็นต้นเหตุเกิดความชั่ว
  - 2.2 ไม่เป็นที่รักและนิยมของคนทั่วไป

641

ศูนย์ที่ 4

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรคำสั่ง

เรื่อง "การนำขันติโสรัจจะไปใช้ในชีวิตประจำวัน"

ให้นักเรียนอ่านบัตรคำสั่งแผ่นนี้ แล้วปฏิบัติตามลำดับขั้นต่อไปนี้ ด้วยความตั้งใจ

1. นักเรียนอ่านบัตรเนื้อหา หมายเลข 642 เรื่อง "การนำขันติโสรัจจะไปใช้ในชีวิตประจำวัน" ประกอบภาพชุดการนำขันติโสรัจจะไปใช้ในชีวิตประจำวัน
2. อ่านบัตรกิจกรรม หมายเลข 643 และศึกษาข่าวจากหนังสือพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับการขาดขันติโสรัจจะ
3. นักเรียนอภิปรายจากข่าวว่าจะนำขันติโสรัจจะไปใช้แก้ปัญหาจากข่าวอย่างไร
4. นักเรียนตอบคำถามจากบัตรคำถาม หมายเลข 644 ลงในแบบฝึกปฏิบัติ
5. นักเรียนตรวจคำตอบจากบัตรเฉลย หมายเลข 645
6. เมื่อเสร็จแล้วให้นักเรียนเก็บของเข้าที่ให้เรียบร้อย และไม่ถืออะไรติดมือไป ยกเว้นกระดาษคำตอบ หรือแบบฝึกปฏิบัติ

642

ศูนย์ที่ 4

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรเนื้อหา

เรื่อง "การนำขันติโสรัจจะไปใช้ในชีวิตประจำวัน"

ทั้งขันติและโสรัจจะ สามารถที่จะนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ตลอดเวลา ซึ่งจะ
มีผลทำให้ได้รับความชื่นชมจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง และนำไปสู่ความสำเร็จในการดำเนิน
ชีวิต ซึ่งแบ่งได้เป็นหัวข้อ ดังนี้

1. การทำงาน ทุกคนมีงานรับผิดชอบต้องอดทนในความยากลำบาก และมีความ
สงบเสงี่ยมเจียมตนต่อผู้บังคับบัญชา และเพื่อนร่วมงาน
2. การศึกษา การเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่ยากลำบาก ไม่สนุกสนาน เรา
จำเป็นต้องอดทนต่อการศึกษาเพิ่มเติม และอดทนต่อการว่ากล่าวของครูอาจารย์ ซึ่งจะต้อง
ทำตัวให้น่ารักไม่ก้าวร้าวต่อครูอาจารย์
3. การอยู่ร่วมกันหลายคนในสังคม จำเป็นต้องใช้ความอดทนต่อคำพูด กิริยา
ท่าทางที่ไม่ถูกใจเรา และตัวเราเองจำเป็นต้องวางตัวให้มีสภาพเรียบร้อย เข้ากับบุคคล
ได้ง่าย
4. การเจ็บป่วย เป็นภาวะที่ทุกคนต้องประสบในความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ
ควรอดทน ไม่เป็นที่เคืองรื้อนกับผู้อื่น
5. หักห้ามใจในสิ่งที่ไม่ดี มีผลเสียต่อสุขภาพร่างกายและจิตใจของเรา

ขันติโสรัจจะ สามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ ในเรื่องการทำงาน
การศึกษา และการอยู่ร่วมกันในสังคม

643

ศูนย์ที่ 4

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัณฑิตกิจกรรม

เรื่อง "การนำขันติไตรรงค์จะไปใช้ในชีวิตประจำวัน"

โปรดปฏิบัติกิจกรรมตามลำดับขั้นต่อไปนี้

1. ศึกษาข่าวหนังสือพิมพ์
2. อภิปรายจากข่าวว่าเนื่องจากสาเหตุใด
3. เสนอแนะการนำขันติไตรรงค์ไปแก้ปัญหามาจากข่าว

644

ศูนย์ที่ 4

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรคำถาม

เรื่อง "การนำขันติโสรจจะไปใช้ในชีวิตประจำวัน"

จงทำเครื่องหมาย ✓ หน้าข้อความที่ถูกต้อง และทำเครื่องหมาย X หน้าข้อที่ผิด

- .....1. ขันติและโสรจจะเป็นปัจจัยที่มีส่วนช่วยให้ประสบความสำเร็จตามที่ต้องการ
- .....2. ควรนำโสรจจะมาใช้กับผู้ที่มีความอาวุโสสูงกว่าส่วนคนที่ต่ำกว่าไม่จำเป็นต้องใช้
- .....3. คนที่มีฐานะดีไม่จำเป็นต้องมีความอดทนต่อสิ่งต่าง ๆ
- .....4. นักเรียนอดทนจนผลการเรียนดี ทำให้แสดงกิริยาไม่สุภาพต่อครูอาจารย์ก็ไม่ผิดมากนัก
- .....5. การเดินทางไกลวิชาลูกเสือ ถือเป็นการฝึกความอดทนในการอยู่ในสังคมอย่างหนึ่ง
- .....6. การอยู่ร่วมกันตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป จำเป็นต้องใช้ขันติโสรจจะเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข
- .....7. ความอยากในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ต้องแก้ด้วยขันติโสรจจะ
- .....8. คนที่จะเป็นนักกีฬาติดทีมชาติได้ต้องใช้ขันติ ส่วนคุณธรรมข้ออื่นไม่จำเป็นต้องใช้

จงแยกพฤติกรรมการนำขันติโสรจจะไปใช้และไม่ใช้ขันติโสรจจะในชีวิตประจำวัน
โดยนำเลขหน้าข้อความไปใส่ในแบบฝึกปฏิบัติ

- 1. แสดงความเคารพเจ้าหน้าที่เมื่อไปติดต่อกที่อำเภอ
- 2. อ่านหนังสือการ์ตูน
- 3. สวัสดิ์พักทนายครูอาจารย์
- 4. เดินผ่านผู้ใหญ่ให้ก้มตัว
- 5. อ่านหนังสือเรียน
- 6. โยนของข้ามศีรษะผู้ใหญ่
- 7. อดทนต่อคำพูดเยาะเย้ยจากเพื่อน
- 8. ตะโกนเรียกเพื่อนขณะที่ครูยังอยู่ด้วย
- 9. ห้ามใจไม่ให้อยากได้ในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง
- 10. ขี้รถไปเที่ยว
- 11. อดทนต่อสภาพในครอบครัว
- 12. ทดลองสูบบุหรี่ด้วยความอยากรู้

645

ศูนย์ที่ 4

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรเฉลย

เรื่อง "การนำขันติโสรจจะไปใช้ในชีวิตประจำวัน"

- จงทำเครื่องหมาย ✓ หน้าข้อความที่ถูกต้อง และทำเครื่องหมาย X หน้าข้อที่ผิด
- ✓ 1. ขันติและโสรจจะจะเป็นปัจจัยที่มีส่วนช่วยทำให้คนสำเร็จตามที่ต้องการ
  - X 2. ควรนำโสรจจะมาใช้กับผู้ที่มียาสูบสูงกว่าส่วนคนที่ต่ำกว่าไม่จำเป็นต้องใช้
  - X 3. คนที่มีฐานะดีไม่จำเป็นจะต้องมีความอดทนต่อสิ่งต่าง ๆ
  - X 4. นักเรียนอดทนจนผลการเรียนดี ทำให้แสดงกิริยาไม่สุภาพต่อครูอาจารย์
ก็ไม่ผิดมากนัก
  - ✓ 5. การเดินทางไกลวิบากเสื่อ ถือเป็นการฝึกความอดทนในการอยู่ในสังคมอย่างหนึ่ง
  - ✓ 6. การอยู่ร่วมกันตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป จำเป็นต้องใช้ขันติโสรจจะเพื่อการอยู่ร่วมกัน
อย่างสงบสุข
  - ✓ 7. ความอยากในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ต้องแก้ด้วยขันติโสรจจะ
  - X 8. คนที่จะเป็นนักกีฬาดีทีมชาติได้ต้องใช้ขันติ ส่วนคุณธรรมข้ออื่นไม่จำเป็นต้องใช้

จงแยกพฤติกรรมการนำขันติโสรจจะไปใช้และไม่ใช้ขันติโสรจจะในชีวิตประจำวัน โดย
นำเลขหน้าข้อความ ไปใส่ในแบบฝึกปฏิบัติ

พฤติกรรมที่ใช้ขันติโสรจจะ ในชีวิตประจำวัน	พฤติกรรมที่ไม่ใช้ขันติโสรจจะ ในชีวิตประจำวัน
1, 3, 4, 5, 7, 9, 11	2, 6, 8, 10, 12

651

ศูนย์ที่ 5

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตร์คำสั่ง

เรื่อง "สภาพสังคมกับการใช้ขันติโสรังจะ"

โปรดอ่านบัตร์คำสั่งแผ่นนี้ แล้วปฏิบัติตามลำดับขั้น ด้วยความตั้งใจ

1. อ่านบัตร์เนื้อหา หมายเลข 652 เรื่อง "สภาพสังคมกับการใช้ขันติโสรังจะ" และ
คุณภาพขุคการใช้ขันติโสรังจะในสังคม
2. ตอบคำถามจากบัตร์คำถาม หมายเลข 653 ลงในแบบฝึกปฏิบัติ
3. ตรวจสอบคำตอบจากบัตร์เฉลย หมายเลข 654
4. เมื่อเสร็จแล้วเก็บของเข้าที่ให้เรียบร้อย ไม่ถืออะไรติดมือไป ยกเว้นกระดาษคำตอบ
หรือแบบฝึกปฏิบัติ

652

ศูนย์ที่ 5

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรเนื้อหา

เรื่อง "สภาพสังคมกับการใช้ขันติโสรัจจะ"

ในสังคมจำเป็นต้องใช้ขันติโสรัจจะในทุกที่ เพื่อความสำเร็จในงานและการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ซึ่งสามารถนำขันติโสรัจจะไปใช้ในสังคมได้ ดังนี้คือ

1. บ้าน เป็นสถานที่รวมของสมาชิกในครอบครัว ซึ่งมีลักษณะนิสัย ความคิด วยแตกต่างกัน ซึ่งจำเป็นต้องใช้ความอดทนและความสงบเสงี่ยมต่อกัน เพื่อความสุขในบ้าน

2. โรงเรียน เป็นสถานที่ซึ่งเราต้องไปศึกษาหาความรู้ และพบกับเพื่อน ครูอาจารย์ ที่มีความคิด ข้อคิดเห็น และการปฏิบัติที่แตกต่างกัน ที่จำเป็นต้องใช้ความอดทนและการทำจิตใจให้อุดทนและเข้ากับผู้อื่นได้

3. ที่ทำงาน การสร้างสรรค์งานจำเป็นต้องร่วมงานกับคนจำนวนมาก มีแนวคิด และการแสดงออกที่แตกต่างกันตามสภาพครอบครัว การศึกษา

4. สถานที่ทั่วไป การอยู่ร่วมกันในสังคม จำเป็นต้องพบปะคนเป็นจำนวนมาก มีพื้นฐานในการดำรงชีพที่แตกต่างกันทั้งด้านความคิด และปฏิบัติ ความอดทนในสิ่งต่าง ๆ ที่ไม่พอใจ และการควบคุมจิตใจในการแสดงออก

ขันติโสรัจจะของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคม และเศรษฐกิจ

653

ศูนย์ที่ 5

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรคำถาม

เรื่อง "สภาพสังคมกับการใช้ขันติโสรัจจะ"

1. การประกอบอาชีพใดในสังคมที่ต้องใช้ขันติโสรัจจะ

.....

.....

2. การอยู่ที่โรงเรียน เราจำเป็นต้องใช้ขันติโสรัจจะในกรณีใดบ้าง

2.1 .....

2.2 .....

3. นักเรียนใช้ขันติโสรัจจะในสังคมทั่วไปอย่างไรบ้าง

3.1 .....

3.2 .....

654

ศูนย์ที่ 5

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรเฉลย

เรื่อง "สภาพสังคมกับการใช้ขันติโสรัจจะ"

1. ทุกอาชีพ
2. 2.1 ครอบบรมสั่งสอน, การทำโทษ
- 2.2 การคบเพื่อน และการเข้ากลุ่มเพื่อนที่มีนิสัยแตกต่างกันไป
3. 3.1 การเดินทาง ไปโรงเรียน เบียดกันขึ้นรถโดยสาร
- 3.2 การซื้ออาหารในโรงอาหาร

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

ศูนย์ที่ 1

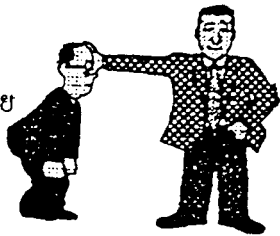
แบบฝึกปฏิบัติ

เรื่อง "ความหมายของขันติโสรัจจะ"

จากกิจกรรม สรุปการอภิปรายจากเอกสารเรื่อง "หัวใจแกร่ง"

ตอนที่ 1 นำอักษรหน้าข้อความทางขวามือ ใส่หน้าข้อทางซ้ายมือให้สัมพันธ์กัน

.....1. การมีกิริยาวาจาสงบเสงี่ยม	ก. มีกิริยาอ่อนน้อมถ่อมตน
.....2. ความอดทน	ข. ขันติโสรัจจะ
.....3. ธรรมอันทำให้งาม	ค. รู้ตัวอยู่เสมอ
.....4. การทำงานลำบาก และทนได้ยาก	ง. ไม่เถียงแม่ตอนแม่ดุแต่มาแสดงออก กับน้องแทน
.....5. มีความอดทนแต่ขาดโสรัจจะ	จ. โสรัจจะ
.....6. คนงาม	ฉ. เทพีประจำจังหวัด
.....7. คนสวย	ช. ขันติ
	ซ. การทอดทน

ตอนที่ 2 จงนำคำต่อไปนี้เติมในช่องว่างให้ได้ใจความสมบูรณ์

ความรู้, ใจ, กิริยา, ศิลทาน

คนจะงามงามที่..... ไซ้ไบหน้า

คนจะสวยสวย..... ไซ้ตาหวาน

คนจะแก่แก่..... ไซ้ยูนาน

คนจะรวยรวย..... ไซ้บ้านโต

ศูนย์ที่ 2

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

แบบฝึกปฏิบัติ

เรื่อง "ประเภทของขันติโสรัจจะ"

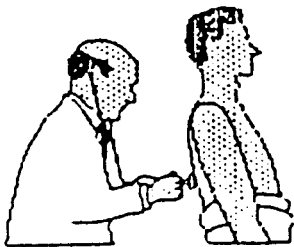
จากกิจกรรม

ประเภทของขันติ	เนื้อเพลงที่แสดงว่ามีขันติ
1. อคทนต่อความลำบาก	.....
2. อคทนต่อความเจ็บใจ	.....
3. อคทนต่อความเจ็บป่วย	.....
4. อคทนต่อกิเลส	.....

นำอักษรหน้าข้อความทางขวามือใส่หน้าข้อความทางซ้ายมือให้มีความสัมพันธ์กัน

- .....1. อคทนต่อความเจ็บป่วย
 .....2. อคทนต่อความลำบาก
 .....3. อคทนต่อความเจ็บใจ
 .....4. อคทนต่อกิเลส
 .....5. โสรัจจะ

- ก. การพูดจาอ่อนน้อม
 ข. การทำงานล่วงเวลาเพื่อมีรายได้พิเศษ
 ค. การหักห้ามใจไม่หลงผิดเป็นชอบ
 ง. ชอบและสนใจสิ่งใหม่ ๆ
 จ. เพื่อนคู่ใจกว่ามีการเรียนตกต่ำ
 ฉ. ไม่ทำตัวเป็นภาระกับผู้อื่นเมื่อป่วยเพียงเล็กน้อย

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

ศูนย์ที่ 3

แบบฝึกปฏิบัติ

เรื่อง "ประโยชน์ของการมีขันติสร้างจะและโทษของการขาดขันติสร้างจะ"

1. ขันติสร้างจะ มีประโยชน์อย่างไร

1.1 .....

1.2 .....

2. การขาดขันติสร้างจะ จะมีโทษอย่างไร

2.1 .....

2.2 .....

ศูนย์ที่ 4

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

แบบฝึกปฏิบัติ

เรื่อง "การนำขันติโสรจจะไปใช้ในชีวิตประจำวัน"

- จงทำเครื่องหมาย ✓ หน้าข้อความที่ถูกต้อง และทำเครื่องหมาย X หน้าข้อที่ผิด
- .... 1. ขันติและโสรจจะเป็นปัจจัยที่มีส่วนช่วยทำให้คนสำเร็จตามที่ต้องการ
  - .... 2. ควรนำโสรจจะมาใช้กับผู้ที่มีความโสรสูงกว่าส่วนคนที่ต่ำกว่าไม่จำเป็นต้องใช้
  - .... 3. คนที่มีฐานะดีไม่จำเป็นต้องมีความอดทนต่อสิ่งต่าง ๆ
  - .... 4. นักเรียนอดทนจนผลการเรียนดี ทำให้แสดงกิริยาไม่สุภาพต่อครูอาจารย์ไม่ผิดมากนัก
  - .... 5. การเดินทางไกลวิชาลูกเสือ ถือเป็นการฝึกความอดทนในการอยู่ในสังคมอย่างหนึ่ง
  - .... 6. การอยู่ร่วมกันตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป จำเป็นต้องใช้ขันติโสรจจะเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข
  - .... 7. ความอยากในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ต้องแก้ด้วยขันติโสรจจะ
  - .... 8. คนที่จะเป็นนักกีฬาติดทีมชาติได้ต้องใช้ขันติ ส่วนคุณธรรมข้ออื่นไม่จำเป็นต้องใช้

จงแยกพฤติกรรมการนำขันติโสรจจะไปใช้และไม่ใช้ขันติโสรจจะในชีวิตประจำวัน โดยนำเลขหน้าข้อความไปใส่ในแบบฝึกปฏิบัติ

พฤติกรรมที่ใช้ขันติโสรจจะ ในชีวิตประจำวัน	พฤติกรรมที่ไม่ใช้ขันติโสรจจะ ในชีวิตประจำวัน

ศูนย์ที่ 5

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

แบบฝึกปฏิบัติ

เรื่อง "สภาพสังคมกับการใช้ขันติสร้างจะ"

1. การประกอบอาชีพใดในสังคมที่ต้องใช้ขันติสร้างจะ

.....
 .....

2. การอยู่ที่โรงเรียน เราจำเป็นต้องใช้ขันติสร้างจะในกรณีใดบ้าง

2.1 .....

2.2 .....

3. นักเรียนใช้ขันติสร้างจะในสังคมทั่วไปอย่างไรบ้าง

3.1 .....

3.2 .....

แบบทดสอบประเมินผลหลังเรียน
ชุดการสอนเรื่อง "ขันติโสรัจจะ"

คำชี้แจง ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อละคำตอบเดียว โดยทำเครื่องหมาย X
ทับตัวอักษรที่นักเรียนเลือก ลงในกระดาษคำตอบ

1. ข้อใดที่มีความหมายตรงกับคำว่า ขันติ-โสรัจจะ
  - ก. เมื่อครูดุแสดงออกทางสีหน้าว่าเบื่อ
  - ข. ผูกซ้อมกีฬาให้รุ่นน้องโดยใช้วาจารุนแรง
  - ค. เก็บออมเงินเพื่อซื้อชุดใส่ให้เด่นที่สุดในงาน
  - ง. อุดหนุนเมื่อแม่ดู แต่ระบายอารมณ์กับน้องแทน
  - จ. อุดหนุนต่อคำชวนของเพื่อนและปฏิบัติตนเรียบร้อย
2. ความอดทนสามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่ข้อใด
  - ก. ความจน ความลำบาก ความขัดแย้ง ความวุ่นวาย
  - ข. ความจน ความเจ็บไข้ ความเจ็บใจ อำนาจกิเลส
  - ค. ความลำบาก ความเจ็บป่วย ความเจ็บใจ อำนาจกิเลส
  - ง. ความเหนื่อยยาก ความจน ความทรमान ความเจ็บใจ
  - จ. ความลำบาก ความยากจน ความเจ็บใจ ความอยากได้
3. คำว่า "อารมณ์ประดับใจ" มีความหมายตรงกับข้อใด
  - ก. อิทธิบาทสี่
  - ข. หิริโอตตปปะ
  - ค. ขันติโสรัจจะ
  - ง. สติสัมปชัญญะ
  - จ. กตัญญูกตเวที
4. ความอดทนต่อคำล่วงเกินของผู้อื่น จำเป็นต้องใช้หลักธรรมข้อใด ช่วยสนับสนุน
  - ก. หิริ
  - ข. วิริยะ
  - ค. เมตตา
  - ง. โสรัจจะ
  - จ. โอตตปปะ
5. การรู้จักรักษากิริยาให้สงบ ไม่ว่าจะมีความอดทนใดๆ เป็นการปฏิบัติตามหลักธรรมข้อใด
  - ก. ขันติ
  - ข. วิริยะ
  - ค. ฉันทะ
  - ง. โสรัจจะ
  - จ. อุเบกขา

6. เมื่อถูกคำไม่คำตอบ แต่แสดงอาการปากสั่นมือสั่น จัดเป็นลักษณะของคนประเภทใด
- มีสติสัมปชัญญะ
  - มีสติขาดปัญญา
  - มีขันติโสรัจจะ
  - มีขันติขาดโสรัจจะ
  - มีสติขาดสัมปชัญญะ
7. ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น มีความจำเป็นที่จะต้องอดทน เพื่อลดปัญหาการขัดแย้ง ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องการอดทนประเภทใด
- อดทนต่อทุกขเวทนา
  - อดทนต่ออำนาจกิเลส
  - อดทนต่อความเจ็บใจ
  - อดทนต่อความลำบากตรากตรำ
  - อดทนทุกประเภทที่กล่าวมาแล้ว
8. ข้อใดกล่าวถึงประโยชน์ของการมีขันติโสรัจจะ ไม่ถูกต้อง
- มีการแต่งกายงดงาม
  - อยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างปกติสุข
  - เป็นที่ชื่นชมแก่ผู้ร่วมงานและพบเห็น
  - มีการปฏิบัติงานเป็นไปอย่างต่อเนื่อง
  - ทำให้รักษาชื่อเสียงเกียรติยศของตนไว้
9. การที่คนจำนวนมากมาอยู่หรือทำงานร่วมกัน และดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุข ไม่มีการทะเลาะวิวาท หรือโต้เถียง เพราะบุคคลในสังคมนั้น มีคุณธรรมข้อใด
- อิทธิบาทสี่
  - สติสัมปชัญญะ
  - ขันติโสรัจจะ
  - ฆราวาสธรรม
  - ความกตัญญูกตเวที
10. อาชีพใดต้องใช้ขันติโสรัจจะในการดำเนินชีวิตประจำวัน
- ครู
  - แม่ค้า
  - นักร้อง
  - ตำรวจ
  - ทุกอาชีพ

เฉลยแบบทดสอบประเมินผลก่อนเรียน
ชุดการสอนเรื่อง "ขันติโสร็จจะ"

1. ข	6. จ
2. จ	7. จ
3. ค	8. ข
4. ข	9. ค
5. จ	10. จ

เฉลยแบบทดสอบประเมินผลหลังเรียน
ชุดการสอนเรื่อง "ขันติโสร็จจะ"

1. จ	6. ง
2. ค	7. ค
3. ค	8. ก
4. ง	9. ค
5. ง	10. จ

ชุดการสอนที่ 5
เรื่อง "อิทธิบาทสี่"
ประกอบด้วย

1. คู่มือครู 1 เล่ม
2. ซองสำหรับสื่อการสอน
3. แบบทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน
4. แบบฝึกปฏิบัติ

แผนการสอน

วิชา ส 019 พระพุทธศาสนา

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

หน่วยที่ 7 เรื่อง อธิธัมมาทสี่

2 คาบ

หัวข้อ

1. ความหมายของอธิธัมมาทสี่
2. องค์ประกอบของอธิธัมมาทสี่
3. การใช้อธิธัมมาทสี่ ในการดำเนินชีวิตประจำวัน
4. ประโยชน์จากการปฏิบัติตามหลักอธิธัมมาทสี่
และโทษจากการไม่ปฏิบัติตามหลักอธิธัมมาทสี่

(สำรอง) 5. บุคคลผู้สำเร็จด้วยอธิธัมมาทสี่

มโนคติ

1. อธิธัมมาทสี่เป็นแนวทางการปฏิบัติในพุทธศาสนา เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จที่ตั้งเป้าหมายไว้
2. การมีใจรักในสิ่งที่ปฏิบัติ มีความพยายาม การเอาใจใส่ และการใช้ปัญญา พิจารณาเหตุผล เป็นปัจจัยสำคัญในการประสบความสำเร็จในสิ่งที่ตั้งเป้าหมายไว้
3. การดำเนินชีวิตด้านการศึกษา การทำงาน ด้านอาชีพ และการดำเนินชีวิตทั่ว ๆ ไปจะประสบความสำเร็จได้ โดยปฏิบัติด้วยความพอใจ มีความพยายาม เอาใจใส่จดจ่อ และตรวจสอบ พิจารณาหาเหตุผล
4. ประโยชน์จากการปฏิบัติตามหลักอธิธัมมาทสี่ ทำให้ประสบความสำเร็จในกิจกรรมที่ตั้งเป้าหมายไว้ เป็นการพัฒนาตนเองและสังคมให้ดีขึ้น
5. โทษจากการไม่ปฏิบัติตามหลักอธิธัมมาทสี่ ทำให้การดำเนินชีวิตล้มเหลว ไม่เป็นที่เชื่อถือของบุคคลที่เกี่ยวข้อง
6. บุคคลที่มีความสำเร็จในสังคม เนื่องมาจากการนำอธิธัมมาทสี่ไปใช้กับการปฏิบัติตน ในสิ่งที่ตั้งเป้าหมายไว้

วัตถุประสงค์

1. หลังจากนักเรียนศึกษา เรื่อง "ความหมายของอิทธิบาทสี่" แล้วนักเรียนสามารถอธิบายความหมายของอิทธิบาทสี่ได้อย่างถูกต้อง
2. เมื่อนักเรียนศึกษาเนื้อหาและอภิปราย เรื่อง "องค์ประกอบของอิทธิบาทสี่" แล้วนักเรียนสามารถอธิบายถึงองค์ประกอบของอิทธิบาทสี่ ที่นำไปสู่ความสำเร็จได้อย่างน้อย 3 ข้อ
3. หลังจากศึกษาเนื้อหาและทำกิจกรรม เรื่อง "การใช้อิทธิบาทสี่ในการดำเนินชีวิตประจำวัน" แล้วนักเรียนสามารถยกตัวอย่างการดำเนินชีวิตที่ใช้อิทธิบาทสี่ ช่วยให้ประสบความสำเร็จได้อย่างเหมาะสม
4. เมื่อนักเรียนศึกษาเรื่อง "ประโยชน์ที่ได้รับจากการปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทสี่ และโทษจากการไม่ปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทสี่" แล้วนักเรียนสามารถอธิบายประโยชน์ที่ได้รับจากการปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทสี่ และโทษจากการไม่ปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทสี่ ได้อย่างน้อย 3 ข้อ
5. หลังจากนักเรียนได้ศึกษาเกี่ยวกับบุคคลที่ประสบความสำเร็จด้วยอิทธิบาทสี่ แล้วนักเรียนสามารถยกตัวอย่างบุคคลผู้ประสบความสำเร็จในสังคมที่ใช้อิทธิบาทสี่ประกอบการดำเนินชีวิต ได้อย่างน้อย 2 ท่าน

เนื้อหา	กิจกรรมการเรียน	สื่อการสอน	ประเมินผล
	ทำแบบประเมินผลก่อนเรียน ก.ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน 1.สนทนาถึงความสำเร็จในการดำเนินชีวิต	แบบประเมินผลก่อนเรียน 10 ข้อ 1.ภาพความสำเร็จในการดำเนินชีวิต 3 ภาพ	ก.ประเมินผลก่อนเรียน 1.ประเมินผลจากคะแนนแบบประเมินผลก่อนเรียน 1.สังเกตจากความสนใจของนักเรียน
1.ความหมายของอิทธิบาทสี่	ข.ขั้นประกอบกิจกรรม 1.อ่านบัตรคำสั่งแล้วปฏิบัติตามคำสั่ง 2.เขียนเป้าหมายที่นักเรียนต้องการประสบความสำเร็จลงในแบบฝึกปฏิบัติ 3.อภิปรายถึงวิธีการที่จะทำให้ประสบความสำเร็จในสิ่งที่ตั้งเป้าหมาย 4.อ่านบัตรเนื้อหาเรื่อง "ความหมายของอิทธิบาทสี่" 5.ตอบคำถามจากบัตรคำถามลงในแบบฝึกปฏิบัติ 6.ตรวจคำตอบจากบัตรเฉลย	1.บัตรคำสั่ง(10 แผ่น) 2.บัตรกิจกรรม (2 แผ่น) 3.บัตรเนื้อหา (10 แผ่น) 4.บัตรคำถาม (10 แผ่น) 5.บัตรเฉลย (2 แผ่น)	ข.ขั้นประเมินผลกิจกรรม 1.นักเรียนอธิบายความหมายของอิทธิบาทสี่ได้อย่างถูกต้อง
2.องค์ประกอบของอิทธิบาทสี่	1.อ่านบัตรคำสั่งและปฏิบัติตามคำสั่ง 2.อ่านบัตรเนื้อหา เรื่อง "องค์ประกอบของอิทธิบาทสี่" 3.อ่านเอกสารเรื่อง "อีก 3 พุทธจะพบความสำเร็จ" และ "ภาพเขียนของยานี" 4.อภิปรายจากเนื้อหาใน	1.บัตรคำสั่ง (10 แผ่น) 2.บัตรเนื้อหาเรื่อง "องค์ประกอบของอิทธิบาทสี่" (10 แผ่น) 3.เอกสารเรื่อง "อีก 3 พุทธจะพบความสำเร็จ" และ " ภาพเขียน	2.นักเรียนอธิบายถึงองค์ประกอบของอิทธิบาทสี่ ที่นำไปสู่ความสำเร็จ ได้อย่างน้อย 3 ข้อ

เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้	สื่อการสอน	ประเมินผล
	สาเหตุที่ไม่ประสบความสำเร็จ และสาเหตุของการประสบความสำเร็จ 5.ตอบคำถามจากบัตรคำถาม ลงในแบบฝึกปฏิบัติ 6.ตรวจคำตอบจากบัตรเฉลย	ของยานี” (1ชุด) 4.บัตรคำถาม (10 แผ่น) 5.บัตรเฉลย (2 แผ่น)	
3.การใช้ อิทธิบาทสี่ ในการ ดำเนินชีวิต ประจำวัน	1.อ่านบัตรคำสั่งและปฏิบัติ ตามคำสั่ง 2.อ่านบัตรเนื้อหา เรื่อง "การใช้อิทธิบาทสี่ในการ ดำเนินชีวิตประจำวัน" 3.เขียนเสนอแนะการใช้อิทธิ- อิทธิบาทสี่ ที่ต้องการ ประสบความสำเร็จลงใน แบบฝึกปฏิบัติ 4.อภิปรายผลงานร่วมกัน ในกลุ่ม 5.ตอบคำถามจากบัตรคำถาม ลงในแบบฝึกปฏิบัติ 6. ตรวจคำตอบจากบัตรเฉลย	1.บัตรคำสั่ง (10 แผ่น) 2.บัตรเนื้อหาเรื่อง "การใช้อิทธิบาทสี่ ใน การดำเนินชีวิตประจำวัน" 3.บัตรกิจกรรม(2 แผ่น) 4.บัตรคำถาม (10 แผ่น) 5.บัตรเฉลย (2 แผ่น)	3.นักเรียนยกตัวอย่าง การใช้อิทธิบาทสี่ ในการดำเนินชีวิต- อย่างเหมาะสม
4.ประโยชน์ จากการ ปฏิบัติ ตามหลัก อิทธิบาทสี่ และโทษ จากการไม่ ปฏิบัติ	1.อ่านบัตรคำสั่งและปฏิบัติ ตามคำสั่ง 2.ทำกิจกรรมต่อภาพที่กำหนด เป็นภาพที่สมบูรณ์ เมื่อเสร็จ แล้ว ให้อภิปรายถึงการ ประสบความสำเร็จ มี ประโยชน์อย่างไร 3.อ่านเนื้อหาเรื่อง"ประโยชน์	1.บัตรคำสั่ง (10 แผ่น) 2.บัตรกิจกรรม (2 แผ่น) 3.ภาพสมบูรณ์ที่ตัดเป็น ชิ้นเล็ก ๆ (2 ชุด) 4.บัตรเนื้อหา(10 แผ่น) 5.ภาพชุดประกอบเรื่อง	4.นักเรียนอธิบาย- ประโยชน์ของการใช้ อิทธิบาทสี่ และ โทษจากการขาด อิทธิบาทสี่ อย่างน้อย 3 ข้อ

เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้	สื่อการสอน	ประเมินผล
ตามหลัก อิทธิบาทสี่	จากการปฏิบัติตามหลัก อิทธิบาทสี่ และโทษจากการ ไม่ปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทสี่ ประกอบภาพชุด 4.ตอบคำถามจากบัตรคำถาม ลงในแบบฝึกปฏิบัติ 5.ตรวจคำถามจากบัตรเฉลย	"ประโยชน์จากการ ปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทสี่ และโทษจากการ ไม่ปฏิบัติตามหลัก (1 แผ่น) 5.บัตรคำถาม (10 แผ่น) 6.บัตรเฉลย (2 แผ่น)	
5.บุคคลผู้ ประสบความสำเร็จ ด้วย อิทธิบาทสี่	1.อ่านบัตรคำสั่งและปฏิบัติ ตามคำสั่ง 2.ศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับบุคคล ผู้ประสบความสำเร็จ ด้วยอิทธิบาทสี่ 3.นักเรียนตอบคำถามจากบัตร คำถามลงในแบบฝึกปฏิบัติ 4.ตรวจคำตอบจากบัตรเฉลย	1.บัตรคำสั่ง (10 แผ่น) 2.บัตรเนื้อหาเกี่ยวกับ บุคคลผู้ประสบความสำเร็จ (10 แผ่น) 3.บัตรคำถาม (10 แผ่น) 4.บัตรเฉลย (2 แผ่น)	5.นักเรียนยกตัวอย่าง บุคคลผู้ประสบความสำเร็จ ในสังคม ซึ่ง ใช้อิทธิบาทสี่ ประ- กอบการดำเนินชีวิต ได้อย่างน้อย 2 ท่าน
	ค.ขั้นสรุปบทเรียน ซักถามนักเรียนเกี่ยวกับ สาระสำคัญของอิทธิบาทสี่ ทำแบบประเมินผลหลังเรียน	แบบประเมินผล หลังเรียนจำนวน 10 ข้อ	ค.ประเมินผลหลังเรียน ประเมินผลจากคะแนน แบบประเมินผลหลังเรียน

แบบทดสอบประเมินผลก่อนเรียน
ชุดการสอนเรื่อง "อิทธิบาทสี่"

คำชี้แจง ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อละคำตอบเดียว โดยทำเครื่องหมาย X
ทับตัวอักษรข้อที่นักเรียนเลือก ลงในกระดาษคำตอบ

1. หลักธรรมข้อใดที่นำไปสู่ความสำเร็จในหน้าที่การงาน
  - ก. อิทธิบาทสี่
  - ข. สังคหวัตถุสี่
  - ค. สติสัมปชัญญะ
  - ง. ขันติโสรัจจะ
  - จ. ความกตัญญูกตเวที
2. ข้อใดเป็นหลักปฏิบัติสำคัญที่ควรแก่การยึดถือ เพื่อช่วยให้ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน
  - ก. ชอบ ขยัน ประหยัด หมั่นศึกษาเพิ่มเติม
  - ข. พอใจ พากเพียร เอาใจใส่ และใช้ปัญญา
  - ค. ขยันหมั่นเพียร คบคนดี และไม่ใช่ง่าย
  - ง. รอบรู้ ใฝ่ใจ ละเว้นจากความคิดชั่ว และรู้จักการให้
  - จ. รู้จักการให้ เจริญด้วยถ้อยคำ อ่อนหวาน และประพฤติดี
3. ข้อใดเป็นองค์ประกอบของอิทธิบาทสี่
  - ก. ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย
  - ข. ขยัน ประหยัด อุตุน มีเหตุผล
  - ค. ขยัน เอาใจใส่ มีวินัย ซื่อสัตย์
  - ง. ใจรัก ขยัน เอาใจใส่ ไตร่ตรอง
  - จ. ใจชอบ สนใจ เอาใจใส่ ไตร่ตรอง
4. บุคคลใดมีลักษณะเป็นผู้มีจิตตะในการทำงาน
  - ก. ขาวติดตามงานที่สั่ง
  - ข. เขียวปฏิบัติตามหน้าที่
  - ค. ดำพอใจในงานใหม่เสมอ
  - ง. แดงทำงานอย่างรับผิดชอบ
  - จ. เหลืองทำงานอย่างต่อเนื่อง
5. หลักธรรมข้อใดที่ช่วยให้ผู้ปฏิบัติเกิดกำลังใจในการต่อสู้กับอุปสรรคต่าง ๆ
  - ก. ฉันทะ
  - ข. วิริยะ
  - ค. กตเวที
  - ง. โสรัจจะ
  - จ. ขันติทางกาย
6. ผู้มีวิริยะในการปฏิบัติงานคือข้อใด
  - ก. มีข้ออ้างไม่ทำงาน
  - ข. ผลักวันประกันพรุ่ง
  - ค. ทำงานอย่างต่อเนื่อง
  - ง. ไม่สนุกกับการทำงาน
  - จ. ทำงานครึ่ง ๆ กลาง ๆ
7. ประโยชน์ของอิทธิบาท 4 คือข้อใด
  - ก. ทำให้พึ่งตนเองได้
  - ข. ทำให้มีความอดทน
  - ค. ทำให้เป็นคนเรียบร้อย
  - ง. ทำให้ทำให้ขยันทำงาน
  - จ. ทำให้มีความคิดริเริ่มใหม่ ๆ

8. ผู้ที่ ไม่ใช่ หลักกฤษฎีบาทสี่ในการดำเนินชีวิต จะเกิดผลเสียคือ
- เป็นผู้ไม่สุภาพเรียบร้อย
  - เป็นผู้ไม่รับผิดชอบต่อตนเอง
  - ขาดความอดทนในการทำงาน
  - เป็นผู้ไม่มีความรอบคอบในการทำงาน
  - ทำงานที่ตั้งเป้าหมายไว้ไม่สำเร็จ
- สมบูรณ์
9. ในปัจจุบันคนเราไม่ประสบความสำเร็จตามที่คาดหวังไว้ เนื่องจากขาดคุณสมบัติข้อใด
- ความพอใจในงาน
  - ความมานะพยายาม
  - การใช้ปัญญาพิจารณาหาเหตุผล
  - การเอาใจใส่งาน ติดตามและวางแผน
  - ทุกข้อที่กล่าวมา
10. อุปสรรคสำคัญในการใช้ปัญญาประกอบหน้าที่การงาน คือข้อใด
- ความซื่อสัตย์
  - ความไม่ใส่ใจ
  - ความโง่เขลา
  - ความเบื่อง่าย
  - ความรับผิดชอบ

711

พระพุทธศาสนา

ศูนย์ที่ 1

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรคำสั่ง

เรื่อง "ความหมายของอิทธิบาทสี่"

โปรดอ่านบัตรคำสั่งแผ่นนี้แล้วปฏิบัติตามลำดับขั้นดังต่อไปนี้ด้วยความตั้งใจ

1. อ่านบัตรกิจกรรม หมายเลข 712 และเขียนเป้าหมายที่นักเรียนจะทำให้ประสบความสำเร็จลงแบบฝึกปฏิบัติ
2. นักเรียนอภิปรายถึงวิธีการที่ทำให้งานประสบความสำเร็จจากการปฏิบัติกิจกรรม
3. อ่านบัตรเนื้อหา เรื่อง "ความหมายของอิทธิบาทสี่" หมายเลข 713
4. ตอบคำถามจากบัตรคำถาม หมายเลข 714 ลงในแบบฝึกปฏิบัติ
5. ตรวจสอบคำตอบจากบัตรเฉลย หมายเลข 715
6. เมื่อเสร็จแล้วเก็บของเข้าที่ให้เรียบร้อย ไม่ถืออะไรติดมือไป ยกเว้นกระดาษคำตอบหรือแบบฝึกปฏิบัติ

712

ศูนย์ที่ 1

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรกิจกรรม

เรื่อง "ความหมายของอิทธิบาทสี่"

1. ให้นักเรียนเขียนเป้าหมายที่นักเรียนต้องการประสบความสำเร็จ ลงในแบบฝึกปฏิบัติ คนละ 1 ข้อ
2. ให้นักเรียนอภิปรายถึงวิธีการที่จะทำให้เป้าหมายที่ตั้งไว้ประสบความสำเร็จ

713

ศูนย์ที่ 1

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรเนื้อหา

เรื่อง "ความหมายของอิทธิบาทสี่"

"ความสำเร็จ" คือผลที่ไปถึงตามที่คาดหวังเอาไว้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา การไปถึงความสำเร็จได้ จะต้องมีวิธีการ พระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงวิธีการนำไปสู่ความสำเร็จ โดยมี 4 ขั้นตอน รวมกันเรียกว่า อิทธิบาท

ความหมายของอิทธิบาทสี่

อิทธิ แปลว่า "ความสำเร็จ" บาท แปลว่า "ทาง" เมื่อนำมารวมกันเป็น อิทธิบาท แปลว่า ทางแห่งความสำเร็จ ซึ่งประกอบด้วยกัน 4 ประการ

ความสำเร็จ หมายถึง การได้ผลสมประสงค์ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ในสิ่งที่ปฏิบัติ ที่อาจเป็นรูปธรรม หรือนามธรรม เป็นเรื่อง que ปฏิบัติเป็นประจำในชีวิตประจำวัน หรือสิ่งที่คิดริเริ่มขึ้นมาใหม่ ซึ่งสิ่งต่าง ๆ ที่ปฏิบัติ นั้น อาจใช้ระยะเวลาสั้น ๆ หรือเป็นช่วงระยะเวลายาว ๆ ก็ได้

ในการจะประสบความสำเร็จในสิ่งที่ปฏิบัติและตั้งเป้าหมายไว้ นั้น ไม่ว่าจะเป็น ด้านการศึกษา การประกอบอาชีพ เรื่องส่วนตัว หรือการดำเนินชีวิตทั่ว ๆ ไป สามารถ ความสำเร็จได้ ถ้าเรามีความตั้งใจจริง และปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทสี่อย่างต่อเนื่อง คือเริ่ม จากการชอบและพอใจในสิ่งที่จะปฏิบัติ ลงมือปฏิบัติด้วยความพยายามอย่างต่อเนื่อง ด้วยความเอาใจใส่ มีใจคงอยู่กับสิ่งที่ปฏิบัติ และใช้ปัญญาพิจารณาเหตุผล ปรับปรุงสิ่งที่ปฏิบัติ ซึ่งขั้นตอนที่ต่อเนื่องนี้ก็คือ องค์ประกอบของ อิทธิบาทสี่นั่นเอง

อิทธิบาทสี่ เป็นแนวทางการปฏิบัติในพุทธศาสนา เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จ ตามที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้

714

ศูนย์ที่ 1

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรคำถาม

เรื่อง "ความหมายของอิทธิบาทสี่"

จงหาคำที่มีความหมายต่อไปนี้ในตารางอักษรข้างล่าง

1. มีความหมายถึงความสำเร็จ
2. มีความหมายว่าทางไปสู่
3. ทางไปสู่ความสำเร็จ
4. หมายถึงการทำให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้
5. การทำอะไรแล้วไม่สำเร็จ

ก	ค	บ	จ	ร	จ	า	ป	ม
ค	ว	า	ม	ส	า	เ	รี	จ
พ	า	ป	อิ	พ	ป	ย	ร	ดี
ส	ก	พ	ค	ท	ง	ง	สี	ม
ธ	ง	จ	ว	า	ธิ	ท	อ	เ
ม	ร	น	ย	บ	า	ท	ส	ห
จ	ว	ท	ค	บ	ท	า	ม	ถ
ฉ	อ	ร	ธิ	อ	า	พ	น	ว
ช	า	ท	ส	ก	ข	ค	ร	ถ
ณ	อิ	พ	า	ไ	ป	ค	ข	ว

715

ศูนย์ที่ 1

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตร์เฉลย

เรื่อง "ความหมายของอิทธิบาทสี่"

1. อิทธิ   มีความหมายถึงความสำเร็จ
2. บาท   มีความหมายว่าทางไปสู่
3. อิทธิบาทสี่   ทางไปสู่ความสำเร็จ
4. ความสำเร็จ   หมายถึงการทำให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้
5. สัมเหลว   การทำอะไรแล้วไม่สำเร็จ

ก	ค	บ	จ	ร	จ	า	ป	ม
ค	ว	า	ม	ส	า	เ	ร	ี
พ	า	ป	อ	ิ	พ	ป	ย	ร
ส	ก	พ	ค	ท	ง	ง	ล	ม
ช	ง	จ	ว	า	อ	ิ	ท	อ
ม	ร	น	ย	บ	า	ท	ส	ห
จ	ว	ท	ค	บ	ท	า	ม	ล
ณ	อ	ร	ธิ	อ	า	พ	น	ว
ช	า	ท	ส	ก	ข	ค	ร	ล
ณ	อ	ิ	พ	า	ไ	ป	ค	ข

721

ศูนย์ที่ 2

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรคำสั่ง

เรื่อง "องค์ประกอบของอิทธิบาทสี่"

โปรดอ่านบัตรคำสั่งแผ่นนี้ แล้วปฏิบัติตามลำดับขั้น ด้วยความตั้งใจ

1. อ่านบัตรเนื้อหา หมายเลข 722 เรื่อง "องค์ประกอบของอิทธิบาทสี่"
2. อ่านบัตรกิจกรรม หมายเลข 723
3. อ่านเอกสารประกอบเรื่อง "อีก 3 พุทธจะพบความสำเร็จ" และ "ความสำเร็จของยานี"
4. อภิปรายเนื้อหาจากเอกสารถึงสาเหตุที่ไม่ประสบความสำเร็จในการชุกทอง และ ความสำเร็จของยานี เนื่องจากองค์ประกอบข้อใดในอิทธิบาทสี่ลงแบบฝึกปฏิบัติ
5. ตอบคำถามจากบัตรคำถาม หมายเลข 724 ลงแบบฝึกปฏิบัติ
6. ตรวจสอบคำตอบจากบัตรเฉลย หมายเลข 725
7. เมื่อเสร็จแล้วเก็บของเข้าที่ให้เรียบร้อย ไม่ถืออะไรติดมือไป ยกเว้น กระดาษคำตอบหรือแบบฝึกปฏิบัติ

722

ศูนย์ที่ 2

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรเนื้อหา

เรื่อง "องค์ประกอบของอิทธิบาทสี่"

การประสบความสำเร็จในแต่ละเรื่องในการดำเนินชีวิตของเรา ไม่ว่าจะ เป็นเรื่องเล็กน้อยหรือเรื่องสำคัญเพียงใด ถ้าเราพิจารณาดูจะพบว่าในความสำเร็จนั้น ๆ จะต้องมียุทธศาสตร์หลายประการร่วมกัน ซึ่งถ้านำมาวิเคราะห์และจัดประเภทหมวดหมู่แล้ว ยุทธศาสตร์ต่าง ๆ นั้น ก็จะสอดคล้องและเข้าประเภทในองค์ประกอบของอิทธิบาทสี่นั่นเอง

องค์ประกอบของอิทธิบาทสี่

1. **ฉันทะ** หมายถึง ความชอบใจ พอใจที่จะรู้และปฏิบัติเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งในที่นี้หมายถึงเรื่องที่มีลักษณะเป็นกุศล ด้วยเห็นคุณค่าในสิ่งที่พอนั้น เป็นสิ่งเร้าที่ช่วยทำให้เกิดการพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น ซึ่งได้จากบุคคลประสบความสำเร็จในด้านต่าง ๆ ในการทำงาน อาชีพ การศึกษา เริ่มต้นด้วยความชอบและพอใจในสิ่งที่ปฏิบัติมาก่อนทั้งสิ้น ฉะนั้น การสร้างฉันทะให้เกิดขึ้นกับงานใดงานหนึ่งนั้น จึงเป็นปัจจัยที่จะทำให้เกิดความสำเร็จในงานนั้นได้อย่างยิ่ง

2. **วิริยะ** หมายถึง การลงมือปฏิบัติงานโดยใช้กำลังกาย เคลื่อนไหว ด้วยความพยายามอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ไม่หือถอย จนกว่าจะสำเร็จ ซึ่งอาจใช้เวลาสั้นหรือยาวนานเป็นองค์ประกอบที่ต่อเนื่องมาจากการมีความรักและความพอใจในสิ่งที่ปฏิบัติ ลงสู่การลงมือปฏิบัติ อันจะนำมาซึ่งผลงาน ถ้าขาดวิริยะเสียแล้ว งานก็ไม่สามารถสำเร็จลงได้ ถึงแม้จะชอบหรือเห็นคุณค่างานนั้นมากเพียงใดก็ตาม

3. **จิตตะ** หมายถึง การเอาใจใส่ มีจิตใจจดจ่อมั่นคงเกี่ยวกับเรื่องที่ปฏิบัติ ขณะคิด ขณะทำ ทำให้พัฒนางานได้เต็มกำลังความสามารถของสติปัญญา เพื่อไม่ให้เกิดการผิดพลาดในงานที่ปฏิบัติ ฉะนั้นการเอาใจใส่ในงาน จะทำให้งานมีคุณภาพ ใช้เวลาน้อย เป็นที่ยอมรับ นำไปสู่ความสำเร็จ

4. วิมังสา หมายถึง การพิจารณาไตร่ตรองในงานที่ปฏิบัติโดยใช้ปัญญา สอดส่องหาข้อดีข้อบกพร่องในการปฏิบัติงานนั้น ๆ ให้เกิดผลดีในการปฏิบัติ และนำ ข้อบกพร่องมาปรับปรุงแก้ไข ให้งานประสบความสำเร็จ

องค์ประกอบของอิทธิบาทสี่ ทุกข้อมีความสำคัญในการที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ ในสิ่งที่ปฏิบัติ จะขาดข้อใดข้อหนึ่งไม่ได้ โดยเริ่มต้นที่ใจ คือมีใจรักในงาน การพยายาม ทำ มีใจจดจ่อ และใช้ปัญญาพิจารณาหาเหตุผล ก็จะนำมาซึ่งความสำเร็จที่คาดหวัง

การมีใจรักในสิ่งที่ปฏิบัติ มีความพยายาม การเอาใจใส่ และการใช้ ปัญญาพิจารณาเหตุผล เป็นปัจจัยสำคัญในการประสบความสำเร็จในสิ่งที่ตั้ง เป้าหมายไว้

723

ศูนย์ที่ 2

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตริยกรรม

เรื่อง "องค์ประกอบของอิทธิบาทสี่"

นักเรียนทำกิจกรรมตามลำดับต่อไปนี้

1. อ่านเอกสารเรื่อง "อีก 3 ฟูตจะพบความสำเร็จ" และ "ความสำเร็จของยานี"
2. หลังจากอ่านเอกสารเรื่อง " อีก 3 ฟูตจะพบความสำเร็จ" และ"ความสำเร็จของยานี" แล้วให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายถึงสาเหตุที่การขุดทองไม่ประสบความสำเร็จ และความความสำเร็จของยานี เนื่องจากขาดและมีองค์ประกอบ ข้อใดในอิทธิบาทสี่

ศูนย์ที่ 2

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

เอกสารประกอบเรื่อง
เรื่อง "องค์ประกอบของอิทธิบาทสี่"

อีกสามพุทธจะพบความสำเร็จ

ข้าพเจ้าต้องมีไม้บรรทัดพิเศษวางไว้บนโต๊ะของข้าพเจ้าเป็นเวลาหลายปีมาแล้ว ไม้บรรทัดพิเศษอันนี้มีค่ายิ่งเสียดาทองคำ เมื่อข้าพเจ้าเก็บความรู้สึกอยากจะทำเล็กลงทำงาน ไม้บรรทัดนี้ก็จะช่วยให้ข้าพเจ้าทำงานได้ต่อไปอีก เมื่อข้าพเจ้าเกิดความท้อถอยขึ้น ไม้บรรทัดอันนี้อีกนั่นแหละที่คอยกระซิบให้กำลังใจแก่ข้าพเจ้า เมื่อข้าพเจ้าหยุดชมแม่ไม่นานเกินไป ไม้บรรทัดก็เรียกข้าพเจ้ากลับไปทำงาน

เมื่อย้อนรำลึกไปถึงสมัยตื่นทองคำกันที่มลรัฐโคโลราโด สมัยนั้นแมรีแลนด์เป็นเมืองเล็ก ๆ ที่มีพวกตื่นทองไปชุมนุมกันอยู่มากทีเดียว ชายหนุ่มผู้หนึ่งอุตสาหะเดินทางรอนแรมไปจนถึงโคโลราโดด้วยความอยากจะเป็นเศรษฐี เมื่อไปถึงที่นั่นเขาก็เริ่มลงมือขุดทองคำ

ครั้นขุดลงไปไม่นานนักเขาก็พบสายแร่ทองคำมากมายผิดปกติ เขาเกิดความคิดขึ้นว่าการขุดดินโดยมีพลั่วกับตะกร้านั้นเป็นเรื่องที่ล้าสมัยเกินไปเสียแล้ว เขาเห็นว่าการจำเป็นต้องใช้เครื่องจักรมาช่วยในการขุดแร่ เมื่อคิดเช่นนั้นเขาจึงรีบเดินทางกลับไปสู่แมรีแลนด์ เมื่อไปถึงที่นั่นก็เล่าให้เพื่อนฝูงฟังถึงเรื่องการพบทองคำอย่างแทบจะหายใจไม่ทัน เขาได้พูดถึงโอกาสอย่างใหญ่หลวงนี้ และพูดถึงความจำเป็นที่จะต้องใช้จ่ายเงินสำหรับซื้อเครื่องขุดแร่ ในที่สุดเพื่อนฝูงก็พากันเห็นใจ ได้ให้เงินเขากลับไปยังโคโลราโด ที่นี้เขาได้ใช้เครื่องขุดแร่ แต่ทว่าการขุดโดยเครื่องจักรไม่ได้ทำให้เขาพบทองคำตามที่ปรารถนา เมื่อหมดหวังเช่นนั้นวันหนึ่งเขาจึงขายบ่อทองนั้นให้แก่ นักแสวงโชคผู้หนึ่งพร้อมทั้งเครื่องมือในการขุดด้วย นักแสวงโชคผู้ประสบความสำเร็จ ได้เดินทางกลับไปยังแมรีแลนด์ พร้อมกับหนี้สินมากมายก่ายกอง

ในโคโลราโด นักแสวงโชคคนใหม่ที่ซื้อกิจการไว้จากหนุ่มผู้นั้นยังไม่ยอมใช้เครื่องขุดแร่ แต่ได้ไปเชิญผู้เชี่ยวชาญมาอีกหลายคน ซึ่งล้วนแต่เป็นผู้ที่เข้าใจเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับความละเอียดพิสดารของเทือกเขาเหล่านั้น ผู้เชี่ยวชาญเหล่านั้น

ได้ลงมือสำรวจตรวจแหล่งแร่ดูก็พบว่า เมื่อหลายศตวรรษมาแล้วผิวโลกของเราได้เคลื่อนที่เป็นอาณาบริเวณกว้างใหญ่ โดยเฉพาะตรงจุดที่นักแสวงโชคคนแรกได้ทำการขุดมาแล้ว บริเวณตรงนั้นแหละที่นักสำรวจเชื่อว่าจะต้องมีทองคำจำนวนมหาศาลอย่างแน่นอน บรรดาผู้เชี่ยวชาญต่างก็บอกมาให้ขุดลงไปอีกเพียงเล็กน้อยก็จะพบสายแร่

อีก

เจ้าของเหมืองแร่คนใหม่ได้เริ่มเดินเครื่องขุดลงไปจากเดิมอีกหนึ่งฟุต สองฟุต สามฟุต และพอถึงสามฟุตก็พบทองคำสมจริงตามคำของผู้เชี่ยวชาญ ถ้าหากเจ้าของคนเดิมเพียงแต่ขุดลงไปอีกสามฟุตเท่านั้น ความเป็นมหาเศรษฐีก็จะตกอยู่กับเขา

เจ้าของเดิมต้องกลายเป็นบุคคลล้มละลายเพราะเหมืองแร่ แต่ในภายหลังมันก็ทำให้เขากลายเป็นเศรษฐีขึ้นมาได้เหมือนกัน เขาเป็นเศรษฐีขึ้นมาได้เพราะบทเรียนที่สอนเขาให้ยึดมั่นอยู่กับงาน อย่าเลิกล้มกิจการเสียเพียงครึ่ง ๆ กลาง ๆ เพราะความท้อถอย เพราะเขาไม่ยอมขุดให้ลึกลงไปอีกสามฟุตนั่นเอง เขาจึงต้องกลายเป็นบุคคลสิ้นเนื้อประดาตัวไป และเหตุการณ์ในครั้งนั้นยังคงหลอกหลอนเขาตลอดมา

724

ศูนย์ที่ 2

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรคำถาม

เรื่อง "องค์ประกอบของอิทธิบาทสี่"

นำอักษรหน้าข้อความทางขวามือ มาใส่หน้าข้อความทางซ้ายมือให้มีความสัมพันธ์กัน

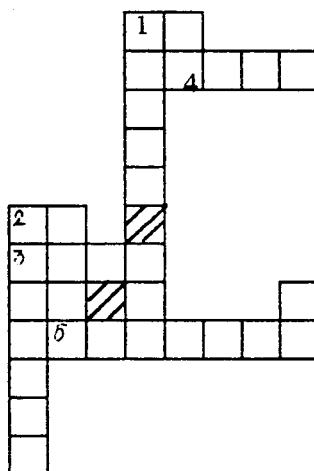
.....1. สุคาใช้หลักธรรมในพุทธศาสนาดำเนินอาชีพจนประสบ ความสำเร็จ	ก. ฉันทะ
.....2. จันทรฉายชอบเครื่องแบบพยาบาล จึงตั้งใจคูหนังสือ เพื่อสอบเรียนต่อ	ข. วิริยะ
.....3. ต้องขยันซ้อมจนได้เป็นนักสนุกเกอร์ระดับโลก	ค. จิตตะ
.....4. พิชัยมีการวางแผนทำงานและติดตามงานอยู่เสมอ	ง. วิมังสา
.....5. ปัญญาคัดเลือกพนักงานได้เพียง 1 คน จากผู้สมัคร 20 คน	จ. อิทธิบาทสี่

จงนำองค์ประกอบของอิทธิบาทสี่ เติมในตารางอักษรไขว้

แนวตั้ง

แนวนอน

1. ความพอใจในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม	3. การพยายามทำบ่อยครั้งด้วยตัวเอง
2. การใช้ปัญญาพิจารณาเหตุผล	4. การติดตามและการวางแผนงานที่ทำ
	5. หลักธรรมในการประสบความสำเร็จ

725

ศูนย์ที่ 2

พุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรเฉลย

เรื่อง "องค์ประกอบของอิทธิบาทสี่"

ตอนที่ 1

- จ 1.
- ก 2.
- ข 3.
- ค 4.
- ง 5.

ตอนที่ 2แนวตั้ง

- 1. ฉันทะ
- 2. วิมังสา

แนวนอน

- 3. วิริยะ
- 4. จิตตะ
- 5. อิทธิบาทสี่

731

ศูนย์ที่ 3

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรคำสั่ง

เรื่อง "การใช้อิทธิบาทสี่ในชีวิตประจำวัน"

นักเรียนอ่านบัตรคำสั่งนี้ แล้วปฏิบัติตามลำดับขั้นต่อไปนี้ ด้วยความตั้งใจ

1. อ่านบัตรเนื้อหา หมายเลข 732 เรื่อง "การใช้อิทธิบาทสี่ในชีวิตประจำวัน"
2. อ่านบัตรกิจกรรม หมายเลข 733
3. เลือกกิจกรรมจากภาพ 1 กิจกรรม และเสนอวิธีการนำไปปฏิบัติโดยใช้อิทธิบาทสี่ เพื่อช่วยให้ประสบความสำเร็จ ลงในแบบฝึกปฏิบัติ
4. อภิปรายผลงานร่วมกันในกลุ่ม
5. ตอบคำถามจากบัตรคำถาม หมายเลข 734 ลงในแบบฝึกปฏิบัติ
6. ตรวจสอบคำตอบจากบัตรเฉลย หมายเลข 735
7. เมื่อเสร็จแล้วเก็บของเข้าที่ให้เรียบร้อย ไม่ถืออะไรติดมือไป ยกเว้นกระดาษคำตอบ หรือแบบฝึกปฏิบัติ

732

ศูนย์ที่ 3

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรเนื้อหา

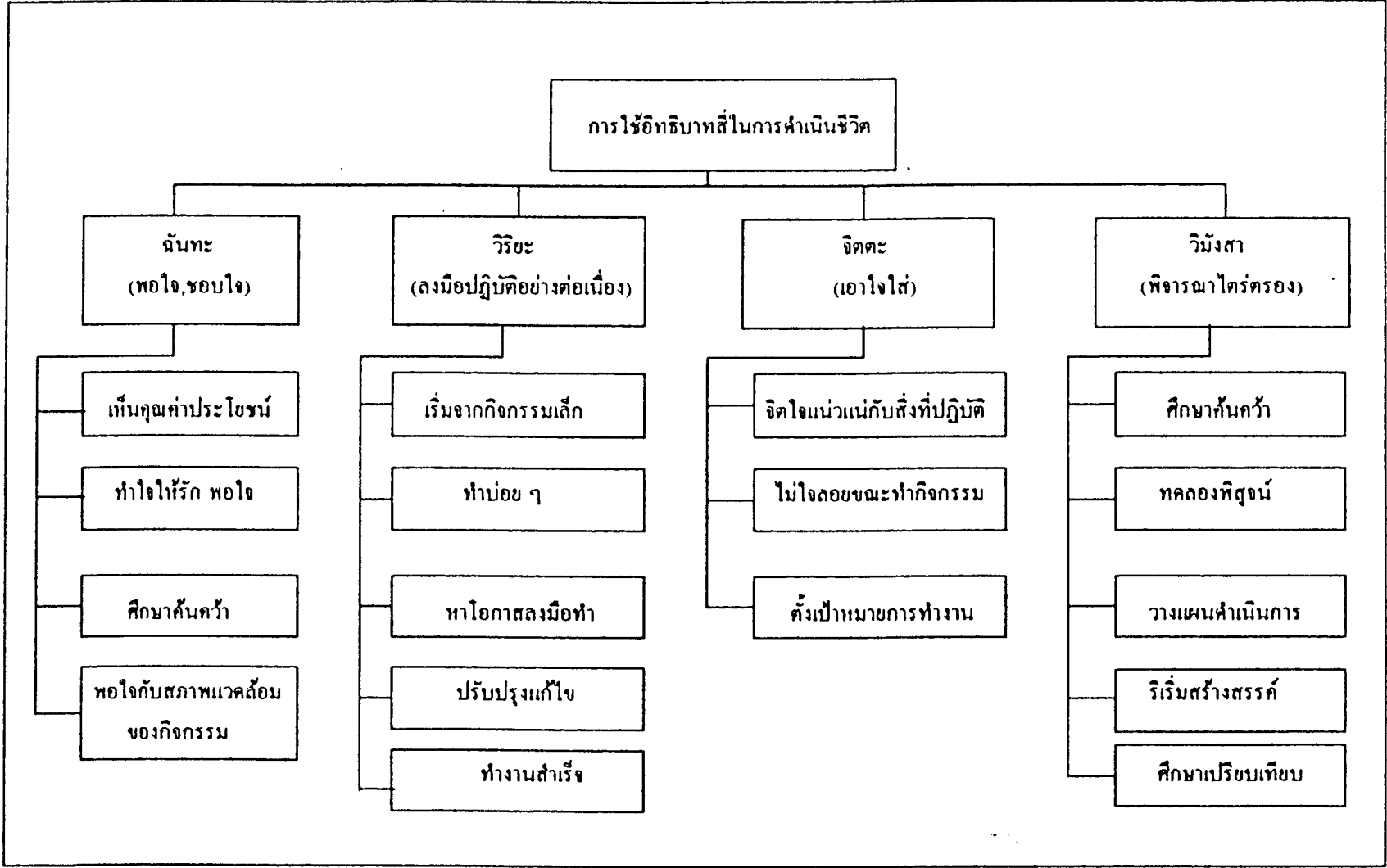
เรื่อง "การใช้อิทธิบาทสี่ในการดำเนินชีวิตประจำวัน"

ในการดำเนินชีวิตของคนเรามีเรื่องต่าง ๆ เป็นจำนวนมากที่ต้องคิดและปฏิบัติอยู่ตลอดเวลาในทุก ๆ เรื่อง ซึ่งอาจจะเป็นเรื่องเล็กน้อย หรือเรื่องสำคัญ ใช้ระยะเวลาปฏิบัติเป็นระยะยาวนาน แต่ทุกคนมุ่งหวังและวางเป้าหมายไว้ว่าจะประสบความสำเร็จในเรื่องนั้น ๆ เป็นอย่างดี

ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ที่จะประสบความสำเร็จนั้น ควรนำหลักการปฏิบัติของอิทธิบาทสี่ ซึ่งประกอบด้วย การมีใจรักในงาน การมีความพยายาม การเอาใจใส่ในการทำงาน และมีการตรวจสอบ ไตร่ตรองพิจารณาหาเหตุผล ใช้ในเรื่องต่าง ๆ ด้วยเสมอ ดังนี้

1. ด้านการศึกษา การประสบความสำเร็จในการศึกษาระดับใดระดับหนึ่ง ต้องเริ่มจากความพอใจในสิ่งที่ศึกษาเล่าเรียน ศึกษาด้วยความขยัน เอาใจใส่ ไตร่ตรองหาเหตุผล
2. ด้านการทำงาน งานทุกชนิดที่สำเร็จบรรลุเป้าหมายได้อย่างดี เนื่องด้วยผู้ปฏิบัติมีความชื่นชอบ มีการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง เอาใจใส่และไตร่ตรองในการทำงาน
3. ด้านอาชีพ ผู้มีความสำเร็จด้านอาชีพต่าง ๆ ในสังคม ด้วยมีความพึงพอใจในอาชีพที่ปฏิบัติ จึงทำให้ขยันในการปฏิบัติงานอาชีพด้วยความเอาใจใส่ และไตร่ตรองหาเหตุผล
4. การดำเนินชีวิตทั่ว ๆ ไป การมีหลักอิทธิบาทสี่ในการดำเนินชีวิต จะทำให้เราอยู่อย่างมีความสำเร็จในสิ่งที่ปฏิบัติและเกี่ยวข้อง

การดำเนินชีวิตด้านการศึกษา การทำงาน ด้านอาชีพ และการดำเนินชีวิต
ทั่ว ๆ ไป จะประสบความสำเร็จได้ โดยปฏิบัติด้วยความพอใจ มีความพยายาม
เอาใจใส่ จดจ่อ และตรวจสอบ พิจารณาหาเหตุผล

733

ศูนย์ที่ 3

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรกิจกรรม

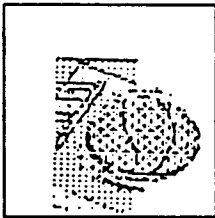
เรื่อง "การใช้อิทธิบาทสี่ในการดำเนินชีวิตประจำวัน"

นักเรียนทำกิจกรรมต่อไปนี้ตามลำดับขั้น

1. นักเรียนเลือกภาพจากแบบฝึกปฏิบัติ 1 ภาพ
2. เสนอแนะวิธีการนำอิทธิบาทสี่มาใช้ประกอบกิจกรรม จากภาพที่เลือกมา 1 กิจกรรม
3. อภิปรายผลงานร่วมกับเพื่อนภายในกลุ่ม

ภาพประกอบกิจกรรม

เรื่อง "การใช้อิทธิบาทสี่ในการดำเนินชีวิตประจำวัน"

เล่นกีฬา

เล่นดนตรี

ทำอาหาร

วาดภาพ

734

ศูนย์ที่ 3

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรคำถาม

เรื่อง "การใช้อิทธิบาทสี่ในการดำเนินชีวิตประจำวัน"

จงนำหมายเลขหน้าข้อไปใส่ให้สัมพันธ์กับข้อความในตาราง

1. ทำตารางฝึกซ้อมกีฬาและคู่มือพัฒนาของการเล่นของตนเอง
2. ซ้อมกีฬาทุกวันวันละ 3 ชั่วโมง
3. สรุปผลการทดลองการปลูกส้มโอทำให้ได้รสชาติดี
4. ทบทวนคิดวางแผนการไปโรงเรียนในวันรุ่งขึ้น
5. เห็นถึงคุณค่าของหลักอิทธิบาทสี่และนำไปปฏิบัติในการทำงาน
6. รู้ว่าการศึกษามีประโยชน์ในการพัฒนาชีวิตและสังคม
7. เลือกชนิดกีฬาที่เหมาะสมสำหรับตนเองในการเข้าแข่งขัน
8. ชอบกีฬาเพราะเห็นคุณค่าว่าทำให้ร่างกายแข็งแรงและจิตใจแจ่มใส
9. ขยันอ่านหนังสือและทำการบ้านตลอด 10 ปี ก่อนสอบ
10. เขาทดลองทำโครงการวิทยาศาสตร์หลายครั้งก่อนจะลงแข่งขัน
11. นัดประชุมลูกน้องเพื่อตกลงและวางแผนการทำงานให้ได้ผลดี
12. ศึกษาสภาพท้องถิ่นและความชอบของตนเองว่าเหมาะสมที่จะต้องเรียนต่อด้านช่างไฟฟ้า

การนำหลักอิทธิบาทสี่ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน	ฉันทะ	วิริยะ	จิตตะ	วิมังสา
การนำหลักอิทธิบาทสี่ไปใช้ในเรื่องการเรียนรู้				
การนำหลักอิทธิบาทสี่ไปใช้ในเรื่องการทำงาน				
การนำหลักอิทธิบาทสี่ไปใช้เรื่องทั่วไป				

735

ศูนย์ที่ 3

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรเฉลย

เรื่อง "การใช้อิทธิบาทสี่ในการดำเนินชีวิตประจำวัน"

จงนำหมายเลขหน้าข้อ ไปใส่ให้สัมพันธ์กับข้อความในตาราง

1. ทำตารางฝึกซ้อมกีฬาและคู่มือการพัฒนาของการเล่นของตนเอง
2. ซ้อมกีฬาทุกวันวันละ 3 ชั่วโมง
3. สรุปผลการทดลองการปลูกส้มโอทำให้ได้รสชาติดี
4. ทบทวนคิดวางแผนการไปโรงเรียนในวันรุ่งขึ้น
5. เห็นถึงคุณค่าของหลักอิทธิบาทสี่และนำไปปฏิบัติในการทำงาน
6. รู้ว่าการศึกษามีประโยชน์ในการพัฒนาชีวิตและสังคม
7. เลือกชนิดกีฬาที่เหมาะสมสำหรับตนเองในการเข้าแข่งขัน
8. ชอบกีฬาเพราะเห็นคุณค่าว่าทำให้ร่างกายแข็งแรงและจิตใจแจ่มใส
9. ขยันอ่านหนังสือและทำการบ้านตลอด 10 ปี ก่อนสอบ
10. เขาทดลองทำโครงการวิทยาศาสตร์หลายครั้งก่อนจะลงแข่งขัน
11. นัดประชุมลูกน้องเพื่อตกลงและวางแผนการทำงานให้ได้ผลดี
12. ศึกษาสภาพท้องถิ่นและความชอบของตนเองว่าเหมาะสมที่จะต้องเรียนต่อด้านช่างไฟฟ้า

การนำหลักอิทธิบาทสี่ไปใช้ในการ ดำเนินชีวิตประจำวัน	ฉันทะ	วิริยะ	จิตตะ	วิมังสา
การนำหลักอิทธิบาทสี่ไปใช้ในเรื่องการเรียนรู้	6	9	4	12
การนำหลักอิทธิบาทสี่ไปใช้ในเรื่องการทำงาน	5	10	11	3
การนำหลักอิทธิบาทสี่ไปใช้เรื่องทั่วไป	8	2	1	7

741

ศูนย์ที่ 4

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรคำสั่ง

เรื่อง "ประโยชน์จากการปฏิบัติตามหลักอริยบทสี่
และโทษจากการไม่ปฏิบัติตามหลักอริยบทสี่"

ให้นักเรียนอ่านบัตรคำสั่งแผ่นนี้ แล้วปฏิบัติตามลำดับขั้นต่อไปนี้ ด้วยความตั้งใจ

1. อ่านบัตรกิจกรรม หมายเลข 742 ต่อภาพให้สำเร็จ หลังจากเสร็จแล้ว
ให้อภิปรายร่วมกันว่าการที่เราได้ตั้งเป้าหมายไว้ และสามารถทำสำเร็จได้
เกิดประโยชน์อย่างไร
2. อ่านบัตรเนื้อหา หมายเลข 743 ประกอบสมุดภาพเรื่องประโยชน์จากการปฏิบัติตาม
ตามหลักอริยบทสี่ และโทษจากการไม่ปฏิบัติตามหลักอริยบทสี่
3. ตอบคำถามจากบัตรคำถาม หมายเลข 744 ลงในแบบฝึกปฏิบัติ
4. ตรวจสอบคำตอบจากบัตรเฉลย หมายเลข 745
5. เมื่อเสร็จแล้วเก็บของเข้าที่ให้เรียบร้อย ไม่ถืออะไรติดมือไป ยกเว้นกระดาษคำตอบ
หรือแบบฝึกปฏิบัติ

742

ศูนย์ที่ 4

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรกิจกรรม

เรื่อง "ประโยชน์จากการปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทสี่
และโทษจากการไม่ปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทสี่"

นักเรียนทำกิจกรรมต่อไปนี้ตามลำดับขั้น

1. ให้นักเรียนทุกคนช่วยกันต่อภาพที่กำหนดให้เป็นภาพที่สมบูรณ์
2. ช่วยกันอภิปรายว่า การที่เราตั้งเป้าหมายไว้ และสามารถทำได้สำเร็จ เกิดประโยชน์อย่างไร และถ้าไม่สำเร็จจะเกิดโทษอย่างไร

743

ศูนย์ที่ 4

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตร์เนื้อหา

เรื่อง "ประโยชน์จากการปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทสี่ และโทษจากการไม่ปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทสี่"

มีคนจำนวนมากไม่น้อยที่ประสบความสำเร็จในเรื่องต่าง ๆ ที่ตนเองคาดหวัง และปฏิบัติ อาจเป็นด้านการศึกษา การงานอาชีพ กีฬา คณิต หรือฐานะการเงิน ฯลฯ ถ้าศึกษาถึงความสำเร็จของบุคคลนั้น ๆ จะพบว่า ได้มาจากการปฏิบัติตามหลักของ อิทธิบาทสี่ นั้นเอง และในทำนองเดียวกัน ถ้าศึกษาถึงความล้มเหลวของบุคคลใน ด้านต่าง ๆ ก็เนื่องมาจากการไม่ปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทสี่ เช่นกัน

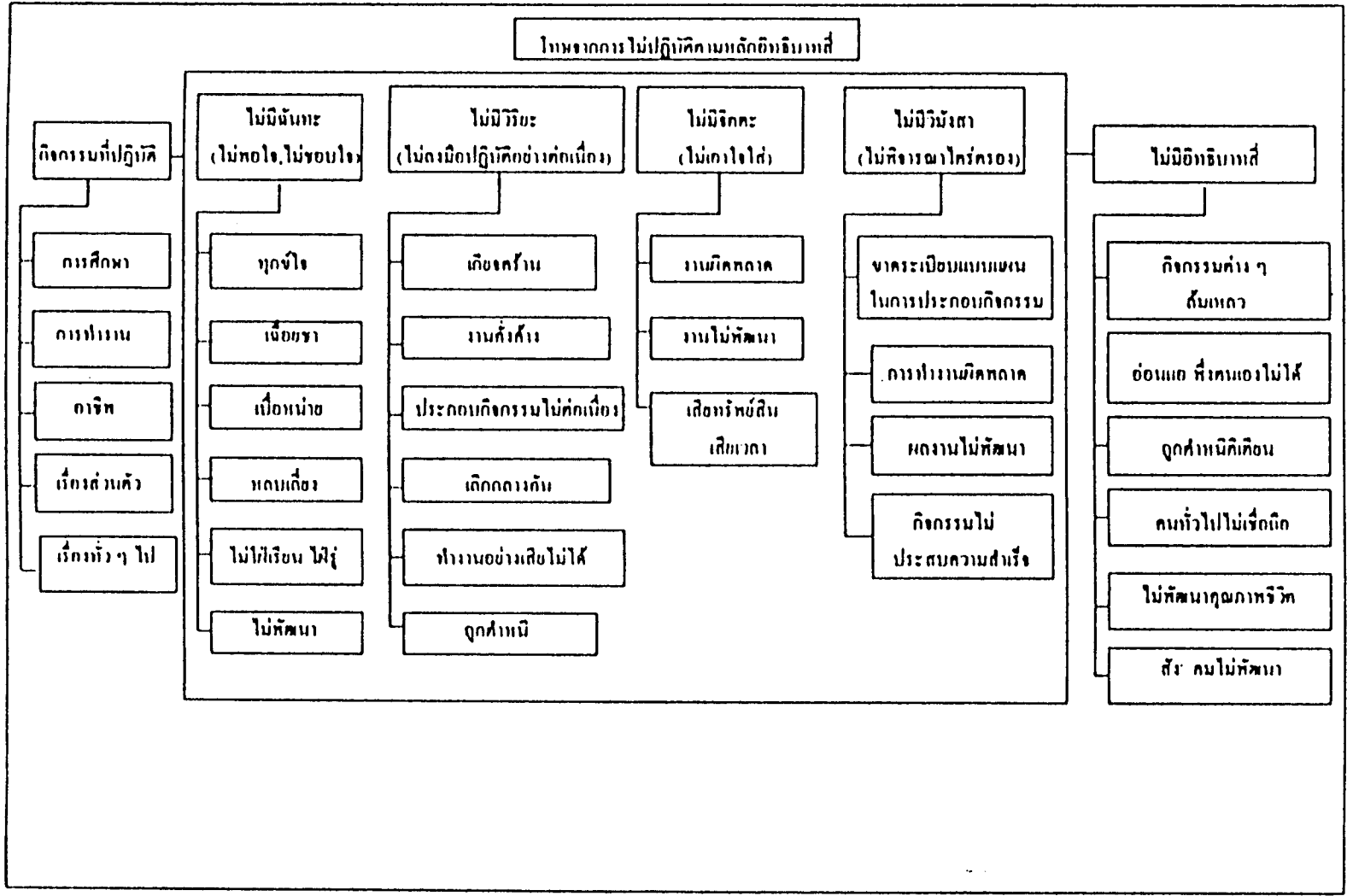
ประโยชน์จากการปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทสี่ ทำให้ประสบความสำเร็จในสิ่งที่ ปฏิบัติ ในด้านการศึกษา การงานอาชีพ เรื่องส่วนตัว และการดำเนินชีวิตทั่ว ๆ ไป

ประโยชน์จากการปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทสี่ ทำให้ประสบความสำเร็จ
ในกิจกรรมที่ตั้งเป้าหมายไว้ เป็นการพัฒนาตนเอง และสังคมให้ดีขึ้น

โทษจากการไม่ปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทสี่ ทำให้ประสบความสำเร็จในสิ่งที่ ปฏิบัติในด้านการศึกษา การงานอาชีพ เรื่องส่วนตัว และการดำเนินชีวิตทั่ว ๆ ไป ซึ่งมี ผลต่อเนื่องจากความล้มเหลวเกิดกับผู้ปฏิบัติ

โทษจากการไม่ปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทสี่ ทำให้การดำเนินชีวิตล้มเหลว
ไม่เป็นที่เชื่อถือของบุคคลที่เกี่ยวข้อง

744

ศูนย์ที่ 4

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรคำถาม

เรื่อง "ประโยชน์จากการปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทสี่
และโทษจากการไม่ปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทสี่"

จากข้อความที่กำหนดให้ ให้นักเรียนโยงข้อความที่เป็นประโยชน์จากการปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทสี่ และโทษจากการไม่ปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทสี่ ไปยังภาพบุคคลผู้ประสบความสำเร็จจากการปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทสี่ และผู้ไม่ปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทสี่ (โดยใช้หมึกคนละสี)

เฉื่อยชา

งานผิดพลาด

ขาดระเบียบแบบแผน

ไม่มีสมาธิในการทำงาน

กิจกรรมที่ทำล้มเหลว

ไม่เกี่ยงงานผู้อื่น

งานค้างค้ำ

ทำงานได้ระยะยาว

ไม่ผิดพลาด

สังคมพัฒนา

ริเริ่มสร้างสรรค์

ผู้ไม่ปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทสี่

ผู้ปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทสี่

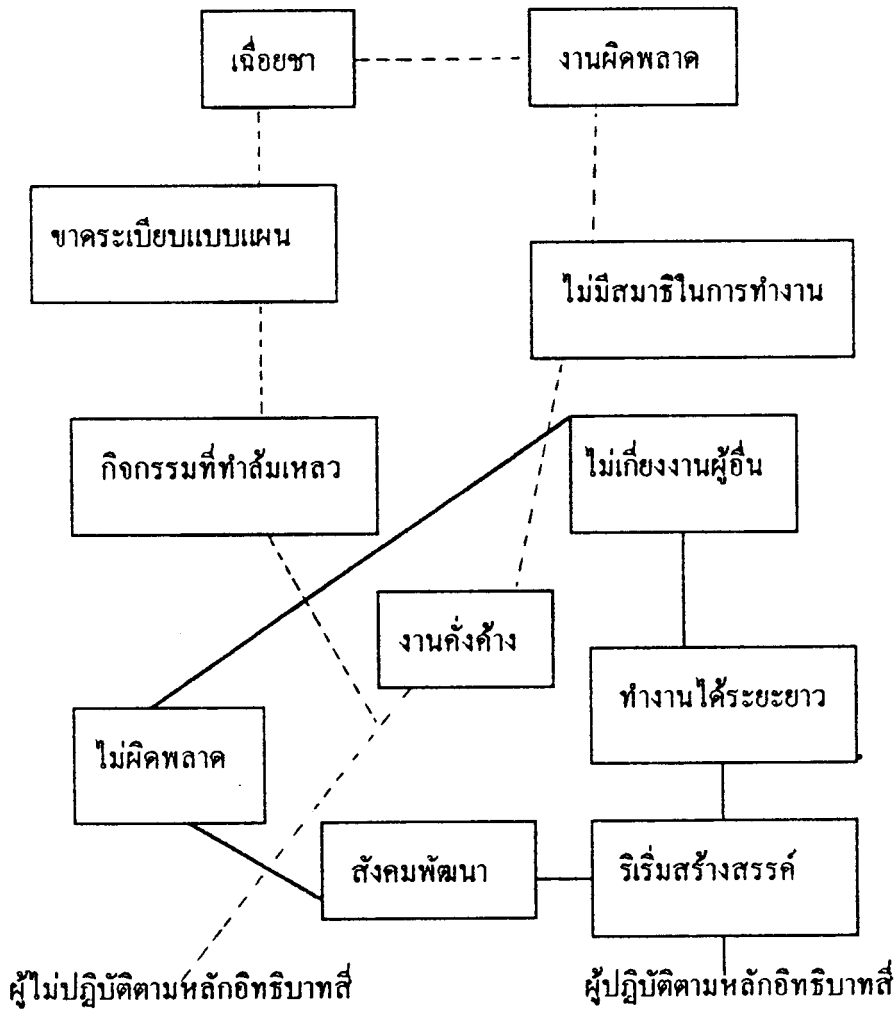
745
ศูนย์ที่ 4

พระพุทธศาสนา
"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรเฉลย

เรื่อง "ประโยชน์จากการปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทสี่
และโทษจากการไม่ปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทสี่"

จากข้อความที่กำหนดให้ ให้นักเรียนโยงข้อความที่เป็นประโยชน์จากการปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทสี่ และโทษจากการไม่ปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทสี่ ไปยังภาพบุคคลผู้ประสบความสำเร็จจากการปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทสี่ และผู้ไม่ปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทสี่ (โดยใช้หมึกคนละสี)

751

ศูนย์ที่ 5

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรคำสั่ง

เรื่อง "บุคคลผู้ประสบความสำเร็จด้วยอิทธิบาทสี่"

โปรดอ่านบัตรคำสั่งแผ่นนี้ แล้วปฏิบัติตามลำดับขั้น ด้วยความตั้งใจ

1. อ่านบัตรเนื้อหาหมายเลข 752 เกี่ยวกับบุคคลผู้ประสบความสำเร็จด้วยอิทธิบาทสี่
2. ตอบคำถามจากบัตรคำถามหมายเลข 753 ลงในแบบฝึกปฏิบัติ
3. ตรวจสอบคำตอบจากบัตรเฉลย หมายเลข 754
4. เมื่อเสร็จแล้วเก็บของเข้าที่ให้เรียบร้อย ไม่ถืออะไรติดมือไป ยกเว้นกระดาษคำตอบ หรือแบบฝึกปฏิบัติ

752

ศูนย์ที่ 5

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรเนื้อหา

เรื่อง "บุคคลผู้ประสบความสำเร็จด้วยอิทธิบาทสี่"

ในสังคมมีผู้ประสบความสำเร็จตามที่บุคคลตั้งเป้าหมายไว้ และเป็นที่ยอมรับของคนในสังคมทั่วไปว่าเป็นบุคคลที่ประสบความสำเร็จ สมควรยอมรับเป็นแบบอย่าง ซึ่งบุคคลที่ประสบความสำเร็จนั้น จากบทสัมภาษณ์ในการปฏิบัติตนของผู้ประสบความสำเร็จ ส่วนใช้หลักการปฏิบัติของอิทธิบาทสี่ทั้งสิ้น ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งบุคคลผู้ประสบความสำเร็จนั้นใช้ได้ในทุกวัย เช่น นักเรียน ผู้ทำงาน หรือมีตำแหน่งหน้าที่ และการปฏิบัติงานที่ตั้งเป้าหมายไว้ ซึ่งควรเป็นงานสุจริต ถูกต้องเหมาะสม เช่น การกีฬา คนตรี การเรียน การประกอบธุรกิจ การประกอบอาชีพต่าง ๆ เป็นต้น

บุคคลที่มีความสำเร็จในสังคม เนื่องมาจากการนำอิทธิบาทสี่ไปใช้กับการปฏิบัติตนในสิ่งที่ตั้งเป้าหมายไว้

753

ศูนย์ที่ 5

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรคำถาม

เรื่อง "บุคคลผู้ประสบความสำเร็จด้วยอิทธิบาทสี่"

1. บุคคลใดบ้างในสังคมที่ประสบความสำเร็จ โดยใช้หลักของอิทธิบาทสี่ และใช้อย่างไร จงอธิบายประกอบมา 2 ท่าน

ก. ชื่อ.....

เรื่องที่ประสบความสำเร็จ.....

การใช้อิทธิบาทด้านฉันทะ.....

การใช้อิทธิบาทด้านวิริยะ.....

การใช้อิทธิบาทด้านจิตตะ.....

การใช้อิทธิบาทด้านวิมังสา.....

ข. ชื่อ.....

เรื่องที่ประสบความสำเร็จ.....

การใช้อิทธิบาทด้านฉันทะ.....

การใช้อิทธิบาทด้านวิริยะ.....

การใช้อิทธิบาทด้านจิตตะ.....

การใช้อิทธิบาทด้านวิมังสา.....

754

ศูนย์ที่ 5

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

บัตรเฉลย

เรื่อง "บุคคลผู้ประสบความสำเร็จด้วยอิทธิบาทสี่"

เป็นบุคคลที่ประสบความสำเร็จในสังคม ท้องถิ่น หรือชุมชนที่นักเรียนอยู่อาศัย สิ่งที่ประสบความสำเร็จเป็น ด้านอาชีพ การศึกษา การกีฬา คนตรี และอื่น ๆ ในสิ่งที่เขา ตั้งเป้าหมายค่าเน้นในชีวิต ได้รับการยอมรับจากสังคม

การใช้อิทธิบาทสี่ ด้านฉันทะ ความพึงพอใจ รักในงานอย่างไร

การใช้อิทธิบาทสี่ ด้านวิริยะ ใช้ความขยันหมั่นเพียรในการทำงานเป็นอย่างไร

การใช้อิทธิบาทสี่ ด้านจิตตะ ตั้งใจ ติดตามงาน วางแผนงานอย่างไร

การใช้อิทธิบาทสี่ ด้านวิมังสา ใช้เหตุผลประกอบการทำงานอย่างไร

ศูนย์ที่ 1

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

แบบฝึกปฏิบัติ

เรื่อง "ความหมายของอิทธิบาทสี่"

จากกิจกรรม

เป้าหมายที่นักเรียนต้องการประสบความสำเร็จ

1. ....
2. ....
3. ....

จงหาคำจากตารางที่มีความหมายต่อไปนี้ และนำมาใส่ในช่องว่าง

1. ....มีความหมายถึงความสำเร็จ
2. ....มีความหมายว่าทางไปสู่
3. ....ทางไปสู่ความสำเร็จ
4. ....หมายถึงการทำให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้
5. ....การทำอะไรแล้วไม่สำเร็จ

ก	ค	บ	จ	ร	จ	า	ป	ม
ค	ว	า	ม	ส	า	เ	รี	จ
พ	า	ป	อิ	พ	ป	ย	ร	ล
ส	ก	ฟ	ค	ท	ง	ง	ลี	ม
ธ	ง	จ	ว	า	ธิ	ท	อ	เ
ม	ร	น	ย	บ	า	ท	ส	ท
จ	ว	ท	ค	บ	ท	า	ม	ล
ณ	อ	ร	ธิ	อ	า	ฟ	น	ว
ช	า	ท	ส	ก	ข	ค	ร	ล
ณ	อิ	พ	า	ไ	ป	ค	ข	ว

พระพุทธศาสนา

ศูนย์ที่ 2

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

แบบฝึกปฏิบัติ

เรื่อง "องค์ประกอบของอิทธิบาทสี่"

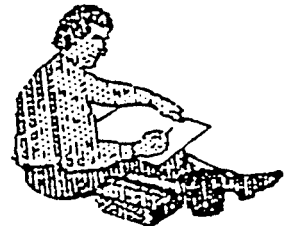
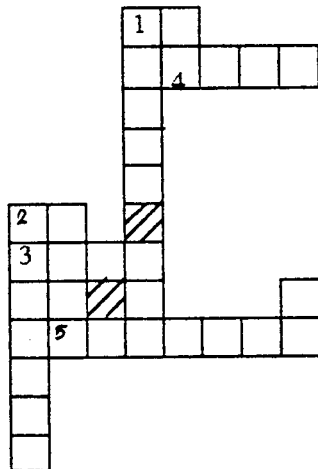
นำอักษรหน้าข้อความทางขวามือ มาใส่หน้าข้อความทางซ้ายมือให้มีความสัมพันธ์กัน

.....1. สดุดาใช้หลักธรรมในพุทธศาสนาดำเนินอาชีพจนประสบ	ก. ฉันทะ
ความสำเร็จ	ข. วิริยะ
.....2. จันทรฉายชอบเครื่องแบบพยาบาล จึงตั้งใจดูหนังสือ	ค. จิตตะ
เพื่อสอบเรียนต่อ	ง. วิมังสา
.....3. ต้องขยันซ้อมจนได้เป็นนักสนุกเกอร์ระดับโลก	จ. อิทธิบาทสี่
.....4. พี่รามีการวางแผนทำงานและติดตามงานอยู่เสมอ	
.....5. ปัญญาคัดเลือกพนักงานได้เพียง 1 คน จากผู้สมัคร 20 คน	

จงนำองค์ประกอบของอิทธิบาทสี่ เติมในตารางอักษรไขว้

แนวตั้งแนวนอน

1. ความพอใจในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม	3. การพยายามทำบ่อยครั้งด้วยตัวเอง
2. การใช้ปัญญาพิจารณาเหตุผล	4. การติดตามและการวางแผนงานที่ทำ
	5. หลักธรรมในการประสบความสำเร็จ

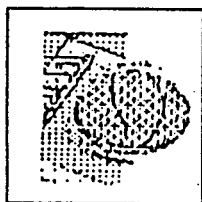
ศูนย์ที่ 3

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

แบบฝึกปฏิบัติ

เรื่อง "การใช้อิทธิบาทสี่ในการดำเนินชีวิตประจำวัน"

เล่นกีฬา

เล่นดนตรี

ทำอาหาร

วาดภาพ

ข้อเสนอแนะการใช้อิทธิบาทสี่ เรื่อง .....

ฉันทะ 1. ....

2. ....

วิริยะ 1. ....

2. ....

จิตตะ 1. ....

2. ....

วิมังสา 1. ....

2. ....

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

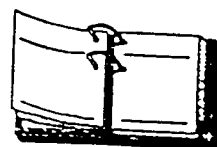
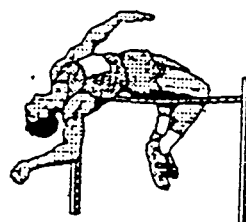
ศูนย์ที่ 3

แบบฝึกปฏิบัติ

เรื่อง "การใช้หลักอริยบทสี่ในการดำเนินชีวิตประจำวัน"

จงนำหมายเลขหน้าข้อ ไปใส่ให้สัมพันธ์กับข้อความในตาราง

1. ทำตารางฝึกซ้อมกีฬาและคู่มือการพัฒนาของการเล่นของตนเอง
2. ซ้อมกีฬาทุกวันวันละ 3 ชั่วโมง
3. สรุปผลการทดลองการปลูกส้มโอให้ได้รสชาติดี
4. ทบทวนคิดวางแผนการไปโรงเรียนในวันรุ่งขึ้น
5. เห็นถึงคุณค่าของหลักอริยบทสี่และนำไปปฏิบัติในการทำงาน
6. รู้ว่าการศึกษามีประโยชน์ในการพัฒนาชีวิตและสังคม
7. เลือกชนิดกีฬาที่เหมาะสมสำหรับตนเองในการเข้าแข่งขัน
8. ชอบกีฬาเพราะเห็นคุณค่าว่าทำให้ร่างกายแข็งแรงและจิตใจแจ่มใส
9. ขยันอ่านหนังสือและทำการบ้านตลอด 10 ปี ก่อนสอบ
10. เขาทดลองทำโครงการวิทยาศาสตร์หลายครั้งก่อนจะลงแข่งขัน
11. นัดประชุมลูกน้องเพื่อตกลงและวางแผนการทำงานให้ได้ผลดี
12. ศึกษาสภาพท้องถิ่นและความชอบของตนเองว่าเหมาะสมที่จะตั้งเรียนต่อด้านช่างไฟฟ้า

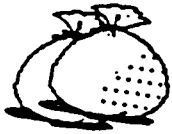
การนำหลักอริยบทสี่ไปใช้ในการ ดำเนินชีวิตประจำวัน	ฉันทะ	วิริยะ	จิตตะ	วิมังสา
การนำหลักอริยบทสี่ไปใช้ในเรื่องการเรียน				
การนำหลักอริยบทสี่ไปใช้ในเรื่องการทำงาน				
การนำหลักอริยบทสี่ไปใช้เรื่องทั่วไป				

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

ศูนย์ที่ 4

แบบฝึกปฏิบัติ

เรื่อง "ประโยชน์จากการปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทสี่ และโทษจากการไม่ปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทสี่"

จากข้อความที่กำหนดให้ ให้นักเรียนโยงข้อความที่เป็นประโยชน์จากการปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทสี่ และโทษจากการไม่ปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทสี่ ไปยังภาพบุคคลผู้ประสบความสำเร็จจากการปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทสี่ และผู้ไม่ปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทสี่ (โดยใช้หมึกคนละสี)

เฉื่อยชา

งานผิดพลาด

ขาดระเบียบแบบแผน

ไม่มีสมาธิในการทำงาน

กิจกรรมที่ทำล้มเหลว

ไม่เกี่ยงงานผู้อื่น

งานค้างค้ำ

ไม่ผิดพลาด

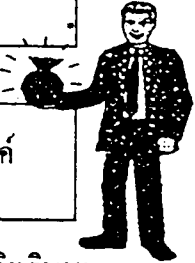
ทำงานได้ระยะยาว

สังคมพัฒนา

ริเริ่มสร้างสรรค์

ผู้ไม่ปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทสี่

ผู้ปฏิบัติตามหลักอิทธิบาท

พระพุทธศาสนา

"หลักธรรมในพุทธศาสนา"

ศูนย์ที่ 5

แบบฝึกปฏิบัติ

เรื่อง "บุคคลผู้ประสบความสำเร็จด้วยอิทธิบาทสี่"

1. บุคคลใดบ้างในสังคมที่ประสบความสำเร็จ โดยใช้หลักของอิทธิบาทสี่ และใช้อย่างไร จงอธิบายประกอบมา 2 ท่าน

ก. ชื่อ.....

เรื่องที่ประสบความสำเร็จ.....

การใช้อิทธิบาทด้านฉันทะ.....

การใช้อิทธิบาทด้านวิริยะ.....

การใช้อิทธิบาทด้านจิตตะ.....

การใช้อิทธิบาทด้านวิมังสา.....

ข. ชื่อ.....

เรื่องที่ประสบความสำเร็จ.....

การใช้อิทธิบาทด้านฉันทะ.....

การใช้อิทธิบาทด้านวิริยะ.....

การใช้อิทธิบาทด้านจิตตะ.....

การใช้อิทธิบาทด้านวิมังสา.....

แบบทดสอบประเมินผลหลังเรียน
ชุดการสอนเรื่อง "อิทธิบาทสี่"

คำชี้แจง ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องเพียงข้อละคำตอบเดียว โดยทำเครื่องหมาย X
ทับตัวอักษรที่นักเรียนเลือก ลงในกระดาษคำตอบ

1. ข้อใดกล่าวถึงอิทธิบาทสี่ ได้ถูกต้อง
  - ก. แนวทางการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง
  - ข. ทางแห่งความสำเร็จของการงาน
  - ค. แนวทางการปฏิบัติต่อบุคคลรอบข้าง
  - ง. หลักการครองตนให้เป็นที่รักของครอบครัว
  - จ. เป็นแนวทางที่แสดงถึงความเจริญก้าวหน้า
2. ข้อใดกล่าวถึงการกระทำที่นำไปสู่ความสำเร็จ ได้ถูกต้อง
  - ก. ความสำเร็จอยู่ที่ใจ
  - ข. คือเท่านั้นที่ครองโลก
  - ค. ความเพียรเป็นบ่อเกิดแห่งความสำเร็จ
  - ง. ใจชอบ ขยัน เอาใจใส่ ไตร่ตรอง ต้องสำเร็จ
  - จ. องค์ประกอบในการประสบความสำเร็จ มี 3 ประการ
3. ข้อใดเป็นองค์ประกอบของอิทธิบาทสี่
  - ก. ศรัทธา สติ สมาธิ ปัญญา
  - ข. ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา
  - ค. ฉันทะ จิตตะ วิริยะ ไสร้จจะ
  - ง. เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา
  - จ. ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานังคตตา
4. ผู้มีความเพียรจะทำให้เกิดผลในการปฏิบัติงานคือ
  - ก. ทำการงานสำเร็จได้ด้วยดี
  - ข. มีการติดตามและปรับปรุงงาน
  - ค. พอใจต่อการทำงานที่ตนรับผิดชอบ
  - ง. ทำงานโดยมีความก้าวหน้า ไม่หยุดนิ่ง
  - จ. มีความเข้าใจและปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง
5. กล่าวกันว่า การจะทำอะไรให้สำเร็จ จะต้องขึ้นอยู่กับใจเป็นหลัก ซึ่งตรงกับหลักธรรมข้อใด
  - ก. ฉันทะ
  - ข. วิริยะ
  - ค. กตเวที
  - ง. ไสร้จจะ
  - จ. ขันติทางกาย
6. ข้อใดคือวิธีปฏิบัติเพื่อให้เกิดวิริยะ
  - ก. คบหาสมาคมกับคนที่ขยันขันแข็ง
  - ข. หลีกเลี่ยงงานที่เกินกำลังของตน
  - ค. ปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอและก้าวหน้า
  - ง. สร้างความพึงพอใจในผลงานที่พบ
  - จ. ไม่มัววุ่นอยู่กับคนที่เกียจคร้านเชื่องช้า

7. ผู้ที่ปฏิบัติตามหลักธรรมที่มีชื่อว่า
อิทธิบาทสี่ จะได้รับประโยชน์ในข้อใด
- ทำให้คนรักงาน
  - ทำให้คนไม่เลื่องงาน
  - ทำให้ขยันในการทำงาน
  - ทำให้ใช้สติไตร่ตรองหาเหตุผล
  - ทำให้ประสบความสำเร็จในการทำงาน
8. ผลเสียที่เกิดจากการขาดอิทธิบาท 4
คือข้อใด
- เป็นผู้ไม่สุภาพเรียบร้อย
  - เป็นผู้ไม่รับผิดชอบต่อตนเอง
  - ขาดความอดทนในการทำงาน
  - เป็นผู้มีความรอบคอบในการทำงาน
  - ทำงานและสิ่งที่ตั้งเป้าหมายไว้
ไม่สำเร็จสมบูรณ์
9. การทำงานต่าง ๆ ไม่พ้นความสามารถ
ที่คนเรา จะทำให้ประสบความสำเร็จได้
ถ้าบุคคลนั้นมีคุณสมบัติในข้อใด
- ความพอใจในงาน
  - ความมานะพยายาม
  - การใช้ปัญญาพิจารณาเหตุผล
  - การเอาใจใส่ ติดตาม และวางแผน
  - ทุกข้อที่กล่าวมา
10. อุปสรรคสำคัญในการใช้วิธีะกับการทำงาน
คือข้อใด
- คนโง่เขลา
  - ความไม่ใส่ใจ
  - ความเบื่อหน่าย
  - ความเกียจคร้าน
  - ความกังวลสงสัย

เฉลยแบบทดสอบประเมินผลก่อนเรียน
ชุดการสอนเรื่อง "อิทธิบาทสี่"

1. ก	6. ค
2. ก	7. ก
3. ง	8. จ
4. ก	9. จ
5. ก	10. ค

เฉลยแบบทดสอบประเมินผลหลังเรียน
ชุดการสอนเรื่อง "อิทธิบาทสี่"

1. ข	6. ค
2. ง	7. จ
3. ข	8. จ
4. ง	9. จ
5. ก	10. ง

ภาคผนวก ข

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. พระราชสุทธรมเมธี
วัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม
2. อาจารย์สุภกิจ แก้วผสม
ข้าราชการบำนาญจากโรงเรียนบดินทรเดชา
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิทยา จำเริญจรัสนวิทย์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมประสงค์ น่วมบุญลือ
มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ (ทับแก้ว นครปฐม)
5. รองศาสตราจารย์ ดร.กัญจนา ลินทรตันศิริกุล
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ภาคผนวก ก

แบบทดสอบ

แบบทดสอบประเมินผลก่อนเรียน
ชุดการสอนเรื่อง "หลักธรรมในพุทธศาสนา"
รายวิชา ส 019 พระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ข้อชี้แจง ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียว โดยทำเครื่องหมาย X
ทับตัวอักษรข้อที่นักเรียนเลือก ลงในกระดาษคำตอบ

1. ความหมายของสติ คือข้อใด
  - ก. การพิจารณาหาเหตุผล
  - ข. เป็นปัญญาเฉพาะเรื่อง
  - ค. ความรู้ตัวอยู่ตลอดเวลา
  - ง. เป็นความรู้อย่างชัดเจน
  - จ. การตระหนักในผลการกระทำ
2. คำต่อไปนี้คำใดที่มีความหมายไม่ตรงกับ
คำว่า "สติ"
  - ก. นึกได้
  - ข. นึกถึง
  - ค. ไม่ผลล
  - ง. การระลึกรู้
  - จ. การแปลความหมาย
3. ข้อใดเป็นการใช้สติสัมปชัญญะในการ
ดำเนินชีวิตประจำวัน
  - ก. เดินข้ามถนน
  - ข. หกล้มในสนาม
  - ค. เหวี่ยงแขนโดนเพื่อน
  - ง. เขียนหนังสือตก
  - จ. ลืมกระเป๋าหนังสือ
4. ลักษณะอาการใดจัดว่าเป็นผู้ขาดสติ
  - ก. วินัยซ้อมกีฬาทุกวัน
  - ข. ปัญญาเขียนหนังสือไม่สวย
  - ค. สมบัติปฏิบัติตามคำสั่งถูกต้อง
  - ง. สมรรับประทานอาหารกับเพื่อน
  - จ. สนใจลิ้มอุปกรณ์การเรียน
5. ข้อใดมีผลดีต่อการฝึกสติสัมปชัญญะ
  - ก. การลืม
  - ข. ความหลง
  - ค. ความโลภ
  - ง. การระวัง
  - จ. ความโกรธ
6. ข้อใดถือเป็นอุปสรรคในการฝึกสติ
  - ก. ขาดแคลนทรัพย์
  - ข. สัมผัสกับเพื่อนเสมอ
  - ค. คิ่มสุราจนพูดล่วงเกินผู้อื่น
  - ง. รับผิดชอบธุรกิจจำนวนมาก
  - จ. ความคิดเห็นขัดแย้งอย่างมีเหตุผล

7. ข้อใดเป็นประโยชน์จากการมีสติสัมปชัญญะ
- มีฐานะร่ำรวย
  - มีรูปร่างสวยงาม
  - มีหน้าที่การงานสูง
  - มีอำนาจเหนือผู้อื่น
  - มีความสุขุมรอบคอบ
8. ข้อใดคือโทษของการขาดสติสัมปชัญญะ
- การทำงานบกพร่อง
  - การดำเนินชีวิตราบเรียบ
  - เป็นที่รักใคร่ของเพื่อนฝูง
  - มีความพร้อมในการทำงาน
  - สามารถคิดและปฏิบัติงานที่ละเอียด
9. ข้อใดคือความหมายของคำว่าบุพการี
- พ่อแม่
  - ผู้มีบุญคุณ
  - ผู้มาก่อน
  - ผู้อุปการะก่อน
  - ผู้มีความเมตตากรุณา
10. บุคคลใดไม่จัดเข้าประเภทบุพการี
- พ่อแม่
  - ครูอาจารย์
  - พระพุทธรเจ้า
  - นักการเมือง
  - พระมหากษัตริย์
11. บุพการีประเภทใดส่งผลในการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมและอบรมสั่งสอนกับเยาวชน
- ศาสนา
  - ค่านิยม
  - การศึกษา
  - การปกครอง
  - บุคคลทั่ว ๆ ไป
12. อุปการคุณของพ่อแม่ข้อใดที่ผู้อื่นไม่สามารถเปรียบได้
- การให้ชีวิต
  - การให้การศึกษา
  - ให้การเลี้ยงดู
  - ให้ทรัพย์สินเงินทอง
  - ให้การดูแลเอาใจใส่
13. การเปรียบเทียบบุญคุณของพ่อแม่กับบุคคลใด ที่ไม่ถูกต้อง
- เทวดา
  - มิตรแท้
  - พระพรหม
  - พระภูมิเจ้าที่
  - ครูคนแรกของบุตร

14. บุคคลใดที่เปรียบได้ว่าเป็นพ่อแม่คนที่ 2 ของลูก
- ปู่ ย่า
  - พี่เลี้ยง
  - นายจ้าง
  - ตา ยาย
  - ครูอาจารย์
15. การที่เราอยู่ในประเทศที่สงบ มีความสุข เนื่องจากบุพการีในข้อใด
- พี่น้อง
  - ปู่ ย่า
  - พ่อ แม่
  - ครูอาจารย์
  - พระมหากษัตริย์
16. มหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทำให้เกิดผลอย่างไรกับชีวิต
- คติสอนใจ
  - จิตใจเป็นสุข
  - ทรัพย์สินเงินทอง
  - การประสบความสำเร็จ
  - เข้าใจเรื่องโลกและการดำเนินชีวิต
17. ลักษณะใดคือความกตัญญู
- การกระทำของคนดี
  - การให้ผลตอบแทนความดี
  - รู้อุปการคุณที่ผู้อื่นทำแก่ตน
  - เป็นความรู้สึกที่ดีต่อบุคคล
  - ความซาบซึ้งในการกระทำของผู้อื่น
18. ข้อใดคือความหมายของคำว่า “กตเวที”
- การคิดถึงพระคุณที่ท่านทำ อยู่ตลอดเวลา
  - การระลึกถึงบุญคุณท่านอย่าง ไม่เสื่อมคลาย
  - การประกาศตนว่าเป็นผู้ที่ได้รับ บุญคุณจากท่าน
  - การตอบแทนหรือสนองคุณท่าน ที่ได้กระทำต่อเรา
  - การรู้บุญคุณท่านที่กระทำต่อเรา มีความระลึกถึงด้วยความซาบซึ้งอยู่เสมอ
19. กตัญญูกตเวทีเป็นการแสดงออกในข้อใด
- คนกับโลก
  - ลูกกับพ่อแม่
  - ผู้น้อยกับผู้อาวุโส
  - ผู้ได้รับการคุณกับผู้ให้
  - เด็กกำพร้ากับสถานเลี้ยงดู
20. ประเพณีใดที่ไม่ใช่การแสดงออกถึงความกตัญญูกตเวที
- เซ็งเม้ง
  - ไหว้ฟ้าดิน
  - ขึ้นบ้านใหม่
  - รดน้ำคำหัว
  - ขอบคุณพระเจ้า

21. การบวชพระของผู้ชายไทย ถือเป็น การ
แสดงความกตัญญูทวดเวทิต่อผู้ใด
ก. พ่อแม่
ข. ศาสนา
ค. ครูอาจารย์
ง. ปู่ย่า ตายาย
จ. พระพุทธเจ้า
22. ความเป็นผู้มีกตัญญูทวดเวทิตทำให้เกิด
ประโยชน์อย่างไร
ก. ทำให้มีสติปัญญาดีมีสมาธิ
ข. ทำให้มีฐานะทางการเงินร่ำรวย
ค. ทำให้เป็นผู้ไม่ประมาทในการดำรงชีวิต
ง. ทำให้งานประสบความสำเร็จไม่คั่งค้าง
จ. ทำให้ตนเอง บุคคลที่เกี่ยวข้อง และสังคม
ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข
23. ข้อใดคือโทษจากการอกตัญญู
ก. มีฐานะยากจน
ข. เรียนไม่สำเร็จ
ค. สติปัญญาไม่พัฒนา
ง. ทำกิจการไม่ก้าวหน้า
จ. ทำให้ตนเองและสังคมเดือดร้อน
24. วิธีการแสดงความกตัญญูทวดเวทิต่อผู้ใด
จึงถูกต้องเหมาะสม
ก. ควรปฏิบัติทุกครั้งที่มีโอกาส
ข. การกระทำด้วยความจริงใจ
ค. การแสดงออกให้เหมาะสมกับ
สภาพและโอกาส
ง. การแสดงออกโดยการพูดกิริยาท่าทาง
หรือการกระทำ
จ. การแสดงออกถึงการกตัญญูทวดเวทิตที่ดี
ควรใช้ทุกข้อที่กล่าวมา
25. ความอคทนคือความหมายตรงกับข้อใด
ก. ทมะ
ข. ขันติ
ค. จาคะ
ง. วิริยะ
จ. โสรัจจะ
26. ข้อใดคือความหมายของคำว่า โสรัจจะ
ก. ความสันโดษ
ข. ธรรมทำให้งาม
ค. ความเรียบร้อย
ง. ความสงบเสงี่ยม
จ. ความสุภาพเรียบร้อย

27. การขาดความอดทนประเภทใด ก่อให้เกิด
การทะเลาะวิวาทกันในหมู่วัยรุ่น
- อดทนต่อกิเลส
  - อดทนต่อสิ่งแวดล้อม
  - อดทนต่อความเจ็บใจ
  - อดทนต่อความลำบาก
  - อดทนต่อความเจ็บป่วย
28. ข้อใดเป็นประโยชน์ของขันติโสรัจจะ
- มีรูปร่างสวยมีเสน่ห์
  - มีความคิดหลักแหลม
  - มีความคิดใหม่ ๆ เกิดขึ้น
  - เอาชนะอุปสรรคทุกอย่างได้
  - เป็นบุคคลที่ได้รับความนิยมนกย่อง
29. ผลเสียที่เกิดจากการขาดขันติโสรัจจะ
- มีชีวิตราบเรียบ
  - มีเพื่อนมากเกินไป
  - เกิดอุบัติเหตุได้ง่าย
  - เกิดความขัดแย้งในสังคม
  - ผลงานสำเร็จแต่ไม่เรียบร้อย
30. ขันติโสรัจจะ สามารถนำไปใช้ใน
ชีวิตประจำวันในเรื่องใดบ้าง
- การคบเพื่อน
  - การศึกษาเล่าเรียน
  - การขอความช่วยเหลือ
  - การท่องเที่ยวด้วยความสนุกสนาน
  - การอยู่ร่วมกับผู้อื่นและการพัฒนาตนเอง
31. การทำงานประเภทใดที่ต้องใช้ขันติโสรัจจะ
เป็นอันมาก
- ทำนา
  - ค้าขาย
  - เล่นดนตรี
  - เล่นฟุตบอลทีมชาติ
  - ทำงานทุกประเภท
32. จากสำนวนไทยที่กล่าวว่า “นับหนึ่งถึงสิบ”
ส่วนใหญ่จะใช้กับการอดทนประเภทใด
- อดทนต่อกิเลส
  - อดทนต่อความเจ็บใจ
  - อดทนต่อความลำบาก
  - อดทนต่อความเจ็บปวด
  - การปฏิบัติหน้าที่การงาน
33. ความหมายของอิทธิบาทสี่ คือข้อใด
- ทางไปสู่ความสำเร็จ
  - หลักธรรมทำให้มีฤทธิ์
  - หลักธรรมที่บรรลุลูกความก้าวหน้า
  - วิถีทางการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง
  - แนวทางการดำเนินชีวิตเพื่อหมดกิเลส
34. การประสบความสำเร็จในเรื่องต่าง ๆ จะต้อง
มีองค์ประกอบใดบ้าง
- ขยัน อดทน มีใจรัก พากเพียร
  - ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ อดทน
  - มีใจรัก เอาใจใส่ ใช้ปัญญา หาเหตุผล
  - อัมพรคิดปรับปรุงแก้ไขการทำงานที่
บกพร่อง
  - มีใจรัก พากเพียรทำ เอาใจใส่
ใช้ปัญญาไตร่ตรอง

35. อธิปไตยสามารถนำไปใช้กับเรื่องใด
ให้ประสบความสำเร็จ
- การศึกษา
  - การทำงาน
  - การประกอบอาชีพ
  - การดำเนินชีวิตส่วนตัว
  - ถูกทุกข้อ
36. การปฏิบัติตามหลักอภิปรัชญาทำให้เกิด
ประโยชน์ในข้อใดมากที่สุด
- เรียนสำเร็จรับปริญญา
  - เป็นที่พึ่งของญาติพี่น้อง
  - ทำกิจการเจริญรุ่งเรือง
  - ที่อยู่อาศัยในบ้านสวยงาม
  - ประสบความสำเร็จในสิ่งที่ตั้งเป้าหมาย
ในการปฏิบัติ
37. การไม่ปฏิบัติตามหลักอภิปรัชญา
ในการดำเนินชีวิต จะเกิดผลข้อใด
- เป็นคนรักความสันโดษ
  - ขาดความเมตตากรุณา
  - เป็นคนไม่สุขภาพเรียบร้อย
  - ไม่มีความเอื้อเฟื้อต่อแม่
  - เป็นคนเฉื่อยชา เกียจคร้าน
38. ข้อใดเกิดจากการปฏิบัติตามหลักอภิปรัชญา
- มีความสดชื่น
  - มีบุคลิกภาพดี
  - มีเพื่อนฝูงมาก
  - มีลักษณะเป็นมิตร
  - มีการพัฒนาตนเอง
39. บุคคลใดประสบความสำเร็จจากการนำ
อภิปรัชญาไปใช้ในชีวิตรประจำวัน
- กานต์ส่งฉลากชิงโชคทางทีวีได้บ้าน
มูลค่า 1 ล้านบาท
  - พิพัฒน์ได้รับโอนกิจการร้านค้าจากพ่อ
มีรายได้วันละหนึ่งหมื่นบาท
  - วิชัยเพียรพยายามซื้อฉลากกินแบ่งรัฐบาล
มา 20 ปี จนถูกรางวัลที่ 1
  - สมศรีสอบได้เกรดสี่ทุกตัว เนื่องจาก
ต้องการจักรยานที่พ่อสัญญาว่าจะให้
  - ค้อยเป็นคุณค่าของการเล่นฟุตบอลจากพ่อ
ฝึกซ้อมการเล่นตั้งแต่เด็กจนติดทีมชาติ
เมื่ออายุ 20 ปี
40. การนำอภิปรัชญาไปใช้ในชีวิตรได้อย่าง
ถูกต้องคือข้อใด
- อามีโชคค้าขายการพนัน
  - มีผู้ใหญ่ให้มรดกตกทอด
  - น้อยทำพิธีตามคำทำนายของหมอดู
  - แก้วรำรวยจากการบูชาพระเครื่องอย่าง
ถูกวิธี
  - อ้อยศึกษาอาชีพที่ชอบ และขยันทำอย่าง
เอาใจใส่และรอบคอบ

แบบทดสอบประเมินผลหลังเรียน
ชุดการสอนเรื่อง หลักธรรมในพระพุทธศาสนา
รายวิชา ส 019 พระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คำชี้แจง ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียว โดยทำเครื่องหมาย X
ทับตัวอักษรข้อที่นักเรียนเลือก ลงในกระดาษคำตอบ

1. ลักษณะพฤติกรรมใดที่มีความหมายตรงกับคำว่าสติ
  - ก. การรู้ตัวทุกขณะจิต
  - ข. การพิจารณาตรวจสอบการทำงาน
  - ค. ตัดสินใจในการกระทำอย่างถูกต้อง
  - ง. มีความรู้ความเข้าใจถึงผลการกระทำ
  - จ. สามารถคิดวิเคราะห์ในการทำงานด้านกาย วาจา ใจ
2. คำต่อไปนี้ข้อใดมีความหมายตรงกับคำว่าสติ
  - ก. การตีความ
  - ข. การยกตัวอย่าง
  - ค. การนึกได้
  - ง. การขยายความ
  - จ. การเปรียบเทียบ
3. ลักษณะใดถือว่าเป็นการมีสติสัมปชัญญะในการดำเนินชีวิตประจำวัน
  - ก. เป็นลม
  - ข. ง่วงนอน
  - ค. ลืมปิดไฟ
  - ง. บวกเลขผิด
  - จ. ตะเพียบอลเข้าประตู
4. บุคคลในข้อใดที่ถือว่าเป็นผู้ขาดสติสัมปชัญญะ
  - ก. กานดาเล่นเกม
  - ข. สมชายเดินตกหลุม
  - ค. สุภัทรเล่นดนตรีตามโน้ตที่ระบุ
  - ง. อุดรวาดภาพตามหัวข้อที่กำหนด
  - จ. นันทาปิดประตูบ้านก่อนออกจากบ้าน
5. การฝึกสติสัมปชัญญะในชีวิตประจำวัน ควรใช้วิธีการใด
  - ก. อยู่ในที่สงบ
  - ข. สนทนากับพระภิกษุ
  - ค. ทำจิตใจให้ปลอดโปร่ง
  - ง. ฝึกจิตใจให้แน่วแน่ในสิ่งที่ทำ
  - จ. เป็นคนฝึกไฝ่หาวิชาความรู้อยู่เสมอ
6. ข้อใดไม่ใช่อุปสรรคในการนำสติสัมปชัญญะไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน
  - ก. โลภอยากได้ของผู้อื่น
  - ข. เสพของมีนเมา
  - ค. โกรธจนระงับสติไม่ได้
  - ง. มีสติปัญญาไม่เฉลียวฉลาด
  - จ. ความหลงใหลกับสิ่งที่ชอบ

7. ประโยชน์ที่เกิดจากการมีสติสัมปชัญญะคือข้อใด
- มีจิตใจเยือกเย็น
  - มีร่างกายแข็งแรง
  - เป็นผู้สุภาพอ่อนน้อม
  - การทำงานไม่ผิดพลาด
  - สอบได้เป็นอันดับที่ 1 ของห้อง
8. โทษของการขาดสติสัมปชัญญะคือข้อใด
- บุคคลในสังคมตื่นตัว
  - อยู่ร่วมกันอย่างสงบ
  - การงานเจริญก้าวหน้า
  - ตัดสินใจล่าช้าและผิดพลาด
  - การดำเนินชีวิตเรียบง่ายสันโดษ
9. บุพการี หมายความว่าอย่างไร
- พ่อแม่
  - ผู้มีบุญคุณ
  - ผู้มาก่อน
  - ผู้เกิดก่อน
  - ผู้อุปการะก่อน
10. ข้อใดไม่ใช่ประเภทของบุพการี
- บุพการีด้านศาสนา
  - บุพการีด้านการเมือง
  - บุพการีด้านสายโลหิต
  - บุพการีด้านทั่ว ๆ ไป
  - บุพการีด้านการปกครอง
11. บุพการีประเภทใดที่ส่งผลด้านจิตใจกับเรา
- ศาสนา
  - ทั่ว ๆ ไป
  - การศึกษา
  - สายโลหิต
  - การปกครอง
12. การอุปการะของพ่อแม่ ข้อใดนับว่าไม่มีใครเทียบได้
- ให้ชีวิต
  - ให้ความรู้
  - ให้ทรัพย์สิน
  - ให้คำแนะนำ
  - ให้การอุ้มชูเลี้ยงดู
13. ข้อใดกล่าวเปรียบเทียบกับพ่อแม่อย่างถูกต้อง
- เป็นพรหมของลูก
  - เป็นมิตรแท้ของลูก
  - เป็นครูคนแรกของบุตร
  - เป็นเทวดาประจำตัวของลูก
  - ทุกข้อที่กล่าวมา
14. บุคคลใดที่มีความปรารถนาดี อบรมสั่งสอนให้ความรู้และวิชาชีพให้เราโดยไม่หวังผลตอบแทน
- ปู่ ย่า
  - ตา ยาย
  - นายจ้าง
  - ญาติพี่น้อง
  - ครู อาจารย์

15. บุพการีในข้อใดที่มีส่วนในการก่อตั้งบ้านเมือง และรักษาเอกราชของชาติสืบเนื่องถึงปัจจุบัน
- พี่น้อง
  - พ่อ แม่
  - ครู อาจารย์
  - บุคคลทั่ว ๆ ไป
  - พระมหากษัตริย์
16. สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีพระมหากรุณาธิคุณกับผู้ที่นับถือพุทธศาสนา โดยส่งผลให้ผู้นับถือปฏิบัติตามหลักธรรมคำสั่งสอนอย่างไร
- จิตใจสงบ
  - มีคติสอนใจ
  - มีทรัพย์สินเงินทอง
  - ประสบความสำเร็จ
  - มีความรู้ความเข้าใจเรื่องโลก และการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง
17. การรู้บุญคุณของผู้อื่นที่กระทำต่อเรา คือความหมายของคำใด
- กตัญญู
  - กตเวทิตา
  - อกตัญญู
  - กตเวทิตา
  - กตัญญูกตเวทิตา
18. กตเวทิตา หมายความว่าอย่างไร
- การระลึกบุญคุณท่านอยู่เสมอ
  - การตอบแทนหรือสนองคุณท่าน
  - การประกาศถึงบุญคุณของท่าน
  - การแสดงความเคารพยกย่อง
  - การรู้บุญคุณท่านที่กระทำต่อเรา
19. กตัญญูกตเวทิตา เป็นการแสดงออกในสิ่งใด
- คนกับเพื่อน
  - คนกับพ่อแม่
  - เด็กกับผู้สูงอายุ
  - คนกับสิ่งแวดล้อม
  - ถูกทุกข้อ
20. ประเพณีใดที่เป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูกตเวทิตา
- แข่งแข่ง
  - แห่นางแมว
  - โกนผมไฟ
  - ขึ้นบ้านใหม่
  - โกนจุก
21. ประเพณีรดน้ำผู้ใหญ่ เป็นการแสดงความกตัญญูกตเวทิตากับผู้ใด
- ผู้ชรา
  - ผู้มีฐานะ
  - เจ้าหน้าที่
  - ผู้ว่าราชการ
  - ผู้ที่เคยอุปการะ

22. ข้อใดที่เป็นประโยชน์ของการกตัญญูกตเวที
- ได้รับผลดีจากการกระทำ
  - ทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข
  - เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับคนในสังคม
  - ได้รับการยกย่องสรรเสริญจากบุคคลทั่วไป
  - ทุกข้อที่กล่าว
23. ข้อใดเป็นผลเสียจากการเป็นคนอกตัญญูมากที่สุด
- คนทั่วไปไม่นิยมยกย่อง
  - ทำให้สภาพสังคมแบบต่างคนต่างอยู่
  - ทำตัวเป็นแบบอย่างที่ไม่ดีกับคนรุ่นหลัง
  - ทำให้ความช่วยเหลือคนในสังคมลดน้อยลง
  - ทำให้ตนเองและบุคคลที่เกี่ยวข้อง ไม่มีความสุข
24. การแสดงความกตัญญูกตเวที ข้อใดที่ ไม่ถูกต้อง เหมาะสม
- ทำบุญตักบาตร เพื่อบำรุงพระศาสนา
  - ช่วยเหลือหาเงินช่วยครอบครัวด้วยวิธีการทุจริต
  - ช่วยพ่อแม่ทำงานบ้านในสิ่งที่ช่วยได้ และเคารพเชื่อฟัง
  - ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน และไม่ทำให้ครู-อาจารย์หนักใจ
  - เมื่อมีผู้สละที่นั่งให้ ควรกล่าวคำว่าขอบคุณครับ หรือขอบคุณค่ะ
25. ข้อใดคือความหมายของขันติ
- ความอดทน
  - ความข่มใจ
  - การอดกลั้น
  - ความอึดส่ำห้
  - ความเพียรพยายาม
26. ข้อใดมีความหมายตรงกับคำว่า ไสร้จจะ
- ความเชื่อมั่นในตนเอง
  - ความสงบเสงี่ยม
  - ความอดทน
  - ความกล้าพูด ไม่กลัวใคร
  - การแสดงตนเป็นจุดเด่น
27. การศรัทธาเสพศดในหมู่วัยรุ่นเนื่องจากการขาดขันติข้อใด
- ความอดทนต่อกิเลส
  - ความอดทนต่อเพื่อนร่วมงาน
  - ความอดทนต่อความลำบาก
  - ความอดทนต่อความเจ็บใจ
  - ความอดทนต่อความเจ็บป่วย
28. ข้อใดถือว่าไม่ใช่ประโยชน์จากการมีขันติไสร้จจะ
- ทำให้มีบุคลิกภาพดี
  - ทำให้ไม่ขัดแย้งกับผู้อื่น
  - ทำให้ไม่ติดรากเหง้าของความชั่ว
  - ทำตามความต้องการของตนเอง
  - ทำให้การทำงานประสบความสำเร็จ
29. ข้อใดถือเป็นผลเสียจากการขาดขันติไสร้จจะ
- รูปร่างสวยงาม
  - มีความพยายามสูง
  - ถูกใช้งานมากกว่าผู้อื่น
  - เกิดความขัดแย้งในสังคม
  - ทำงานได้ระยะเวลายาว

30. ขั้นตอนใดที่จะสามารถนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้บ้าง
- ก. บ้าน
ข. ที่ทำงาน
ค. ที่โรงเรียน
ง. ต่างประเทศ
จ. ใช้ได้ทุกสถานที่
31. ในสภาพสังคมในปัจจุบันขั้นตอนใดควรจะ ควรใช้กับอาชีพใดจึงเหมาะสม
- ก. พ่อค้า
ข. นักเรียน
ค. ข้าราชการ
ง. ทหารชายแดน
จ. ผู้ประกอบอาชีพทุกอาชีพ
32. "นับหนึ่งถึงสิบ" เป็นสุภาษิตไทยที่มุ่งเน้น ให้บุคคลมีลักษณะอย่างไร
- ก. ไม่ได้ดื้อ
ข. มีความอดทน
ค. ทำงานให้สำเร็จ
ง. มีความสุขภาพเรียบร้อย
จ. เรียนคณิตศาสตร์ให้เก่ง
33. อิทธิบาทสี่ มีความหมายว่าอย่างไร
- ก. หลักการทำให้ฟันทุกซี่
ข. ทางแห่งความสำเร็จ
ค. หลักธรรมในการดำเนินชีวิต
ง. แนวทางความก้าวหน้าของชีวิต
จ. วิธีการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง
34. ข้อใดจัดเป็นองค์ประกอบของอิทธิบาทสี่
- ก. ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ อดทน
ข. ขยัน อดทน มีใจรัก พากเพียร
ค. ขยัน ประหยัด ไม่เที่ยว ไม่เล่น
ง. มีใจรัก เอาใจใส่ ใช้ปัญญา หาเหตุผล
จ. มีใจรัก พากเพียรทำ เอาจิตฝึกฝน ใช้ปัญญาใคร่ครอง
35. ถ้าต้องการเรียนให้สำเร็จตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ควรปฏิบัติตามหลักธรรมในข้อใด
- ก. ฉันทะ
ข. อิทธิบาทสี่
ค. กตัญญูกตเวที
ง. สติสัมปชัญญะ
จ. ขั้นตอนใดจะ
36. ข้อใดคือประโยชน์ที่เกิดจากการปฏิบัติตาม หลักอิทธิบาทสี่
- ก. ไม่เป็นลูกหนี้ผู้อื่น
ข. ลูกหลานไม่มีปัญหา
ค. มีครอบครัวสุขภาพดี
ง. พัฒนาตนเองและสังคม
จ. มีฐานะเป็นผู้บังคับบัญชาผู้อื่น
37. การไม่ปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทสี่ เกิดผล อย่างไร
- ก. อยู่ในสังคมไม่ได้
ข. สติปัญญาไม่พัฒนา
ค. เรียนจบตามหลักสูตร
ง. ไม่เป็นที่รักของพ่อแม่
จ. ไม่ประสบความสำเร็จในชีวิต

38. ข้อใดคือประโยชน์จากการปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทสี่ในการดำเนินชีวิต
- พัฒนาตนเองให้ดีขึ้น
  - ทำงานไม่รู้สึกลำบาก
  - การทำงานไม่ผิดพลาด
  - ทำงานได้ระยะเวลายาว
  - เป็นการปฏิบัติสมาธิอย่างง่าย ๆ
39. ลักษณะใดที่จัดว่าเป็นการนำอิทธิบาทสี่ไปใช้ในชีวิตประจำวัน
- รับมรดกจากพ่อกลายเป็นเศรษฐี
  - พยายามทำตัวให้ดีเพื่อจะได้รับความยกย่องชมเชย
  - ซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาลมา 20 ปี จนถูกรางวัลที่ 1
  - อยากได้ชุดใหม่ จึงขยันทำงานเก็บเงินซื้อได้สำเร็จ
  - ชอบเล่นกีฬาเพราะทำให้ร่างกายแข็งแรง หมั่นศึกษาและฝึกซ้อมจนเป็นนักกีฬาทิมชาติ
40. ข้อใดถือว่าเป็นการนำอิทธิบาทสี่ไปใช้ในชีวิตประจำวัน
- มีโชคในการเล่นการพนัน
  - ทำพิธีขึ้นบ้านใหม่เพื่อเป็นสิริมงคล
  - ให้หมอบอกเพื่อคำนวณกิจการเจริญรุ่งเรือง
  - บูชาพระนางกวักเพื่อลูกค้าเข้ามาอุดหนุนจำนวนมาก
  - เปิดกิจการโดยเรียนรู้วิธีการค้าจากพ่อปรากฏว่ามีกำไรดี

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
สำนักบรรณสารสนเทศ

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-นามสกุล

นางสาวปริญดา ชัยชนะ

วัน เดือน ปีเกิด

วันที่ 3 เมษายน 2500 อำเภอเมืองสุพรรณบุรี
จังหวัดสุพรรณบุรี

วุฒิการศึกษา

การศึกษามัธยมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปทุมวัน 2524

ตำแหน่งและสถานที่ทำงาน

อาจารย์ 2 ระดับ 6 โรงเรียนภัทรญาณวิทยา อำเภอนครชัยศรี
จังหวัดนครปฐม